

Universitätsbibliothek Paderborn

**Vita R. P. Iosephi Anchietae Societatis Iesv Sacerdotis In
Brasilia defuncti**

Berettari, Sebastiano

Coloniae Agrippinae, 1617

urn:nbn:de:hbz:466:1-42044

h
371

K
+
10

Jh. 237.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

|a

Vida do vener. padre J. de
Uadieta

VITA R. P.
I O S E P H I
ANCHIETAE SOCIE-
TATIS IESV SACERDO-
TIS IN BRASILIA
defuncti.

EX IIS QVAE DE EO PETRVS
ROTERIGVS SOCIETATIS
IESV Praeses Frouncialis in Brasilia
quatuor libris Lusitanico idiomate
collegit, alijsq; monumentis
fide dignis &
SEBASTIANO BERETARIO
ex eadem Societate descripta.

Prodit nunc primū in Germania.
Liber Collegij Societatis Iesu Paderb. 1683.

COLONIAE AGRIPPINAE,
Apud IOANNEM KINCHIVM. sub
Monocerote.

M. D. C. XVII.

Permissu Superiorum & priuil.

M V T I V S V I T E L L E S C V S
Societatis I B s v Præpositus
Generalis.

C V M vitam P. Iosephi Anchietæ, à P.
Sebastiano Beretario, Societatis no-
stræ Sacerdote scriptam, tres eius-
dem Societatis Theologi, quibus id commis-
sum fuit, recognouerint, & in lucem ed-
posse probauerint, facultatem concedimus,
ut typis mandetur, si ita ijs, ad quos perti-
net, vdiebitur. In cuius rei fidem has literas
manu nostra subscriptas, & sigillo nostro
munitas dedimus Romæ. 22. Februarij 1616.

M V T I V S V I T E L L E S C V S.

V S
LECTORI S.

CVM vita hæc R.P.IOSEPHI admiratione digna, diu expectata, tandem Lugduni Galliarū edita, ad me peruenisset, Germaniæ nostræ diutius inuidere nolui, sed statim piorum hor-tatu forma compendiosiori prælo subiçere, Iuuentutis etiam Christianæ meliori commodo. Vtere, pie lector, fruere; à Deo namque factum est istud, cuius manus etiamnum minimè abbreviata
Datum Coloniæ Agrippinæ, pri-die Theophoriæ festo, Anno
M. D C. XVII.

A 2

Adme-

Admodum R. in Christo Patri,

P. MVTIO VITELLE.
SCO, PRAEPOSITO GE-
NERALI SOCIETA-
TIS IESV,

HORATIVS CARDON LVG.

Hunc codicem ab homine tuae Societatis, de que eiusdem corporis viri opinione sanctitatis magni rebus preclarè gestis cùm elaboratum esse cognoscerem, non tamen veritus sum tot nominibus iam tuum, eundem Lugduno Romantibi muneric specie delegare. Integer, fateor, & membris omnibus absolutus abs te in meas venit manus; sed nudus, & viatoris in morem cute nornihil decolorata venit. Nunc posteaquam puluerem ipsius ex ore deterimus, ac natuum colorem ex arte suppleimus, eundem quidem re ipsa, & tuum tibi fistimus: sed alium quoque, ac nostrum, quæ expolitionis quidpiam per nos ipsi adiectum est, tibi fidenter inscribimus. Grata quidem per se futura erat Societatis hominibus, ac externis libelli huius lectio: sed tanto accidet incundior, cùm ex tui nominis inscriptione tacita incidet legentium oculis, animisque prædicatio argumenti, atque lectionis.

Vale.

VITAE

VITAE

JOSEPHI ANCHIE-
TAE E SOCIETATE

I E S V

LIBER PRIMVS.

ST diuina in homines
Bonitas cùm in rebus o-
mnibus laudanda , tum
in electis vndique vo-
candis admiratione digna prouid-
entia: quippenon, vt olim, gen-
tem vnam, & ex ea paucos quos suo
afflaret Spiritu, delegit; sed ex omni-
bus gentibus, ac nationibus, quan-
tumuis moribus inter se , institutisq;
diuersis, nullo discrimine, quos sibi
æterno suæ mentis decreto destina-
uit, tanquam ab utero matris segre-
gatos, ad suum cultū venerationem-
que traducit: atque ita humana con-
filia temperat, occasionibus modera-
tur, euenta disponit; vt, vel ipsis

A 3 inscijs,

insejjs, quos trahit, ad diuinam i-
psius perficiendam voluntatem om-
nia conspirent; nouaque suis iniecta
mente, eos à rerum humanarum stu-
dio abductos, ad noua consilia, no-
ua instituta, nouaque confessanda
studia conuertat: tamque in ijs cum
alijs eiudem consilij socijs animo-
rum facit conianctionem, tantam vo-
luntatum, morum, studiorumque
confessionem, vt homines longè di-
uersis ingenij, diversisque assueti
consuetudinibus, ijsdem videantur
nati parentibus, & sub ijsdem tectis,
eadem in familia vnà educati; vt Pro-
phetæ illud ad nostrum usum in Dei
laudem vertere possimus: *Benedi-
ctus Deus, qui congregat nos de natio-
nibus.* Mitto alias Religiosorum vi-
rorum familias, quæ multis eximia
sanctitate, & doctrina viris semper
floruerunt, & florent adhuc: nostræ
Societatis initia si repetantur, quis
vnquam futurum putasset, vt homo ex
abdita Cantabria à bello, & armis de-
repente abstractus, tam lectos ex di-
uersis gentibus, Gallis, Hispanis, Lusi-
tanis,

tanis, Germanis, Belgis, Ital, tamq; vnanimes duces tata cōfessione, tantoq; animi ardore ad Christi vexilla cōuocaret, ab ijsq; numerosa item ex omnib. gentibus generosorum militū agmina profecta, ad senescentem iam Religionis cultum in pristinā iuuentutē renouandū; vetereq; abolita superstitione, in incultā Ethnicorū barbarie Christianæ veritatis lucē inuehendā, vniuersas orbis terræ partes tā breui tempore peragrarent? nimirum id ille Spiritus operatur, qui *habitare* facit *vnius moris in domo*. Idem ipse diuinus Spiritus Iosephum Anchietam nostrę suscep̄t̄ narrationis argumentum, delegit, in quem vberem donorū suorum copiā effunderet, eumq; è terris à nostra consuetudine, nostroque cultu remotissimis, extra nostri orbis fines, in media Oceani vastitate constitutis, & insulis vix antiquitati, notis, per multa interualla sæculorum ne notis quidem nisi nomine; & in quas vix Euangeliū lucem illatam esse existimares, quasi Abrahamum ex Ur Chaldæorum eductum, in terras

Iætiores, vberioresque, atque
adèò in ipsos, vt ita dicam, Religio-
nis Elysios lectissimum germen trans-
plantaret. Nempe non est (vt inquit
Petrus) personarum acceptor Deus: sed
in omni gente, qui timet eum, & ope-
ratur iustitiam, acceptus est illi.

FUIT hic multis, magnisque do-
nis à Deo cumulatus; multaque, &
admiratione digna diuinā in eo vir-
tutem inesse declararunt. Quæ, quā-
quam in priuatis fermè rebus, & fa-
miliäribus perspecta sunt, nolim ta-
men ea quæquam putet minoris esse
facienda, quām si in magnis rebus,
arduisq; negotijs, in clara multarum
gentium luce, & magnorum Regum
ac procerum oculis gesta essent. Non
enim minus in rebus præuis, quam in
magnis diuinæ sunt artes admirandæ:
neue minorū sunt indicia virtutum,
quæ in tenuibus, quām quæ in præcla-
ris rebus, & illustribus miracula ene-
niunt: tamq; diuinū fuit formicæ mi-
nutissimæ bestiæ, quam elephanti
pecudum omnium maximæ animæ,
& vitæ indidisse. Tam fuit Helias ad-
miran-

mirandus cùm farinæ pugillū, & lecythum olei mulieris viduæ perennein fecit, quā cum igne de cēlo euocato quinquagenarios duces à Rege missos momēto cum suis cohortibus absumpsit. Nec quia triennalis illa siccitas, quæ ad illius iussum Regnū afflxit Israēlis, aut clara de Baalis Prophetis victoria illū fecere ad homines clariorem, idcirco minus in eo diuinū fuit, cū in fuga solus per deuia, & solitudines subcinericia placētula recreatus, quadraginta dierum nusquam consistens mensus est iter. Hæc idcirco attigi, ne quis multarum rerum narratione, quæ naturæ excedunt facultatem, soloq; diuino Numine gestę sunt; quoniam in rebus tenuibus, priuatoq; inter homines excellere, existimet diuinam virtutē rerum nostrarum magnitudine, parvitateve metiendā esse; spiritualemq; sanctimonīā, diuinīq; Spiritus dona, quanta quæq; sint, nostra aestimatio-ne, nostrisq; momentis expendenda. Diuinā in sublimibus, humilibusve rebus suam potentiam declarare, diuini

A 5 folius

6 *Vitæ Iosephi Anchietæ*

solius est iudicij: multiq; sancti vi-
ri, & in magnis, & in paruis rebus, ut
restulit, aut prophetica prænotione,
aut diuino miraculo gratiam sibi di-
uinitùs collatā declararunt: neq; ta-
men rerum discrimina, momentave
diuini Spiritus, gratiæve momēta in
reb⁹ illis, gradusq; discreuere. Quā-
quam si quis in Iosephi rebus accu-
rately introspiciat, rerum splendorē
intelliget nō semper desiderari. Sed
siue parua, siue magna illa sint, habe-
ant ipsa suā quæq; admirationē, vite
innocentiā, religiosam obseruantiā,
integrā obedientiā, in rebus asperis
fortē patientiā, despicientiam, & ab-
iectionē sui, perennem suarum ap-
petitionum victoriam, atque ipsam,
vnde tantarum virtutum harmonia
existebat, perpetuam cum Deo con-
iunctionem. Hæc nullo discrimine,
quæ omnes imitemur, proponenda
esse duximus. Nam cum multis, præ-
clarisq; dotibus, & à natura, & à do-
ctrinæ studijs esset instructus, eas ita
ad hominum utilitatem cōferebat,
vt nunquam à diuina cogitanda præ-
sen-

fentia auocaretur; semperque quid
quid ageret, loqueretur, cogitaret,
Deū sibi præsentē intueretur; vt verè
cum Helia illud posset usurpare. *Vi-*
uit Dominus, in cuius conspectu ego sto
bodie. Inde tanta illi cum Deo fami-
liaritas, tanta in precibus assiduitas,
& tam pura animi simplicitas, tantū
studiū, tamq; indefessus labor in ho-
minū salute procurāda, vt eum nul-
lo unquam tempore aut laboris, aut
valetudinis incommodum, aut peri-
culorum magnitudo ab opera indi-
gentibus p:restāda retardaret. Ex eo-
dem fonte illud etiā hauriebat, vt &
multa diuinitū cognosceret; & su-
pra humanum modum multis diffi-
cultatibus occurreret; quibus rebus
diuina Bonitas famuli sibi obsequē-
tissimi virtutē illustrabat. Atq; vti-
nā, vt multa ab ipso gesta post mor-
tem certis auctoribus comperta, stu-
diosè collecta sunt; sic quandiu ille
vixit, artes, quib. ille ad iuuādos ho-
mines uteretur, eos ad pietatē exci-
taret, motus animi cōponeret, soli-

A 6

citudi-

8. *Vita Iosephi Anchietæ*
citudines sedaret; moerore oppressos
erigeret; studiū deniq; perfectæ vir-
tutis omniū animis infareret, tum in
familiaritate, coniunctuque illius re-
sponsa, colloquationes, monita, hor-
tationes notata essent, patientia in
iniurijs, securitas animi in periculis,
magnitudo in aduersis, fortitudo in
arduis, in turbulentis & quanimitas,
quarum rerum copiam suppeditat
sanctorum virorum vita: Quā n multa
alia, præter ea quæ scripta sunt,
præclara virtutum exempla, quā
multa vitæ præcepta, salutaria mo-
nita, consiliaq; ie nunc in lucem pro-
ferrētur, quæ sempiterna obruta ob-
liuione delitescent? Nam et si vir-
tutem ipsam, atque intimam cum
Deo coniunctionem, quali, quanta-
q; ie sic, memoria literarum affe-
qui non potest; tamen, ut pictores
spiritum & vitam arte non expri-
munt, corporum verò lineamenta,
mensuram, colores; persæpe etiam
ipsos animi motus oculis obijciunt;
sic ipsam virtutum umbram, & qua-
si animi lineamenta, effigiemque,
quibus

quibus sanctorum virorum exemplo ad sanctimoniae amorem, & studium accendimur, quantum humano licet modulo, monumentorum traditione intuemur. Sed id ferè contingit in sanctis viris: ut, quemadmodum incendia interdiu per fumum tantum videmus, noctu, quanta illorum magnitudo sit, clare perspicimus: sic, quandiu illi nobiscum communi luce fruuntur, subobscurè illorum virtutem intueamur, sublatos ex oculis, quasi mortis umbra interiecta, clara multarum virtutum memoria fulgentes admireremur: icturam tamen eorum, quæ oblitio deleta sunt, non recuperemus. Hactenus adumbratam tantum leuiter exquisitæ sanctimoniae, & tanquam in abdito sepositam effigiem à longè, quasi intento digito monstrauimus; nunc qualis à primâ aetate per omnes vitæ gradus fuerit, sigillatim exponere aggrediamur.

Iosephi
IN ea Atlantici maris ora, qua *Anchietæ*
se maximè à Mauritaniæ littoribus patriæge-

A 7 Ocea-

10 *Vitæ Iosephi Anchietæ*

nus, edu-
catio, &
primæ &
tatis stu-
dia.

Oceanus expandit in Occasum, insulæ emergunt, quas à felicitate naturæ prisca sœcula Fortunatarū insularum nomine notarunt. Eas Ptolemæus, veteresque Cosmographi, quoniā præter nostri orbis fines sitæ sunt, extremū vniuersi limitē existimarūt; vltra quos nihil cognitū, exploratumve habuit antiquitas, non terras, non æquora, non cœlum. Inde initium per gradus dimetiendæ terrarum longitudinis ad extremos usque Eeos fecerunt. Verū intermissa longo multorum sœculorum interuallo ob periculorum magnitudinem, & ventorum rabiem Oceani nauigatione, latuerunt; nomine tantum, & Cosmographorum traditione nobis notæ, ignota prorsus, & intentata cœlo, marique ad eas nauigatione. Non ita multo ante nostram ætatem, magna consequentium sœculorum felicitate, admirando Lusitanorum ausu, arte inuenta Oceani furorem superandi, eorundem Lusitanorum auspicijs repertæ, cursuque ad eas nauigandi

gandi notato, in Lusitanorum priùs,
postea Hispanorum vénere potesta-
tem; nouoqué nomine Canariæ ap-
pellatæ. Sed usque eò ab antiqua illa
felicitate prolapsæ (tanta in longa
ætate non in moribus solum, sed in
ipsa etiam natura facta mutatio) ut
non desint, qui illas esse negent,
quæ olim tam beato nomine affice-
rentur. Ut vt est, communis Mathe-
maticorum consensio, quæ recens
inuentæ insulæ, Canariæ ab antiquo
vnius earum nomine dicuntur, eas
esse affirmat, quæ antiquis Fortuna-
tæ dictæ sunt. Eæ nunc duodecim
numerantur, sex ab antiquis tan-
tum proditæ, quarum princeps nunc
prærogatiua quadam nominis Ca-
naria, & magna Canaria nominatur;
reliquæ suis quæque nominibus no-
tantur. Sitæ sunt ad tricesimum gra-
dum supra æquatoriem, in primo i-
psolimite antiquæ in longitudinem
mensuræ. Earum vna, vt in tanta,
& incolarum, & locorum aspe-
ritate, non ignobilis est Zanarifa. *Zanarifa*
Iosephi
Hanc vnam cum paucis etiam post patrias,
illa-

12 *Vita Iosephi Anchietæ*

illatum in reliquas à Lusitano Euan-
gelium Barbari idololatræ aliquan-
diu tenuerunt: in Christiana tamen

*Nascitur
ann 1533.*

iura & ipsa tandem concessit. In ea
natus Iosephus Anchietæ anno à
Christo nato millesimo quingentesi-
mo tricesimo tertio, patre Catabro,
matre indigena, utroque in sua gête,
& honesta familia nato, & florenti
in fortuna constituto: & quod ma-
gni faciendum est, Christianæ Reli-
gionis studioso. Itaque diligentem
prolis in pietate educandæ curam
suscepere. Educatus liberali disci-
plina in paterna domo Iosephus, La-
tinæ literas, quantum puerilis pa-
tiebatur ætas, didicit. Cum paulo
esset adultior, quò & in studijs pro-
cessus ficeret maiores, & cultioris
vitæ modum, formamque condisce-
ret, Conimbricam in Lusitaniam

*Conimbric-
cā studio-
rū causa
mittitur.*

cum fratre natu grandiore missus, in
disciplinam venit Societatis IESV;
quæ paucis antè annis nata Lusita-
norum Regum benignitate in ea
utbe, nobiliq[ue] Gymnasio Regijs
opibus excitato, altas diuina iuuante

Boni

Bonitate, radices iaciebat. Tantaque
fuit adolescentuli indoles, tanta
morum probitas, ut & omnibus,
qui illum nossent, apprimè charus,
& adolescentibus pudore, & mode-
stia incitamento esset ad virtutem:
breuique tempore humanitatis,
Rheticæque studijs decursis, in-
ter laudatissima adolescentium in-
genia floreret, siue soluta oratione,
siue numeris adstricta certandum
foret. Sed mira præcipue in eo ad
scribendum carmen fuit ingenij fe-
licitas. Logicæ quoque studia per-
currit, & nonnihil etiam de Phi-
losophia degustauit. Interim, vt
erat domestica educatione probè
institutus, longè etiam à domo, di-
uina eum gratia ad meliora proue-
hente, pietatis studia toto animo
complexus est. Iam in illius mente
diuina Bonitas igniculos iniecerat,
& earum virtutum semina, quæ, ac-
cedente ætate in immensas, frugife-
rasque arbores excrescerent; quò fie-
bat, vt vtrunque studium, & do-
ctrinæ, & pietatis, cùm vicissim
alte-

alterum altero iuuaretur, maiores
in eo quotidie accessiones faceret.
In primis verò candoris fuit, & pu-
dicitiæ amantissimus: petulatiæ ve-
rò, & iuuenilis licentiæ osor acerri-
mus; eoq; usque processit, ut, cū die
quædam in templo ante altare Vir-
ginis Mafris pronus in genua oraret
intentiūs, ita intimis sensibus citari
cœperit, ita ad earum virtutū amo-
rem, quas Deiparæ placere sciret, in-
flammari, ut in ipso vestigio virginiti-
atem, quam felici, singulariique Dei
dono ad eam diem illibatam ser-
uarat, Virgini Matri voto dica-
rit.

*Virgini-
tatem vo-
uit.*

Ex eo tempore sincerus animus
maiora cœpit secum agitare, huma-
nam felicitatem aspernari, diuina,
æternaq; cogitare; eam sibi vitæ ra-
tionem exoptare, ubi tutò ab omni
iniuria, periculoque integrum depo-
situm seruaret. Itaque & religio-
sam amplecti vitam, & eam in Socie-
tate IESU transfigere in animum in-
duxit. Nota erat adolescentis pro-
bitas, nota vitæ innocentia, no-
tum

tum ingenium , indeles magna o-
mnia pollicebatur. Ita non ma-
gno negotio factus est voti com-
pos.

ANNO S natus septemdecim in *In Socie-*
Societatem IESV Canarinus adole-
scens (ita non contemnenda ignoræ asciscitur.
pene patriæ fuit indeles) magno cū
suo , multorumque poitea , & rei
Christianæ bono ascitus est. Ad-
missus in Societatem , ijs artibus , ijs-
que rudimentis instituitur , quibus
nouum illud vitæ genus ad omnem
pietatem informatur In primis verò
veterum consuetudinum , humana-
rumque rerum omnium obliuione;
nouæ mentis , nouorumque consilio-
rum , ac sensuum susceptione ; vitæ
simplicitate , studio diuina meditan-
di , sui abiectione , proprij iudicij ab-
dicatione , fuerumq; appetitionum
compressione , assidua , continentiq;
fibi aduersandi exercitacione , & o-
mnium aliarum virtutum duce tu-
tissima obediētia His præcipue stu-
dijs huius spiritualis militiæ Tyro-
nes in Societate Iesu exercetur: quo-
rum

6 *Vitæ Iosephi Anchietæ*

rum studiorum fructus ille vel maximus existit; vt animus à caducarum rerum amore abductus, cum Deo quām arctissimè concilietur. In hac palæstra Iosephus ita se exercuit, vt, hisce virtutibus omnibus initatus, omnes boni Tyronis numeros ex disciplina Societatis exempleret.

*Grauitep
ægrotat.* INTER has exercitationes, dum rudimenta poneret Societatis, in grauem morbum incidit, ac periculosum: morbi autem videtur non una causa fuisse. Operam dabat, vt nouicius in templi ministerijs, solemeque illi erat quotidie octo sacerdotibus, interdum pluribus Missam facientibus ministrare. Quo in munere totum fermè tempus applicitus, in genua versabatur, &, vt est illa ætas verecunda, & nouitiorum ardor ad pietatem imbibendam, seque edomandos incitator, dum spiritualis dulcedinis explere studet sicutim, & corpus ad obsequium animo præstandum adigit, non putauit eam rem, vnde tantam hauri-

hauriret pietat m , vlli sibi incommodo futurā. Ergo corpore nondū per ætatem durato ad laborem, artus fatiscentes, quā femora circa sacrū os, & vertebram nectuntur, acerbos illi dolorescere cōperunt. Sed, a-nimo imbecillitatem sustentante, ne se priuaret eo fructu pietatis, sua præstare ministeria non destitit, mo-disq; omnibus rem occulta habuit: corporis tantū in affectam partē inflexione dolorem lenire contendebat: tum zonam quām arctissimē ad lumbos astringebat. Quod dū sæpius facit, & maiore nisu, quām res ferret, femorum globi è coxendicū sinibus excussi, seu incuratione minūs aptè restituti; seu, quod verò similis est, neruis in viridi ætate semel laxatis minūs fideliter, vt docēt Medici, nexus retinentibus, parum firmiter coiere: inde vitium in vertebras, & humeros peruenit. Quò factum est, vt indeluxato dorso humerisque, per omne tēpus nō sine aliquā deformitate vixerit. Crediderim tamē, nō hāc vnā ossiū luxatio-nem

nem tam pertinacis morbi causā fu-
isse: sed, ut fit, ad occulta alia naturæ
vitia, id quoq; incōmodū momentū
magnū attulisse. Nam, adhibita ea,
quę solet in graibus morbis cura-
tione, est ille quidē multū alleua-
tus, sed morbum omnem depellere
nulla medicina potuit. Quare mœ-
rens suum incommodum dolebat:
angebat iuuenilem animum illa in
primis cura, quod timeret, ne per va-
letudinem Societatis ministerijs par-
esse non posset. Hanc adolescentis
solicitudinem odoratus Simon Ro-
terigius, vnuis è nouem B. Ignatij
comitibus, qui Præpositi Prouincia-
lis munere Societatem in Lusitania
regebat, cùm quæfisset ex eo, qui va-
leret; ex eoq; sermone morbi graui-
tatem, & iuuenis mœrorem perce-
pisset, afflictum animum his paucis
tantū verbis alleuauit. Ne sis soli-
citus, inquit, fili de tua hac inualetu-
dine: Deus enim te in hoc statu vult.
Hoc solo sermone ita confirmatus
est, vt nullum ex eo tempore mœro-
rem fenserit. Triennium latus
hic

hic tenuit lāguor, pertenui, aut nullo fructu spei melioris; cū, re delibera-
rata, Medicis in cōsilium adhibitis,
in Brasiliam Patres adolescentē mit-
tere constituunt, haud dubia spe, ea
soli, cōlīque mutatione reparandæ
valetudinis. Erat enim iam celebri
fama euulgatum, eius cōeli solique
bonitatem, & alimentorum lenita-
tem multum ad humanam salubri-
tatem, vel reparandam, vel retinen-
dam, augendamque conducere. Et
sanè ea cōeli temperies est, qua nil
clementius esse possit; vt neque æ-
stus, neq; frigora, magnis excessibus
discreta, humanis corporib. grauia,
noxiave sentiantur: terræ tem, vt ad
aspectum peramoenæ; ita etiam ad
fructum vberes, eam frugum fun-
dant copiam, quarum nulla duritie,
cruditatē que ad conficiendum natu-
ra fatigetur.

ANNO igitur à Christo nato mil
lesimo quingentesimo quinquagesi-
mo tertio 8. Idus Maij, annos ipse
jam viginti natus cum Oloardo A-
costa, qui Prætor ad prouinciam pro

In Brasil.
reparandæ
valetudini
causa
mitti ur
anno 1553.

Rege

Rege administrandam proficisci-
batur, & paucis aliquot de Societate
Olyssippone soluerunt. Inter nau-
gandum, ut erat in maritimo aëre
natus, quasi in patrium cœlū remeas-
set, melius habere cœpit: ita ut i-
tinere illo toto præscripta sibi nau-
tica ministeria (est enim illi penu,
coquinæ, & foci cura demandata)
summa cū omniū probatione stre-
nuè obierit. Eodē anno Bahyam Re-
gni Brasiliæ caput tenuerunt. Sed, ut
planiora sint, quæ de Iosephi rebus,
peregrinationibusq; toto illius vitæ
decursu narrabūtur, erit operæpre-
tium totius eius terræ tractū, sicutum,
naturam, partesque, & quis esset per
id tempus in ijs locis Societatis sta-
tus; quæq; in loca Societatis homi-
nes distributi essent, quibusque in
ministerijs versarentur, paulo lon-
giore, non tamen inutili digressione
transcurrere.

Brasilie *IAM* dudum satis superq; notum
descriptio. est Brasiliam in ea noui continentis
esse parte, quam vulgo Peruuium
appellant. Regio toto in he-
misphæ-

misphærio Australi sita est, maximam partem in ea plaga, quam Zonam torridam dicunt: eius tamē non modica pars infra Capricorni tropicum demittitur, argenteo flumine, & Oceano illam intenuem quasi cuspidem acuentibus. Initium capit à Septentrione duobus infra æquatorem gradibus, tenditque in Austrum ad quinque & triginta, et si non desunt, qui eam in plures faciunt excurrere ad fretum usque Magellanicum in quinquagesimum quintum gradum. Sed quæ proprio nomine Brasilia, Lusitanico paret imperio, Paranao flumine, cui ab argento est nomen, quinto & tricesimo gradu finitur: ex quo mendum in libros nostrorū apparet irrepisse culpa, ut videtur, Typographorū, in quibus p triginta quinq; quadraginta quinq; legimus. At Cosmographorū tabulæ, & nauigantiū obseruatio argentei fluminis ostium, quò extrema pertinet Brasiliæ cuspis, in 35. gradu nobis indicant. Ad Orientē quā Hesperijs Africæ litoribus ob-

B

tenditur-

tenditur, immanni tractu Oceano al-
luitur: ora ipsa maritima multis si-
nibus, quâ maioribus, quâ minori-
bus, æquis fermè inter se spatii
distributis serratæ frondis instar
quasi arte discissa tota. Accedun-
crebra, & ingentia flumina lati
admodum alueis, & ingenti
quarum mole labentia; quæ cum
in mare se exonerant, patentes na-
uigiis, & commodos pleraque tu-
ad quietam stationem, tum ad flu-
men subeundum aperiunt sinus. I-
tus ad Occidentem altissimis mo-
tibus includitur; qui eam perpe-
tuò iugo quasi finu complexi,
dentur à reliquis Peruuij partibi-
auertere. Terra ferax & benigna,
grata amoënitate delectabilis; fric-
dosæ syluæ foliis numquam decid-
is perpetuò vernant: & quamuis
spissa arborum umbra, vallibus p-
ludosis, & vastis aquarum lac-
nis, unde ingentes amnes efflu-
unt, vapores ascendant cœli si-
lubritati infesti, qui in pluuiis
&c.

& rorem soluuntur, maximam tamen anni partem lenes ventorum fatus sub meridiem à mari exurgunt, qui in medium usque noctem spirantes omnem cœli discutiunt grauitatem, ita ut oriente Sole cœlum subito purum nitidumque reddatur. Tum earum mercium abundat copia, quarum in nostras terras inuestigatione Europa nostra redditur beatior. Omnino si naturæ dona spectes, non facile in omnibus noui orbis terræ partibus, ac ne in nostro quidem orbe parem felicitatem reperias; ut iam dudum constet errare Physicos, qui medium hanc regionem Solis accessu exustam, hominum usui à natura negatam prodiderunt.

VERVM tanta hæc cœli, ac terrarum commoda haud disparibus incommodis compensantur. Primum, nulla humanæ naturæ verecundia, bestiarū more, nudis prorsus corporibus incedunt viri fœminæq; deinde hominum ingenia hebetia

B 2 & in-

Brasiliorum via-
tia.

24

Vita Iosephi Anchietæ
& inhumana; ut etiam humanarum
carniū esum in summa habere lau-
titia non horreant, tantum in vete-
re corroborataque bona, prauiae
consuetudine situm est: atque inter
cultum legū, barbaramque licentiā
ad iustitiā, honestatēq; inter homi-
nes retinendam, & belluīnam stoli-
ditatem, feritatemque propagan-
dam interest: et si non eadem naturæ
improbitas vbique: estque vbi plus,
minusve crudelitas graffetur. Quā-
quam inducta iam in gentem Reli-
gione, paulatim, et si magno cum la-
bore, ad humanitatem cōdocentur.
Ceteri, qui nondum Christiana Re-
ligione suscepta, oram accolunt
maritimam, longa iam cum Lusita-
nis consuetudine mitigati, sensim &
ipsi ad humanitatem inflectūtūr, et si
suopte etiā ingenio minus feri, mi-
nus asperos habeant mores: ac, nisi
iniuriis exasperentur, amicè nostris
cum hominibus societatem seruēt;
neque à iustitiæ legibus abhorreāt,
facileq; ad Christianam Religionē
afficiantur; sed constantia desidera-
tur.

tur. Certas, fixasque ferè sedes habent; nec facilè tædio loci solum vertunt. Commercia qualiacunque habent, & amicitiae iura populi cū populis, vici cum vicis, si nulla inter eos oboriatur offendio, seruant inter se. Non idem omnibus ingeniū qui mediterranea tenent. Videas multos eorum populos iis, quos dimicimus, similes, quietos, faciles, amicos amicis: contrà alios ita asperos, & efferatos, vt ipsam hominum naturam odiſſe videantur. Immites, iracundi, truculenti, sanguinarij, ferarum more nulla iura norunt, nisi subitò coortam pro re nata libidinem. Non facile gentem aliam reprias, de qua illud verius dici possit: *Homo homini lupus, seu, draco magis.* Eos Tapuyas vocant: quod nomen ipsorum lingua gentem sylvestrem sonat. Hī non cum Lusitanis tantum, si ad ipsos penetrent, sed cū suis etiam gentilibus, qui cum Lusitanis pacem habent, bella gerunt. A cæteris Brasiliis consiliis, cōsuetudine, coniunctuque seiuncti, inuisi o-

B 3

mnibus,

mnibus formidini , longè à mari varias in terras dispersi sedes habent, mutantque ad libidinem.

OMNIVM facillimi, mitissimiq; atq; ad cultū sua spōte, pni sunt Carijij. Hi antiquo instituto vni ex omnibus Brasiliis viri, fœminæq; vtūtur indumentis ex gossipio ipsorum more cōtextis, forma à Mauricis tuniculis nō absimili. Viuūt in rectis, domos sibi extruūt, agros colūt, mādiocā, leguminaq; ferunt. Forma iis, habitudoque corporis nō inelegās, multumq; probanda; multiq; inter eos corporis cōformatione, specie que cum Europæis comparandi; ut videatur animus & ingenium ad benè conformandum corpus, aut animi organum corpus ad animi, ingentiique perpōlitionem quandam vim habere. Qui ea loca lustrarūt, eos in ea Brasiliæ parte describunt, quæ infra Capricorni tropicum descendit: viginti circiter leuis distant à mari; vnde ad montes, quos in colūt, est ita asper ascēsus, & erēcto, ut nisi stirpes, & enatarū arbori

ex hu-

ex humo prominentes radices fcal-
larunt prebeant vsum, nullus ad eos
ea parte pateat accessus. Sunt qui eos
in interiore America Paraquarij flu-
minis accolas facere videantur: eo-
rumque circiter ducentos, vt Chri-
sto nomen darēt, Hispanis nonnullis
ducibus, itinere sexcentorū milliū
passuum in Brasiliā suscepto à Bar-
baris Christianæ Religionis nomi-
ne imperfectos ferūt. At Iacobus Mō-
terius Societatis Sacerdos, qui pro-
ximè anno salutis 1515 cx. Emma-
nueli Limæ Societatis in Brasilia
Visitatori adiunctus est comes, qui-
que præsens loca cuncta adiuit, &
testis oculatus peritè, & adamussim
Cosmographorū descripta ad An-
tonium Mascareniam pro Lusitania
Claudio Aquaninio Præposito vni-
uersæ Societati generali à consiliis
hoc tempore assistentē trāsmisit, eos in
Brasilia nō longè à Piratiniganis
mōtibus sedē habere demōstrat. Cū
eo reliqua Carigiorū & eorum, q̄ de
Societate ad Carigios pfectisū hi-
storia: multe q̄; nostrorū hominū epi-

28 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
stolæ per ea tempora in Brasilia dæ-
tæ consentiunt. His vt adhæream
suadet ratio. Nec mirum è proxi-
mis Paraquariis Hispanos transcen-
so montis iugo, ad Carigios pene-
trasse; siquidem legimus in Peruui-
anis litteris nostrorum anni mille-
simi quingentesimi nonagesimi sex-
ti, venisse Sanctam fidē urbem Para-
quariorum cum aliis è Societate ma-
gno cūm eius ciuitatis bono Leo-
nardum Arminium Neapolitanum
totius eius comitatus præsidē. Qua-
re potuere Hispani è Paraquariis in
Brasiliā transgressi, Carigiis Chri-
stianæ Religionis studio incēsis, au-
tores esse, & comites ad Sacerdotes
Societatis perquirendos; & hi sex-
centa passuum millia conficere: v-
triq; verò sui fusione sanguinis, illi
Baptismi gratiam, hi suæ fidei, con-
siliorumque suorum præmia ante-
uertere.

POST hanc cædem venere alii
ex eadem gente magistros Christia-
næ Religionis accersitum: missique
sunt è sede S. Vincentij duo egregia-
fan-

C^timonia viri, Petrus Corréa Sacerdos, & comes illi datus Ioannes So-
fa, vterque Lusitanus, vterq; in Bra-
silie versatus, & linguae, Brasiliaca-
rumque rerum benè peritus: sed
Corréa florenti in fortuna, magnis
relictis opibus; Sosa humili vitæ ge-
nere insignem adeptus Christianæ
integritatis laudem primo vterque
Societatis in Brasiliam aduentu om-
ni humanarum rerum spe præcisa,
& humanorum consiliorum vincu-
lis abruptis, Christi famulatui in
Societate se addixerunt; in qua ita
virtutum omnium exemplo cunctis
se probarunt, vt digni primis il-
lis temporibus, digni integerrimo
illo Patrum coetu censerentur. Hi
magno cum fructu aliquandiu inter
Carigios versati, ingentem eorum
numerum ad Christum adduxerunt;
lateque in dies Religio propagaba-
batur. Sed zizaniorum sator Dia-
bolus aliquot è popularibus insti-
gauit, qui vel nōdum Christianam
Religionem susceperant, vel ut sem-
per inter bonos aliqui sunt degene-

res,

B 5

30 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
res, in ea parum firmi tantam in-
tegritatem, & vitæ innocentia, quâ-
tam duo egregij magistri pietatis in
gentem inducebant, perosi, cōfictis
perfidii hominis criminationibus,
quasi in Carigiorum perniciem va-
lidam armatorum manum paratam
haberent, eò pellecti sunt, ut magno
cūm rei malo Religionis, & verita-
tis Doctores interimeret. Hæc No-
uembri mense anno humanæ salu-
tis millesimo quingentesimo quin-
quagesimo quinto contigere, bien-
nio post Anchietæ aduentum in Bra-
siliam: cūm illo ipso anno primùm
è Vincentiana sede ad nouale illud
proscindendum venissent. Quid ex-
eo tempore cum Carigiis actum sit,
nullæ nos docent literæ: sed appa-
ret ex iis, quæ per ea tempora nostri
scripsere, operarum paucitate,
& magnitudine operis difficilli-
mi continendi Neophytes, ne
ad veterem prauitatem redirent,
Catechumenosque à feritate abdu-
cendi, quibus maximè rebus in
Brasilia tenebātur omnes impliciti,

rem

rem non tam omissam, quam è manib[us] elapsam.

TENTATA iterum eadem profectio ad exitum adduci numquam potuit, nempe Tartarea potestas eō maiore conatu huius consilio aduersari contendit; quod maior inde fructus expectandus. proximè anno 1610, cūm Emmanuel Lima Visitator cum suo comite Iacobo Monterio ea loca circa Piratiningā pro suo munere obiret, venere ingenti numero Carigij ad Patres Societatis euocados: decretaq[ue] erat ad eos expeditio spes erat è gente ad pietatem, & humanitatem prona magnæ messis animalium. Rogandus Dominus, ut incolumes adducat operarios in messem suam, & plantationi, irrigationique adspiret, derque incrementum, q[uod] parat segeres exspectat. Nec plura scitu digna de Carigiis ad annum 1614. Romæ nota erant.

HAEC de gentibus, quæ Religio Brasilicae onis lumine orbata Brasiliani tenet, terra visummatim cognitioni dare potuit. Sed sunt etiā in ipsis terris, quæ

B 6 natu-

Vite Iosephi Anchietæ

32 naturæ officiant bonitati, non tam
naturæ, quæ incolarum culpâ, cre-
bræ syluæ arborum densitate, & ra-
mis inter se implicitis, continent,
densaque foliorum nube inumbra-
tæ multum de viriditatis hilaritate
deperdunt; oculisque ac sensibus,
Europæis viroribus assuetis adspe-
ctum paulò reddunt tristorem. Ve-
rū si, quemadmodum aliorum bo-
norum copia, ita etiam hominum
cultu tellus abundet aliquādo, suc-
cisa ad vitæ usum, & ad artes arbo-
rū crebritate, tota regio reddi pos-
sit amœnior. At verò continentibus
bellis, mutuisque cædibus vicinis
vicinos atterentibus, ac sese inui-
cem vorando absumentibus, regio
hominum infrequentia, terræ cul-
tu destitutæ syluescunt. Pauci tan-
tum qui bono suo casu gentiliū suo-
rū dentes euaserunt, ad senectutem
perueniūt. Sperandū tamen, Deo be-
nè iuuante, inducta, & corroborata
penitus Religione, naturæ speciosio-
rem faciem, ciuitatibus ciuium fre-
quentiam, & terris cultum suum diē

ali-

aliquando allaturam. Hanc tam incul-
tam, vastamque tot commodis, in-
commodisque compensatam re-
gionem ante Lusitanorum æterna
memoria dignas nauigationes no-
stro orbi, atque adeo hominum me-
moriæ, ac propè dicam generi pror-
sus ignorantiam diuina prouidentia
inopinato euento patefecit.

Post superatam Lusitanorum
virtute sanguinis Oceani ferociam; Brasiliæ
& nauigationem per immensa, & ^{inuenta}
numquam antea tentata marium
spatia ab ultima Hesperia ad Indos
patefactam, ad rem Lusitanam in
India constituendam, & Christi E-
uangelium in eam gentem inuehē-
dum, Lusitaniæ Rex Emmanuel ido-
neam classem instruxerat. Ei Petru
Aluarum Capralem, yirum & gene-
ris nobilitate, & suâ virtute clarum
præfecit. Ij Martio mense anno ab
humanæ salutis initio quingentesimo
supra millesimum se mari com-
misere, longeque proiecti, dum
Malacias circa Guineæ oras, & fu-
rentes æstus, circa Bonæ spei pro-
monto-

34 *Vita Iosephi Anchietæ*
montorium deuitant, longo flexu in
Occasum recedentes, ad terræ con-
spectum venerunt, quam initio in-
sulam putarunt. Accurata dein na-
vigatione oram eius allegentes,
continentem esse deprehenderunt.
Huc, obseruato loco ad tuendas na-
ues opportuno, exscensionem fece-
runt; loco ab ipsis natura *Portus*
securus nomen inditum mansit in
hanc diem. Ibi 5. Non. Maias ipso
die Inventioni S. Crucis dicato, re-
ligiosa, celebrique ceremonia in-
gens statuta Crux, & Christiano ri-
tu ad aram pro tempore excitatam
sacrificatum in litore. Inde totus il-
le tractus, *Terra sancta Crucis*, no-
minatus. Vulgi deinde consuetudo
euicit, ut, mutato sanctiore nomine,
à rubro ligno, quod Lusitani *Bra-*
silum, Itali *Verzinum* nominat, quo
abūdat ea tellus, & ad tincturas ad-
hibetur, regio Brasilia, gens Brasili
dicerentur. Lusitani, resartis nau-
ibus, captata tempestate, eursum in-
de suum tenuerunt, Brasilia relicta.
Explorata deinde eiusdē Regis im-
perio

perio terræ, fructuumq; bonitate per Americū Vespuciū Florentinū, claram illū nauigationum, & tractandorū mariū, ventorumq; magistrū, à quo vniuersus noui orbis continēs Americæ nomen traxit, cœpere, permittente, & probante Rege, è Lusitania tū clari viri, tū omniū ordinū multi, spe commodorū pertraeti, ad ea loca nauigare: & vt qui in vacua venere, quæ quisq; nacti loca sibi opportuna iudicarūt, in iis sedē posuere, terræq; fructibus sua emolumēta augere: vt magni pretij merces inde magno cū Lusitaniz, ac totius Europæ bono in nostrū orbē inueherētur; vicissimq; eō nostri æterræ fruges, semētes, arboreſq;, & iumenta, quorū vtilitate prorsus carebāt, magno prouentu cōportarētur. Emmanuele inde vitā functo, Ioannes eius nominis III. Emmanuelis F. Regni gubernacula suscepit. Is, cognito, quāti effet eius terre, gentisq; Imperiū, ac totius mercimonij rationē ordinare, haud ita multis interiectis annis Martinū Alfonsū Sosā

gum

**Colonia
S. Vin-
centij.**

36 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
cū classe, ac sūmo imperio misit, quī
suo nomine Brasiliā occuparet; eā
quæ in prouinciæ formam redactā
in plures iurisdictiones, seu Præfe-
cturas distribueret. Singulis Præfe-
cturis coloniisue singuli Præfecti
ducesve constituti. Iis, præter suos,
quos quisque ē Lusitania colonos
deduxerat, terra secundūm maris
oram distributa, quinæ ferè quin-
quagenæque leucæ cuique coloniæ
definitæ: oppida in singulis Colonii-
s, Præfecturisve extructa; ipsæ Præ-
fecturæ ab oppidorum nominibus
nuncupatæ. Omnium primam, eam-
demque remotissimam in ipso penē
Brasiliæ extremo ad gradus viginti
quatuor in Austrum sibi delegit i-
psæ Alfonsus Sosa, qui toti rei præ-
erat; quam à Sancto Vincentio no-
minauit; sequutns, credo, emolu-
mentorum, quæ inde præcipue spe-
rabantur, opportunitatem, amplā
enim iurisdictionem ad montes us-
que profert, qui Brasiliam à Para-
quariis diuidunt. Oppidum adam-
plum, & percommodum finum, qui
dua-

duabus occupatur insulis, situm est.
Intra sinum inter litorum ambitū,
insulasq; duobus intrans ostiis, cur-
uatus in arcum maris quasi euripus
circumfluit, insulis inter se non ma-
gno freto discretis. Sed euripi osti-
um, cui oppidum impositum est, ag-
gestis arenis processu temporum
penē obstructum, minutis nunc tā-
tum lintribus intratur : maioribus
verò nauigiis nōnisi per ostium al-
terum, circumnauigatis insulis, est
iam ad oppidum accessus. Ad cuius ^{Oppidum}
claudendas fauces, portumque tur-
ris, quam Biritiocam nominant, ^{santū}
extructa est. In anteriore insula op-
pido proxima, quasi claustrum adi-
tus, oppidum est alterum castello
communitum ē regione S. Vincen-
tij, cui à Sanctis nomen est: in vtro-
que oppido Societas I E s v cum
templo sedem habet. Ager porrò la-
tè in mediterranea se porrigit; op-
pidaque duo insignia continet, Cō-
ceptionem in littore Itanniæ, decē
Ieucis à S. Vincentio, & Pirathi-
ningam, seu alio nomine S. Paulū,
quinde-

38 *Vita Iosephi Anchistæ*

quindecim introrsum leucis ab eo-
dem oppido S. Vincentio recedens,
ad altitudinem trium & viginti gra-
duum cum dimidio sub ipso penè
Capricorni tropico sitū, in monti-
bus asperi quidem ascensus, sed, v-
bi altitudinem superaueris, soli mi-
tioris, & arborum amoenitate non-
nihil in umbrati, tum lenibus, pla-
cidisque fluminibus irrigui. De Co-
ceptione, & Itannia dicetur saepius
in rebus Iosephi de quo scribimus.

PIRATININGA cum suis fi-
nibus ora videtur esse omnium, que-
sunt in Brasilia felicissima, proinde
etiam oppidum ciuium frequentia
fit auctius in dies: nam vbi ex oppi-
do in plana descenderis, campestria
omnia, lateque patentia coeli beni-
gnitate, amoenitate camporum, a-
quarum riuis, fontibusque campis
Europæis quam simillima; prouen-
tu etiam longè meliora: agriculturi
tantum circà sara curam, industriā
que desideres. Ea est enim soli fœ-
cunditas, ut triticum nuper ex Lu-
xitania allatum, parca admodum, &
inerti

*Pirati-
ninga
Oppidū.*

inerti culturâ satum, curatumque
suprà quam credi possit, maiore,
quam in Europa, copiâ fundatur.
Nec dubitant asserere mensuræ v-
nius fructum in centenas multipli-
cari: vt, si molæ non desint, quarum
vſus iam parabatur, frumentum ad
pinsendam farinam toti penè pro-
uinciae seges suppeditare possit.
Multis etiam ac per bonis vinetiis a-
bundant, aliisque frugum generi-
bus è Lusitania aduectis. Armenta
præterea boum, equorumque tan-
to numero foetificant, vt equi valde
boni vilissimarum rerum, galeri v-
nius, aut geminorum ex panno ti-
bialium commutatione parentur.
Fuit cùm vaccæ nouem æris alieni
nominis minùs numerū triū aureo-
rū ad hastam licitatorē non inuenie-
rint: tanta est fructuū copia, & pe-
cuniæ vestiariæq; rei inopia in iis
terrīs, in quibus aut prorsus, aut se-
minudi homines incedūt. Hæc tamē
tam larga naturæ benignitas in
capestrib' tātū viget Piratininganis;
cui' soli natura cæliq; téperies, præ-
ter reliquas Brasilicas oras magnā cū

46 Vitæ Iosephi Anchietæ
terris nostris habet similitudinem:
nā & hyberno tempore gelu, prui-
naque terræ teguntur; subinde quæ
ut montanis finitimæ, ut apud nos
sit, consperguntur niuibus; neque
æstiuia tempora iustis caloribus ca-
rent, quod in Brasilia reliqua non
sit. Quæ duæ contrariæ suis tempo-
ribus affectiones ad satorum iuuā-
das radices, & fruges ad maturita-
tem adducendas in primis profundit.
Et hanc copiosam rerum vbertatē
superioribus temporibus ignotā re-
cens proximorum annorum expe-
rientialia notam fecit.

ACCE DIT ad cumulum con-
modorum illud vel maximū, quod
in montibus camporum feracitati
imminentibus auri probati in vice-
simum tertium gradum cum dimi-
dio fodinæ reperiebantur; cuius v-
sum ad inaurandi artem percōmo-
dum esse experimentum declarauit.
Et huius tam benignæ vbertatis
tam pridem à primis temporibus
indicia non obscura notata in lucē
tandem ipsa dies & hominum protul-
lit industria.

S V P R A

SUPRA Sanctum Vincentium
curuata in Septentrionē nanigati-
one Præfecturam alteram frequen- *Spiritus*
tauit Vascus Fernandius Continius *sanctus* *Colonia*,
à Spiritu sancto nominatam, anno
salutis quinto & vicesimo supra
millesimum & quingentesimū: quo
item anno, aut non ita multò antè
credere est, Sosam cum summa po-
testate in hęc loca venisse. Locus est
in gradu 30. in Austrum: tellus est
brasili ligni diuersarum specierum,
in primis verò balsami admodum
ferax; vnde balsamum hauritur: ar-
bores sunt prægrandes & excelsæ,
ingéti & solido truncō, & benè ra-
mosæ: non vt in Palæstina humiles
arbusculæ. Forma nonnullas in Eu-
ropa facilè similes esse dixeris. Ha-
rum corticem totum multis vulne-
ribus incidunt: tum quā hiant scis-
furæ, goffipium, ad imbibendum,
qui distillat, succum, inferunt, alter-
nisque diebus exprimunt in vasa,
massam illic officinæ interunt, ad-
misto balsamo, ex qua globulorum
ferta cōficiūt, qui elegāti opere elab-
orati,

42 *Vita Iosephi Anchietæ*
borati, atque in multam duritiam
cōcreti, ad coronas precatorias, ro-
fariaque odoris nobilitate in pretio
habentur. Nec ferè, præter brasila
ligna, & balsama, vlla maiori se-
molumenti merces huius terræ; et si
ne faccari quidem prouentus des-
ideratur. Pingue solum, fertileque;
sed parum strenuos nactum colo-
nos, minùs naturæ suæ respondet v-
bertati.

IN hac quoque colonia sedem
habet Societas I E S V , habetq; ad-
iunctos vicos aliquos, in quibus e-
iusdem Societatis Sacerdotes resi-
dent, genti ad humanitatem, & pie-
tatem excolendæ. Hic diu versatus
est Iosephus Anchietá nostræ scri-
ptionis argumentum: & hæc sedes
initium illi fuit administrationis,
cum primùm ad regendos alios
adhiberi coepitus est; in eaque se-
de vitam finiuit, eiusque vene-
randum corpus sarcophago tradi-
tum est.

EODEM anno ad Bahyam sinum
per-

Bahya
Colonia,

per amplum, vbi postea Regia ciuitas, Regni caput extructa est, Regis ipsius dono suam sedē, iurisdictionemque collocauit Franciscus Pereria Continnius. Sed de hac cūm ad aduentum Societatis in Brasiliam venerimus dicendum erit accuratiū.

Anno item 1526. supra Spiritus *Portus* sancti coloniam infra Bahyā ad gra- *securus* dus 16. *Portus securi coloniā*, primo *Colonia* Lusitanorū appulsi, stationeque & Christiana Religione consecratam tenuit Petrus à Campo. In hac quoque sedem habent Societatis Sacerdotes, qui Lusitanis indigenisque, ac vicis aliis excolendis dant operam.

HAEC prima Brasilici Regni per Ioannem Regem ordinatio; atque hæ primæ in Brasilia Regiis auspiciis coloniæ à Sosa descriptæ videntur. Et fieri potuit, ut præter has, alias quoque, quæ subinde commemorantur, ab iis, qui primi venerunt occupatas, Rex ipse ratas habuerit: aliæ etiam ab aliis

44 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
aliis post primam descriptionem
Sofæ Regiis item auspiciis deductæ
sint. Nam in suprema Brasilia, quæ
tota fronte Septentrionem spectat,
proxima æquatori, primum locum
tenet Itamaraca item colonia. Vrbs
Itama-
raca co-
lonia. in insula est, angusto freto à conti-
nenti diuulsa; hæc præter suos ci-
ues habet in continenti Lusitanici
nominis colonos, qui Goyanam v-
nà cum indigenis incolunt. Præter
hos, oppidum Paraibam cum suis
finibus; qui derecto in Occidente
tractu ad quadraginta leucas flumē
magnū Maranonem attingunt. Hic
extremus in Septentrione Lusitanici
Regni limes est. Hoc loco castellū
omnium, quæ sunt in Brasilia firmis-
simum, munitissimumque ostio flu-
minis, & finium tutelæ impositum,
cum aliis circā locis suo Præfecto,
propriaque iurisdictione regitur.
Atque hæc oppida in Braſiliæ lito-
re, quæ Septentrioni obiacet, cen-
sentur. In angulo altero, qui Oriē-
tem spectat, in ipso flexu ad Austrū,
œcto infra æquatorem gradibus est
Pernam-

Pernambucus, omnium quæ sunt in
Brasilia, coloniarum florentissima, *Pernambucus*
& maximarum opū, aut certè nul-
li secunda. Ciuitas in summa collis *Colonia*,
planicie non multū à mari emi-
net, bonis domicilijs, ædificiisque
extructa; nobilibus ciuibus, & opu-
lentis, ac magno honestorum equi-
tum numero illustris; vt inter opu-
lentas etiam Europæ ciuitates ho-
nestum locum tenere possit. Portū
habet ad ipsius collis radices. Em-
porium est in primis magni nomi-
nis, & mercimoniorum copiâ cele-
bre & opulentum: nam præter ru-
bri ligni totius Brasiliæ præstantif-
simi ingentem numerum, centum
viginti saccararias officinas in sua
dicitur habere ditione; vnde in Eu-
ropam centum triginta, & centum
quadraginta onerariæ saccaro onu-
stæ cum ingenti negotiatorū, & rei
Lusitanæ emolumento quotannis e-
nauigant. Habet præterea Collegiū
Societatis I E S V à Sebastiano Rege
viginti ex ea Religione capitibus a-
Iēdis fundatum, cum scholis tribus:

C

in

46 *Vita Iosephi Anchietæ*
in quarum prima quæstiones de
conscientiæ casibus explicantur; in
media Latinis literis iuuentus insti-
tuitur; in infima literas legere, &
formare pueri docentur. Sunt præ-
terea in mediterraneis vici sex in-
digenarum, admistis Lusitanis, in
quibus ex ipsa Societate Sacerdote
resident, indigenarum institutioni
& animarum curæ. Qui verò in ur-
be & Collegio degunt, præter sta-
tas solempnesque cum ciuibus occu-
pationes, ad alia superioris oræ lo-
ca excurrunt Societatis ministeri
circumferentes; quod in Brasiliato-
ta Societatis Sacerdotibus solène est.
Primus eam coloniā cōstituit, eiusq;
tenuit dominatū Odoardus Coeli⁹

Secundum Pernambucum ad gra-
dus tredecim Bahya, quondam Frá-
cisci Pereriæ Prefectura, nunc Regi-
ciuitas est. Inter Bahyam ac Porti-
securū ad decimū quartum in quin-
tū gradum sunt Illæi. Eam Prefectu-
rā primus tenuit Georg. à Fighere-
to Corréa. regio optimi soli; ac,
campos excipias Piratininganos
omnii

*Illæi Co-
lonia.*

omniū Brasilia tota feracissimi: rubri ligni & satarū rerū abundans, nec saccarariis carebat officinis: sed Barbarorū infestatione ita attrita omnia, ut propè ad vastitatem regio deuenerit. Erat tamen spes his proximis annis, pacatis iam Barbaris, & parta rebus pace, terræ frugibus, & saccari prouentibus, cùm multa eius opificij instrui possint ædificia, hāud longo tempore coloniam reualitaram; & in hoc quoq; oppido est Societati sedes.

HAE ad annum humanæ salutis vndequinquagesimum supra millesimum & quingentesimum adhuc in Brasilia erant Præfecturæ constituta. Interim rubri ligni, & saccari ingens numerus, & metallorum nescio quid è terra S. Crucis, nunc Brasilia nominata, quotannis exportabatur; nouæque sibinde venæ metallorum aperiebantur.

AT QY E hæc de locorum natura, situq; quātūm satis esse vi sum est, in præsē dicta sint: alia, cū se offeret occasio, inter narrationē attingētur.

C 2

Nunc

48 *Vita Iosephi Anchietæ*

Nunc tandem ad ipsum Societatis primum, deinde ad Iosephi Anchietæ, cui^o vnius caussâ hæc exorsis sumus, in Brasiliam ingressum accedamus.

ANNO demum 1549. Ioanne Rex non tam Imperij, quām Christianæ Religionis propagandæ studiosus, cùm in Brasiliam Thomam Sosam Prætorem destinasset, ad continendos in officio Christiani hominis Lusitanos, Ethnicosque indigenas ad Christi fidem alliciendo non contentus ea Sacerdotum, aliorumque religiosorum virorum copia, qui cum colonis ex Europa entraiecerant, statuit è Societate IESV, quæ per ea tempora nata, divina fauente Bonitate, felici prouentu succrescebat, Sacerdotes aliquo in eam expeditionem mittere; permotus maximè famâ fructus, quem in eo genere Francisci Xauerij, & paucorum comitum ex eadem Societate labores, & industriam in India, aliisque ulterioribus gentibus peperisse cognoverat. Igitur peteti

Regi

Rege à Simone Roterigio Preposito
Societatis in Lusitania Provinciali,
quatuor electi Sacerdotes, Emmanuel Nobrega, Leonardus Nunnus,
Antonius Pireus, & Ioannes Aspli-
queta Nauarrus, magni illius Martini Aspliquetæ patruelis. His additi
non Sacerdotes eiusdem Societa-
tis fratres duo, Vincentius Roteri-
gius, & Didacus Iacobæus, Lusita-
ni omnes, præter Nauarrum Aspli-
quetam. His omnibus datis ex eorum
numero Rector Nobrega, magna
doctrinæ, & spectatæ virtutis, pru-
dentiæque vir. Et quidem hunc no-
minatim Rex ipse optauerat, homi-
nem famâ sibi notum, antequam So-
cietati se adiungeret, cum Conim-
bricæ studiis operam daret, ingenij
laude præstantem, & Martini As-
pliquetæ, primam in professione fa-
crorum canonum cathedralm tenet-
tis testimonio inter præcipuos
probatissimum. Hæc tantula manu
ad ingétem omnino syluam expur-
gandam colendamque destinata.
Aberat sub ipsum profectionis tē-

50 *Vita Iosephi Anchietæ*
pus huius consilij ignarus Nobrega
nam tum fortè varia loca conciona
bundus peragrabat. Confestim ad
monitus, cùm omnem festinationē
adhibuisset, præuertente nauigan
di tempestate, classis ipse discessum
anteuertere non potuit. In nauim
igitur Procuratoris Regij, qui eius
rei causā substiterat, receptus, se
cundaque nauigatione vñis, classé
in curfu assequitur; vnaque cum a
llis ad Villam veterem ineunte A
prili mense exscenderunt, cùm O
lysippone Kalendis ipfis Februariis
soluissent.

F V I T Villa vetus, vt appareat, an
te id tempus cum portu Præfectu
ra non ignobilis, propè fauces in
clyti illius sinus, cui ob egregiam si
tus, naturæque speciem commune
nomen idioma Lusitanicū proprio
quodam iure, excellentiaque at
tribuit Bahyā. Est enim Bahya Lusi
tanis maris sinus; & cum de Brasilię
locis sermo est, Bahya excellēti qua
dā prærogatiua hunc sinū significat.
Eū Ioānes Rex Frācis̄o Pererię Cō
tinnio

tinnio; vti suprà demonstrauimus,
possidendum concesserat, quem Pe-
reria hæredibus reliquerat, &, siue
duæ Præfecturæ fuerant, siue, quod
verò similius est, in Præfecturam v-
nam Villa vetus, & Bahya coierat
Ioannes Rex, obseruata postea loci
opportunitate, Pereriæ hæredibus
digna compensatione remuneratis,
Bahyam ad iura Regia traduxit. I-
gitur mense uno in Villa vetere ex-
acto, ad lectum nouę vrbi conden-
dæ locum intra sinum ipsum, duob^o
inde milliariis est itum; eoque trāf-
Iata multitudo, paucis in veteri se-
de relictis, quibus locum deferere
haud fuit commodum. Locus vrbi
lectus in summo colle intra sinus
ostium portui imminens, vrbi à
Saluatore nomen inditum.

Iam sinus ipse ea pulchritudine
est, naturæque præstantia, vt nihil
ad adspectum amoënius esse possit.
Videtur in eū effingēdum natura ad
Iasciuia vsq; artis vires cōtēdisse: ei^o
ambitus in 30. circiter leucas circū-
agitur; pl^o 20. in eo per amoenæ vi-

C 4

funtur

Bahya
descrip-
tio.

suntur insulæ, frequentes penè omnes, & ad cultum fructumque opportunæ: plus quadraginta saccharariæ officinæ circà numerantur. In eum cum fluuijalijs, euriplique è mari exscéntes, vagoque ac multiplici flexu in mare remeantes, terram iucundo prospectu variè discidunt; tum duo ingentes amnes, Paraquasurius, & Siriginus eò se exonerant, qui omnes, quasi certamine suscepto, præ se quisque prospectus conténdunt augere dignitatem. Litora omni conchiliorum genere, quæ grata sunt esui, referta; mare ipsum piscatu abundans: & vt nihil desit ad oblectationem, certo tempore à Julio mense ad Octobré balenarum greges quæ maiorum, quæ minorum eò se inferunt; & ve-
lut opes suas ostentantes, suam quæque prolem præ se agunt: tum blando discursu variis lusibus oberrant litora, sæpeque saltu è fluctibus se tollunt; rursusque quasi palæstra exercitatè multa cum elegantia in undas se demergunt, emerguntque, &

quasi.

quasi hominum amore captæ, familiariter inter nauigia se inferunt. Diceres eas his quasi choræis hominum probationem plausumque captare. Ad hæc naturæ commoda illa etiam benignitas quasi cumulus accedit. Extra sinū ante fauces utroque in litore tum ad dexterā, tum ad laeuanam non contemnenda electri vis, seu ambræ colligitur; non quidé illi similis, q̄ apud nos in Septentrionis oris ex arborib⁹ exsudat; sed quod præter vulgatum ambræ nomen, commune cum illo habeat nihil. Colori nullus est honos, ad odoramenta adhibitū magno in pretio est; ut pari æstimatione cum auro pendatur. Vnde gignatur, incertum. Est illud tantum obseruatum, massam liquidam in fundo maris, sensim concretam cautibus adhaerescere, coloremque induere ferruginem, in atrum vergentem: albi etiam coloris non raro inuenitur, maioris etiā pretij; è cautibus postmodum æstu maris auulsam, quod piscium, marinorumque auium ef-

*Ambra
odora-
mentum*

C 5

cæ su-

43 *Vita Iosephi Anchietæ*
cæ superest (incredibile est. n. omne
genus piscium eius cibi quam sit a-
uidum) in litus eiici; ibi etiam a-
testudinibus, cancris, aliisque e-
iusmodi bestiolis auidissimè vorari
exiguam omnino partem in usum
hominum relinquunt. Hoc spectan-
do theatro, & speciosa naturæ osté-
tatione vrbs ipsa beatior. Hæc sum-
mo in colle, porrecta planicie, ex-
plicata quatuor firmis castellis mu-
nitur. Infrà portum habet, quantu-
m magnarum classium comodè
capacem: locum ad opportunitatem
omnem aptiorem, aut oculis nobi-
lius oblectamentum nō facilè alibi
reperias; ut ex usque Belgio pingé-
di nobiles artifices eò venerint,
ad locum contemplandum, tan-
tum ut eximiā speciem ad pascé-
dos oculos in tabula proponant.
Hic locus lectus Regni sedes, Lu-
sitanorum conuentus princeps,
& viiuersæ caput iurisdictionis
tum Regiæ, tum Ecclesiastica. Hic
etiā Collegiata, & Cathedralis Ee-
clesia post annos aliquot cū suo E-
piscopo

piscopo sedem habuit: ex eoque tempore firma Regia potestate in Brasilia, forma Reip. cōstituta. Sed nos ad vrbis iā fundatæ, & cōstitutæ ciuitatis recensenda commoda sensim deuenimus, nunc ad ipsa eius primordia redeamus; &, primo Societatis IE SV in Brafiliam accessu cognito, eius pgressiones ad Iosephi Anchietæ aduentum percurramus.

Loco vrbis condendæ designa- *Vrbs Salto*, & sua cuique areæ parte ad ædi- uator ad ficandum attributa, Patribus quo- *Bahyam* que Societatis IE SV, & templo ex- *condituri*, citando, & ædificandis ædibus locis assignatus. Sed illorum prima cura fuit Barbarorum animos ad nouorum hospitum amicitiam adiungere, atque ad Dei rerum omnium conditoris cognitionem Christianaq; Religionē allucere. Et sane nō tā fera, durāve ingenia incolarū his in locis, q̄ qui primi ad has terras appulerūt, nacti sunt. An q̄ suapte natura min⁹ ab humanitate abhorrent? an aliqua cū Lusitanis consuetudine nonnihil mitigati?

*Brasilio-
rum
mores.*

Nam etsi certum Regem, cuius imperio regantur, nullum habent, vicatim tamen distributi habitant, singulisque vicis viuis aliquis, si minus potestate, auctoritate certè prestat ceteris. Ita siue fixam sedem habeant, siue vagentur, ut grues, & cerui, aliquem gregis sui sequuntur ducē. Ita quod sūt vici ac penè familię, tot quasi sylvestris plebeculę Republicas esse dixeris. Conspirant tamen alicubi vici multi quasi eiusdem pagi, in gentem vnam, totaq; natio in gentes plures diuisa, nulli tamen ciuitatis formam habet, nullas leges, conuentus nullos, cōmune consilium nullum, nisi quod fortuita cuiq; libido suggestit temere ita & sedes mutant, & bella gerunt inter se, ut cuique libitum fuerit, aut subito succrescens ira animos inflamarit. Rarò admodum contingit, ut communi consilio publice aliquid aggrediantur. Similitudinem nonnullam agnoscas in vaga illa hominum gente, qui è fæce AEgyptiorum, & arenis Libycis se prōgnatos

gnatos blaterant, quos in Europa *Zingari*:
Zingaros vocamus: qui etiam æneo-
colore è Brasiliaca videntur cognati-
tione profecti. Sed *Zingari* princi-
pient ad furtam, à quibus Brasili ab-
horrent. *Zingari* vitant bella, quib⁹
se mutuō Brasili consumunt. Utun-
tūr nostris indumentis, & tenuia que-
dam exercent opicia, quibus pecu-
niolam cogunt. Brasili nudi, inertes,
operæ inimici, nulla industria alia,
nisi venatu, piscatuq; vitam susten-
tant in diem. Verūm qui circa hæc
loca ad Bahyam versabantur, lon-
go Europæorum usu emolliiti, mul-
tum iam de insita barbarie detriue-
rant: proinde quieti imperio pare-
bant; & sermones de Deo, diuinis-
que rebus libenter audiebant. Pa-
tres ad suos vicos adeūtes humani-
ter excipiebant, eosdem vicos alios
obeuentes multo cum obsequio pro-
sequebantur: nostram humanitatē,
moresque placidos amabant; admi-
rabantur solertiam, literas maximè
inspiciebant, nobisque se similes es-
se. etiam in Dei cultu peroptabāt.

C 7

Ita

Ita in extruenda vrbe adiutores Lusitanis se præbebant. Sed non facile ab insita feritate; & corroborata

*Pueri ad
humanā
institu-
tionem
faciles* per omnem mundi ætatem prauitatem auellebantur penitus. Pueri tantum, quibus nondum per ætatem altè impressa barbaries erat, plausque ex eorum ingeniosis naturæ lumina emicabant, mirum in modum nostra consuetudine, nostraq; institutione tenebantur; & ferè ipsis parentibus non inuitis, multis etiā probantibus: ita ut non Christianæ disciplinæ præcepta tantum, solemnesque precationes, quas suos potea edocerent, sed Lusitanicam etiā linguam, & nostras literas magno parentium gaudio condiscerent; ut appareat barbariem, & prauitatem non à genere, neque à locorum, cœlive natura; sed à prava institutione, fœdaque consuetudine hominum moribus adhærere. Hęplatæ summa cura ad omnem probitatem, humanitatēq; lato prouentu excolebatur; ipsoq; initio eoru lecti greges, & quasi seminaria instituta.

Quod

*Puero-
rum se-
minaria
instituta*

Quod consilium fuit ad multas vtilitates opportunum: nam & ipsi primū belluino illi viræ generi subducebantur; & ad continendos in fide parentes, & gentiles eorum, res erat ad primè expedita: nā pau-
lo adultiores facti, nostræque Re-
ligionis mysteria edocti, propria
lingua, quæ didicerant, suos edo-
cebant, carmineq; catechistico de-
lectabant. Et cū patres in indigena-
rum vicos excurrebant, illis se co-
mites addebat, & cūm interpretū,
cum catechistarum munere percō-
modè fungebantur; vsque eò, vt di-
ctatas interdum gentili lingua con-
ciunculas explicarent. Quibus re-
bus incredibiliter ipsorum parentes
lætabātur. Ita factū est, vt breui, p-
ter pueros, nō cōtēnendus, vt se da-
bāt initia, adultorū numerus ad Ba-
ptismū idoneus legeretur. Reliqui min⁹ in sua feritate crudeles, sēsim-
que ad vorandos homines minus carnium
pron: quāquam in hoc genere nōni-
fi quos aut ex rixa, aut in bello ce-
perunt, occideruntq; fere solem-

Quate-
nus hu-
manarū
carnium
esu utā-
tur Bra-
sili.

**Coniu-
gia
Brasilo-
rum:**

60 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
nè est iis comedere. Quod non ma-
gis edacitatem, quam iram odium-
que explendi causâ faciunt: nam
quos captos hostiliter abducunt, di-
ligenter custoditos, ac multa sagina
refertos, præpingues gulæ sacrifi-
cant, genialiterque inter se festa cū
lætitia ac tripudio conuiuentes
absuumunt. Et cùm veniunt vel
morbo, vel ætate ad extrema,
intelliguntque sibi esse moriendū,
queruntur iniquo animo se mori-
ri, nisi aliquid ex inimicorum car-
nibus mandendum sibi detur. Ita
comparati animo ad diuinę iusticię
tribunal sui mali ignari miseri de-
ueniunt, alioqui sanctam societatem
inter se amicè, fideliterque conser-
uant. Matrimonia cùm certa nulla
habeant, sed quamvisq; nactus est
mulierem, vnam, vel plures, tam-
diu cum illis viuat, quamdiu cum v-
trisque benè conuenit, orto dissidio
ad libitum faciant diuortium: multi-
tamen Patrum præceptis obtempe-
rantes, firmum cum una matrimo-
nium constituebant. Hæc primò qua-
tuor

è Societate Iesu Lib. I. &

tuor Sacerdotum accessui facta sunt.

INTER hos labores non omissa *Patrum*:
cura est extruendi cum templo do- *Socie-*
micipij. Sed neque erat, vnde fabri *tis labores*:
operæve accerferentur, singulis fa- *& aru-*
tis superque in suo opere occupa- *na.*
tis; neque pecunia in sumptus sup-
petebat: quò fiebat, vt & opus ipsi
exsequi per se, & materiam è sylua
suis manibus cädere, humeris con-
uehere, aliorumque exemplo, ea,
qua poterant arte, componere co-
gerentur: & vt erant magna prædicti
industria, vsu cogente, paucis die-
bus fabrilē tum lignariam, tum ce-
mentariam æquè atque periti ma-
gistrī exercebant. Quibus in labori-
bus pauculis illis, quas ex Lusitania
attulerant, vestibus detritis, ac la-
ceris, breui tempore excalceati, ac
seminudi vtroque in opere, & disfe-
minandi verbi Dei, & extruēndi æ-
dificij versabantur. Sed obsoletus,
lacerq; vestium habitus inter homi-
nes nudos verbum Dei prædicanti-
bus nitori erat; vt dicere illi possēt,
qui euangelizabantur Euangelistis.
suis:

62 *Vita Iosephi Anchietæ*
suis, *Vestimentum tibi est: esto Prin-*
ceps noster. Accedebat & illud incò-
modum omnium durissimum, quòd
omni apparatu destitutis quotidi-
anum victum mendicatò quærere
necessè erat. Sed haud multò inter-
iesto tempore Prætoris cura illorū
inopiæ subuentum est.

Ceterum in re Christiana pro-
Christia- curanda non minus primis tempo-
norum ribus cum Christianis, quàm cum
nostra- Barbaris, illis negotij fuit. Et quidē
tium eos, qui cum classe venerant, non
corrupti magnum fuit continere in officio,
mores. integros adhuc è Lusitania asporta-
tos, & nulla externorum morum
contagione inquinatos: qui verò
primis téporibus in has terras trá-
fierant, longo multorū annorū de-
cursu Ecclesiastico Pastore, Docto-
re q̄; bono destituti, licentiæ assue-
ti multum à Christiana integrita-
te degenerauerant: mira Religionis
negligētia: Christiani hominis offi-
cij nulla cura; nullū nisi augendæ rei
studiū, & voluptates cōparādi. Nul-
lū iniuriarum genus in indigenas
non

non iustum putabatur: eos dolis circumuentos excipere, iniusta detinere feruitute, modis omnibus vexare, nullare religio; quin etiam impedimento erant, quod minus ad Christianam Religionem vocarentur, ne potestate eos diuexandi priuarentur. Adhac ancillarum, pellitumque greges Barbarorum more alere decori erat. Episcopus per id tempus nullus, nullus Antistes, Ecclesiastica potestas nulla. Illi ipsi quod prohibere debuissent, qui ex Europa magistri morum venerant, socij in sceletere, hortatores erant ad iniuriam: licere impium genus, Christiano nomini infestum omni contumelia afficere. Ita prava doctrina non modo scelera fouebant, sed multa etiam audacia vera docentium conatibus aduersabantur. Erat mancipiorum, tum seruorum, tum ancillarum greges, quos contra ius, fasque quam dolo, quam rapto occuparant, dimittendi; erant ipsi Christiani ab illorum rapina, atque ab iniuria auocandi, quorum utrumque, ut nouum & ad

eam

64 *Vita Iosephi Anchietæ*
eam diem ipsius inauditum, morte
grauius existimabatur. Multi præte-
rea è tenuioribus, & ex infima face
in tanta Religionis negligentia, &
effrenatæ libidinis licentia, quod
illi genti pronum est, Barbarorum
cōsuetudine, & ipsi efferati in medi-
terranea secesserāt, ibiq; inter Bar-
baros Barbarorum more viuebant,
Christianam propè Religionē ob-
liti. Et hi quoque ad suos fuere re-
uocandi.

*Malefici
inter
Barba-
ros Pa-
tribus
aduer-
santur.*

SUPER hæc omnia erat etiam
propria, & quasi domestica Barba-
rorum scabies, & rubigo exter-
enda. Malefici inter eos, qui cæteri
audaciâ præstabant, impostores he-
betissimi se Sanctos, & deos facie-
bant: vana multa pollicebantur,
prædicebantq; euentura; & cum ab-
surda multa stulte blaterarent, il-
lorumque mendacia tantum non
manibus tenerentur; tanta tamen
est in gente hebetudo, ut illis nihi-
lominus fides haberetur. Hi modis
omnibus populares à Patrum
cōsuetudine auertebat; Patres id mo-

liri, vt vel deceptos in seruitutem abducant, vel iis exitium extremā-
que perniciem parent. Enim verò in
tam alta barbarie non vsque eò in-
fans impietas fuit, afflatu præsertim
Tartareo adiuta, vt non interdum
aliquid ad persuadendum non in-
eptum proferat. Et hi quoque fuere
superandi. Sed magna vis est veri-
tatis, diuina præsertim gratia fauē-
te. Constantia tandem, & diuina o-
pe Patrum labores promouente, ce-
perunt hæc quoque monstra ferocia
mitescere: multi enim è nostratibus
reprehensionum grauitate permoti,
ipsa præsertim æquitate causæ per-
specta, diuina affulgente luce, pro-
bare tandem cœpere, quod iniquo
antè animo ferebant. Ita multi re-
uocati ab iniuria, multaque contra
ius, fasque occupata seruitia manu-
missa, exactisque pellicibus, legitimi-
ma matrimonia coniuncta multa:
tū qui cum Barbaris viuere assueue-
rant, nō sine magno labore ad Chri-
sti vexilla reuocati, & magna quo-
que ex parte harioli compressi. Et,
quoniam

quoniam malum longè per omnes
oras emanarat, rebus vtcumque ad
Bahyam compositis, fuisse Patres in
Præfecturas alias dispertiendi. Leo-
nardus Nunnus cum Didaco Iaco-
bæo ad S. Vincentij coloniam pro-
fecti, ibi hæserunt. Eodem fermè té-
pore Emmanuel Nobrega Pernam-
bicum venit, vtrobiique Dominicus
ager iis, quas dixi sentibus expur-
gandus. Ita diuina fauente ope, post
multos exhaustos labores, fatigates
fructus lætiores protulerunt.
Vtrobiique locus lectus extruendi
Societati ædibus & templo. Cæteri
Patres cùm in Bahya residerent, cæ-
teras circà Præfecturas, Illæos, Po-

In Illæos,
Portu se-
curo, &
Spiritu
sancto
colonijs
Societati
sedes da-
tur.

tuim securum, & Spiritum sanctum
obeuntes, agrum Dominicum quo-
tidie lætioribus frugibus fœcūdio-
rem reddebat. Interim in his tri-
bus Præfecturis domicilia Societati
sunt extructa, & puerorū indigena-
rum seminaria magno cum rei
Christianæ fructu legi cepta. Sed
Aspliquetam, præcipue totum
peregrinationes ad Barbarorum

vicos

vicos etiam in mediterraneis longè positos ab ripiebant. Et, ut olim Paulus ad Gētes edocendas, sic ille p̄ter cæteros, ad Barbaros erudien-
dos diuino instinctu lectus videba-
tur. Ipsorum idioma, quod quandā
cum suo gentili similitudinē habe-
re videretur, omnium aptissimē
perceperat. Sic quocumque se con-
ferret, magna vbiique gratia exci-
piebatur. Fructus etsi non par la-
bori, aliquid bonitamē ad rē Chri-
stianam semper afferebat: nam quā-
uis non omnibus, qui iam capaces
essent, Baptismum ob eorum feros
mores, & inconstantiam credere
auderent, multi tamen in ipso mor-
tis confinio baptizabantur, & pueri
ad seminaria legebantur. Tum di-
latum ipsum Christianæ rei votum
sensim illos ad suæ feritatis odium
afficiebat. Subinde tamen Patres
statis temporibus ad Christiano-
rum loca concionibus, & Sa-
cramentorum administratione fi-
delibus excolendis se refere-
bant. Hoc Christianæ rei fructu
pri-

68 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
primus post in Brasiliam aduentum
annus circumactus.

*Anno
1550
quatuor
alij Sa-
cerdotes
veniunt.*

*Domici-
lia Socie-
tatis alia
extructa.*

*Puero-
rum se-
minaria.*

Anno postmodū millesimo quingē
tesimo quinquagesimo quatuor ali
Sacerdotes auxilio missi, Saluato
Rotericus, Francisc⁹ Pireus, Emma
nuel Payua, & Alfōsus Blasius: sub
indeque alii quotānis mittebantur
Aucto operarum numero, au
etiam laborum fructus: multisq
in locis Societati sedes constituta
& domicilia, diuersoriaque vari
in oppidis, vicisque tum Christi
norum, tum Ethnicorum extruct
Addita præterea seorsim à frequen
tia Oratoria, parvaque facella, tu
ad Societatis vsum, tum ad pietat
laicorū excitādam: ad quę & quisq
priuatim ad orandum commeare, &
è vicis oppidisque supplicatione
pro tempore agmine ire consue
cent. Aucta præterea etiam puero
rum seminaria, ad S. Vincentiū, a fine
Spiritum sanctum, ad Illæos. Sed in Rel
vrbe Saluatore ad Bahyam ducentian
circiter indigenarum filij alebātūr
qui omnes v̄su linguæ, & suorum
confue

consuetudine ad suæ gentis homines ad Religionem alliciendos, magno erant Patrum laboribus adiumento. Res denique Dei beneficio secundiore in dies cursu procedebat, & Christiani veteres non ab iniuria modò, sed à vitæ quoque prauitate se ad Christianam pietatem referebant: ita ut non pauci rerum Brasilicarum, Brasilicique idiomaticis benè periti, diuino instinctu permoti, Societati IESV se addixerint, bonosque ac strenuos tum ad peregrinationes Barbarorumq; institutiones, tum ad aliarum rerum, linguae præsertim percipiendæ Partibus adiutores præbuerint.

HIS supplementis aucta Societas maiore contentione ad Barbarorum conuersionem incumbebat. Itaque & peregrinationes cræbriorerores suscepτæ, & in gentis interiores fines penetratum maiore semper cū Religionis propagatione; ita ut ecentiam inter Barbaros, & vici, & Ecclesiæ Christianorum censerentur; gregesque catechumenorum ad Bas-

D ptismum

76 *Vita Iosephi Anchietæ*
ptissimum instituerentur. Neque in
terim Christianorum veterum,
pud quos omnia penè iam erant i
tuto cura neglecta, sed vitæ exépi
Socij, doctrinâ, concionibus, aliis
que Societatis ministeriis omnes
Christiani hominis officium im
tabant.

HOC rerum status, cum Relig
maiora caperet in dies incremen
anno eiusdem seculi tertio, & qui
Anno
1553. Io- quagesimo è Lusitania superuen
sephus Sacerdotes tres, Aloysius Grana
Anchie-Conimbricense Collegium Red
ta cum administrarat, Blasius Ludouicus
alijs Ambrosius Pireus, & cum his
venit in tres quatuor, Gregorius Serran
Brasiliæ. Ioannes Gonzalus, Antonius Ba
quius, & omnium natu minimi
tamquam Isai filius lectissimus,
eā, quā ante dixi occasione Iose
Anchiéta. Aucto iā in Brasilia
ciorum numero, expedire vili
est, familiam vniuersam in Prou
ciæ formam redigere. Ergo Prou
ciale regendi munus Emmanuel
Nobregæ demandatum. Is quo te
p

pore Anchiéta cū comitibus Bahyā tenuit, S. Vincentij morabatur: ibi enim per id tempus, nullo adhuc in Brasilia Collegio constituto, Sociorum conuentus versabatur; & cūm scholæ adhuc nullæ, nullique magistri haberentur, Præpositi Provincialis, viri inter eos doctrina, & prudentia insignis, responsa, prescripta, institutaque scholarum, & Collegiorū instar erant. Hūc quoq; Anchiéta, postquam se ex morbo, & nauigatione recreasset, Bahyā euocatus, primus omnium e Societate ^{Iosephus} Anchietae in Brasilia Latinas literas docere ce-^{ta pri-}pit. Schola instituta est Piratiningæ. ^{mus La-} Auditores habuit e Societate non-^{tinas lit-}nulos, & valdè bonum numerum teras do-^{cet in} Lusitanorum adolescētium. Quo in munere magno cum discipulorum fructu, & probatione omnium per annos aliquot se exercuit: sed maior opinione fuit labor. Non erat tamen ea-copia librorum in Brasilia, vt singuli discipuli suos proprios codices, vnde Grammaticæ præcepta disserent, Latinæq; linguae, & rerū

D 2 alia-

72 *Vita Iosephi Anchietæ*
aliarum obseruationes haurire pos-
sent, haberent. Huic incommodi
magister (agnosce miram in ado-
lescente charitatē) suo labore su-
ueniendum ratus, sua manu iis, q̄ mo-
carebant, in libris papyraceis, q̄ rur;
discenda forent, descripta dabi eiū.
Huic operæ, quoniam distributa pos-
horas singulas exercitationes, dī idic-
num tempus excludebant, noctu aīc-
na somni tempora, nondum edi gno-
Societatis legibus, descriptaq; dī Bra-
cipлина, addicebantur, vt benē con-
pē noctes, quantumuis longæ es nim
in matutinum, cūm diurna repeñsi-
da esset opera, insomnes traheran-
tur. Hac suscepta consuetudine, labo-
deinde corporis naturā obtempor-
rantem habuit, vt, quamdiu vix com-
insomnia numquam illi grauis fuit p-
rit. Inde tam familiaris illi postea
& vſitata per multas horas in precio-
pernoctatio. Sed haud dubiē non ſtio-
ne diuina ope factum est, vt ad orna-
ſcens, recens ē morbo, & periculaqu-
fo, & ſæua pertinacia diurno, pa-
ta cum corporis vexatione, tam Neq-
borio-

borioso, atque ærumnoso operi par
fuerit. Adiecit inde animū ad Bra-
silicam linguam addiscendam: quo
in studio tantum profecit, ut non
modò peritè prompteque loquere-
tur; sed artem etiam Grammaticam
eiusdem linguae conscriberet, quæ
post aliquot annos ab ipso, aliisque
idiomatis benè peritis recognita, &
ancta in Lusitania typis excusa, ma-
gnō compendio eorum, qui ad hāc
Brasilicam excolendam vineam se
conferunt, postea fuerit. Haberi e-
nīm cœptæ sunt in Collegio Bahy-
ensi ad eos, qui eò veniunt, quotidi-
anæ scholæ: quæ fit, ut non magno-
ne labore breui omnes ea se lingua cō-
modè exerceant. Accedit & illud
commōdum, quod ita ordinata est,
is sive paucis obseruatis dialectis, com-
munis ea lingua sit multis aliis na-
precionibus, quæ mare accolunt, ab o-
nōstrio Maranonis fluminis per omne
maritimam oram usque ad Pa-
cienciaquarios, qui in continenti Hi-
panici Regni sunt, intra Peruuium.
Neque his finibus ingeniosi se con-
tinuit.

Braſilica
linguae
Grāma-
ticam, &
alia Bra-
ſilico id-
omate
scribit.

74 *Vita Iosephi Anchietæ*
tinuit industria adolescentis; se
ad vltiora se porrexit: nam & Di-
ctionarium etiam ordinare aggre-
sus est. Christianam doctrinā, pli-
nioremque Catechismum in eandem
linguam transtulit: Dialogos etia
per interrogations, & respon-
quibus Religionis mysteria scitu-
gna explicantur, ad catechumeno-
rum exercitationes eodem idiom-
ate conscripsit. Institutionem etia
ad interrogandos inter confessio-
poenitentes. Syntagma quoque in-
nitorum, quibus morientium a
mi extremo illo tempore confi-
mantur: & hæc omnia dum quo-
dianarum scholarum occupatio-
bus teneretur. Magnum utriq; pi-
fensq; societatis hominibus instru-
mentum ad sua exercenda minilli-
ria comparauit. Et, vt erat studi-
ad rem diuinam promouendam
defessò, & studio par ingenio
industriaque suppetebat, ad au-
tēdos à lasciis cantionibus Chri-
anos veteres, Neophytoſq; & ca-
chumenos iucundo oblectamēto

p. 4

pietatem incitando, contulit se ad
pia conscribenda carmina. Erat il-
le linguarum quatuor, Latinæ, Lusi-
tanicæ, Hispаниcæ, & Brasiliæ benè
peritus. His omnibus se scribendis
versibus multa cum industria exer-
cuit. Res illi successit ad votum: nā
& lasciuas cantinunculas, quæ vul-
gō canebantur, in pia cantica con-
uertit, & nouos ipse cantus, à se mul-
ta cum vetustate cōpositos, in vsum
induxit. Quæ ita omnium magna
gratia excipiebātur, ut iis interdiu,
noctuque assidue plateæ, viciq; per-
sonarent; in Ecclesia etiam inter
catechistica cantica decantarentur.
Quæ res omne genus hominum tū
nostratum, tū indigenarum ad pie
Deum venerandum excitabat. Dra-
maticū etiam genus, rem omnino *Dramā*
nouam, neque vñquam his in *scribit* *ɔ*
oris cognitam, Deo maximè *populo*
probante, tentauit. Optabat No- *dat.*
brega vitia quædam corrigi, quæ
in Christianos veteres irrepserāt-
ne, an inoleuerant? quibus di-
uini cultus reuerentia, etiam apud

D 4

Brafi-

76 *Vita Iosephi Anchietæ*

Brasilos minui posse videbatur.
Postulauit à Iosepho ea de re Dra-
ma vt conscriberet, populo exhi-
bendum. Conscribitur, theatrum
legitur sub dio: excitatur scena, a
ctores præstò sunt. Et quoniam in
scripta erat fabula, vt inter Lusita-
nica diuerbia Bräsilico sermone e-
pisodia multa infererentur, eius ra-
famā multos exciuit ex vniuer-
Præfectura tam indigenas, quan-
Lusitanos ad spectādum. Fabula da-
batur in oppido S. Vincentio. Cùm
maximè ad audiēdum conuenisset
ecce tibi horrida tempestate cœl
obnubitur; atra nubes dēfaque su-
perincumbens raras guttas, graue-
que excussit. Perturbauit ea res ca-
neam totam; spectatoresque se re-
cipiebant. Prodit Iosephus, præsen-
tiique animo, magna voce vetat lo-
comoueri quemquam, certò futuri
vt ante absolutam fabulam imbe-
nullus decidat. Nempe hoc est san-
ctis viris datum, vt, cùm rebus tre-
pidis bonæ spei pollicentur: aliquid
voce, vultu, spiritu, ipsoque genere
verbo-

verborum, in primis vero diuino
spiritu interiore quadam sympathia hominum animos affidente,
id assuequantur, ut persuadeant. Ita,
seu perspecta aliis in rebus promis-
orum veritate, seu Deo spectato-
rum animos diuino suo spiritu in-
tus confirmante, ea vox veluti cœ-
lo missa excipitur. Nullus moue-
tur; peragit fabula, quietè spe-
stante, & plaudente populo. Te-
nuit actio in horas tres, nubibus
pluviam in singula momenta mini-
tantibus. Diuina tandem bonitate
factum est, ut non nisi perfecta fabu-
la, dimissoque populo, pluvia, quasi
tim venia data, ingenti fragore im-
petuque ventorum decideret. His
aliisque id genus rebus, & vita in
quotidiana consuetudine sanctimo-
nia perspecta, omnium in se oculos,
animosq; conuerterat; ut iam docē-
di munere leuatns, vna cum Sacer-
dotibus Apostolicum in more Bar-
barorum vicos, ad fidem propagan-
dam, nondum sacris ordinibus ini-
ciatis, obiret.

Lena-
tus do-
cē di-
munere,
ad Barba-
ros Reli-
gione im-
buendos
peregr-
natur.

D 5

ACCI-

Admi-
randa se-
nis Bar-
bari ad
fidem
conuer-
sio.

ACCIDIT, vt cùm comes, & in-
terpres Sacerdoti cuidam datus es-
set, inter ambulandum in senem in-
digenam incideret, vt prodebat ad-
spectus centenario maiorem (sun-
enim iis in locis non pauci, longe
admodum ætatis) sermonem cum
eo miscet: multa illi de rerum om-
nium conditore, deque diuinis re-
bus, vitaque futura exponit: quan-
rerum nulquam senex ad id tempu-
cognitionem habuerat; iis ratiōne co-
gnoscendista laetitia perfundi-
tur, vt filios, nepotesque, qui nō lo-
gè aberant, aduocarit, ad boni nun-
cij laetitiam communicandam, eaq[ue]
percipienda, seque iuuandum, at
eorum memoriam domi repetendi.
Tantaque ea cognitione animus in-
cunditate complebatur, vt ne nos
quidem somnum caperet: earn
rerum cogitatione, colloquiuio
neque delectatus. Tandem pau-
cis diebus, cùm fatis videretur in-
structus, in Ecclesia sacro fonte
abluitur, tātōq[ue] eo die gaudio com-
pletus est, vt graue illi esset à sacri-

parie

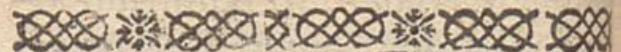
parietibus discedere, nisi ut inde in
coelum euolaret. Sed unde tanta in-
fene, & Barbaro, & hebetē repen-
tē ex diuinis rebus animi lētitia, tā-
tus cœlestium rerum amor, despe-
ctusque terrenarum? Nimirum al-
titudo illā diuītarum, sapientiæq;
diuinæ admiranda, cuius incompre-
hensibilia iudicia, & viæ sunt in-
uestigabiles, in illius animum lucis
fiæ radios infuderat: liberque ille,
& vt videbatur, fortuitus Iosephi
congressus ad eum temporis articu-
lum diuina sapientia ita attempe-
ratè directus est, ut prædestinatæ se-
nisi saluti forti diuinæ prouidentiæ
dispositione inferuerit. Sed haud
diu sinceri Neophyti vota distulit
diuina Bonitas: paucis enim à sua
regeneratione driebus vinculis cor-
poris solutus, ad eā, quam præopta-
uerat, vitam translatus est. Hunc
fructum Iosephi labores, & studiū
in diuina causâ semper vigilans
protulere. Deniq; tantam de se, deq;
sua virtute opinionem cōcitauit, ut
ipse Nobrega Prepositus prouincia-

D. 6

lis.

80. *Vitæ Iosephi Anchietæ*
Iis quocunque irēt, eum sibi comitē
adoptaret; sibi non interpretē mo-
dō, sed etiam consiliarium adhibe-
ret: nihil enim ferē maiorum mi-
norumve rerum, illo inconsulto,
facere consuevit.

VITÆ
IOSEPHI AN-
CHIETÆ E SOCIE-
TATE IESV

LIBER SECUNDVS.

*Sinus la-
nuarien-
sis.*

AM Lusitana, Chri-
stianaqueres, Dei bo-
nitate, felici cursu
procedebant, cū ecce,
vnde minimè time-
batur, grauis exorta perturbatio
sibito tumultu, trepidationeque o-
mnia cōpleuit. Est in extrema Zo-
na torrida, sub ipso Capricorni tro-
pico ad vicesimū tertium gradū, &
dimidium, inter S. Vincentium, &
Spiritum sanctum colonias, peram-
plus, & opportunius maris sinus,
haud

haud multò minor Bahya. Locum
incolæ parum apto vocabulo *flu-*
men Ianuariense nominant: flumen
tamen non est, sed mare intrater-
ras irrumpens immanem sibi aperit
hiatum, in leucas fermè quatuor-
decim. Nomen idem & mari, & o-
mni circà Regioni. Multi vberes
amnes in sinum influunt, quorum
maximum, quem *Macucum* nomi-
nant, Lusitanico Tago maiore esse
aiunt. Quadraginta circiter intus
habet insulas: earum multæ, quæ
magnitudine præstant, incoluntur;
reliquæ ad ornatum à natura editæ;
multæ itē, vt in tanto sinu ambitu
stationes, sinusque alij minores, in-
star portuū tutam nauigiis sedem
præstant. Eius fauces, quæ mare in-
trat, tam angustum coeunt in spati-
um, vt quamvis parui, ænei tormenti
ictum nō excedant. Locus adhuc,
quod nullus externo metus esset ab
hoste, & indigenis ferè nulli esset
vsui; ne Regiæ vires tot tuēdis præ-
fidiis distraherentur, incustoditus,
& neglegsus habebatur; cùm fatis

D 7 custo-

82 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
cūstodit^o videretur, dnabus hincim-
dē firmis cinctis Præfecturis. Hui
opportunitatē loci, vt par est cre-
dere, hominis non imperiti, & in-
ter Lusitanos, seu fortè, vt sit, se-
pēr causam mercimonij, aut alian-
quamuis, consilio dissimulatō, ver-
sati, animaduerterunt, & indigent-
rum à Lusitani alienatione obse-
uata, posse se, si eius loci potirentur
eadem quæ Lusitanis emolumen-
tū ex eius terrę fructibus percipere;
lōcum adfigendam sedem esse op-
portunum. Inde anno ab humana
salutis exordio 1556. Nicolaus Vil-
laganonius vir clarus in Gallia, &
ordinis fratrum militum S. Ioannis
Comendatarius cū Gallorum in-
struēta classe improviso superuen-
ti hunc sinum occupat. Ostium pro-
re nata munimento claudit, indige-
nafque ad bellī societatem trahit.
Gens Tamuya nominatur, & mul-
titudine abundantes, & bellādi fe-
rocia timendi. Ij antè cum Lusitanis
pacem habuerant, societatemque
seruarant: sed iniuriis exasperati, ab

*Gallica
classis.*

*Tamuya
& Ta-
muyani
belli ini-
vitti.*

eorum

eorum se amicitia subduxerat. Hanc Gallus nactus occasione, comitatus & largitionibus eorum animis sibi adiunctis, foedus cum illis aduersus communem hostem facit. Gallis loci opportunitas, Zamuyis Gallorū arma animos addebat. Ergo praeter claustrī custodiam, via intus ex insulis lecta, quam castello ex solidō faxo ferro, & arte excavato cōmuniire aggrediuntur. Ad eā rē indigenæ operam suam libentibus animis contulerunt. Locus erat ad bellum ducendum aptissimus: ager circā pabulo abundans, pecorum, & largam alimentorum copiā, orizā præsertim, & farinā eius terrae, quam mandiocam appellat, suppeditabat: aromatū, maximè piperis, ac zingiberis, quorum exportatio Lusitanis interdicitur, brasili ligni, & sacchari ingens vis magnis prouentibus aduenas locupletabat. Apparebantque indicia metalli-fodinarum, quæ omnia ad alēdū bellū erat opportuna; præsertim pretiosarū merciū iūnitatu, supplementis subinde à Gallia aduentibus.

Ha-

Hæsit hæc macula imperio in quartū
annum, neque hostes ex eo nido ex-
trudi potuerunt, cùm interim Za-
muyç se ad bellum compararent,
Gallos hospites in effodienda mu-
nitione terræ fructibus, commea-
tuique conuehendo, aliisque oppor-
tunitatibus cōparandis strenuè ad-
iuuarent; donec tandem anno Do-
mini 1557. Ioannes Lusitaniaæ Rex,
doctus à fide dignis auctoribus,
multis grauibusque iniuriis Brasi-
los à Christianis nostratibus vexa-
ri; magnoque eam rem impedime-
to esse ad eos ad Christianorū grē-
gem adducendos, Mendem Salam,
virum integrimum, ac magni ani-
mi hominem, multo rerum vſu pru-
dentiaque clarum, & multa etiam
doctrina ornatum ad Brasiliam re-
gendam summo cum imperio misit.
Cui etiam in mandatis dedit, cura-
ret omni ope, vt Brasila gens ad
Christi fidem adduceretur. Nullū
majus officium ipſi imminere, quam
vt eius oræ homines ad Dei cogni-
tionem cultumque traducantur,

impe-

Mendes
Sala
Prætor
rē Chri-
ſtianam
in Bra-
ſilia or-
dinat,
gentis li-
bertatē
consti-
tuit

impedimentaque omnia amoueat,
quibus gentis possit libertas impe-
diri. Mendes cum primum in pro-
uinciam venit; nihil prius habuit,
quam ut Regis mandata de re Chri-
stiana promouenda exqueretur.
Quare missis circum vicos, popu-
losque indigenarum Bahyam acco-
lentium, qui gentis primores ad se
accerserent, egit cum illis de condi-
tionibus pacis, in quibus prima lex
fuit, ne ullo umquam tempore hu-
manis carnis, ne suorum quidem
inimicorum, aut hostium vesceren-
tur: altera, ut Christianæ legis ma-
gistros, Societasque IESU Sacer-
dotes ad se adeuntes exciperent, ac
sanctum inter ipsos Euangeliū, di-
uinamq; Dei legem prædicare per-
mitterent. Vtrique rei libentissi-
mis illi animis assenserunt. Persua-
sit etiam, ut minutis, infrequenti-
busque villis ac vicis relictis, se ad
maiores, frequentioresq; vnā mul-
ti reciperenr; in communesque qua-
si ciuitates coalescerēt; in ijsq; Ec-
clesias excitarent, quo statis diebus

Chri-

Christiani ad diuinę legis præcepta
Christianamque doctrinam addi-
cendam, in primis verò rerum sa-
cerarū causā cōuenirent; in iisq; sed
haberēt, qui è Societate Iesu Sacer-
dotes ad ipsos Christianæ vitæ præ-
ceptis imbuedos ventitarent. Neq;
minùs prouidus fuit in eorū liber-
tate cōstituenda, vetuitq; eos in po-
sterū captiuos duci: & q per iniuriū
detinerētur, eos edixit manū mitti
grauiter in eos animaduertens, qu
illorū iura violassent. Regis volū-
tē esse, vt nulla in re iis fiat iniuria.

F V I T inter nostrates magnis o-
pibus, magnæque potentiae vir, qu
miseræ gentis assuetus iniuriæ, ad
Regia edicta contumacem se pra-
buit in iniuria perseuerans; mul-
tosque per iniuriam captiōs dimi-
tere detrectabat. Aduersus hunc
Prætor validam militum manū mi-
sit, qui iniuriosi hominis ædes di-
sturbarent: illeque contumacæ pœ-
nas dedisset, nisi, positis spiritibus,
animū ad modestiam, & legum ob-
edientiā composuisset. Paraqua su-
rij. fl.

rij fluminis accolæ Bahyensibus finitimi, infesti Christianis suis gentilibus erant, qui circa Bahyam Ecclesiam frequentabant: eosque assiduis iniuriis lacessebant, vsque eod ut etiam nonnullos interfecerint. Postulauit Prætor, vt iniuriosi illi fibi dederentur: id illi ab insita feritate, sua freti multitudine, & Lusitanorum arma nondum experti, neglexerunt. Eos Prætor ipse in ipsorum finibus bello adortus, magna illorum edita strage, plus centum sexaginta villis exustis, ita attriuit, vt ad pacem petendam adigerentur, quam iisdem legibus, quibus Bahyenses impetraverunt. In primis vero, vt Ecclesiæ &c. ipsi ad Christianorum sacros ritus, conuentusque celebrados extrueret; Patresq; e Societate Iesu inter se, ad Ecclesiarū, parœciarūq; curā versari pateretur.

Rebus Imperij, Religionisque ac institiæ legibus ad Bahyam constitutis, ad rem bellicam, Ianuariensemq; sinum vindicandum animum adiecit. Hostes interim quatuor

Bellum
Janua-
rienfe
suscipi-
tur.

iam

88 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
iam annorum spatio saxeæ in insula
munitione absoluta, nouis ex Gal-
lia supplementis, & Tamuyarum
multitudine magis magisque in di-
es augebantur. Bellum adhuc nul-
lum vltrò intulerant, absoluenda
munitione occupati, & emolumen-
tis interim mercimoniorum conté-
ti. Sed absoluta iam munitione, do-
mibusque cum cisterna ad aquile-
gium in saxe excisis, periculume-
rat, ne, sollicitatis per Tamuyas a-
liis gentibus, & superuentu quoti-
die nouæ multitudinis ex Gallia,
bellum inferrent, cum magno salti-
um priuatorum, tunc etiam Regio-
rum vestigialium detriméto, & pe-
riculo de tota prouincia non conté-
nendo.

Dv M hæc in Brasilia geruntur,
in Lusitania magno cum totius rei
incommodo Ioannes Rex vitâ fun-
gitur; & maiore adhuc cum incom-
modo biennio, trienniove ante Io-
annes Ioannis Regis filius è viuis
excesserat, vxore grauidâ relicta, è
qua maturo tempore natu s. basti-

anus

aness
ifitania
ex mo-
tur
bastia-
is ne
s ilbi
cedit.

anus Regni fuit hæres. Eius auia Catharina Austriaca Caroli V. Augusti Soror, virilis, ac Regiae indolis foemina pro nepote Regni administrationem suscepit. Hæc periculo cognoto, idoneā classem ex Lusitania miserat, qua assumpta, Prætor, magno procerum comitatu, lectam suam cuiusq; manum ducētium, ad iunctis nauibus aliis, quæ ad oræ Brasiliæ custodiam dispositæ erant, contractisque copiis, tum ex omni Lusitanorum delectu, tum ex indigenarū auxiliis, anno Domini 1560. venit ad sinum Ianuariensem; ac, perruptis claustris, sinum intrat, arcemque saxeam, rem humano æstimatu inexpugnabilem, machinis prælioque fortiter oppugnare aggreditur. Et cum maximè intenti es- sent utrique in prælium, delecta Lusitanorum manus ab castelli latere à prælio auerso, prærupto, & cōfragoso, ac propterea hominum iudicio inaccesso, pertinaci virtute ad repentes, in castellum euadunt; subitoque impetu sulphurei pulueris

appa-

Catharina
rina Re-
gina Se-
bastiani
auia Re-
gnum
pro nepo-
te admi-
nistrat.

Anno
Domini
1560. Ia-
nuarien-
sis sinus
e Gallis
recipitur

apparatu potiuntur. Consternat
Galli rei iactura, & inopinato ho-
stiam ausu oppressi, desperata vi-
ctoria, deditio nem fecere; castel-
loque cum machinis, omniq; belli-
co apparatu relicis, ad naues se re-
cipiunt. Indeque dilapsi, partim pa-
triam repetierunt, partim cum Ta-
muyis, belli renouandi, & mer-
monij exercendi causâ hæserunt.
Prætor viætoriâ potitus, castellum
disiecit; præsidioque machinis, bel-
licoque apparatu asportando reli-
cto, mense Iunio Bahyam se ren-
dit, certioremque Reginam Sebal-
ani Regis auiam de toto bello pe-
literas fecit. Gratiæ illi actæ, dati
que negotium, ut Ianuariensem si-
num muniret, firmâque idoneis ad-
iectis munitionibus coloniam de-
duceret; ne iterum maiore cum pe-
riculo belli sedem hostibus præ-
beret. Tamuyæ interim maleficio nō
abstinebant: quin etiam Vincentia-
næ coloniæ detimentofo magis,
ac molesto, quam aut graui,
aut continentib; bello infesti erant.

Ex

Tamu-
yarum,
& infe-
stinatio-
nes.

Excursionibus , ac direptionibus
litora fœdebant, Neophy whole
occupatos, nec opinantes im-
prouiso aduentu adorti excipiebat:
captos viros, mulieres, pueros ab-
ducebant. Belli præmia nulla, nisi
captiuos hostes, occisos more pa-
trio genialiter vorare. Biennium te-
nuit molesta illa infastatio; neque
ulla vi Barbarorum audacia cohi-
beri potuit. Emmanuel Nobrega
regendæ Prouincię munere in Alo-
ysiū Granā trāslato, S. Vinc. præses
eius familiæ degebat. Is colloquiis,
& concione nostros accusare, mo-
nere, ipsorum iniuria fieri, & iusto
Dei iudicio, vt aduersariis iam se-
cundæ, nostris semper aduersæ res
procederent; orare, hortari, vt à mi-
seris diuexandis abstinerent: quam-
diu enim iustā querelarum causam
habeant aduersū nos, nostros
numquam bello potiores futuros.
Ad has cœlestis iræ denunciations
& minas, domi etiam totius fami-
liæ preces, corporisque afflictio-
nes, ad diuinam indignationē auer-
tendam

Emma-
nuel
Nobrega
regendæ
prouincię
onere
cedit.

tendam, mentesq; hominum ad iuriarum poenitudinem permou das addeabantur.

*Vincen-
tiano-
rum cō-
stantia.
in fide.*

INTER tot tantasque turb infestationesque Vincentiani Ne phyti suæ fidei, pietatisque doc menta dedere non obscura: nam nullo septi munimento in vicis habitarent, eoque facilius excursionibus hostium paterent, mors in singulos impendens eos ad mai quotidie studiū pietatis excitabat, ut frequentes conuentibus adfrent, culpas diligentius vitarent, sacramenta obirent, Christiano nomine homine dignam vitam agerent. Multa in tanta miserorum

*Christia
ni duo,
pater, &
filius ab
hostibus
vorati.*

lamentate contigere, sinceram illorum fidem, & spem in Deum protestantia; quorum unum, aut alterum in su referre ad perspicuum diuinæ gratiæ documentum non erit alienum. Captos abducebant miserum hominem cum filio. Rogauit ille ne secundum se considerent, neve interficerent, quod essent ex disciplina eorum Patrum, dici qui Deum, & res coelestes homines doce-

doherent, ratus huic obtestationi
reuerentiam habitum iri; alioqui
futurum, vt diuina ira absumeren-
tur omnes. Barbari vera monita ri-
sum, iocumque fecere, atque vtrū-
que suis genialibus ludis comedē-
rūt. Neq; ita diu diuina vltio dilata;
oēs initio à duce facto, lue gentē in-
uadente, ad vnum consumpti, vastū
vicum illum reliquerūt. Mulier vi-
dua die Dominico, pœnitentiæ, Eu-
charistiæque Sacramento suscep-
to, domū rediit; &, cùm rumor incre-
buisset, periculum esse à Tamuyis,
dixit in familiari sermone, passurā
se nunquā, vt viua à Tamuyis abdu-
ceretur, nec suæ vis inferretur ca-
stiti. Quod dixit, præstitit: nā bi-
illo duo, triduóve Tamuyæ superuenie-
tes domi deprehensam, cùm captanı
in suas canoas (nauigiorum genus
grā id est) viriliter reluctantem, nulla
vi, nulloque conatu imponere po-
tuissent, vulneribus confectam ex-
animem in littore reliquerunt.

quòd Eandem palmā tuendæ causā pu-
dicitię & altera tulit adolescētula,

*Mulier
vidua
fortiter
mortem
fert pu-
dicitię
seruan-
da causa*

*Adoles-
centula*

E matri-

94 *Vitæ Iosephi Anchietæ*

matrimonio iuncta, quæ præter
teras studio dedita pietatis, freq
tatione concionis, Sacramentoru
aliarumq; piarum exercitation
multum profecerat ad studiu
tum. Hæc item ipso Domin
quo Sacra menta perceperat die
tercepta, abductaque cùm ab h
Barbaro, quæ minis, quæ bland
sollicitata adduci non posset, vi
que flagitio, neque barbaro com
bio assentiretur, multisq; die
varias in partes versata, in sem
tia tuendæ castitatis persisteret,
barorum ventri escam esse polli
vitæ præoptauit.

*Tamuy-
arū ap-
paratus
ad bel-
lum.*

Tot malis affectis tum indige
tum colonis, de colonia defere
iam consilia serebantur; & eran
metu grauiora. Barbari enim
cessibus elati, non iam solita in
tia latrociniis, & infestationibus
sceratione ex hostiis corporibus
min
ptare, sed aduenarum instinctu, rem
xiliisq; iustū bellum cogitare, se arcu
ad coloniā totā occupandam
rare. In eam rem magnū bellicanque

canoarum numerum instruere dicebantur. Sunt canoæ actuarij lineæ ex una continenti trabe excavati: sed quibus utuntur ad bella; alii magnitudine præstant iis, quarum usus ad quotidianas nauigationes adhibetur. Quæ eo facilius in hac ora parantur, quod ob aquarū copiam arborum immanni truncō magno numero syluae luxurient; neque illa quantumuis vetustissima ætate excindantur. Earum latitudo non ita magna à quinque in septem vlnas aperitur, prout maior, minor utrabis est latitudo. Lægitudo quæ minimum in sexaginta, quæ plurimum in vlnas octoginta exteditur. Forma, alueique conformatio ad agendū faciles, ac leues. Remis velisque aguntur, celeritate tanta, ut nostratis biremibus non cedant: quadragenos, quinquagenosq; plus minusve singulæ vehunt remiges. Idem remiges iidem bellatores, suo quisque arcu, & sagittarū fasce instructi, qui cōb' præliatur; & cū opus ē, suo se quisque remo (stantes n. remigant) tan-

E 2

quam

96 *Vita Iosephi Anchietæ*
quam clypeo tegunt: eiusque App
causâ etiâ circa manubrium h[ab]it
palmulas. Alij præterea & à pup[er] tim
& à prora, ac non pauci ex ipso rat.
dio alueo fistulis ferreis armati sub
latores addūtur Videas interdiu
as aduersus ipsarum acies, ad m
tare martem ostentandam, belli
turam imitantes tanto impetu
se concurrere, tanto ardore,
tentioneque militari admistos
more prælia ciere, ut horribilio
pugnæ speciem non desideres.
hoc prælij simulacro, festaque
tia persæpè virorum principiū
in honore habent, aduentus exc
unt. Id genus actuariis alto se co
mittere non audent illi quidem
circum litora cum quantalibet
ui congregdi non verentur. Erat
rum consilium multis in locis eu
tempore coloniā adoriri, coloni
que distractis ipsorū viribus, in
tiplici oppugnatione eò v[er]o
fatigare, donec multis præliis ad
fos, ac debilitatos delerent, totu
que coloniæ tandem potirent præ

Apparebat rem consilio geri, non
barbara stoliditate pro re nata rap-
tim suscipi: eoq; magis formidini e-
rat. Huic malo sui periculo capitis
subueniendū censuit Nobrega; Bar-
barorumq; fidem esse pertētandam,
& aut illorum animos ad pacē in-
flectendos, aut vitam in communi-
causa abiiciendam. Atq; hanc mē-
tē inter preces sensit sibi s̄epius da-
ri diuinitus, in eaque confirmatus,
cogitationes suas cum iis, qui sum-
mæ rerum præerant, communicat.
Omnes consilium diuinitus iniestū
consentient. Is igitur Iosepho An-
chieta, & Antonio Aloisio, homine
laico, cuius fideli opera vtebatur,
comitibus assumptis in Tamuyarū
fines contendit. Eos sua naui secum
vexit vir magnarum opum, magni-
que per ea loca nominis, & multa
benevolentia cum Patribus coniun-
ctus Iosephus Adornus, ex illustri
familia Ienuæ in Italia natus, Fran-
cisci Adorni patruus, viri & doctri-
næ, prudentiæque, & vitæ laudibus
præstantis: quem Lusitania, (nam i-

Emma-
nuel
Nobrega
cum Io-
sepho
Anchie-
ta Lega-
ti de pa-
ce eunt
ad Ta-
muyas.

Iosephus
Adornus

D. 5. bia-

98 *Vita Iosephi Anchietæ*

bi adolescens litterarum studia
luit) Societati Iesu peperit; qui
tis animi dotibus instructus, m
tisque in ipsa Societate magna
laude munieribus perfunditus, in
primos magni nominis viros in
stra Societate censebatur. Tri
nostræ Societatis generalibus
gregationibus, secundæ, tertie,
tæ, triumque Præpositorum gen
lium electioni, Borgiæ, Mercuri
Aquauiuij, qui nunc regit, ele
interfuit; Carolo Borromæo
dinali, & Mediolanensi Archig
scopo viro sancto, & iam intell
lites colendo sacrosanctæ Romæ
Ecclesiæ iudicio fidelibus prop
to in primis charus, atq; proban
cuius opera consilioque sanctus
tistes multis, magnisq; in rebus m
tū est usus. Is haud ita multis an
antè, quā hæc scriberentur, diē
obierat: Eius patriis Iosephus
hæc tēpora in Brasilia negotiabat
Barbari, horū aduentu cognito,
Lusitanos ad se bello laces sédos
cedere, subito furore, adeo tel
obruédos, cum multis, quas par

canōas inuenerunt, se obuiā effundunt. Sed nauī, nauisq; Domino & veneranda Emmanuelis Nobregæ specie confecta, irati hostium animi desederunt; blanda quoque Anchiétæ oratione deliniti, in primis vero eorum mentes diuina regente prouidentia mutuò sese respicere; illaq; inter se conferre; nempe honore digni hi viri sunt: nullæ hic insidiæ, nullæ suspiciones; fidei plena omnia. Itaque eos, data fide, benevolè excipiunt. Quare obuius ad pacem primus fuit accessus. Exscendunt, hospitioque excipiuntur à senne magnæ apud suam gēteni auctoritatis. Cum de pace agi cœptū est, vñus è principibus asperior cæteris qui decem canois magnum bellatorū numerum ducitabat, arrogantia barbarica in cōditionibus pacis illud ante omnia postulabat; vt tres gentis suæ Principes, q; auxilio antè fuerāt Lusitanis, ac Neophytis, cū Piratingā bello ipsi attētassent, sequente tempore ad Lusitanos recepissent, sibi dederentur. Huic iniquæ postu-

E 4

lationi

100. *Vitæ Iosephi Anchietæ*
lationi cum magno animo abnui-
set Nóbrega, sapientiæ oratione
multa disputasset, quare id nullan-
tione æquum esset; Barbarus, q.
nulla noſſet iura, niſi quæ præ-
ſuggerit libido, graui exarſit ira-
dia, ac tantum non obtrūcauit L-
gatos: ſed non permifit illum De-
Videbatur hic nodum inieciſſe
dissoluendum difficultem: nam ſi
ſua contentionē perſtitiffet, inga-
ad conciliādam pacem obex oppo-
neretur. Ea de re Nóbrega ad Pra-
fectum S. Vincentij Vincentianum
que graues literas dedit, ne vñ-
tione conditioni tam iniquæ aſſe-
tarentur; ne ſi certò quidem ſcirent
ſe, ſuumque comitem Barbaris et
cæ futuros. Sed temperauit omni
diuina bonitas Barbarus ille iracu-
dus miſſus sanctum Vincentium
mandatis, humaniter exceptus, ho-
norificeque habitus rediit placatus.
Ita iniqua postulatio ē conditione
bus deiecta, & fidelium amicorum
falus ſarta tecta cōſeruata. Sed ho-
ſpitem hominem cōmodis moribus Pa-

*Hofpitis
huma-
nitas in
Legatos.*

perbenignum Patres nacti sunt: vi-
deturque diuina prouidentia, vt o-
lim Heliæ Sareptanam viduam, sic
in hoc tempore hunc senem tuendæ
Patrum vitæ comparasse. Morum e-
nim grauitate nostrorum, humani-
tate, animi trāquillitate mirè tene-
batur; quamuis enim caliganti mé-
tis acie, virtutum tamen lucem tan-
ram non despicere non poterat. In
primis verò tum ipsi, tum aliis fuit *Barbari*
admirationi continentia: nam cùm *Patrum*
interim, dum de pace ageretur, gen- *admirā-*
tis proceres, vt præ se ferrent sibi *tur'con-*
Legatos de pace gratos esse, mulie- *tinentiā.*
rum suarum propinquarum copiam
illorum potestati, pro sua consue-
tudine gratosè deferrent (nihil e-
nim vitij in ea labo inesse arbitran-
tur) perindeque est iis ad eam ho-
spitalitatem, atque ad compositio-
nē amicos inuitare; mirati sunt, es-
se in terris homines, qui integri ab
ea contagione vitam agerent: cum-
que inter sermones de pace multa
de Christiana Religione, multa de
Patrum genere vitæ, consuetudi-
nibus-

102 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
nibusque interrogarent, cum ca-
ra probarent omnia; tum nihil
quæ sibi nouum atque ad prob-
dum difficile videri asserebant;
vitam eius expertem consuetudin-
tradicere. Et, cum quibus artib[us]
gellis præsertim ostentatis, aliis
vitæ asperitatibus à Nóbrega co-
moratis) aduersus prauas cog-
tiones, obsecratisq[ue]; species se-
commouentes arx illa custodita
meretur, cognoscerent; ut qui di-
gratiæ vim nunquam sensissent,
pore defixi, quid responderent, no-
habebant.

HOSPES certè, in cuius pe-
diuina gratia sensim influebat,
nus quam cæteri hebes, aliquid
præ quam humanum de admiran-
hospitium virtute animo concipi-
bat. Nám, cum multi eiusdem ga-
tis è remotioribus finibus eò co-
uenientes de occidendis Patria
confilia inirent (perinde est en-
iis hospites, atque altilia ad g-
lae sacrificiū addicere) eos senex g-
ui oratione, seueraq[ue] intermini-

tione à facinore deterrebat; homines esse Deo charos, in illius tutela constitutos; si quis eos violet, iniuriam suaipius necesse luiturum. His monitis Barbari permoti ab iniuria se continebant. A Patribus quoque identidem hospes ipse contentebat, ut quando illorum patrocinium suscepisset; se quoque Deo suis precibus commendarent: neque inania, neque sua mercede cassa illius officia precesque Deo oblatæ fuere; sicutidem haud ita multò post ad Christianos se recepit, baptizatusque in Christiana Religione vitam finiit.

INTERIM negotium de pace vrgbatur, à qua cum Barbarorum animi non abhorrerent, querebantur tamen per hospitem præteriorum temporum iniurias, omnem rupti foederis, & malorum, quæ postea euenerunt, culpam in nostros conferentes: se enim initio pacis amatores, & imperio fideles fuisse, & commercium cum Lusitanis amice, sancteqs

Barbarorum
quærelæ,
& ini-
tia dissi-
diorum.

104 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
seruasse: sed belli, & iniuriarum
ipsis initia profecta; ipsos quietis
micis bellum intulisse, homines
nocentes in seruitutem abduxisse
vexasse, iumentorum loco habu-
se: se tot malis pressos, ab eoru-
mos antea dilexisse, amicitia
cessisse; Deum cœli imbecillion
partem, ac iustiorē respexitte. H
Nóbrega fateri vera esse; seque
re Deum suę iratum genti ob eas
lera tantam calamitatem immisisti
sed suos iam resipuisse, longeque
liam mentem suscepisse: propterea
ut iratum Deum suę genti facere
propitiū, ad iungendam cum ipsi
pacem venisse, quam nullo vñqua
tempore violaturi sint; & digna
etiam pro damnis satisfactionē re
dituri. Quod si ipsi communia fa
dera fregeritis scite vos ob perfidi
a Deo pessundatum iri. Quæ postea
verba tanta animi præsentia, tu
toq; spiritu pronūciauit, ut apparat
res id illi diuinitus iniectū. Barbar
certe id & in p̄fens ita acceperūt, &
cōfirmauit postea euētus: siquidem
ij, qui

ij, qui vicum illum incolebant. & alij cum iis coniuncti, sancta pace semper manserunt in fide, & bono pacis adhuc perfruuntur: alij postmodum, qui à fide recesserunt, multis postea attriti bellis, ad intercessionem deleti sunt, paucis exceptis, qui Christianam fidem suscep- runt..

Res interim nihilo minus trahebatur; heserantque Patres inter hostes in duos menses, cum quotidie Nóbrega Missæ offerret sacrificiū. Sed cum ad rem conficiendam, & ad priuatas Societatis rationes Nóbregæ præsentia in oppido desideraretur; nequere infecta Barbari eos abire permisuri videretur, & negotium de pace deserere non oporteret, persuasit Nobregæ Iosephus, ut tota res diuidetur; seque ibi obside relicto, ipse S. Vincentium rediret. Quo tempore tria sibi nocte una diuinitus indicata exposuit; turrem Biritiocam, quæ faucibus euripi imposita aditum claudit ad S. Vincentium, ea ipsa nocte à paucis Barba-

Nobregæ:
S. Vincen-
tium re-
dit.

106 *Vita Iosephi Anchietæ*
ris, porta incensa expugnatam esse,
custodemque turris cum uxore in-
terfectum, familiamque omnam in-
seruit abductam. Præterea cer-
tum hominem ad S. Vincetium Pa-
tri benè notum, aduerso casu, pla-
ustro supergrediēte obtritum inter-
is. Tertio loco, onerariam è Lus-
tania ad Sanctum Vincentium bre-
ui appulsiuram. Rediit Tamuyarum
voluntate, Iosepho retento, Nobre-
ga: nauis quinto ab eo sermone die
superuenit, & de Biritiocā, & mis-
ero homine à plaustro oppresso rem-
ita se habere Nobrega comperit;
eum leuis septem & viginti locus
sancto Vincentio distaret. Quid ad
ipso hæ prænunciationes pertine-
rent, non satis appetet; nisi Biritio-
cæ expugnatio, obex ad impedien-
dam pacem obiectus Emmanuelis
prudentia fuit amouendus; eius-
demque prudenti charitate, oppor-
tuñisque consiliis oppressi hominis
fortasse de iis, qui familiæ mini-
strabant, calamitas alteuanda: nam
quid opus esset ad nauis aduentum

Præ-

præsentia eius, qui toti domui præ-
esset, coniicere difficile non est.
Siue enim Socij, aliæve merces ea
naui vehebantur, siue à prouinciæ
Prætore literæ, quæ ad pacem pro-
dissent, siue à Societatis Prouin-
ciali præside literæ; mandataque
perferebantur; permagni intere-
rat ipsum, & publicè totius pacis
sequestrem, & priuatim suæ fami-
liæ præsidem, in tempore adesse.
Neque aberat periculum, ne præfe-
cti aliqui militum turbulentio ho-
mines ingeñio, ac præferoci, cum
supplementis ea naui venirent, qui
quidquid de pace sanctum effet,
rescindendum contenderent. Ad o-
mnia hæc amolienda incommoda
Nobregæ præsentia momenti erat
permagni.

PRO FECTO Nobrega, solus in
tanta barbarie Iosephus relinqu-
tur; & annū agebat ætatis suæ trice-
simū, cùm hinc vitæ periculū hostiū
feritas, illinc animi integrati la-
bem foedi incolarū mores inten-
tent; nudis enim tum virorum;
tum

108 *Vita Iosephi Anchietæ*
rum fœminarū corporibus, & ob-
uiā ad prauitatem illecebra, cuius
continentiæ fuit, nullo comite, nul-
lo custode, nullo suarum actionū
teste, in tanta rerū absurditate fal-
tem non pertentari? neque tamen
Nobrega reprehendendus, qui quā-
ram virtutem quantis periculis cre-
dēret, optinē nosset: Sed, vita ne-
glecta, eaque penitus diuinę prou-
dentię commissa, totum se Iosephus
ad animi tuendam arcem contulit.
Erant sensus ab adspectu auertendi,
erat mens, cogitatioque in Deum
defigenda, ne qua turpi earum re-
rum specie, inter quas assiduè ver-
sandum esset, commoueretur. Quā-
obrem ad nota sibi, visitataque præ-
sidia confugit: erat ei solemne, no-
ctium parte modica somno conce-
sa, reliquam diuinis precibus, diui-
nisque commentationibus transige-
re, reliquo toto tempore nunquam
à diuina cogitanda prætentia ani-
mum abducere. Id multò intentius
sibi faciendum indixit in medio
periculorum turbine. Adhæcieu-
nia,

nia, aliasque vitæ asperitates, quibus rebellantes animi motus cohibentur, & se liberiūs mens in Deum erigit, adhibenda esse censuit; in primis verò diuinam Matrem aduocandam; cuius tutelæ iampridē se commiserat; cuiusque patrocinio se fore tutum, ne quis è camino Babylonis ad animum vapor afflaret, cōfidebat. His septus munimētis & ipse aduersus ea, quæ circumstabant, tentamenta reddebat firmitior, & insidiatoris hostis artes eludebantur, tela è manibus extorquebantur. Quare, præter negotiū de pace, quidquid à precatione, piaque commentatione ei supereret temporis, id totum ad barbarorum utilitatem conferebat; cum iis de diuinis rebus, deque animi salute fedulò agebat, statos, quotidianosque conuentus Catechismi causâ agebat, audiebantque eum Barbari libenter, quæ diceret, ad animum mittebant, præceptisque illius ex animo obtemperabant; multiique idonei essent ad Baptismum, nisi

pro

110 *Vita Iosephi Anchietæ*

*Infantes
duos bap-
tizat,
qui pau-
lo post
moriun-
tur.*

pro loci, gentisque natura timenda
esset inconstantia. Infantem tantum
à partu semimortuam baptizauit,
quæ repente conualuit, paucis tamē
post diebus in cœlum euolauit; &
infantem alterum, quem quod ad-
ulterino patre natus esset, viuentem
crudelis auia terræ infoderat (nam
licet illegitimi concubitus apud e-
os odiosi non fint, mutuò sibi culpa
indulgentes, alienam tamen prole
alere illis graue est: ergo culpæ se-
ditatem in iis puniunt, qui culpa ca-
rent) id cum rescisset Anchietæ, lo-
cum sibi curauit indicandum, humū-
tollit, & puerum viuentem adhuc
extrahit, cum semihorā ipsam terra
opertus iacuisset; baptizat, adhibi-
tis mulieribus, quæ ei lac præberet:
paucis tamen & ipse hebdomatis ad-
suæ prædestinationis brauium hinc
abiit. Et quidem iam antea S. Vincen-
tij cum Catechumenos ibi instrue-
ret, cognouit semileuca ab oppido
mulierem Ethnicam infantem pe-
perisse; quem, quod mancus esset,
& membris depravatis, illo offensa-

vitio,

vitio, humano sensu amissio, vteri
sui fructum viuentem sepelierat.
Accurrit cōfestim Iosephus, infan-
tem extrahit: & cum vitæ in eo ad-
huc reliquias supereesse sensisset, ba-
ptizauit; baptizatus paulo post in-
ter eius manus expirauit. Sed noti e-
rāt quotidiani hominis labores,
nota vitæ consuetudo, quæ quanto
erat ab illorum consuetudine re-
motior, tanto maiorem Barbaris
admirationem commouebat. Ergo
illum tanquā aliquid humano mo-
do maius suspiciebant, amicum Dei
nominabant: secretos cum Deo fer-
mones habere dictitabant, & quod
in corporis doloribus, morbisque
remedia illis indicabat, amabant
vehementer.

ACCEDEBANT & alia, quæ Bar-
baros maiorem in admirationem
adducebant. Erat illi usitatum quo-
tidie, dimisso Catechismo, ad vires
animi recreandas in agro aliquantis
per ambulare; atq; è codice hora-
rio, et si nondum. sacris ordin-
bus

Iosephus
Barbari
tanquam
virum
sanctum
suspiciunt.

112 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
bus initiatō solemnem diei psal-
modiam percūrre. Obseruatū
est persæpè admirandæ speciei ani-
culam, multis, pulcherrimisque co-
loribus distinctam, ad ipsius soli-
tam eò tempore aduolare, hilarique
tripudio modò illius humeros, mo-
dò brachia, modò etiam ipsum li-
brum insilire. Ea sine naturalis aus
ad hominem in pristinæ statum in-
nocentiæ restitutum adcurrebat, si-
ue diuina species, ad vitæ declarā-
dam innocentiam, à Deo immissa, se
obiiceret, non dijudico : colonus
certè Piratininganus, qui fortasse
vltrò, citroqué de pace mandata fe-
rens, commeabat, iuratus testis id se
vidisse affeuerauit. Sed id genus a-
lia sapiū eidem contigisse cognoscemus. Verūm, qua erat in sanctam
Dei Matrem pietate, adiecit animū
ad eius laudes Latino versu cele-
brandas. Sed quæ pagendi copia in
tanta barbariæ vaſtitate? non libri,
non charta, ne stylus quidem, aut
res alia ad exarāda grāmata supple-
tebat: quoniam tamen sanctæ Ma-
tri

B. Virgi-
nus vita
Latino
carmine
pangit.

tri id promiserat, bono memoriae,
quo excellebat, sibi vtendum cen-
suit, quod in magnis ingeniis, & ad
scribendum accuratè exercitatis in-
solens non est. Exorsus igitur à pu-
rissimo eius conceptu, omnem illu-
us vitæ seriem, ad eius in cœlum
vsque ascensum, ad vsque diuinita-
tis concessum, diademaque ei cœle-
stis regni impositum, Elegiaco car-
mene pertexuit, omnibus vitæ par-
tibus, mysteriisque disertè explicata-
tis; figurisque & oraculis, quæ de
sacris literis, sanctorumque Patrū
testimonio ei tribuuntur, illustrati.
Profuit id illi non modò ad suæ
fructum pietatis, verùm etiam, vt
ipse indicat, ad vitam, & libertatē:
&, quod ille in primis optabat, tra-
ctatione sacrarum ipsius laudum
purissima Virgo eius mentē ab om-
ni, quæ immineret labē, puram, in-
tentatamque seruauit; quod ipse in
carmine, quod mox subiiciemus,
disertè testatur. Et multis annis po-
stea, cum iam & Sacerdos, & multa
esset apud omnes auctoritate, Sa-
cerdo-

114 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
Sacerdo-
tem fœ-
dis ten-
tationi-
bus libe-
rat suis
precibus.

cerdoti alteri non obscure declarat.
uit. Querebatur is cum Iosepho,
multas, foedasque cogitationes sibi
molestas esse, nec posse illas, omni
adhibita contentione, ex animo eu-
cere, quin vltro sibi, & inuito, & o-
mni conatu reluctanti obuersaren-
tur: proinde ab ipso petere, Deum
rogaret illam ab se ut molestia abi-
geret. Non est laudanda, inquit, po-
stulatio hæc, quasi in periculis Deo
præscribamus, quid ab ipso veli-
mus, & infinitam illius prouidentiam
præuertamus; non æquum est à Deo
petere, à nobis ut certamina remo-
ueat; est enim id totū ipsius prouiden-
tiæ relinquendum, & quantum
cuiq; committendum, ac quæ in dis-
crimina quisq; sit coniiciendus, ipse
solus nouit, qui quātum in quoq; sit
viriū iustissima trutina expendit;
quin tu potius ab illo petas, ut tibi
in periculis præstò sit, opemque fe-
rat, ac faciat cù tētatione prouentus;
& cù Augustino dicas; Da quod iubes,
Et iube quod vis. Hac ille plurimum
petitione delectatur, quæ præter id,
quod

quod optat, nouo etiam in hanc vitā
meriti præmio cumulatur. Quod
scio, subiunxit, alteri contigisse, qui
longo tempore inter vehementes,
ac perpetuas occasiones cōflictatus,
Filij, Matrisque diuinæ auxilio non
modo lapsus non est, sed præterea
etiam certum ab utroque testimo-
nium accepit fore ut nunquam in
eiusmodi periculis laberetur. Non
dubium, quin & de se, & de hoc ipso
suę quasi relegationis tempore lo-
queretur. Accepit consilium Sacer-
dos, & cum æqua ipsius animi cum
Deo cōiunctione, tum Iosephi pre-
cibus factus est voti compos: triduo
enim ab eo sermone Iosephus Sa-
cerdotē eundē ad se accitū certo p-
missō confirmauit, nullas & in posterū
eiusmodi molestias obuersaturas;
modo ipsū non pigeat omni cautela
suę ipsius curæ inuigilare. Idq; Sa-
cerdos ipse omnino sibi cōtigisse, vt
Iosephus prædixerat, testatus est.

Et quāuistatæ esset per hæc tem- *Barbari*
pora Barbaris admirationi, vt diui- *Iosephi*
num aliquid in eo venerarentur, ab *se vora-*
infita

turos mi- insita tamen feritate; cùm videren-
rantur. negotiū de pace duci longius, qua-
 moræ impatientes, metu, ne altis
 illis è cauea euolaret, mortem illi
 minabantur, diemq; certam denun-
 tiabant; qua die more suo essent ei
 festis epulis voraturi. Para te, inquie-
 bant, Iosephe (vtar illorum mo-
 do loquendi) & satia te luce Solis
 nam te in certam diem ad festum
 conuiuum destinauimus. Quibus
 ille placidè respondebat: Non me
 interficietis; nondum enim venit
 hora mea. Cumq; ex eo postea que-
 situm esset; qua id fiducia tam con-
 queranter sibi polliceretur: Matris, re-
 spondit, Dei promissō, non permis-
 suram se mihi vitam eripi antè, quā
 futuri
 ea, quā de illius vita, & laudib⁹
 meditarer, perfecissem.

Captiuos N E Q V E sibi tantū, sed & aliis qua-
alios Lu- etiam liberationem, & incolumitatem prædixit: nam dum inter Bar-
sitanos mul-
periculo baros pacis sequester moraretur, quo
liberat. pendente adhuc negotio de pace iecta
 Tamuye, neglecta fide, perseverantes spe-
 tes adhuc in iniuria è Vincentianis nec
 finibus

finibus Lusitanos aliquot captiuos
asportârant. Accedit ad agendum
de illis redimendis Iosephus, cùm
iam transacta essent omnia, pretiū
expectabatur. Et quoniam in rebus
transigendis nihil est minius expe-
ditum, quām aut pecuniæ, aut pacti
pretij repræsentatio, angebantur a-
nimo tum captiui, tū Barbari, quod
res duceretur longius. Itaq; eò ve-
nerant, vt captiuos iam ventri, &
gulæ destinatos occidere pararent.
Accurrit, re cognita, Iosephus, bre-
uem vnius dieculę moram interpo-
ni postulat. Postero die manē, cum
Sol ad eum locum venerit (& locū
manu indicabat) omnino præstò
futuros, qui illis satisfaciant. Homi-
nes ipsis notos nominabat; numerū,
genūsq; vestium, aliarumq; merciū,
quas pro captiuis cōmutarēt, cōme-
morabat (nam pecuniæ apud eos
nullus est usus) id ni fiat, suam se-
quoque vitam ipsorum lanienæ ob-
pacieeturum. Ea obtestatione Barbari
spem promissi experiri statuerunt:
nec spes eos fefellit. Ut Iosephus
F promi-

118 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
promiserat, sigillatim cuncta en-
nerunt, & cōmutatione facta,
ptiui liberati. Verum hos præ-
prædictionem, opera etiam adiu-
alterum sola prædictione peric-
liberauit. Erat hic Arias Fernan-
postea colonus Ianuariēsis, Io-
pho admodū familiaris. Is ad I-
phū venerat, seu cum mandatis,
quauis alia de causā. Eū Barbari-
tinere in escam cogitabāt: quo
ille sensisset, Iosephū de suo pa-
culo admonuit. Vetuit esse sollici-
Iosephus, certūq; in litore locū i-
dicauit: postero die eò nauigiū a
pulsurū; quo cōscenso, in tutū se-
ciperet, & ita prorsus euenit.

Qui nodi ad expediendam pacem
obiicerentur, non inuenio: sed po-
babile est, Gallis præsertim inter
hostes cōmōrantibus, multa cum
Lusitanis de Tamuyarum securitate
multa cū Tamuyis de Lusitanorū
cōmodis, quę hic Iosephus, illic
brega cōciliaret, siuisse transigēda-
ta nūcijs vltrō, citroq; mittēdis, re-
in longiore quā putabatur diem
tracti

*Arias
Fernan-
dus.*

tractam esse. Ultra tertium mensem
à Nobregæ discessu inter sua pia
studia, interq; minas Barbarorum,
tanquam inter sacram, & saxū sum-
mæ vir innocentiae versatus, felici-
ter tandem, Dei ope confecta pace,
summa cum omniū lētitia, deducē-
tibus eum Barbaris, S. Vincentium
rediit incolumis. Ibi ex longo ex-
ilio, ærūnisq; recreatus contulit se
ad ea perficienda, poliendaq; quæ
in hostium potestate constitutus de
B. Virgine commentus erat. Carmē
totum in bis mille octoginta sex di-
sticha extenditur quod eidem Vir-
gini matri, adiecta ad calcem eius-
dem metri apostrophe, dedicauit:
cuius cum fragmentum allatum sit,
expedire visū est ad ingenii dunta-
xat degustādū hoc loco adscribere.

Confes-
sia pace
Josephus
S. Vin-
centium
redit.

Entibiquæ voni Mater sanctissima
quondam

Carmina cùm sauo cingerer hoste latus
Dum mea Tam uyas presentia mitigat
hostes,

Tractoque tranquillum pacis inermis
opus.

D 2

Hic

120 *Vita Iosephi Anchietæ.*

Hic tua materno me gratia fuit amore

Te corpus tutum mensq; tegente fuit.

Sapius optauit, Domino inspirante, dolore

Duraq; cum sauo funere vincla pati.

At sunt passa tamen meritam mea voti

repulsam,

Scilicet heroas gloria tanta decet.

Conciliata pace cum Tamuyis, dñ
eorum pagi, seu terrarum tractus
vti paulo antè meminimus, qui Ia-
nuariensis oræ partem, & qui Ca-
put frigidum tenebant, freti Gallo-
rum armis, à cōmuni totius genti
consilio seiuncti, bellum continua-
runt. A Regina interim supplemen-
ta ex Lusitania mittebantur.

ANNO inde 1564. Prætor Eusta-
chium Salam, fratris filium, ac sum-
mum rei bellicæ Præfectum, cum
classe ex Lusitania aduecta, & nau-
bus ex ora Brasiliæ contractis a-
res Ianuarienses cognoscēdas, bel-
lumque ostendandum mittit, ei quod
mandat, vt hostium consilia, & ap-
paratus, & quæ belli natura futur
videatur, exploret: ac, si se fortun-
præbeat, hostem, si possit, in altū a-

*Supple-
mental
ex Lusi-
tania
mittun-
tur.*

prælium eliciat. Erat formidolosa rerum fâcies, nil nisi hostile cernebatur, sinus canôis bellicis referuntur: litora circumquaq; Tamuyarû manipulis ad bellum paratis frequentia; apparebatque Gallorum consilio administrari omnia. Lusitanus, cognito hostium apparatu, & consilio, & arte geri omnia; cùm sibi potestatem hostis non fäceret, nec se satis instructum ad eos intra sinum laceffendos sentiret, contentus illa ostentatione, cùm aduersus prodiret nemo, ad supplendâ classem, canoarumque auxilia accerfenda S. Vincentium rediit.

ANNO demum 1565. 13. Kalend. Februarias, qui dies S. Sebastiano Martyri fäcer est, quæ Regi cognominem totius belli præsidem inuocârunt, bene instruâta classis è Biritiocæ portu soluit. Erant maioris aluei onerariæ sex, minoris magnitudinis, ad explorandum, aliasque opportunitates speculatoria nauigia, lembique ad varias expeditiones nonnulli, canoæ non plus no-

Anno
Dominii
1565.
Lusita-
norum
classis
aduersus
ianuari-
enses sol-
uit.

122 *Vita Iosephi Anchietae*
uem. Hac classe Lusitanus mens
Martio ineunte insulas ostio finu
appositas occupat: Ibi dum in anco
ris Prætoriam nauem præstolantur
deficiente commeatu, auxilia indi
genarum, quæ canōis vehebantur,
sunt Barbarorum ingenia, minim
quaque oblata offensione, mobili
constituerant se clāni subduces
atque in suos fines remeare. Veneri
cum classe à sede S. Vincentij Sacre
dos è Societate Iesu Gūdialiuus O
liueria, & Iosephus Anchietá no
dū ad facros ordines admotus. For
tè inuisunt officij causā, vt sit, au
xiliares: ab ipsis certiores fiunt
nuper inito consilio; frustra tépu
teri, Prætoria naui expectanda, qui
nulla venit; lembostres, qui ad pe
tendum commeatum, missi essent
non apparere: diaria malignè sup
peditari; nolle se extremam famem
opperiri. Hic Iosephus eos bono in
bet esse animo, spem in Deū coni
ciant, fidem datam seruent; nō pr
teritrum diem posterum, qui
largā Dei benignitatem experiātur

*Iosephus
retinet
auxilia
sociorum
ne sece
dant.*

Haud multum temporis ab eo sermone præterierat, cùm eodē die lēbi tres, qui erant in expectatione, è S. Spiritus Præfectura alimentis onusti comparent, & postero die bene manè Prætoria superuenit. Ita Iosephi opera auxilia retenta, & fides illius prædictionum constituta. Aduentu Prætoriæ classis vniuersa finum intrat, nauibusq; commoda in statione collocatis, captoque loco opportuno, munitiones vrbis instar, aggeribus, vallo, & fossa cingunt. Ex hoc loco bellum in duos ipsos annos tractum est, Oliueria & Anchiéta, dū armis milites dimicāt, auxilia cœlestia implorantibus. Et sanè milites nullo loco suam desiderari pietatem passi sunt. Dixisses eos non magis ad præliandum, quā ad pietatem exercendam in armis esse. Inde factum, ut ex prælio prospero fere euentu redirent. Et verò plus armis pietatis, quā ferro, & præliis præfectū est: nam cū lōgē impares numero Lusitani hostiū essent multitudini, & admista esset arma Gal-

*Classis
Lusitanorum
finum
intrat:
ibi bellum geritur.*

124 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
lorum, & militaris pro captu gen-
tis disciplina; cœleste tamen auxi-
lium ita luculenter apparuit, vt cō-
tra quā olim AEgyptij aduersus Is-
raelem nostri dicere possent; *Ado-*
riamur hostes nostros: Dominus enim
pugnat pro nobis, contra illos. Multi
enim è nostris lethaliter sagittis
vulnerati, leuissima curatione bre-
ui tempore conualuerunt. Et sanguine
vehementes sunt illorum arcuum
emissiones; grauesque sagittarum i-
ctus; vt multi magis illos, quam
scloporum nostratum glandes re-
förmident. Alij globis earundem
fistularum integro adhuc impetu
ex propinquo in pectore percussi,
nō fecus ac si lorica periculo pro-
bata tecti essent, ictum illeſi euase-
rūt, globo illis ante pedes delabēte.

Inter has turbas Societatis Pa-
tres Iosephū Anchietam à Ianuari-
si bello Bahyam reuocarunt, vt fa-
cris ordinibus initiatus Sacerdos
fieret: tunc enim ad Brasiliac or-
dinandam, regendamque Ecclesiam
Episcopi munere primus venerat

Petrus

Petrus
Leitanus
primus
Episco-
pus in
Brasiliā
venit. Io-
sephus
Bahyam
n. 1111-

Petrus Leitanus, vir in Lusitania &
& genere & suis laudib⁹ clarus. Er-
go ad rei diuinæ fructū magni inter-
esse omnibus visū est, Iosephū pri-
mo quoque tēpore nulla interposita
mora Sacerdotio ornari. Ex itinere
eum Nóbrega, qui S. Vincentio, &
reliquis circā sedib. præerat, sedē
Spiritus sancti cum vicis, aliisque
maiorib. Ecclesiis ei sedi attributis
inspicere iussit; vt si quid opus esset,
corrigeret, componeretq;, tanta in
nō grandi etate indeoles, & in homi-
ne nondū Sacerdote perspectæ vir-
tutis, & prudētiæ inerat auctoritas.
Quod munus multa cum omniū pa-
ce, & probatione administravit.
Gundisaluuus Oliueria interim so-
lus in Ianuariensibus castris rem
Christianam Deo precibus cōmen-
dabat. Hostes iam Gallorum disci-
plina exercitati, freti multitudine,
& aduenarum sclopis, ausi sāpe sunt
nostrorum munitiones adoriri.
Castra erant exiguae instar vrbis;
tabernacula ex paleis raptim com-
pacta: locus altari, temploque, &

tur ad
sacros or-
dines
suscipi-
endos.

*Hostes
Lusita-
norum
castra
adoriū-
tur*

126. *Vita Iosephi Anchietæ*
sacris rebus, itē ex paleis excitatus,
confectusq;. Cōtigit vt inter castro-
rum oppugnationem cūm Sacerdos
Oliueria ante saeram arā in genu
applicitus Dei imploraret auxiliū,
sagittę supernę euolantes suo lapsu
super facellum deciderent, perfol-
fisiq; tecti paleis, circa orantis ce-
pus humo infixæ hærerent; illius-
mē corpus, quasi diuina manu sub-
motæ non attingerent. Id milites
interquiescēte per vices prælio vi-
derunt, cūm & ipsi modico spatio
ad preces cōfugerent; admirati so-
lū circa orantem sagittis horrere.
Sacerdotein verò telis circumseptū
incolumem persistere in precibus,
donec hostis ab oppugnatione pel-
leretur. Quæ res in aiore animo mi-
lites coelesti perspecto auxilio, ad
repetendum prælium reuocabat.

F E S S I tandem Tamuye belli
diuturnitate, ac pertes̄ toties irriti
conatus, cūm plerūq; à prælio male
accepti, ac magno cū dāno redirent,
statuerunt vno prælio de tota belli
alea decernere; docti nimirū ab ad-

*Prælium
canonis
rum.*

uenis ingenium, & artem adhibere.
Et sane prudenti consilio instituta
res est: sed diuina prouidentia me-
liorem partem tuendam suscepserat.
Missa castrorum oppugnatione, in-
duciarumq; à prælio interposita tā-
tula quiete, quām maximum nume-
rum contrahunt canoarum; ad ve-
teres, nouas lōgē à Lusitanorū sta-
tione in ipso sinu fabricare adoriū-
tur: centū & octoginta toto illo té-
pore instruxerunt, easq; spatio leu-
cæ vnius à Lusitanis abdito in re-
cessu in insidiis collocant. Inde ea-
rum non magnus numerus prodit;
hostem prouocat ad prælium: nec
Lusitanus certamē detrectat. Quin-
que canoæ, quæ reliquæ erant (nam
Vincentiani auxiliares, pertæsi mi-
litiae, dilapsi quatuor abduxerant)
aduersum à Præfecto Sala mittun-
tur. Præliū cōmittitur: Tamuyç vix
cōferta manu, ut inter ipsos cōuene-
rat, simulata fuga nostros audaci⁹ in-
sequitos in insidiis pertrahūt. Inde
maior canoarū numer⁹ Barbaris au-
xilio accurrit. Circūuētus Lusitan⁹

128 *Vite Iosephi Anchietae*
non animum despontet, sed diuino
fretus auxilio fortiter resistit. For-
tè inter pugnandum vna è nostri
canōis iectum bōbardę explodēs sul-
phureū puluerē inflāmauit, propo-
gnatoribꝫ aliquor semiustis in mar-
eiectis; qui tamē nantes ad suos eu-
serunt. Ea flāma territa Tamuyarum
ducis coniux, quasi ingens incēdium
aduersus ipsorum classēm tortū eō
confestim esset absumpturū, clamo-
ribūs, eiulatuq; omnes perterriti
ipsaq; cum dñe fugā confestim ar-
ripuit. Dūcem, & qui instatione e-
rant, & qui prēliabātur, relicta pug-
na, ad vnu omnes quām effusissimi
fuga sequūtur. Tunc apparuit inge-
canoarū numerus, & magnitudo pē-
riculi perspecta. Nostri ad spēcien-
aliquandiu fugatos inseguuti, setā
dem receperunt. Laudes pro magni-
tudine beneficii Deo redditę, qui ip-
sos illo die ex tāto periculo liber-
ravit: neque enim muliebres, solū
clamores hostes in fugam. vertere
sec' multo magis obiecti diuinitu-
terrores: ipsi enim hostes postea fal-
si sunt

Tamuya
monstro:
territi:
omnes:
diffu-
giunt.

si sunt, se admiranda specie bellato-
ré in armis vidisse fortiter prælian-
tem, & de canóis in canóas admira-
biliter transilientē, qui suō terrore
vniuersam ipsorum aciem cōpleuit.
Eum S. Sebastianū, in cuius patroci-
niū se dederāt, Lusitani fuisse inter-
pretati sunt. Et sanè credendum est
maiores etiam nostrarū canoarum
numerū ipsis apparuisse: quippe illa
diuini propugnatoris umbra non
tantam fäceret ostētationem tā exi-
guo canoarum numero; neq; solum
foeminæ illi, sed hostibus omnibus
terrificum incendium obiectum
esse.

ANNO demum 1567. Prætor ipse
Mēdes Sala ipso die festo S. Sebasti-
ano dicato noua cum classe, & nouo
etiam nobilium cum suis copijs co-
mitatu superueniens, hostes è toto
sinu exturbauit, eosq; intra ipsorum
fines totis viribus persequutus mul-
ta clade attriuit: duos eorum vicos,
quibus se Galli munierant, exci-
dit; totumq; sinum Ianuariensem

F 7 hosti-

*Anno
Dominī
1567. Ia-]
nuarien-
sis sinus
in pote-
statem
venit.*

130 *Vita Iosephi Anchietæ*
hostibus expurgatum in potestatem
redegit.

*Vrbis S.
Sebasti-
anus, &
in ea
Collegi-
um Soci-
etatis Ie-
su ex-
truitur.*

PACATIS rebus omnibus, fre-
quentique colonia dedueta, locum
muniendæ vrbi, priore opportuni-
rem designauit: quatuor castellis, ut
Saluatorem ad Bahyam communiri,
faucesq; sinus hinc inde castellis er-
citandis claudi iussit. Quo tempore
area Collegio Societatis IESV ex-
truendo Sebastiani Regis itusu attri-
buta, vectigal etiam eiusdem Regis
liberalitate, ad quinquaginta Soci-
os alendos constitutum. Vrbem san-
ctum Sebastianum nominarunt, no-
solùm religione nominis Regi bene-
ominati; sed pia etiam grati animi
significatione sancto Cæliti grates
pro modo repentes, ob felicia e-
uenta, quæ vel eius die festo cōtige-
rūt, vel ab eo die eorum initia pro-
fecta sunt: nam & hæc ipsa victoria
circa eum diem, vti diximus, relata
est, & biennio antè Eustachius Sala
eiusdem diei auspicio finum ipsum
intrarat; eiusdemque sancti Mar-
tyris innocato patrocinio bellum

exor-

exorsus erat; præsentemq; opem tū in canoaram, tum alijs in prælijs fēserunt. Ita satis firmum minimen-
tum aduersus impietatem constitu-
tum.

VENERAT eadem classe ad Ianuariensem sinum cum Prætore ob-
eūdæ suæ dioœcesis causâ Episcopus
Leitanus; & vnā cū ipso Ignatius
Azebedius Societatis IESV Sacer-
dos, is, qui paucis inde annis è Lusi-
tania cū magno Sociorum numero
Brasiliam repetens, Oceanum claro
suo, & comitum martyrio consecra-
uit. Is per id tempus à Fráscico Bor-
gia Societatis IESV Præposito Ge-
nerali missus Visitatoris munere
in Brasilia Societatem regebat. Eo-
dē quoq; comitatu & Iosephus An-
chieta nouus Sacerdos: sed hic in
Vincentianam sedē se retulit, ibiq;
mansit Azebedius Visitator Præto-
rem, & Episcopum ad Ianuariensem
sinū sequutus; pro suo munere Col-
legium Societatis, Collegiiq; fūda-
tionem admisit; & totam regendi
Collegii rationem, disciplinam-

Ignatius
Azebe-
dius Vi-
sitator
Socia-
tem cir-
ca Ianu-
ariensem
sinum
ordinat.

Iosephus
factus
Sacerdos
redit. S.
Vincen-
tium

que

132 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
que ex præscripto Societatis ordi-
nauit. Ceteras circà sedes Societatis
S. Vincentium, Sāctos, Piratiningā,
Spiritum sanctum, aliaq; loca mi-
nūs nota Sebastianensi Collegio, ai-
perfectum esset Collegij, & vrbiso-
pus, & sedes, formaque Collegij co-
stituta, regenda attribuit; vt ad-
num omnes caput, tanquam corpo-
ris vnius membra referrentur, & v-
no omnes regimine, quasi familia-
na continerentur.

Inter hæc vt ratio temporum
suadet, iter faciebat Iosephus cum
Emmanuele Nóbrega, & cum iis Ari-
as Fernandus iam colonus Iamu-
riensis eodem contubernio perno-
ctabat; cum Iosephus noctis conti-
cinio Nóbregam interpellat. Vigil-
iasne? inquit; cum sensisset vigilan-
tem: Grates, inquit, agamus Deo;
nostri enim victoriam ex hoste re-
tulerunt. Hęc Arias somnum simu-
lans notauit. Potuit illi nocte, quæ
consequuta est, ea victoria inter co-
templationem indicari: attamē quæ
victoria fuerit, quia notatum non
inuenio,

inuenio, coniectura ducor ad credendum hanc Prætoris de Tamuyis fuisse, cum hostibus ex omnib. Ianuariensibus finibus exturbatis, tota Ianuariensis regio in potestatem venit: nam diuina illa canoarū victoria quo tempore data est diuinitus, Iosephus Bahya factus Sacerdos nondum redierat. Reliqua, quæ postea consequuta sunt bella, non tam periculosaæ aleæ fuisse videntur, ut sollicitum quemquam habere debuerint.

AT Iosephus Sacerdotio auctus, maiore cœpit cum auctoritate, & fructu ministeria Societatis exercere, & in opere iuuādi homines versari, vt ea, quæ proximè narraturi sumus, declarabunt. Iam antè à primo Gallorum in Ianuariensem sinū aduentu, nōnulli inter milites Caluiniano veneno imbuti immisi Catholicis venerant. In iis quidā Ioānes Boulleriū homo lingua prōptus, & facetus, Latinarum, & Græcarum literarū, vt sunt Hæretici, nō iners ostentator, Hebraicæ quoque linguae

Ioannes:
Bouller-
rius in
Brasilia:
Caluinæ

134 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
linguæ nonnihil tinctus rudimen-
tis; in locis vero sacrorū scriptori
cōtrouersis, quibus peruersū Calui-
ni dogma se iactat, audacissime ver-
fatus; quod cōmilitones sanos in-
de pestifero afflatū pertentaret, vel
quo alio crimine, certè hæreſeos, e-
rat à suo duce Nicolao Villagano-
nio viro Catholico puniēdus. Quid
ille persentiens, vna cum tribus co-
mitibus ad Lusitanos S. Vincentium
transfugit. Et forte per id tempus in
Gallia pestifera Caluini dogmata
satanico flatū succensa tantum sedi-
tionum incendium excitârant, ut
potentissimos Reges multos annos
fatigârint. Cuius nefarij deprava-
toris potissimum cōſilium fuit fal-
fa specie, quam ipſe finxit Euange-
lij, homines ab Ecclesiæ reuerentia
primum, deinde à ſuorum Regum fi-
de subtrahere; orbemq; vniuersum
in ſuī doloris, inuictæ que turpissimæ
ignominiae notæ vltionem excitare,
atque peruertere: tātū in animo pie-
tatis vinculis exsoluto impotēs po-
test audacia. His plenus spiritibus

Boulle-

Boullerius diu ita inter Lusitanos
versatus est, ut pestiferum virus nō
se proderet. Ad extremum pruritu
percitus afflande corruptelæ, necdū
suo inter suos periculo satis doctus,
temerario ausu fortunam tētare nō
dubitauit inter alienos, ratus ubiq;
eadem hominum ingenia tarda, &
hebetia, qualia inter Tamuyas, se
reperturum: neque iū tam ab huma-
no cultu remotis finibus canes ad
custodiam aduersū lupos aduigi-
latores. Erat Hispanorum loquela
bene exercitatus, & vt erat nō infa-
cundus, & vrbanus, & à natura in-
structus ad sermonem lepore, & fa-
cetiis cōndiendum, nactus homines
armorū, quam iuris peritiores, iucū-
ditate sermonis se ijs insinuauit; sē-
simque confabulando inter risum
& iocos sēsa quædam cœpit adsperr-
gere, quibus Sacramentorum usum,
sacrarum imaginem cultum, indul-
gentiarum vim, & Romani Pontifi-
cis potestatem eleuabat. Neque ij,
quos decipiebat, dolum fētiebāt; sed

ZIZA-

136 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
zizaniorum semen conceptū insci-
fouebant. Vnde magnum ille sibi &
pud vulgus imperitum eruditio-
nomen comparārat: non potuitta-
men tanta restam artificiosa calli-
ditate tractari, vt homines ad Ec-
clesiæ excubias peruigiles falleret.
Aloysius Grana Societatis Iesu
cerdos, rem odoratus, primus
surgit; duobusque in oppidis S. Vi-
centio, & Sanctis (est vtrumque
frequens oppidum, alterum in con-
tinenti litori impositum; alterum ē
regione in insula Vincentiani sinus,
vti suprà descriptissimus) pro concio-
ne populum dedocuit, sæpiusque i-
isdem de rebus, & publicè, & priua-
tim disputando, eos, qui venenum
imbiberant, sanauit, ceteros vt cal-
lido ab impostore sibi cauerent, &
cerrimē admonuit. Acciditq; vt cū
in oppido Sanctis concionē alia de
re meditatus suggestum conscendis-
set, ipso conspecto, priore argumé-
to repudiato, totum sermonem ad
eius fallacias redarguendas cōuer-
terit, tanta vi, tantaque copia, vt si
octidu-

octiduum totum ad eam se disputationem comparasset.

SENIT homo astutus se peti,
& vt erat versipellis periculū audacia studuit depellere. Dat operā Aloysium vt sibi conciliet, & cum ipso tanquam homo & ipse eruditus literis amicitiam coniungit; s̄epius inde cum ipso multa de doctrina communicauit: cūm semper se in omnibus cum Catholicis sentire lingua tenuis profiteretur: attamen ouina pelle ad pr̄fens assumpta, vulpinum ingenium non excusſit; sed venenum clām magna dissimulatiōne propinabat, ferpebatque malū sensim, nisi excinderetur; ad quod auertendum tribunal Ecclesiasticū hominem coercuit; vincitumq; Bahyam ad Episcopum misit. Sed siue hunc, vt ibi, vbi fel draconū euomuerat, puniretur, Bahya ad sinum Iamariensem in vinculis pertractum; siue quemuis alium ex captiuis Gallicis, paris facinoris conuictum, & in hæresi peruicacem, statuit Praetor post victoriam Ianuariensem
in o-

138 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
in oculis hostium extremo suppli-
cio afficere.

Hæreti-
cum ho-
minem
morte
mulctā-
dum ad
fidem cō-
uertit, &
in extre-
mo vite
. adiuuat.

AD eum adiuuandum, quoniam
Latinè cum illo agendum erat, neq;
ibi è Societate IESV quisquam era;
præter Azebedium, maioribus cur-
occupatum, accersitus est sanctu-
Vincentio Iosephus, qui cum ini-
tio difficultè hæreticum experire-
impetravit ut res aliqua diu pro-
ferretur: nec passa est diuina præ-
statio electā ouem sibi eripi è ma-
nibus; nam quā precibus ad Deum
quā rationibus de eius salute solici-
tus nouus Sacerdos, diuina in pri-
mis ope ab sua duritia annullsum ad
veritatis cognitionē hominem tra-
duxit, & cum Ecclesia reconcilia-
uit; illèq; vniuersa culparum omni-
um cōfessione animæ suę statum ad
optimi magistri pietatis præscrip-
tum composuit. Et, quoniam quo
tempore in eum lege agebatur, car-
nifex imperitus minus commode
sua exequebatur ministeria, reus in-
dignè ferebat exacerbari sibi i-
nepti hominis imperitia carnifi-
cinam

cinam, veritus Iosephus, ne homo iracundus, & recens ad Catholicam pietarem traductus; breui illo temporis momento æternæ mortis veniret in discrimen, castigatum carnificem monet, qua ratione expeditè illo munere defungeretur. Ita hominem prouum ad iram, summo in salutis discrimine versantem, in tuto animæ suæ statu, ne excideret, retinuit. Admonitus deinde, qui nō esset veritus canonicum impedimentum, notamque à sacrarum rerum functione amonent? Quia impedimentum illud, respondit, à diuina offensione seiunctum, suis remedijs non caret. Anima illa si extremitate tempore, quod erat in proclive, à suæ salutis statu excidisset, nulla spes supererat illam in omnē æternitatem reparādi: quam vt in eo retinerem, non me pigeret illa notatum labe vitam omnem agere. Factum prima specie reprehendendū, cognita causa, & sapiens, & admiratione dignum indicatum est. Nec defuit, vt ille dixerat, ad notam

140 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
tam abolendam cum suis remedii
potestas; tantum in eius animum
diuinæ caufæ tuendæ ardorem sic
cendebat ipsa, quæ perpetuò cum
Deo fruebatur coniunctio: vt non
modò nunquam à recto tramite ex-
erraret; sed multa etiam cognosce-
ret, quæ non nisi ex ea luce hauriret.

R E B V S ad sinum Ianuariensem
constitutis Prætori vrbis ædificanda
sinuique muniendo Saluatori Cor-
réa Sala, qui in Eustachij Salæ de-
mortui locum summus rei bellicæ
Dux successerat, præfecto ad Bahyā
se retulit. Hostes porrò, quamvis
stationibus, & Ianuariensi regione
deiecti, in sua tamen pertinacia ha-
rentes, circa Caput frigidum, ad
illorum fines pertinebant, se mun-
uerunt. Est caput frigidum promô-
torium à loci natura dictum, à sinu
Ianuariensi in Orientem non ita lo-
ga navigatione dissitum: nam à S.
Vincentio ad hoc usque Caput o-
ra Brasiliæ recto tramite tendit in
Orientem, inde in Septentrionem
vertitur. In ipso flexu, inter vice-

*Caput
frigidum*

fir
al
st
du
ha
B
te
a
R
p
e
d
n
li
T
ri
da
ac
q
re
d
tā
P
a
e
E

sum secundum, tertiumq; gradū altitudinis duo excelsi montes, Austrō auerſi curuant litora: hi portus duos includunt; quorum prior dūo habet ostia, alterum Orienti, alterū Boreæ, quem Ernordestem nauigātes nominant, obuerſam. Portus alter rectā Septentrioneim spectat. Regio ipsa montosa, braſili ligni in primis ferax: cuius maximē mercis emolumento Galli negotiatores, dynastæque instructis ad bellum nauibus in hæc loca nauigant.

Ex hoc promontorio, dum Galli colligendis mercibus dant operā, Tamuyæ Vincentianos, aliosq; maritimos fines, maris orā allegentes damnis vltrò, citroque inferendis, accipiendisque infestabant; subitoque sæpè aduentu viros, ac mulieres in seruitutem, aut in escam abducebam. Et res contigit, quæ, quātā luce Iosephi animus diuinitus perfundetur, declarauit. Christianæ mulieres duæ indigenæ sorores erant, ambæ matrimonio coniunctæ: altera in oppido S. Vincentio,

G altera

*Euentus
admirabilis
Christiana mu-
ligeris Iosepho di-
uinitus
indica-
tus.*

142 *Vite Iosephi Anchietæ*
altera in vico extra oppidum dege-
bat. Venit vicana intra oppidum ad
fororem in opere iuuandam Lych-
nos ceratos faciebant, qui in cylin-
ders, aut commodiorem aliam for-
mam conuoluti ad priuatorum no-
cturnum lumen adhibentur: his e-
nim industriis operæ, & vitæ cultu
assuescunt. Inter opus vicana ex li-
quata cera candelas duas sibi com-
ponit; rogata, cur id faceret: ut has,
inquit ad patrem Iosephum deferat,
quibus vtatur ad Missæ sacrificium,
quod mea causa offeret, cum sancta
fuerō. Id nimirum dicere voluisse
videtur; cum p̄ fide Christiana ab
hostibus interfecta martyrium ob-
iero. Quo id acta spiritu loquuta
sit, statuere meum non est. Credide-
rim certè, ad diuinā in Iosepho de-
clarandam gratiā, ipsam insciam de
se propheticō afflatu pronunciasse.
Defert ad Iosephum, adiecta ea pe-
titione, cadelas suas. Haud ita mul-
tò post Tamuyæ, excursione facta in
Vincentianos fines, cum captiuos a-
lios, tū hanc inter eos mulierem ab-
duxerunt.

duxerunt. Hac adortus unus est principibns prædonum, ut violaret, adducere nunquam potuit, vt assentiret: quin virili animo reluctans, contestabatur magna libertate, se Christianam esse, & Christiano cōiugio copulatā, nolle diuinam legem violare. Ea constantia offensus Barbarus, ratus se à muliere cōtemni, magna crudelitate eā interfecit. Illo ipso die Iosephus rē diuinitus edoctus, duabus illis prolatis candelis, ad Missæ sacrificiū preicationes, sacrasq; lectiones adhibuit, quæ ad cultū vnius Martyris sunt institutæ: & nomen etiam mactatae fœminæ, tanquam cœlo iam donatae legitimis locis ritè pronunciauit; cum tamen regio, in qua illa cædes commissa est, plus triginta leuis S. Vincentio distaret. Rogatus à Nobrega Iosephus quenam esset sancta illa mulier, cui Missa cultū exhibuisset illo die, nomine prodidit mulieris, inter Vincentianos notæ pietatis, quam illo ipso die causâ diui-

G 2 næ le-

144 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
næ legis, & pudicitiæ seruauadæ
barbaro Tamuya occisam esse asse-
uerauit. Haud multo interiecto té-
pore, multi ex iis, qui vnâ capti
erant, redempta libertate, inde re-
diere, qui totius rei seriem enarr-
uerunt.

Sacerdo-
tem è So-
cietate
Laureti
in Italia
obisse illo
die co-
gnoscit

NON huic dissimile factum
terum, non incōmodum visum ei,
huic narrationi adiungere. Ipsò die
festo S. Ioannis Euangelistæ, qui
tertius est à Natali Christi Domini,
Missa *Requiem*, quasi certo homini
parentauit. Id vero absurdum mul-
tis visum est. Quare Nóbrega fami-
liæ Præses, licet sciret nihil temerè
in retanta Iosephum facturum fu-
isse; tamen, vt res palàm fieret, quasi
factum reprehendens, quærerit ex eo
in conuentu, cur tantæ Religionis
die tam enormiter ab Ecclesiæ ritu
exerrasset? Respondit, ea nocte in
Lauretano Collegio Societatis in I-
talia Sacerdotem Societatis obiisse,
quem Connimbricæ in scholis con-
discipulum habuisset; multæ iam
inde ab eo tempore probitatis ado-
lescen-

lescentem, eum postmodum Societatem ingressum, Romam post aliquot annos missum, indeque Laurentum, aliquandiu in eo Collegio Societatis ministeria exercuisse; se illius animæ iuuandæ Missæ sacrificium eo die obrulisse. Rogat iterum Emmanuel, ecquid nosset de illius animæ statu? respondit, cœlum ingressam, cum post sacrificij oblationem ad eum locum venisset; *omnis honor, & gloria.*

MIRABITVR fortasse quispiā; cur tam facile sua proderet arcana: id verò nulla fieri leuitate intelligemus, si rem attētis inspiciamus. Primum, obedientia, & reuerentia erga suū pr̄esidem ista exquirerent; cui nil celandum esse ipse apud animalium suum statuisset: deinde ex eodem fonte, vnde tanta ad eum donorum copia manabat, prodibant cuncta. Perpetua illa de Deo cogitatio, quam remittebat nunquam; perpetuaq; cum Deo coniunctio tanto diuinæ lucis fructu occupabat animum, ut in diuinū lumen absor-

146 *Vita Iosephi Anchietæ*
ptus nostra hæc non humana ratio-
ne, modoque cogitaret. Inde tanto
animi cädore, tamq; frncre simili-
tate, quæ in diuino lumine intue-
batur, ad diuinā illustrandā in glo-
riam prodebat foras. Eadem mentis
in diuino lumine occupatio, & cu-
ra illa intenta subueniendi primo
quoque tempore animæ opem im-
ploranti locum illi cogitationi non
reliquit, posse pari virtute, parique
efficacitate cuiuslibet diei oblatum
Missæ sacrificium animabus expia-
tione indigentibus opem ferre.

*Bellum
Tamya
iterum
fusciptūt
adiun-
ctis Gal-
lis.*

VRBS interim sanctus Sebastia-
nus strenuè ædificabatur. Nondum
confecto opere, nec munitionibus
absolutis, nouis superuenit à Gal-
lis, & Tamuyarum reliquiis tumul-
tus. Onerarias quatuor Galli iam
mercibus eius terræ cōpleuerat, ci-
eos Tamuya rogarunt, vt, antequam
discederent, se ad cōmunem hostem
bello opprimēdū dicerent. Erat hic
homo Brasil^a, vir præsti animo, ma-
gnoq; bello strenuus, cōflio bonis
supra captūs gētis fide in Lusitanos &
Christianæ pietate cum quolibet o-

ptimorum comparandus. Is superioribus bellis multa pro Lusitanis & Christiana Religione egregia facinora ediderat; magisque sibi apud omnes militaris virtutis nomine copararat, & magnum sui nominis terrorē hostibus iniecerat patrium illi nomen fuit Ararig Bohya. Sed Christianū in Baptismo Martinum Alfonsum Sosā susceperebat à magno Sosa, qui primius Regiis auspiciis in Brasilia rem ordinauit, suis meritis consequitus. Eum rerum fama permotus Médes Sala in expeditiō nem Ianuariensem iam inde ab ipso belli initio ire iusserat, egregiā quetoto eo bello Lusitanorum testimonio operā nauarar; ita ut inter præcipuos duces honestū locum teneret. Confecto bello eum Prætor cum sua cohorte in vico plus minus leuca vna ab urbe S. Sebastiano collocarat: ibi eū Tamuyæ Gallorū auxilio adoriri cogitarat; subitoque aduentu captum in suos fines p̄tra here; vt more suo festa lātitia eius vorandis carnibus odium exfa-

G 4 tiarent

148 *Vita Iosephi Anchietæ.*
tiarent. Galli, ne Barbaros, quoru-
amicitia locupletabantur, ab se ali-
enarent, ipsorum postulatis assen-
fere. Ergo sublatis anchoris, octo
minoris aluei nauigiis canoissq; per-
multis adiunctis, magna imposita
Tamuyarum turba, ad Ianuarien-
sem sinum vela dant, & nondū mu-
nitis fauibus, sinum intrant; vib-
que tuto, ac nullo impediente, præ-
tereunt, nullis adhuc ad hostem re-
morandum in litore castellis exci-
tatis. Erat omnino res periculi ple-
nissima: aduentus hostium, impro-
visus, apparatus timendus, nec cui
paribus viribus obuiam iri posset:
ac si Gallis pares virtute Barbari fu-
issent, magnum illo die ciuitas pe-
riculum, si tentaretur, adiisset. Mis-
si tamen tanquam caduceatores, qui
itineris causam exquirerent, à Gal-
lis responsum acceperūt, se ad Mar-
tinum Alfonsum in potestatem T³-
muyarum tradendū proficiisci. Præ-
fectus Ianuariensium Corréa, veri-
tus si Martinus pessundaretur, ne
periculum in urbem verteret, misit

ad Vin-

ad Vincentianos petitum auxilium; arma, milites, & quam maximū canoarum numerum, apparatumque reliquum quamprimum mitterent. Ipse militibus, quos ad subita quælibet paratos habebat, vrbē nūnit: iubet omnes in armis ad hostiū aduentum paratos esse; præsidia, vigilisq; disponit: nec minūs de Martino Alfonso solicitus, eum per celeres nuncios de periculo certiore facit. Ille confessim cum suis vicum totū vallo cingit, retentisq; tantum militibus, & Patribus Societatis, qui prælianibus animos adderent, precibus diuinam opem implorarent, imbellē multitudinem procul à periculo iussit facessere, seque magno animo ad propugnationem cōparauit. Hostes admotā ad litus classe, exscensionem faciunt, & tāquam certi de victoria reliquum dei otiosē traducunt, prælio in diem posterū dilato. Superuenit ex vrbē vicinisq; locis per noctem Alfonso non magna, nec tamen contemnenda Lusitanorum manus, duce O-

G s doardo

150 *Vita Iosephi Anchieræ*
doardo Martinio Morano; murale-
que tormentum æneum, quem fal-
conem vulgò nominant, ad funden-
dos in hostes lapides, ingenti cano-
aduectum noctis silentio, hostibus
nihil sentientibus, opportuno loco
collocat. Exhilaratus Alfonsus hoc
subsilio. lētusq; ea sibi quę à tā bene-
uolis amicis separasset, contigiss;
multa grati animi significatione
gratias egit Lusitanis: inuocatoque
I E S V, ac S. Sebast. nomine, suos
ad prælium hortatus, iuber, val-
lum rescindere, &c, in hostes ante-
quam aciem instruant, eruptionem
facere; subitoque impetu, & ducis
dicto, & Lusitanorum exemplo in-
flammari imparatos hostes, ac se-
misopitos adoruntur. Onerariæ
propius iusto ad litus appulsæ, sub
ipsum pugnæ tempus, æstu refluente,
grauatæ mercibus, aquæ breuitate
laborantes fluctuabant. In eas falco
lapidum procellam euomens, mul-
tos è nautica turba, tum intra naues
ipsas, tum sparsos in littore partim
exanimat, partim grauiter afficit.

Barba

Barbarorum acies, et si aliquandiu
conferta multitudine fortiter resti-
tit, impressionem tamen tum Lusi-
tanorum, tum Alfonsianorum non
ferens, tandem terga dedit. Nostri
insequuti magnam eorū stragēm e-
diderunt, non magno suorum dam-
no. Onerariæ inde, æstu statis horis
redeunte, iustum aquæ nactæ alti-
tudinem, male acceptæ, ac multis
de suis amissis, in altum se recepere.
Barbari malè mulctati ex fuga ægre
suis nauigiis, canoisque consensis,
fractis animis, viribusque accisis, v-
na cum onerariis Caput frigidum
repetierunt; & qui armati è suis fi-
nibus exierant, ut Martini Alfonsi
membra deuorarent, ingentē suo-
rum numerum per Martini campos
stratorum feris, volucribusque vo-
randos reliquerunt. Galli, resartis,
quas prælium affligerat nauibus, cū
suis mercibus in patriam reauig-
garunt. Ita grani, formidolosoq;
bello paucis Lusitanis, Alfōsianisq;
indigenis perfunctis, regio tota

152 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
metu liberata est. Vincentiani in-
terim, cognito Ianuariensium peri-
culo, ut in re subita, ea quæ par fuit
celeritate, satis firmum armatorum
subsidiū, cum apparatu, quē Cor-
réa petierat auxilio socię ciuitati in-
fere: quos cùm paratos ad' iter Iose-
phus Anchietá vidisset, precatus eis
Deo bene iuuante proficisci: sed il-
lorum prædixit auxilium fore su-
periuacuum, quod illo ipso die ho-
stes suo discessu liberum sinum re-
liquissent; quod ita factum esse co-
piæ eò profectæ se cōpererunt. Atq;
id ille nulla humana via scire po-
tuit, cùm sancto Vincentio leuis
quadraginta sinus distet Ianuarien-
sis. Hac clade attriti Tamuyæ, prio-
reque deturbati in portum alterum
Septentrioni obuersum se recepe-
runt, quem Petram domum nomi-
nant.

R E L I Q V A multitudō medi-
terranea latè incolebat: ibi etiam
sæpius è nostris excursionibus, mi-
noribusq; bellis eorū accisæ vires
tū ut ne reualescerent, tū ut ne ma-
ritima

*Prædict
Iosephus
hostes eo
die si-
num
Ianuari-
ensem
liberum
reliquis-
se*

*Clades
Tamy-
arum.*

maritimæ oræ, ac finibus infesti ef-
fent. Et cùm ad eos bello laceffen- *Victoriæ*
dos, superbiamque infringendam *de Ta-*
viginti à Vincentianis finibus leu- *muyis ab-*
cis cum suâ cohorte Georgius Fer- *sens co-*
reria profectus esset, Iosephus in *gnosci,*
oppido Sanctis palam denunciauit, *ac denun-*
nostros eo die vicum Barbarorum,
nullo de suis desiderato, expugna-
se; posteroque die sub noctem vén-
turus eius victoriæ nuncios; idque
ita contigit. Alio tempore Vincé-
tianæ coloniæ præfectus Hierony-
mus Leitanus cum magna militum
manu in eorum fines inuasit, trigin-
taque leucas progressus bimestri
ferme tempore ibi hæsit, cùm inte-
rim nuncij nulli perferrentur. Su-
spensis omnium animis, Iosephus
eodē in oppido Sanctis interdicen-
dū ad concionem, repente obticuit;
manuq; oculis obtentā, post aliquā-
tū filētium, quasi ad se rediens: Pro-
nūciemus, inquit, singuli orationē
Dominicā, Angelicāq; salutationē
gratias diuinæ bonitati agentes de
victoria quam hodierno die de Ta-

G 7

muyis

154 *Vitæ Iosephi Anchietæ.*

muys hostibus nostris militibus cōcessit. Atque ita eo die contigisse viatores, cūm donum redière, testati sunt. Sed his quasi excursionibus hostium vires retusæ, nondum fracta contumacia: nam à Ianuariensibus, Christophoro Barrio primūm duce, magnis cladibus afflicti, anno tandem 1575. duce Antonio Salema, coloniæ Ianuariæ Præfecto, magnis copiis in eorum fines adductis, occidente deleti sunt; paucis seruatæ, qui Chrissiana fide suscepta, (& hi videntur, qui initio Nòbrega, & Iosepho interpretibus, pacem cum Vincentianis factam seruariunt) in vicos S. Laurentium, & S. Barnabam, circa sinum Ianuariensem translati sunt, & Patrum Societatis I E S V institutioni, ut alij Neophyti, traditti. Atque hie tandem post viginti circiter annos belli Tamuyani finis fuit.

DE GEBAT interim S. Vincentij Iosephus, Societatisq; ministeria solito cū fructu exercebat, cūm magis vitæ periculum adiuit, è quo vix credi possit sine diuino miraculo seruata.

*Yt mili-
ges duos*

feruratum esse. Milites duo magnæ
in rebus bellicis auctoritatis, inge-
nio præferoci, ob aliqua commeri-
ta, legum poenam timētes, cum suis
familiis in mediterranea secesserāt,
sèque ad Barbaros hostes communi-
consilio contulerant; & erat metus,
ne hostium instructi multitudine
Vincétianam coloniam infestarēt:
ad id periculum auertēdum, statuit
Iosephus ad eos se conferre; atque,
imperata delictorum venia, eos ad
suos reuocare. Iuit cum eo Vincen-
tius Roterigius, & pauci præterea
comites auxilio: iter flumine facie-
bant, l'ntre, seu, vt illi vocant, canòa
vehebantur ex cortice trabis vnius
confecta. Sunt hæ agiles quidem, &
tutę ad faciles nauigationes, sed quoq;
leui fluctuatione agitatæ, mersæ de-
primantur, quo carent incommodo,
quæ ex solida trabe excavantur: nā
ex si quo casu mergantur, vndarum
victrices enatant. Persoluebant in-
ter nauigandum Patres sacram eius
diei psalmodiam; neq; ita longè a-
berant à loco, quem petebant,

cum

transfir-
gas ad
suos re-
nocet
vita pe-
riculum
adit de-
mersus
in flumē.

156 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
cum linter in abruptum fluminis al-
neum aquarum impetu proiectus
vna cum vndarum ruina è catari-
et in subiectam fossam cadens de-
mergitur. Omnibus nando ad ri-
pam appulsis, solus Iosephus impe-
ritus natandi desiderabatur; & mul-
ta erat aquarum altitudo. Venerab-
in eo comitatu Brasilius homo robu-
stus, & natator egregius. Is doloris
& commiseratione eius, quæ tanto-
pere diligebat. se dimittit in flumem;
&, cum vrinando diu conquisitum
non reperisset, emersit ad respiran-
dum; dolorisque impatiens iterum
se demittit; diuinòque Numine eius
oculos regente, videt hominem in
medio aliueo sedentem, quem lacri-
nia apprehensum extrahit incolu-
mem cum propè semihoram hæsi-
set in aquis, semper suę mentis com-
pos, trium rerum, vt ipse postea
narravit præcipue memor, I E S V,
M A R I A E, & ne de flumine bibe-
ret. Et tanto periculo seruatus, cum
zgrę respirasset, madida veste, vt
flumine extractus erat, pedibus iterum

gum

cū alijs capessit: neq; habuit ne sudarium quidem, quo inter corpus, & indumenta inserto vdæ vestis humorem, frigusque arceret; quin cœlo pluvio eos nox oppressit. Non ignis, non cibus supperebat, neque tēctum, quō se reciperebant, occurrerat: iter inuium, altis dumis, vepribusq; obsitum, vt ne semita quidem gressibus locum aperiret; & manibus erant ramusculi ad ingredendum reflectendi. His difficultatibus præpediti, diuina eorum iter regente prouidentia, in hospitia eorum, quos quærebant, inciderunt. Illi tantæ calamitatis spectaculo permoti, ingemuerunt, statimque mutata mente, ad Patrum pedes abieeti præteriorum erratorum veniam postularunt; dolentes maximè suorum delictorum poenas homines immerentes tam graui incommodo luisse: eosque exceptos perbenigne ex tantis æruminis recrearunt. Non difficile fuit peccatum suum vltro profitentes ad sanitatem reuocare, præsertim fide publica commissio-

runt

158 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
rū impunitate impetrata. Patres
gitur cum suis familiis S. Vincentii
sequunti suis ciniibus se reddidere. In
diuina ope per Iosephum & illi
iniuria inexpibili reuocati, & co-
lonia à periculo grauissimo libera-
ta. Hæc ferme circa illa tēpora, qui-
bus Sacerdotij charactere Iosephus

Qualis est insignitus, cōtigere. Dicebat pie-
suerit di- terea, vt Sacerdotes alij ingenio, &
cendo ad doctrina instructi, ad concionē. E-
concio- ius sermo è pectore prodibat pleno
nem. magis pietatis, diuinorūmq; sensu-
um, quos ex perpetua cum Deo con-
suetudine hauriebat, quā doctrina
librorum lectione comparatæ: ethi-
hanc in primis studiosè adhibebat,
sed quā Spiritūs dulcedine, qua plen-
nus erat, condiebat; vt doctrinæ ro-
bur. & nerui penetrarent ad mētem.
Morata oratio spirituali iucunditate
se ad animum infundens, homines
ad mentis compunctionem lacry-
māsque sensim commoueret; & eos
ad detestanda vitia, virtutesq; am-
plectendas; in primisq; ad Dei con-
iunctionem per Sacramentorum v-

sum

sum expetendam induceret. Sententiae suo pondere robuste, & efficaces non in cōcionibus modō, sed in priuatis etiā ipsius de Deo colloquutionibus, animos quamcumque vellet in partem, permouebant. Licet breue totius generis exemplum ex fragmentis nonnullis eius epistolariū agnoscere, quæ ad calcē nostrę narrationis sunt adiecta. Femina nobilis, & grauis in cōcione illius oratione ita afficiebatur, ut diceret, Spiritum sanctum P. Iosepho verba in os inferere, non secus, ac columbam in pullorum suorum guttur alimentum. Gaspar Samperesiū Societatis Sacerdos iuratus testis dixit; cū Iosephus in Prefectura Spiritus sancti in templo Societatis ipso Pentecostes die concionem haberet, vidisse se passerem Canarino similem ad dicentem aduolasse: ac sинistro eius humero familiariter infedisse, quem cum blandè inter dīcendum ab se repulisset, ipsum tamen iterum redisse. Non est credendum, non ad testimonium summae

Passer
dum dicit
ad conci-
ouem il-
li us hu-
mero in-
sedit.

160 *Vita Iosephi Anchietæ*
summæ innocentiaæ homini item
innocenti dandum tantæ religioni
die, inter eam actionem, quæ potius
auem abigeret, quam inuitaret, hoc
signa Deum ostendisse. Ipse Episco-
pus Petrus Leitanus, tanta auctor-
itate, & sapientia vir, ita illius se-
mone tenebatur, ut dicere solitus
sit, facilius se huic vni Canarino,
quam reliquæ doctorum virorum
multitudini auscultaturum. Nec ta-
men ille perpetuò hærebat affixu
concionis: sed subinde suscipiebat ad
Neophytorum, Barbarorumque vi-
cos excursiones. Quo in genere non
erit inutile, ut alia multa vniuersitatis
cognouimus, ita etiā quod ad hanc
rem pertinet, accuratè nonnulla ex-
plicare.

S T A T A S sedes & fixas Societas
I E S V habet in Brasilia septem in
in oppidis, & vicis decem: iis rursus
loca alia minora cum suis Ecclesi-
is, domiciliisque, quibus pro tempo-
re Patres diuersentur, attribuuntur.
Ex his sedibus septendecim duo ad
ad Brasilos erudiendos peregrina-
tio-

*Episco-
pus illius
sermone
teneba-
tur:*

*Duo ex-
cursio-
num ge-
nera ad
Brasilos
erudiendos.*

tionum genera suscipiuntur: nam aut Neophytorum pagos, vicosque sibi notos, quos diximus suis quemque sedibus attributos peragrant; aut in Barbarorum fines centum, plus etiam interdum leucas intra mediterranea se penetrant. Hæc omnium durissima, & crucis fructibus refertissima, prouincia est: non labor, non fames, non sitis, non lassitudo, non itinerum asperitas, non vitæ discrimina, non sa.

denique ærumnarum genus ullum desideratur. Nullum solatium, leuamen nulluni, nisi quod ex re diuina bene administrata proficiscitur. Ad hæc incolarum duritia, asperitasq; quasi laborum condimentum deuoranda. Per has asperitatum delicias veri Crucis amatores, homines aduenæ, & ignoti ignota & inhospita loca percurrentes, oues errantes ad Christi pascua compellere, & Evangelii proferre fines diuino fulti auxilio contendunt. Quæ omnia incommoda studiosi venatores animarum, tanto animi ardore

Peregrinationes
ad infideles &
rumno

dore subeunt, ut minus audiē
expeditiones illę expetantur, qua
non fuerint harum asperitatū qua
si acidi succi acrimonia conditā.

HO R V M laborum fructus
est, quamplurimos ad cognitio
nem, cultumque sui conditoris
adducere: nec culturæ maligne
prouentus respondet; siquidem
plantationi, irrigationique incre
mentum dat ipse Deus. Sunt por
rò aliæ quasi statæ, & quotidianæ
ad Neophytorum vicos, aliosque
cœtus Ethnicorum in finitimi
pagis excursiones, quæ & minus
ærumnosæ sunt, & spe fructu
certiore suscipiuntur. Iis & Bi
ptismo iam affecti ad maiorem pie
tatem excoluntur; & qui alieni sunt
à fide, ad Christianam pietatem in
uitantur. Est in his instituendis
certa descripta ratio. Manè cùm
prima luce signum datur ad salu
tationen Angelicam; haud ita
multo post conueniunt ad Missa
sacrū, sub sacrū Christianam do
ctrinam ipsorum lingua, & inter

*Brasili
Neophy
ti qua
ratione
en suis
vicos in
stituan
sus.*

Cath
na o
quis
H
bi a
adhu
bus
resic
duet
cam
tem
strif
rium
prol
& c
men
puel
Virg
semp
ri re
diur
inte
Dec
sacr
cum
liis i
ad co
quot
Cathe

Cathechismum solemnes preces vna omnes edocentur; inde ad suum quisque opus dimituntur.

HAE C fere omnibus in locis, vbi aut Catechumeni, aut rudiores adhuc Neophyti instituuntur. Quibus autem in locis Societatis Patres resident, & maior est vitæ cultus inductus, post salutationem Angelicam ante Missam pueri, puellæq; ad templi fores seorsim in choros distributi, assa voce alternatim rosarium decantant. Initium illo quasi proludio faciunt pueri: *Benedictum & clarificatum sit sanctissimum nomen IESV.* Quibus per antistrophæ puellæ respondent. Et *sanctissimæ Virginis Mariæ matris eius, nunc & semper. Amen.* Inde alternantes chorii rosariam modulationem aggrediuntur: absoluta quaque decade, interponunt laudem: *Gloria Patri.* Decursa tota pœta contide, ad Missæ sacrosanctum sacrificium se una cum aliis componunt. Hæc cum aliis in locis, tū præcipue in vicis, qui ad coloniā Spiritus sancti pertinent quotidiana sunt, *Missâ brevis expli-*

164 *Vita Iosephi Anchietæ*
catio sequitur Cathechismi ipsorum
lingua communis omnibus: qui
breui absoluta discedunt reliqui pueri
ad scholas suas se recipiunt; &
pro aetatis gradu alij legendο, mu-
sicos alij exercentur, tu Gregoriano
cantu, tum harmonico. Non pauci
etiam maiores minoresque tibi
quæ flauta, & ceramia vulgo nomi-
nant, ad symphoniam inflare afflu-
scunt. Quo deinde artificio diebus
festis Ecclesiæ sacra exequitio, &
supplicationes, cum traducuntur,
exornantur. Vespere porro hora
quinta pomeridiana, rursus dato si-
gno ad Christianæ doctrinæ cōcio-
nem euocantur; explicaturque illa
pars altera Catechismi. Absoluto
Catechismo, pueri supplicatione ab
Ecclesia ad Crucem usque non inde-
longè consecratam pio cum cantico
procedunt, pro animabus nostrarum
reliquias purgantibus supplicantes.
Atque haec quotidianæ, usitatæque
exercitationes in vicis, minoribus
que Neophytorū Ecclesiis, ubi So-
cetas sedē habet. Sunt & aliæ pra-

tereaſi minūs affiduę nō minoris tamē momenti, fructusq; infantes recēns nati baptizantur: adulti Catechumeni instruuntur ad baptismū, Baptismo expiati ad matrimonium Christiano ritu obeundum; illorū patrocinium suscipit, dantque operam Patres, ne quid de ipsorum libertate minuatur. In morbo eorum curationem suscipiunt, sacro oleo, cū ad extrema veniunt inungunt, defunctorumque Ecclesiasticam procurant sepulturam. Tum ex vniuerso cōetu diligunt, quos multis hortationibus, præceptisque ad Eucharistię pertipiendum Sacramentum præter festum Paschæ diē instruant, viros, fœminasq; Et Eucharistum sunt ad communionem admittendi, pridie eius diei circa vesperā, qui agitur inter eos: neque fere quidquam iis maiori curæ est, aut ferme de re alia, nisi qua se ratione comparent ad sacrosanctum percipiendum Christi corpus. Ipso die vñā omnes manē communī conuentu sacrā mensam ineunt, dieiq; maxi-

Quara-
tione
Brasilie
compa-
rent ad
Eucha-
ristiam
percipi-
endam

H

mam

166 *Vita Iosephi Anchietæ*
manæ partem in templo precibus
traducunt.

*Brasilo-
rum
Christi-
anorum
confue-
tudines.*

Et, ut aliquid de illorum confuse-
tudine dicamus, terram colere iam
dudum qui Christianam religionem
suscepere, assueuerunt; & operæ
tiam varia ad ministeria locare,
mercedem capere, rem cogere, &
parta tueri didicerunt. Utuntur
tiā viri, fēminæq; indumento: fōemi-
nē veste cādida supernē circa collū
adstricta indeq; ab humeris laxa, si-
nuosaq; ad pedes vsq; defluēte vtun-
tur; itaq; conformata, vt & decoro
seruiat, & elegantiæ: comam vittis
colligatam circum caput colligunt
manibus fertum globulorum ad o-
randum præferunt. Viri quā quis-
que nactus est laciniam, ea fortui-
tō corpus aduelant. Diebus vero fe-
stis, & quoties ad Ecclesiam conue-
niunt, vestitu cultiore prodeunt, or-
natu fere Lusitanico, & militari.
Galerus iis tela holoserica substitutus
calcei, caligæ, manicæque eius
quemquisq; colorem adamauit; &
mixtus reliquus nobili ex panne

Lusita-

Lusitanico, Hispanicove. Et hæc iij
præcipiue, qui præter ceteros sunt ad
humanitatem proniores. Studiosi
etiam sunt colendæ pietatis: multū
Christi necē, & doloribus afficiun-
tūr; cuius rei causa & frequētes cō-
ueniunt ad templum, quibus diebus
ea de re sermones explicantur; &
multo cum feruore corpori flagella
admouent, sacrisque hebdomadæ
sancte diebus magna cum Lusitano-
rū admiratione supplicationes fla-
gellantium traducūt. In quibus sæ-
pe videre est etiā tenerę xatatis pue-
ros pro modulo studia parentū x-
mulari. Hæc in oppidis vicisq; in g-
b° Societatis Patres resident, & ad
quos peregrinātur inter Christianos
instituta promouentur. Hoc quoq;
Apostolicæ vitæ genus, cum à con-
cione vacua illi tempora dabantur, nationes
diu exercuit Anchíeta: & cum pe-
dibus iter faceret, maximam no-
tis partem precibus insomnē tra-
ducebat. Accidit persæpè inter
peregrinandum, vt cum super-
ueniente nocte, nullo per-

Studia
pietatis
Brasila-
rum.

Iosephi
peregri-
nationes
ad Brasi-
los eu-
diendos.

168 *Vita Iosephi Anchietæ*
ea itinera diuersorio, tugurium No-
madum more ipse cum cōmitibus
raptim sibi suis manibus construe-
rent, obseruato tempore, quo ma-
ximè somno consopitos comites ar-
bitraretur, è tugurio exiret ad oran-
dum; Idque s̄æpe ab ipsis comitibus
obseruaretur, & post aliquot horas
ad modicam quietem se in tuguri-
um referret; s̄æpeque antequām alijs
euigilarent (erant enim illi somni
breuissima tempora) iterum prodi-
ret ad orandi cursum repetendum.
Et cūm loca alia obiret frequens-
tum in primis peculiarem terrę tra-
ctum sibi legit, quem ob copiosam
messem animarum, & meritorum
sibi paratam segetem suum Perug-
um appellare solitus erat. Infra S.
Vincentium litus ad octo, decemne
Ieucas in Austrum excurrit. Solum
asperam, herbis, virgultisque omni-
bus prorsus detonsum, aliquibus
tantum fluuiis, riuisque in mare
tendentibus intercisum, multis
etiam balenarum cadaueribus,
ossibusque respersum, quæ tumef-
cent;

Itannia.

centemari, præsertim nouilunio, aquarum multitudine lasciuentes, terras adnatant, sæpèque æstu sœuiente in litus eiectæ, refluente salo in sicco destituuntur. Tendit tractus ille spatiösam in planiciem, lapideam totam, omni plantarum germine erasam. Hæc gentis vocabulo. Itannia nomen habet, quod ipsorum lingua *pratum saxeum* sonat. Vicus ibi est, qui Lusitanis Conceptio nominatur à nobili conceptæ Virginis tēplo, quod multa ibi veneratione colitur. Gentile saxei prati nomen, vti loci natura eadem, ita cum litore roto commune factū est. Ea solo durities, & cautibus asperitas est, vt ferratæ plaustrī rotæ, quantouis pondere onusti vestigium non imprimant. Addita etiā occulta inimica vis, vt nō magno itinere confecto, incidentium pláticas, quāuis soleis firmissimè munitas, lacrare, ac dissoluere videatur: eandemq; & boues, & iumenta alia, pécudescq; sentiant asperitatem. Hæc tamen itinera nudis pedibus, quod

H - 3. illi

170 *Vita Iosephi Anchietæ*
illi in itineribus solemne erat, Iosephus eius viator incommodi affidit
terebat. Habet hoc asperum litus
mare ad leuam; ad dexteram, cum
arenofas sylvas præterieris, ter-
ras introrsus recedentes ad montes
vsq; non longo tractu in Occasum
diffitos: mite ibi solum, & culturæ
obtemperans; multa ibi Lusitanorū
latifundia, qui cum suis familiis, &
indigenarum seruitiis in ipsis præ-
diis habent domicilia; prouentu
agrorum lucra exercent suo. Haec
Piratinæ campestria esse necesse
est, quæ suprà Europæis terris quam
simillima ab agrestibus ferme Lusi-
tanis culta tam felici prouentu fru-
ges fundere coimmemorauimus. Et
licet vici, conuentusque per agros
nulli sint; sed circa Conceptionem
tantum non infrequens vicus, seu
oppidulum; est tamen in illis præ-
diis ingens sparsus animarum nu-
merus ad culturā opportunus. Hos
tum Lusitanos, tuin Brasilos non
minore diligentia, quam ipsi prædia
lo-

Iosephus suscepit excolendos: ean-
demque curam, diligentiamque
in ea excolenda vinea Vincentiani
Patiens cōtinuarūt: nec culturæ fru-
ctus, quæ Dei Bonitas est, respondet
maligno. Ex multis, quæ inde Iose-
phus animarum lucra retulit, vnum
admiratione dignum, & cuius
haud facile simile reperias exem-
plum, non præteribo, ex quo diui-
næ Bonitati laudes reddantur, quæ
admiranda planè ratione Ethnicum
hominem ad suæ prædestinationis
finem adduxit. Obibat Iosephus de
more suam hanc prouinciam, cum
à comitib' digressus solus in sylvas
penitus intrauit, nullo certo cōsilio
nulla ei subita rei nouæ oborta co-
gitatione, sed quasi alterius manu
duceretur in senem incidit Bras-
lam, humili abiectum, atque arbo-
ri applicitum. Is Patrem ad se ad-
euntem his vocibus cōpellat. Perge-
hic adire, iādiu enim hic tibi præ-
stolor. Quærerit ex eo Pater, quinā sit,
quaque ex terra, vicoue eo venerit.
Respondit senex, patriam suā mari-

*Senem i-
gnorū in
sylva re-
perit, ca-
techizat
baptizat,
mortu-
um fe-
pelit.*

172 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
imminere; aliisque adiecit, ex quibus Pater intellexit, ipsum neque ex Itanniensibus, neque è Vincentianis finibus; neque ex tota ora Brasiliæ, in qua versantur Lusitani, sed ex remotioribus terris, fortasse circa flumè argenteum, alijsue Australibus partibus infra tropicum (nam Brasilico loquebatur idiomate) vel ministerio suprà quam humano eó translatum, vel diuino aliquo monitore, ac duce suis gressib⁹ venisse; ex quo labore, & ætate fractum ibi quietuisse, diuini promissi fidem expectantem. Quæsiuit rursus Pater, quid eō venisset, & quid sibi quæreret? Respondit, ut rectam vitam percipiam. Hoc loquendi modo diuinam legem, & iter ad salutem intelligunt Brasili. Cùm multa de eo exquisisset; accurateque vitæ genus per omnes ætatis partes perscrutatus, omnia illius facta, cogitataq; excussisset; cognovit ipsum nunquam plus unam coniugem habuisse, nunquam bellum, aut arma nisi sui defendendi causa suscepisse; denique omnibus

sub-

subtiliter, minutatimque per pensis,
statuit apud animum suum Pater,
hominem illum nulla vñquam le-
thali culpa naturæ legem violasse;
vt verissimum illud esse credamus,
quod de id genus hominibus, inte-
gerrima vitæ innocentia in infide-
litate viuentibus sacræ nos docent
interpretes doctrinæ. Comperit
præterea hominem naturæ bono-
magna præditum cognitione re-
ram pertinenium ad animum, æ-
qui præsertim & iniqui: tum etiam
ipsius naturæ auctoris. Et, cum mul-
ta de veræ Religionis mysteriis illi
Pater exponeret, subiiciebat iden-
tidem; se intra animum suum ita
sensisse, sed expromere nescisse.
Ergo satis instructum, labore, &
ærumnis itinerum, ætateque con-
fectum, quoniam solutio instabat,
aqua pluia ex carduo collecta
(nulla enim alia in arenis illis sup-
petebat) baptizauit, Adamumque
illi nomen dedit: qui tam diuino
affactus beneficio, operante in-
tus virtute Sacramenti, diuinæ in-

H 5 fe

374 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
se gratiæ sentiens charisimata, occi-
lis, manibusque in cœlum sublati,
læto vultu diuinæ Bonitati primi-
tum etiam Patri gratias agit; & qua-
si expetiti voti compos, cum super-
esset nihil eorum, quorū illuc cau-
sâ diuino ductu venerat; omni so-
lutus cura, animam sacro lauacro
expiatam, in ipso primo suæ reg-
enerationis vestigio Deo reddidit,
Patre abeñte statis precibus de mo-
re commendante. Corpus examini-
ne Pater sacris adiunctis precibus
fabulo sepeliuit. Illud aliquādo for-
tasse diuinæ pruidentia, & dies in lu-
cē proferet: neque enim locū in in-
uia sylua, & arenis indagare facile
fuit. Hæc peregrè cum rediisset, i-
pse postea narrauit. Nec mirū cer-
to, & prædestinato diuinæ métis co-
filio sancti viri precibus degentis
illius salute solicii, & innocen-
tis animæ integratati datum, vt
res, quæ fortuitò fieri videretur,
tam certo, & nec aberranti euen-
to eotéporis articulo tráfigeretur.

VIDE

VIDETVR eodem prædestina-
to Dei consilio & aliis ad Christi
gregem item per Iosephum euoca-
tus. Incidit hacne, an alia in ora in-
certum, in Ethnicum hominem in-
digenam, fœda admodum lepra ma-
culosum; quem cum diligenter Ca-
techismo instruxisset, baptizauit:
baptizatus utraque lepra, & animi,
& corporis mundatus est. At, cum
neque quo loco, neque quo id tem-
pore factum sit, liqueat, quoniam
cum his excursionibus similitudi-
nem habet nonnullam, non incom-
modum visum est hoc loco re-
censere.

IN hac eadē Itāniensi ora alio tem-
pore dum iter faceret, Stephanum
Riberium colonum Piratininga-
num tunc puerum in comitatu suo
habuit; cumq; ex eo quæsisset, ecquid
in canistro haberet esculentia? ne-
gantem in Deo spem habere iussit;
ipsum famulis suis escam præbitu-
rum. Prædictum breui pisces se re-
perturos in litore, sed minime edu-
lem, paulo post alterum eduleni;

H 6

quem

senem
alterum
baptizas
lepra
mundato

In itinere
Itāniensi
duo illi
mirae e-
veniunt.

176 *Vita Iosephi Anchietæ*
quem in canistrum coiectum inci-
būm vtrique elixabit.. Ita prorsus
euenit: haud ita multo post in par-
uum balænæ pullum inciderunt, ac-
cessu maris illuc eiectum, & in sic-
co destirutum; quo omisso; paulum
progressi mugilem nauci bene grā-
dem in canistrum recundunt, itine-
reque continuato anum: indigenam
inueniunt magno aheno marinā a-
quam, ad sal conficiendū excoquē-
tem; puer demissum piscem cum ca-
nistro in ahenum in prandium
decoxit. His monitis puerum ad spē
in Deum defigendam erigebat. Id
iam grandi ætate post Iosephi mor-
tem magno affectu pietatis ipse Ri-
berius narravit.

ISDEM itineribus per Itanniā
aliò tempore aliud non minùs mi-
rum contigit. Proficisciēbatur cum
fratre uno comite, & Lusitano pue-
ro Damiano acosta, cognomento
Fabella; cum iam octo circiter leu-
cas confecissent, petit Pater à fratre
comite Breuiariū ad horarias pre-
ses percurrendas: tum frater suam
socor-

socordiam reprehendens fatetur se illud sancti Vincentij reliquisse: hoc loco Fabella se redditum ad illud afferendum profitetur. Pater certus sua in Deum fiducia, eius sibi auxilium non defiitum, puerum redire non permisit, compedio suæ spei tantum redimens incommodum. Cōfecto itinere Ecclesiam ingressi, persolutaque de more pia Numinis & sanctorum Celitum salutatione, Patrem vident ex altari breuiarium accipere, ex eoq; debitas exsoluere precatio[n]es. Quibus absolutis, Breuiarium comiti reddidit, adiecto monito; posthac ne sis obliuiosus. Quod acceptum frater, agnouit illud ipsum esse, quod ipse sancti Vincentij reliquisset.

Solitus est etiam pagos alios obire in colonia Ianuariensi, montibusq; ad Caput frigidum pertinentibus pantheræ versantur, atque ad usque litora descendunt. Dum hæc loco solito cum comitatu peragrat, nocteque oppressi mapale sibi de more extruxissent, curatisque

Panthe-
ra.

H 7 cor-

173 *Vita Iosephi Anchietæ*
corporibus cæteri quiescerent, no-
tis silentio Pater more suo ad a-
gendum cum Deo è tugurio egre-
ditur, longoque interuallo rediens
racemos, seu corrymbos pomorum
eius regionis, quas *bananas* vocant,
accipit; easque foras proiicit, Bra-
lico loquens idiomate: Capite vos,
ò meæ, dicebat portionē vestrā. Ro-
gatus à fratre, qui illi comes erat,
cuinani bananas id noctis proiec-
set. Meis, respondet. illis sociabus.
Mane factō duarum pantherarū ve-
stigia humo impressa apparent, quæ
illi noctu oranti assederant; per-
Etòque spatio orādi ad usque tugu-
rium redeuntem prosequuti erant.
Diuino vtique instinctu hominem
ab omni humana labe purum, & di-
uiino charum Numini, pro captu se-
tientes, ut animantes aliæ adama-
bant. Videtur demum è Vincentia-
na in spiritus sancti coloniam trā-
latus, & in uno è vicis ei Ecclesiæ at-
tributo sedem habuisse; nec tamen
ab instructione Brasiliorū, eorū vi-
cos peragendo unquam destitisse.

LITER

ITER cum indigenarum comi-
tatu faciebat, viperam illis obiicitur
in itinere (est autem huic colubro-
rum generi veneni virus suprā quā
in Europa notum sit, tēterimum) ea
conspecta comites terrore perculsi
diffugēre. Reuocat illos Pater, iu-
betq; viperam ad se venire: paret il-
la, eamq; apprehensam sedens sibi
collocat in gremio; manuq; demul-
cens occasionem cepit inulta de di-
uina potentia disputandi, naturam
nullam esse demonstrans, quæ non
hominis imperio obtemperet, nul-
la re diuinam legem violanti. Lon-
go sermone in hanc sententiam ab-
soluto, multisq; monitis indigenas
ad Christianæ legis obediētiā ad-
hortatus, viperam sua benedictione
affectā placidē ab se dimisit. Aliam
item viperam alio in itinere obuiā
habuit, qua exterritus comes pe-
dem referebat: sed reuocatus à Pa-
tre fugam continuuit. Pater viperam
pede calcātam, velinti subsannans,
ut se feriret, & iniurias conditori
suo factas vlcisceretur, hor-
tabatur.

Vipera

Vipera
altera

180 *Vite Iosephi Anchietæ*
tabatur. Illa collum erigens caput
huc illuc flectebat innoxia. Ita sua
in Deum fiducia comiti prælucens,
ad mentem in Deum defigēdam, ea-
dēm ratione, qua alteram, monito
adiecto, ne cui hominum noceret
abire permisit.

VITÆ
IOSEPHI AN-
CHIETÆ E SOCIE-
TATE IESV.
LIBER TERTIVS

OC peregrinationum
genere Iosephus An-
chieta Brasilicas oras
peragrādo excolebat,
cum ad domum Spir-
itus Sancti litteris Sacerdotis eius,
qui ibi præerat, ex itinere reuoca-
tur. Ibat eadem peregrinatione cū
ipso Sacerdos alter, cui dixit eō se
vocari, vt illi domui præcesset; cū
eius

eius rei nihil ne per vmbraim quidem ea litterę continerent. Eò cum venisset, literæ Præsidis Prouincialis ei redduntur, quibus iubebatur ei familiæ cum adiunctis sedibus præsidere. Suscepto familiæ regimine, & certa illi tandem sede constituta maior copia suppetiit omnibus illius virtutes obseruandi: nā, cūm antea peregrinationes huc illuc hominem traherent, vix unus, aut alter è Societate, pauci que præterea indigenæ, itinerum comites assumpti tantarum rerum spectatores esse potuerūt. Nunc vero factus assiduus, ut ita dicam, inquinus, familiam omnem, multosq; præterea cines eorum, quæ in ipsū Deus contulerat, bonorum oculatos testes habuit. Ac primum quidē orandi Deum, diuinaque cogitandi assiduitas, quam semper tenuit in priuata vita, multò in eo fuit in regendi munere distento intentior. Nam, præter stara tempora ei exercitationi attributa, maximā noctis partem, quod illi toto vitæ tempore peren-

Domus
Spiritus:
sancti
præfici-
tur.

Orandi
Deum
assidui-
tas.

182 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
perenne fuit, cum Deo transigebat,
nunc inambulando; semperque de-
tractis calceis, ne strepitu pedum a-
liorum quietem interturbaret; nūc
flexis genibus, aut in templo, aut in
aliquo domus recessu. Hæc nocte
interdiu, præter quotidianum Mil-
fæ sacrificium, quod offerebat ipse;
aliis quoque Sacerdotibus sacrificia-
tibus, nixus genibus intererat; idque
illi, quādiu sedi huic præfuit, & an-
tea in vico alio, vbi tribus cum Sa-
cerdotiis versabatur, quotidianū
fuit. Et quidquid ageret, siue mag-
num, siue paruum, in rebus omni-
bus, omnibusq; temporibus Deum
præsentem intuebatur. Ita enim cū
hominibus agebat, vt cūm illius æ-
quitas, humanitas, cōmitas nullo
loco desideraretur, sua tamen dicta
omnia, cogitataq; è Diuinitatis pe-
ctore haurire videretur: qui, cūm à
rebus gerendis, atque ab hominibus
se recipisset, nūquam nisi in diuina-
rum rerū cogitatione defixum de-
prehenderes. Nullus erat locus,

*Perpetua
suis de
Deo co-
gitatio*

nullum tempus, nulla occupatio,
nullum otium, quod à cogitando de
Deo eius animum auerteret; ut non
Dei præsentia, sensuque perpetuo
vbique frueretur: in mensa sæpenu-
mero cibi oblitus, aut cum Deo lo-
guebatur, aut ex intimo pectore
suspiria in Deum, tanquam hamen-
ta iacula intorquebat. Solitus est id
sæpe dicere; nullam rem nos abdu-
cere à perpetua, continentique de
Deo cogitatione, nisi desidiam no-
stram, quod parum prouidi sumus:
deque se dixit sæpius in sermone,
nullas & alienas cogitationes im-
pedimento sibi esse ad perpetuam
earum rerum meditationem, quas
sibi ad mentis spiritalem exercita-
tionem proponeret. Sæpe eum do-
mestici cum pro re nata ipsum adi-
rent, in medio paumento pronum
in genua viderunt; iunctis mani-
bus, inflammato vultu, oculis clau-
sis, subindeque diductis, atque in al-
tum defixis, ex imo pectore suspiria
edentem; identidemq; nomina cru-
ciatu Christi Domini pronuciatē.

Quia

*Mortifi-
catio il-
lius &
vitæ a-
ffteritas.*

Quin etiam per noctem inter quiete, cum præfertim peregrinaretur, auditus est, cum quadam pedâ susplopione eadem nomina pronuntiare. Genibus ex assidua orandi consuetudine callos obduxerat, eaquo longo pressu exasperata, discissa cuti, rimas egerant. Et quando per occasionem regiminis aliis dedit facultatem ipsius virtutes maiore cura obseruandi, cum de orationis dono dixerimus, & dicenda adhuc alia supersint, quæ reddentur locis suis, antequam ad eius actiones veniamus, nonnulla de vnanimi orationis forore, & indissociabili comite mortificatione dicamus; tum ea, quæ corporis appetitiones, tum ea, quæ animi elationes, mortuque prauos refrænat. Asper fuit in seipsum, suique corporis seuerus dormitor: ieunia, & flagra erant ei familiaria, ad cubitum non linteum, nō stragulum ullum adhibebat; sed cum indumentis somnum capiebat, quo ad orandum Deum euigilarer expeditior. Si quis aliquando è domesticis

mesticis ægrotaret, postquā ad ne-
cessaria ei ministeria aduigilārat, eo *Chari-*
quieti tradito, nudo alicui afferi ad-
cubabat, calceis, uno in alterum in-
serto, capiti pro ceruicali supposi-
tis, neq; vnquam, nisi morbo coact°,
lecto decubuit. Ferunt eum in v in-
centiana sede cū ibi præcesset, è Spi-
ritus sancti sede eò translatum, in
angulo domus spinosorum virgul-
torum fascem habuisse, cui caput
acclinaret, corpore paumento por-
recto, cùm fessus à nocturna preca-
tione somnum repetere cogeretur.
Et cum aliorum commodis prouidē,
accurateque prospiceret, sui ta-
men fuit neglector egregius. Nihil
omnino, quòd ad cultum attinet, pe-
nies se habere voluit, nisi quibus a-
miciebatur indumentis, iisq; detri-
tis, ac totius domesticę vestis deter-
*rimus. Et quandiu priuatam *Eius* vita-*
vixit, non illi scrinum, non arcula,
non cista, immò verò ne pugillaria
quidem nudo in cubiculo fuerunt.
Ac si quando opus essent, accepta
quasi ad tempus, quandiu illi essent
vñsui

186 *Vita Iosephi Anchietæ*
vñfui, retinebat, postmodum vnde
acceperat, referebat. Quæ scribebat,
facile alijs largiebatur: si quid vero
maioris momenti aut ad vñsum, aut
ad memoriam seruandum esset, id
apud Præfides deponere solebat:
quin etiam pia munuscula, quibus
Religiosi viri sibi inter se gratificari
solent, rosaria, sacras imagines, ag-
nos ex cera consecratos, & id genus
alia piacularia ita non habere stu-
duit; vt, si quando ei ab aliquo ali-
quid eiusmodi offerretur, gratum
dantis animum multa humanitate
collaudans, gratiæ tamen remitte-
ret; ne earum rerum cura animus
ipsius teneretur. Omnino non alibi
facile magis nudam paupertatem
triumphantem videris: hęc enim v-
na virtus mortificationis maxime
comitatum cohonestat. Huic dome-
sticæ inopiæ consentaneus externus
illus fuit in faciendis itineribus
apparatus: nunquā n. neq; in pere-
grinationibus, neque in obeundis
negotijs, aut locorum mutatio-
nibus,

*Eius iti-
nera qua-
lia fue-
rint.*

nibus, ne tum quidem, cum ratione
sui muneris prouinciam cognos-
cendi causā obiret, equo, iumento-
toue alio vectus est, illa causā
obtenta, seu vera, seu adumbra-
ta, quod ad dorsi luxationem, de
quo morbo dictum est initio, in-
commodum sibi esse affirmaret.
Sed cum calceatus viatorio ni-
xus hastili pedes iter iniret, fre-
quentia loca prætergressus, detra-
ctis calceis, nudis pedibus iter re-
liquum conficiebat; tantaque ce-
leritate festinabat per maris li-
tora, per cautes, viasque asperas,
per montes, per valles, per lo-
ca confragosa, ut Brasili ipsi, du-
ri alioqui homines, & vieti af-
peri mirarentur; eumque non fe-
stinare, sed volare dictitarent.
Quo factum est, ut callis, rugif-
que exasperati tali, plantæ que illi
obduruerint. Sæpe accidit, ut, co-
mitibus iter continuare iussis, so-
bus præ-
lus in itinere subsisteret, quo untibus
expeditius cum Deo loquere-
tur: præueritie

tur: & cum eum ponè respectante comites oculis perquirerent, longiā parte viæ peracta, sibi præcucurrisse viderent; neque quisquam eorum præcedentem animaduertere potuisset. Si quando iter mari facret, totas noctes vigilabat, securi ut alij quiescerent. Hactenus de ea, quæ diximus mortificatione, quæ ad corpus edomandum pertinet; cui adiuximus amicā comitem paupertatē.

Quanta porrò animi pace secum ipse frueretur, compressus omnibus cupiditatibus (ut ad alteram, quæ in animo est, mortificationis partem tandem veniamus) ex ipsa eius perpetua constantia, tranquillitateque potest intelligi. Vbicunq; esset quæcūq; se offerret occasio, quibuscūq; cū hominib⁹ ageret, semper ei fuit idē vultus, eadē animi cōstantia, & quitasq;, eadē lenitas orationis: quæ signa animi bene constituti, & in se ipsū dominatū tenentis esse solent. Cognita est multis in rebus ipsi⁹ animi tranquillitas, & nullo ynqua, ne leuissimo quidem motu agitata mansuetus.

*Mortifi-
ratio
interior
& per-
petua a-
nimi
pax.*

mansuetudo. Erga eos, qui ipsum aliquando molestia afficerent, causamque præberent indignationis, comem se præbebat, & humanum, perinde ac si nihil ad ipsum illorum pertinebat importunitas ; studio suisq; illos Deo commendabat precibus. Et, cum quidam eū de homine alio, qui in re graui ipsum læserat, alloqueretur, fortasse ut cum iniurioso reconciliaret; respondit, gravis illum in Deum peccasse : &, quando eum Deus tolerat, multo esse æquius, se illi Dei amore offensionem omnem condonare.

IN oppido Victoria, quod est in Spiritu sancti Praefectura, ita ædificabat oppidanus, ut nostræ domus luminibus obstrueret. Eum cum inhiberet Iosephus, illeq; diarius obfisteret, paulo efficacius loquitus est. Post paulo cum summa lenitatis modū excesisse sibi visus esset, dixit vni è domesticis: ægrè mihi est, tristitia hominè illū affecisse; sed ego illi satisfaciām, satisfactio illa fuit: qui antea nullo cum Societatis ho-

Quidam
nostra do
mus lu
minibus
obstrue
bat.

I mine

190 *Vita Iosephi Anchietæ*
mine commercium vllum habuiss-
et, aliisque ad confessiones Sacer-
dotibus vsus esset, post illam alter-
cationem magno cum vtriusque
animi fructu Iosepho confessione
vniuersa omnem vitæ suæ rationem
vltrò explicauit.

SED nescio an vlla virtus homi-
nem cum Deo intimè coniunctum
magis indicet, quam charitas in o-
mne genus hominum; eaque non
in affectu tantum abdita, sed in ex-
terna etiam officia prolata: cum se
talem quisque exhibit in alios, qua-
les esse eos erga se optaret. Quam
officiorum, quam promptū, ac be-
nevolum Iosephus se omnibus præ-
stiterit, tum multa eorum, quæ nar-
rata sunt, & plura alia, quæ narran-
da supersunt, luculenter ostendunt;
tum nihil magis, quam officiosa et
in ægrotos assiduitas: quocumq;
nim in loco esset, siue cum priuati
vitam ageret, siue alios regendi mu-
nus sustineret, vel tñm cum prouinc-
iam totam administraret, certum
erat ægrotorū leuamentum miri-
cū animi alacritate, iucunditateque

*Eius in
omnes
officiosa
charitas*

*Eius in
agrotos
charitas.*

illorum commodis inseruiebat; vt
valetudinarij minister nullum ipso
certiore, opportunioremque ad
agrotorum ministeria haberet ad-
iutorem. Parandis, ministrandisq;
cibis mensa apponenda, sternen-
dis lectis, decumbentes alleuando,
eosque strato componendo non vi-
lus ipso accuratior. Tum si quis vi-
gili custode per noctem indigeret,
valetudinarij ministro iusso quie-
scere, agro studiose ipse aduigi-
labat: tamque assiduus erat valetu-
dinarij administer, vt qui illum sua-
rū rerū causā cōquirerent, hominē
nō ad ipsius cubiculū, sed certo fer-
mē euētu ad valetudinariū adirent.

E A D E M officia eadem seduli-
tate, ac studio erga externos indi-
genas exercebat: illos in suis mor-
bis inuisebat, curationes, quarum
solerti vir ingenio magnum vsum
acquisierat, adhibebat; viētis ratio-
nem præscribebat, missionem san-
guinis, aliaq; procurabat, quæ tēp^o,
& morbi grauitas postularent. Nā in
magna medētiū paucitate tū rei ne-

192 *Vita Iosephi Anchietæ*
cessitas, tum pontificia indulta e-
rum nationū priuilegio hæc chari-
tatis intenues præsertim homines,
& inopes etiam prudentibus, peri-
tisq; Sacerdotibus, amota Ecclesi-
stica censuræ nota, officia permit-
tunt. Quo fit, vt egentes multi,
& ope destituti hoc leuamento re-
creentur, & conualefcant, qui alio-
qui interirent. Neque opera tan-
tum, & medendi arte, sed preci-
bus etiam erat de illorum commo-
dis sollicitus. In vico quodam Prä-
fecturæ Spiritus sancti egrotabat in
digena Christianus, nomine Iose-
phus: eoq; vsq; morbi vis proce-
serat, vt anima eum deficiente, om-
ni sensu destitutus, pro mortuo ha-
beretur, & iam funebri v lulatu eu-
fœminæ lugerent. Accurrit eo Sa-
cerdos è Societate, qui curionis mu-
nus ibi exercebat, cum venas perté-
nasset, consopitaque reperisset om-
nia, reliquias ad extremum adhuc
spirantis vitæ ex cordis palpitatio-
ne persensit. Adhibet illi extre-
mam unctionem; misitque statim

ad oppidum spiritum sanctum, qui
hac Iosepho nunciaret; rogarētque
hominem sibi cognominem, ani-
mam agentem Deo commendaret.
Id se fecisse Iosephus respondit: ne-
que eum eo morbo moriturum. AE-
grotus postmodum recepta valetu-
dine in multos annos vixit; & viue-
bat adhuc, cùm hæc in Brasilia an-
no 1605. notarentur; & viuat opta-
mus ad maiorem indies Dei glori-
am, & spiritualium fructuum ac-
cessionem. Multo etiam maiore a-
lacritate ad eorum iuuandas ani-
mas præstó erat, vt ex eius laborio-
sis peregrinationibus cognouimus,
cognoscemusque adhuc sèpius. Sa-
tras vestes in S. Vincentij Ecclesia
ad missæ sacrificium induebat, cùm
admonitus Brasiliæ hominem in
extremo vitæ positum postulare, vt
sibi aures daret postremæ suæ con-
fessioni excipiendæ; positis vestibus
accurrit illuc: cùmque ea, quæ tem-
pus postularet, ea qua par fuit cha-
ritate homini præstisser, ne definitum
tempus faciendo labere-

Moribun-
hominem
adiuuat.
Missæ sa-
crificium
pro illo of-
fert: sentit
ipsum
obiisse.

194 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
tur, redit, sacrumque sacrificium il-
lius offert causâ. Nondum median
exegerat sacrâ exquitione, cù sensu
in spiritu ægroti animâ è corpore ei-
sse: q; pio homini rei totius cōscio,
sibi ad sacrû altare ministranti inter
sacras actiones statim indieauit.

Tanta erat in eo tum humanitas
& commiseratio, tum ardor animi
& studiosa, promptaque ad omne
officium celeritas; vt vel non
rogatus ad ea se porrigeret, ad quæ
opera sua prodeesse se posse sétiret, vt
nō spirituales modò, sed humanas
alias indigétias misericorditer sub-
leuaret, fames quamuis frigora, &
itinerum asperitas, & omniū ærum-
narum genera essent superanda: nì
hil enim tam arduum, tam asperū,
tamque inseparabile fuit, quod non
excelsò illius animo esset inferius.
Quod infrequētibus suis ad Barba-
ros, Neophytoisque erudiendos
excursionibus declarauit. Profi-
ciscebatur, cum adhuc priuatus
geret, vno cum comite nudis v-
terq; pedibus aspero itinere, & sta-
gnan-

gnantibus aquis; lutoque corrupto,
cūm comitem his verbis interpel- *Quale*
lat. Hieronymus Soari frater, alij ē *mortis*
nostris mortem sibi optant in hac, *genus*
vel illa domo; in alio, atque alio *illi esset*
Collegio alij, vt cuique propria est *optatis-*
animi propensio, vt officiosa fratru *simum.*
charitate circumsepti maiore ani-
mo extremum illum agonem obeat:
ego verò id assero, nullum mortis
genus esse melius, quam per obe-
dientiam iuuandarum animarum
causa in aliqua harum lacunarum
ceno, lutoque obrutum vitā relin-
quere. Sētentia veri æmulatoris at-
que imitatoris studiorum, perfe-
ctarum q; Xauerij virtutum. Atque
hæc non in suo recessu, in ipso cō-
templationis ardore, quod multis
difficile non est, vota concipiebat;
aut speciosa oratione ad alios p otium
disputabat; sed in medio malorum
certamine, confictationeque quod
pauci non horrēt; fatigatione fra-
ctus hoc laborum leuamētū exo-
ptabat: vt non minore animo exi-
stimem, ipsum, si occasio tulisset,

196 *Vitae Iosephi Anchietae*
coenum, & lacunas illas subiturum
quam Xauerius mortem in aspera
Sinarum rupe, æstu morbi vexatus,
solus, ab omnibus desertus in sum-
ma omnium rerum inopia exceptit.
Argumento sit placida eius tranquil-
lis cùm flumine mersus imminen-
tem mortem non expauit. Tā bene-
uolo animo, tamque molli erat, de-
licatoque sensu in alios, vt nihil ei
esset grauius, quam in re vel mi-
nima minus commodum se aliis ex-
hibere, vel iis ipsis, qui ad ministe-
ria illi præstanta adlecti essent:
quin eorum ipse inseruire commo-
dis quam maxime studebat; ita v̄
etiam in morbis, quibus assiduè co-
flictabatur, si quando fomento ali-
quo, alioue ministerio ad urgentes
dolores leniendos noctu indigeret,
quamvis sciret omnes libentissi-
mis animis sibi adhigilaturos,
mallet tamen morbi grauita-
tem, doloresque languendo su-
stinere, quam cuiusquam quietem
inteturbare. Neque in fratres
solum, domesticosque hac fuit
in-

*studiosè
cauit, ne
euire ul-
la mole-
bus esset.*

indulgentia, sed in ipsis etiam
Brasilos, præsertim quos in pere-
grinationibus ad itinerum oppor-
tunitates comites adducebat; nam
cum illi sub dio suis porrecti re-
tibus soliti sint pernoctare; exci-
tatis tuguriis, eos communi contu-
bernio excipiebat, cubantibusque
ad somnum more suo in retibus,
ipse subtilis ignem excitabat, ale-
batque (hoc enim aduersus frigus
remedio ea gens utitur) noctis
ferme reliquum, ut alias docui-
mus, in preces insumebat. Egen-
tes, vidas, atque alios ope desti-
tutos modis omnibus subleuare
nitezatur, eleemosynis præsertim,
quas eius rei causa homines opu-
lenti, & eius pietatis studiosi è
dauersis locis ad eum transmitte-
bant. In iis præcipius fuit Chri-
stophorus Pætius, qui Pernambu-
ci negotiatur, vir amplissimaru-
m opu, & qui in suo fudo tres habetof-
ficiinas saccararias: huic cū gratias
pliteras Ioseph⁹ egisset de eleemo-
nynis, quas in egentes distribuendas

*Egentes
cōquisi-
tis ele-
mosynis
iunabant.*

*Christo-
phorus
Pætius
benignus
in paupo-
ress.*

198 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
ad se misisset, adiecit; ipsum in eo
negotiationis genere accepti sibi
plus, quam expensi ferre oportere:
siquidem ea versura inopes Deum i-
psi cœlestium diuitiarum prædem-
darent. Quod ille cum legeret, ita
permotus est, ut in genua procum-
bens ipsas literas oscularetur, am-
plete retur, pectori etiam adpon-
meret; séque in ipso vestigio Deo
voto obligarit, se non modo nun-
quam pauperibus eleemosynas ne-
gaturum, sed duplo etiam maiores,
quam ad eam diem fecisset, largi-
turum. Id multo etiam præstítit,
quam promisit copiosius: cum an-
te semel quaque hebdomada peté-
tibus singulis semidenarium dare
consuēset, ex eo tempore sesquide-
narium dedit: quadragesima etiā
binos denarios. Cuius beneficentia
meritū et si totū ipsi⁹ dātis est, aliqua
tamē ex parte patinet etiā ad Ioséphū.

Hæc de officiosa ipsius in alios
sedulitate summatim hoc loco
dicta sint. Aliorum vitia se præ-
fente, aut sermone pertractari, aut

at-

attigi non patiebatur: sed aut ser-
monē auertebat aliō; aut itā inter-
erat, ut eius aures peregrinari om-
nes intelligerent. Itā per tristitiam
vultus error corrigebatur delin-
quentis. Studebat omnes sua leni-
tate impetrare, omnes ad concordiā
adducere, omnibus esse ieiunamento.
Ipsos Brasilos, si quando moesti,
grauatique ipsum adirent, ita sola-
batur, ut lātitiæ plenos se ab ipso
recedere faterebantur. Harum virtu-
tum omniū radix, & nutrimentū erat
illa, quām sāpius in ipso laudauim⁹,
perpetua cū Deo coniūctio & fa-
miliaris affiduitas. Inde etiā ardens
in diuina causā laborādi, infidelesq;
ad diuinum cultū adducēdi studiū.

Et ne videamur homine in cœlo
tantū, & diuinis rebus factum de-
scribere, deuocemuseum de cœlo,
coelestiūq; rerū cogitatione, atq; ad
homines, humanaq; traducāmus. Fu-
it in rebus agēdis vigilās, & intēt⁹;
vt quāuis perpetuo cū Deo versare-
tur, nulli tamē rei quē ipsi⁹ effet mu-
neris, non præsto effet, omnibusq;

I. 6

ea dex-

*Alsorum
vitia cō-
memora-
ri nō pa-
tiebātur.*

*Qualis
in rebus
gerendis
fuerit.*

220 *Vitæ Josephi Anchietæ*
ea dexteritate, ac comitate, quic-
quid ille ageret, ita satisfaceret, ut
neque ad cœlestia, neque ad huma-
na vlo vnquam tēpore illius præ-
sentia, diligentiaque desideraretur.
Ita amicabiliter Martham cum Ma-
ria coniungebat, ut neque diuina-
rum rerum cura ipsum redderet in
humanis otiosum, neque rerum ad
ministratio humanarum perpetuum
cum Deo familiaritaris cursum im-
pediret. Neque enim ad eius laudē
pertinere existimem, si qua soler-
tia, diligentiaque fuerit in para-
da pecunia, in putandis rationibus
accepti, & expensi, in resarcienda
domo, in emendis, distrahendisque
rebus, aliisq; id genus curis, quibus
occupari necesse est animos eorum,
qui familias regunt, minutatim
prosequear. Qua enim solertia, vi-
gilantiaque in rebus gerendis ut-
retur, ex his, quæ nō modò ad spiri-
talem fructū, sed etiam ad commo-
da cuiusq; pertinerent, quanta cura
vigilauerit supra gregem suuī licet
intelligere: ut non modo ad dome-
sticos

sticos ac familiares, sed etiā ad exter-
na, & publica illius curæ, cogitatio-
nesq; se porrigeret; coelestiaq; dona
ad omnium opportunitates tradu-
ceret. Iam quantopere aliorū com-
modorum, sibi negligens, studiosus
fuerit, quantaque æquitate, & comi-
tate iis satisfaceret, quibuscum ali-
quid transigeret, supra demonstra-
uiimus. Accedit, quod ita humanam
in eo prouidentiam multis in rebus
cum diuina videoas coniunctam, ut
non modo præsens occasionibus, sed
multis etiam periculis absens oc-
currerit in tempore.

SACERDOTEM miserat ad æ-
groti hominis confessionem audiē-
dam, quod ille munus dū obit, gra-
ue periculum incurrit :: sub ipsum
tempus sacris Iosephus operabatur;
&, ut erat de suis ouibus sollicitus, v-
numquemque Deo, & sæpius, & in-
tentio affectu precibus commendās,
diuino lumine Sacerdotis periculū
cognovit, precibusque diuina ope
imperata, discussit, redeuntemq; ad
se Sacerdotem è tanto discrimine

202 *Vita Iosephi Anchietæ*
seruatum præuertens illis Christi
verbis excepit: *Ego rogaui pro te Pe-
tre, vt non deficiat fides tua.*

*Homi-
nem à
commis-
sa cæde
profu-
gum ser-
uat.*

*Aduen-
tum ho-
stium
predicit.*

Erat ipse in suo cubiculo rebus
intentus, cum d'erepente profiliens
ianitorem inclamat: iubet illū con-
fessim, patefacta ianua, hominem à
commissa cæde profugū intromit-
tere, exclusis sequitoribus, iusti-
tiæ ministris. Paret ille; & vix
perra ianua miser ille poenas fugiēs
intrò irrupit. Neque in priuata so-
lire, & vnius hominis, sed in pub-
lica etiam ciuitatis salute diuina il-
la, qua ex confortio cum Deo per-
fundebatur, lux frugifera fuit. Eo-
dem modo alio tempore ianitorem
ad se accitum iubet consensa turri
æris Campani pulsū populū ad ar-
ma excitare: mirantibus cunctis, &
quid id esset sciscitantibus, in armis
sint, atq; urbem custodiant denun-
ciat, postero die piratas fauces sinus
occupaturos; fides habita est
prædictioni: postridie adsunt ho-
stes magno numero, exscensio-
neque facta, cum viderent ciues
ad

ad propugnationem paratos , vr-
bem tentare ausi non sunt; seque in-
fecta re ad naues receperunt. Ita di-
uina prouidētia, Iosephi precibus ci-
uitas eo die magno periculo perfun-
cta est.

PER EGRINA BAT VR ille de *Animi &*
more, suæ curæ vicos obiens, & vna *gritudi-*
cum ipso Sacerdos alter è Societate *nem vñs*
Ioannes Fernandius; cum interim v-*us è fra-*
nus è domesticis frater grauibus cœ-*tribus ab-*
pit animi motibus agitari. Sensit id *sens cog-*
Iosephus absens, diuino spiritu edo-*noscit.*
ctus, Sacerdotemque comitem allo-
quutus vertamus, inquit, iter, omis-
saq; peregrinatione, domum repeta-
mus: est enim qui nostra præsentia
magnopere indigeat; & fratrem cer-
tum nominauit. Cum ad oppidū ve-
nissent, ingressi domum magna om-
nium lātitia: magnoq; ægri illius le-
uamento excipiuntur. Deus, inquit
ille, huc te traxit hodie: nisi aduenie-
ras, quid me fieret, valde incertus e-
ram. Pater, cognita causa ægritudi-
nis, saluberrimis monitis, & plena
pietatis oratione illi^o animū sedauit.

E.T.

*Ocurrunt
inurijs
quorum-
dam au-
ducimus.*

*Reum
parrici-
di perि-
culo sub-
ducit.*

Et cum alio tempore, eodem Sa-
cerdote comite eadem in peregrina-
tione versaretur, ex uno ad vi-
cum alterum proficiscebatur, cum
comitem alloquens: properemus;
inquit, vicanis enim, & ei, qui ibi re-
sidet sacerdoti non leue imminet
periculum. Haud ita multo ante ad
vicum peruenierant, cum turbuleti
homines superuenire eo consilio,
ut vicanorum pacem infestarent, &
vico toti magnum inferrent detri-
mentum: sed Iosephi præsentiam
reueriti, maleficio abstinuerunt. Sic
perpetua cum Deo coniunctio ho-
minem nunquam à sua stationis cu-
stodia abducebat.

ERAT in vico alio eiusdem Prä-
fecturæ homo patratæ cædis reu-
sed, seu, quod crimen latere posse
existimaret, seu quo alio errore du-
ctus, plus nimio fortasse sibi confi-
dens, securus in eo vico, suis inten-
tus rebus cum sua familia versa-
tur. Erat in vico alio non longè inde
Iosephus: is, cognito diuinitus mi-
seri hominis periculo, de media no-

cœ

cte misit, qui eius vxori nuntiaret, coniugem ut moneret, in tutum se recipere; ipsa se ad oppidum Spiritum sanctum transferret; futurum enim, ut apparitor cum lictoribus ad maritum vinciendum eo veniat. Paruere monito: vir se periculo subduxit; ac, ne frustra monitos se esse intelligeret, mulier, dum ad oppidum se refert, obuiam habuit maximum lictorum, qui ad rem perficiendam incassum properabant. Multa alia consultus ad aliorum utilitatem longe positus vera prædixit.

EIVSDEM Præfecturæ colonus Emmanuel Guayanis iter in Lusitaniam suscepérat, annisque aliquot varia fortuna iactatus, longe à domo peregrinabatur, ut de eo certus nuncius, nullus perferretur. Mœstæ ea de re vxori sua mater suafit, ut P. Iosephum adiret; eique peccata sua confiteretur, diligenterq; illius verba obseruaret. Adit, confessionem obit; secundnm confessionem quærit ex ipsa Iosephus, ecquid de viro suo cognouisset? Tristis illa certi se habe-

Prædicti
ones va-
rias re-
rum ab-
sentium,

206 *Vita Iosephi Ancheta*
habere nihil respondit: rumorem
tamen esse, captum à piratis Galli
interiisse. Tum Iosephus metum
ponere iussit: ipsum enim viuere
sed aduersa multa pertulisse, addi-
ctum à Gallis ad Rubellam, inde
elapsum grauiter apud fratrem z-
grotasse; & iam redditum parat:
non tamen rectâ domum suam ve-
turum; sed oras ad alias prius ia-
statu iri, qui quam aduerso casu
spoliabitur, non tamen, inanis
dimitetur, ut non aliquid reliquo
ipsi fiat ad redditum. Hæc omnia, vii
Iosephus prædixerat, euenisse ipsa
mulier suo testimonio iurata con-
firmavit. Adiecit præterea, alio té-
pore eundem virum suum iter in
Angolam fecisse, atque in redditu
cùm Illæorum portum peteret, vi
tempestatis abreptum, vagumque
diu desideratum esse; rumoremque
manasse à Barbaris in escam inter-
fectum; Iosephum tamen sua ora-
tione solicitam, mœrentemque al-
leuasse, asseruisseque ipsum ad-
huc viuere; dieque Kalendarum

Janua-

Ianuariarū post meridiem domum suam reducem intraturum; neque ab ipso die, neq; ab ipsa hora prædictionem aberrasse.

Eiusdē Prefecturę Antoni⁹ Georgi⁹ in expeditionē aduersus Guaitacies, duce Michaele Azebedio pfectus erat, nec multis diebus de tota profectione perferebatur quidquam: & vt quā incertę aleæ bellum cum ea gente, quantæque sollicitudinis, aut timoris causa fuerit, intelligatur, exponam breui, quod genus hominum, quæ regionis bellique natura sit. Sunt Guaitacies inter Caput frigidum, & coloniam Spiritus sancti homines non sylvestres, sed palustres, omni tamen belluarum sylvestrium genere propè dicam asperiores; crocodilis, aut lutris, quam hominibus similiores esse dixeris, in queis, præter corporis truncum, linguae qualēm quam vsum, & barbaram feritatem humani nihil agnoscas: non enim, vt Tapuyæ reliqui sylvas mōtesq;

Guaita-
cies
qua gen-
eris
sit

inco-

203 *Vita Iosephi Anchietæ*
incolunt, sed viginosis in locis sua
tuguria ex paleis male componunt.
Regio palustris non plus quam in
viginti leucas sepe aperit : duobus
fluminibus clauduntur, pertinentq;
ad maris sinum, quem accolunt, va-
rio aquarum concursu nauigantibus
infestum; ut multa in eo nauigia
perierint. In hoc tantulo terræ spa-
tio duæ inter se infenissimæ gentes
habitant, seque inuicem vorant,
prout alterutri plus viribus possunt.
Hi cum nullo mortalium, ne è Bra-
filiorum quidem genere societatem
habent, nullius commercio, con-
sortiove vtuntur; non aliarum gen-
tium pati quenquam ad se penetra-
re; non ipsis suis finibus, quamvis an-
gustissimis excedere; non mediter-
ranea pertentare: quidquid viens
aduersa nauigatione, aut alio fini-
stro casu ad eos appellit, aut errore
viæ intra illorum fines incurrit, si-
ue humana, siue belluina sint cor-
pora, tanquam altilia vorant om-
nia, serunt tamen circa litora legu-
mina, & mandiocæ non nihil. Ac si
quau-

quando à Lusitanis bello petuntur,
duæ inimicissimæ gentes ita iunctis
viribus conspirant, vt ex infestis i-
nemicis parum firma repente iun-
gatur amicitia. Et cum ad arma ve-
niendum est, tum vero paludibus,
palustribusque locis, tanquam am-
phibia animalia se continent, vt ne-
que pedestribus copiis, neque eque-
stribus ad eos sit accessus. Nauigati-
onem prorsus ignorant; mari non-
nisi nantes vtuntur, qua in exercita-
tionetantum valent, vt tuberones
(ingentium piscium nomen id est)
nando affsequantur, & capiant, in-
fixisque in eorum oculos acuminata-
tis rūdicolis, eorum dorso insiliants;
& iumentorum instar circumagen-
doper vndas, minores pisces in e-
scam venētur. Erat principum pro-
uinciae his proximis annis consiliū
omni conatu adhibito hanc stru-
mam imperij, & insanabilem hu-
manæ speciei noxā prorsus excinde-
re, hoc enim carcinomate exfecto,
expeditum terrestre iter à Ianuari-
ensi ora ad Bahyam usque; & nauigatio-

210 *Vite Iosephi Anchietæ*
gationes legētes litora oportuni-
res, tutioresque reddentur. Et quā-
uis sæpius res tentata sit, nunquā ta-
men serio, nec iusto bello suscepta
haud mirū est confici non potuisse.

In vnam ex iis expeditionibus,
cūm superioribus annis bello id ge-
nus hominum tentaretur, profecto
vti dicere institueram, Antonio Ge-
orgio, eius vxor euentorum paucis
suspenso angebatur animo; eam Iosephus
inuisit, iussitque sollicitudi-
nem ponere: breui enim inde nunc-
cios venturos; & Antonium quidē
ipsius coniugem leui, nec pericu-
loso sagittæ vulnere in sinistro la-
tere percussum, quod tamen extima-
tantūm affecerit, intus non pene-
trārit, iam à castris curationis cau-
sā recessisse, octiduoque ad Villam
veterem peruenturū; illōq; ipso die
coiux eo profecta virū suū recepit.

Pari consolatione Vincentianæ
fœminæ mœrorem leuare minimè
potuit: quærebatur hæc cū Iosepho,
quo tempore S. Vincentij morabatur,
virū suū in fines hostiū plus centum

Ieucas

leucas profectū, neq; ex eo tēpore, cū
iā dūdū abiisset, de ipso quidquā in-
audisse; magno cū suo, fēmināq; mē-
tore Iosephus respondit, an nondū
ipsum obiisse cognouisti? Id postmo-
dum ita esse cognitum est.

NON omittam quē eodem con-
tigit in oppido Spiritu sancto, Iose-
pho ibi commorante. AEstatē tota *Pluuiam*
ab ineunte Quadragesima ad usqne *in longa*
finem mensis Augusti in ea Prefectu- *siccitatē*
ra nunquam pluerat. Suasit Iosephus *prædictis*,
vt eius rei causa per oppidum sup-
plicatiō instituererur: & ad rem or-
nandā nouū vexillum, quod colonus
Vincentianus ad oppidum S. Vincē-
tiū deferebat in usum Sodalitatis
Misericordiæ, quæ est in illo oppido,
commodatō acceperant. Quod ille
ipse, penes quē eius cura erat, in tam
diuturna siccitate, tamque firma, vt
rebātur, serenitate, nihil suspicās ad-
huc incōmodi, libens cōmodiuit. Id
cū vidisset expansum Iosephus,
quasi subridens prædixit: vñ quam
bellē habitum referetur? Erat dies
ante 5. Kal. Septembres, S Augustino
dicatus,

212 *Vita Iosephi Anchiete*
dicatus, serenitas tanta, quātam se
mensium spatium à pluuiia inanum
facere potuerat, nulla nubium su-
spicione. Traducebatur supplicatio
à templo nostræ domus per oppidi
plateas ad Ecclesiam matricem, in-
deq; eodem reditura erat. Quo cum
venissent, contractæ subito nubes
imbrem leniter primo, mox tata ce-
pia effudere, ut viæ aquarum torre-
tibus exundantes redditum ad nostrâ
sedem impedierint. Ita & diu arens
tempestas emollita, & terræ optato
imbre læte, hominibus ad diuinam
laudandam Bonitatem hortamento
fuere. Tū, quod in præsens populus
adnotauit, ex Iosephi prædictione
vexillū imbre madefactū relatū est.

*Alia pra-
noscit
absens.*

ITER pedibus faciebat aliquando
cum Iosepho, aliisq; comitibus An-
tonius Lousada colonus Januarien-
sis, cum confecto diei vnius itinere
sensit sibi cultelum excidisse, quem
ipse ob pretiū magni faciebat. Dāni
iactura permotus statuit illius per-
quirendi causa totum iter denuo re-
metiri. Id cum sensisset Iosephus, ne

lecupa

locū ipsū vt fieri poterat, imprudens
præteriret, & repetiti itineris spe
frustraretur, quā lōgē, & qua parte
itineris eū inueniret, illi indicauit.
Rediit, locoque à Iosepho descri-
pto inuenit. Id ipse Lousada, cum S.
Sebastianum rediisset, cum admira-
tione narrauit: virum esse sanctum
hæcque illi à Deo indicari: non e-
nim qui toto itinere agmini longè
antecessisset, humana vi, quid homi-
ni extremi agminis contigisset, sci-
re potuisse.

Hoc, alioue tempore matrona
gravis, & honesta in oppido Sanctis
nauiganti Iosepho S. Sebastianum
quatuor cotonitis pyxides, quas ad
filiū deferret, in eius ciuitatis Col-
legio degenti dabant. Est cotonitis,
seu cydonitis ex malis cotoneis,
saccaro decoctis belliorum ge-
nus secundis mensis grati admodū
vñs. Excusabat Iosephus posse il-
lam superuacuo officio supersedere
postero enim die filium ipsam apud
se habituram. Rata illa sibi verba
dari, contendit eo magis à Iosepho

K

illo

274 *Vita Iosephi Anchietæ.*

illa ut deferret: acquieuit Iosephus. Emmanuel, inquit, Oliueria (is erat eius filius) nostrum viaticum augebit. Filius postridie ad matris congressum venit, matris munusculum in Iosephi, comitumque usum concessit, neque hic legi repetundarum locus fuit. Hæc et si antequam domui S. Spiritus Iosephus præcesset, videntur cōtigisse, ob similitudinem usum est cum rebus huius temporis coniungere.

Predicitiones aliae.

Addam & alias quasi syntagmate quodam eius predicationes, quas ad sua tempora reuocandi cura super sedendum esse duxi. Eodem in oppido Sanctis Emmanuel Oliueria Gagius filiam grani morbo oppressam una cū uxore deplorabant: eam Iosephus innisit, atque utrumque parentē lugere prohibuit; quod illa ægritudine puella moritura nō esset; sed ad nuptias suo tempore perirent: ipsi tamē se parentes parerent; utrumque enim eorum filius funus præuenturum; & patrē quidem non diutius anno victurum;

xgro-

egrotæ vero puellæ vini haustum
dari, & venam ad sanguinis emis-
sionem aperiri præcepit; seu quod
ita expediret, seu quod iis reme-
diis dicis causâ adhibitis valetu-
dinis beneficio, quod ipse for-
tasse suis precibus impetrarat, ve-
lamentum quærebat; ut existima-
retur proflâ iis artis adiumentis,
non precibus melius habere cœ-
pisse. Quod ipsum alias fecisse in
agrotis aliis iam depositis cognos-
cemos. Iis tamen remediis pu-
ella ita respirauit, ut tandem
Dei beneficio penitus conualue-
rit; illaqs; omnia, quæ Iosephus
prædixerat, postea euenere. Porro
puellæ agrotantis mater Philippa de Mota multis annis ante alte-
ram. Iosephi prædictionem veram
fuisse experta erat. Degebat ipsa in
parentum domo adhuc virgo, & iā
de ipsa in matrimonium cum viro
honorato iungenda parentes ege-
rant, eratqs transacta omnia, cum
anteqs spôsalia fieret, quo casu igno-
ratur, conuēta omnia magno vtrius.

*

2

que

216 *Vita Iosephi Anchietæ.*
que parentis moerore rescissa sunt;
Accessit ad eos solandos Iosephus
nil esse cur id ægrè ferrent; non e-
nimirum ipsorum filiam eius futurā fu-
isse, cui illam tradere cogitārat: sed
illius virum Olyssippone venturū;
qui indumenti quod circa se habe-
bit, liber dominus sit, illo ænigmā-
te non obscurè innuens, Olyssip-
ponensem, quem ille promitteret,
suis numis esse; alterum verò in-
re alieno. Atque ea fortasse eius dis-
fidij causa fuit, quod cum credito-
ribus ille soluendo non esset, bonis
suis exturbatus sit. Prolem vero tā-
tam, tamque copiosam ex Olyssip-
ponensi suscepturnam, ut linteas in-
dusia quod cuiusque filiorum esset
ab ipsa parente non dignoscen-
tur.

M A G D A L E N A M Aluaram
in Spiritus sancti colonia graui
morbo afflictam, à parentibus apud
quos degebat adhuc propè deplora-
tam, prædicta ex eo morbo reuali-
turam. Renauit, & cùm hæc in Bra-
filia scribebantur, viuebat adhuc;
 & post

& post Iosephi mortem per id tempus vidua hæc societatis Patribus narravit.

ARTA E Fernando colono Ianuariensi, Iosepho familiari, cuius supra mentio facta est, superioribus bellis sclopeti globus in tibia inha- ferat; ei Iosephus prædixit, in æstuariis circa fauces Ianuariensis sinus globum elapsurum. Cùm aliquot post annis canòa circà eum locum nihil minus cogitans animi causâ vagaretur, decumanus à mari im- petu coortus canòam magna vi in æstuaria impegit, eaque concussione commoto crure globum, aperta sibi via sensit excussum. Quo euen- tu non magis suo commodo, quam, quod amici sui prædictio vera fue- rit, lætatus est.

CIRCA oppidum Spiritū san- etum propugnaculum extruebatur: forte illuc transiit Iosephus, colo- nos, qui in opere versabantur, hor- tatus est, ut operis laborem fôti a- nimo ferrent; breui enim Anglos illuc appulsuros. Superuenire non

*Angli
Piratae.*

K 3, fol. 111 mül-

218 *Vita Iosephi Anchietæ*
multo intericto tempore Angli, cū
minimè expectarentur; egressique
in terrā damni nō nihil agris intule-
rūt; cōcursu tamē colonorū, indige-
narūq; ex vicinis illis, & oppidano-
rū eruptione inanes ad sua nauigia
reiecti sūt, cū in fuga eorū multi ar-
ma reliquissēt, nōnullis etiā occisi.

JOANNES Fernandus Societatis Sacerdos in vico degebat colo-
niæ Spiritus sancti; eum totius fa-
miliæ Præses ad oppidum accerse-
rat, tantum ut ei mandata daret,
& rediret; quod eodem, aut summū
die postero commodè fieri poterat.
Prædictus ei Iosephus non nisi post
quatuor menses redditurum: quod
ita contigit, cum eius moræ cau-
sam, quæ subito internenit, neque
ipsi Præfidi, neq; eorum alterutri in
mētē venire potuerit. Videtur id ex
tremis vitæ annis, quibus posito re-
gendi munere, fractus ætate, & la-
boribus exercitā tamē senectutē in
ea colonia traduxit, contigisse.

Persequamur reliqua, quæ ad eā-
dē pertinēt administrationē, diuinā
in Iosepho virtutē declarantia. In

*agrotis sa-
natur.*

è Societate Iesu Lib. III. 219
vico, cui à Victoria est nomen, & est
in Spiritus sancti colonia, Lusita-
na foemina vidua Camilla Pereria
tam graui dolore capitis torqueba-
tur, ut prope de potestate metis eii-
ceretur: & ei iam tanquam depositæ
extrema parabantur. Iosephū in eo
discrimine Spiritu sancto curat ac-
cessendum, qui cum venisset, ægrot-
tæ capiti, manu imposita, prædicit
eo morbo nequaquam morituram;
promittitque se in diē posterū, diui-
nam hostiā de illius incolumente
oblaturum. Postero die, peracto
sacrificio, redit ad ægrotā, iubet
securō esse animo. morbum quidem
comitiale esse, cui malo cœlū illud
fit salubre, sed tamen ita eo libe-
randani, ut non in posterum tente-
tur amplius. Ut prædixit, Dei bene-
ficio prorsus euenit. Sed ego nul-
lam puto cœli salubritatem cœlesti
gratia veriore Iosephi precibus im-
petrata. Sed ille huiusmodi tegumē-
ta curationibus ægrotorū querere
solitus erat.

*Morbus
comitialis*

FRANCISCVS Dominicus
K 4 Ianua-

220 *Vita Iosephi Anchietæ.*

Ianuariensis colonus morbo occu-
patus ita pedum officio impedi-
batur, ut ne uno quidē gradu sine fur-
culis, alis sustinendo corpori subie-
ctis promouere se posset. Inuisit a-
liquando Iosephum iisdem fulcris
sustentatus; iubet illū Iosephus illa
serperastræ abiicere: excusanti se-
liter ingredi non posse, tradit per-
grinantium hastile, quo ipse fortal-
se in suis peregrinationibus, itine-
ribusque usus esset. Eo nixus, reli-
ctis sustentaculis, pedibus æger me-
lius habere coepit, donec Dei bene-
ficio omni penitus impedimento li-
beratus est. Hastile tamen viatoriū
tranquam suæ prædam valetudinis
sibi retinuit. Quod etiam protulit,
cùm publicè coram Administrato-
re Ecclesiastico Matthæo Acosta iu-
ratuſ testis accessit.

M A G E VICO Ianuariensis co-
loniæ bouem difficilem, &c asperum
nulla vis hominum trapeto sacc-
rario admouere poterat: venerat eò
Iosephus cum Sacerdote altero de
Societate Vincentio Roterigio ex-
cipien-

cipiendis confessionibus operarū.
Is re cognita, accedit ad bibile pecudemque sua signat benedictione,
quam statim ita cicurem, mitemque
reddidit, ut seruulus AEthiopicus
solus iuga subiecerit.

DVM ibi moratur prope eandē
faccarariam officinam adit hominē
Balthasar Martinius Florentia co-
lonus Ianuariensis, homo asthmati-
cus, multis iam annis male eo
morbo affectus; quærit opem ali-
quam à Iosepho. Is hominem iu-
bet de fonte, qui trapeto proximus
est, bibere, pronunciatis ante in ho-
norem vulnerum Christi Domini
quinquies, *Pater noster, & Ave Maria.*
Paruit ille & ex eo tempore nullam
passus est respirationis difficultatē.

Ioannes Soarius ciuis Piratinin-
ganus, cuius s̄æpe facta mentio est,
Spiritū sanctū venit, cū adhuc in ea
fede Iosephus familiæ præcesset. Ibi
tāta eū dyséteria cū sanguinispro-
fluio corripuit, vt iā de illius vita
cōclamatum esset. Crebræ fluxiones
hominē ad egerendū perpetuo penē

*Homo
Asthma-
ticus.*

*Sanguinis
proflui-
um.*

222 *Vita Iosephi Anchietæ*

è strato exilire ita cogebant, vt nūl-
lum ad quietē, ne modicum quidem
spatiū relinqueret. Accedebat & sto-
machi languor omne cibi genus 2-
spernantis; ita venarum exinan-
tione, & insomnia vita sensim om-
nis exhaustiebatur. Inuisit laboran-
tem Iosephus, amiceque alloquu-
tus: Fili, inquit, ne amplius alii cau-
sa è lecto te eiicias (ea enim nocte
ppè centies exisse aiebant) confido
in Deū, te bene habiturum; manus
illi imposita, ac per totū corpus ad-
acta diuina ope & sanguinis sterēre
fluxiones, & vigor stomachi reui-
ruit; cœpitq; munuscula, quæ ad i-
psum cum vini rubri lagenula Iose-
phus miserat, grato cum sensu de-
gustare: ex eoq; tēpore ita cœpit
cōualescere, vt tātū à Deo beneficiū
per Ioscp̄hū se accepisse fateretur.

Puero
muto lo-
quendi
facultas
cōfertur. Est in eadā Praefectura vicus ali⁹,
cui à S. Ioā. nomē est. Erat in eo puer
quinquēnis ita mut⁹, vt ne ad vñq;
dē verbū linguā vñquā enodārit, cū
interim sēsu aurīū integer, q; ab aliis
diceretur, optimē p̄cipere. Cōtigit
vñq;

vt in maga celebritate ex circūiectis
locis & ex ipso oppido Spiritu sāctō
nobiles ad ludos, q̄ dabātur, plurimi
eō cōfluerēt. Inter cætera Iudicruni
quoque fuit, non raro in eiusmodi
conuentibus vſitatum. Anser viuens
è transuerso fune suspensus pedibus,
demisso collo, medio in stadio pen-
debat. Certamen erat, quis ex omni-
bus, incitato equo, ex cursu manu ca-
put avis apprehensum auelleret. In
eo certamine orta lis est duos inter
equites, vtri eorum anser esset adiu-
dicandus, cum fibi deberi contende-
ret vterque. Erat tum forte Iosephus
in eodem vico; communī cōſilio cō-
fronteriam omnem statuunt ad eius
arbitriū deferri. Ille mutum pue-
rum ad se vocatum iubet prouincia-
re, cuius anser esse debeat. Siſ-
pensi omnium animi, quo tandem
id euaderet, cūm res ambigua ex
pueri, & muti iudicio pēderet, expe-
ctabāt; cū mutus puer ad Iosephi iuf-
sum ruptis lingue vinculis expedite
pronūciauit, Me⁹ est: proinde mihi dā-
dus, quem ad matrē ferā. Exhilarauit

K 6

omni-

224 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
omnium animos tum pueri festiuitas, & inexpectatus exitus iudicij, tum multo magis rei nouitas, & diuinum beneficium puero collatum. Ita summa omnium lætitia contoversia sedata, & loquendi facultate & adiudicato ansere auctus puer domum rediit. Neque fere quidquam iis ludis populi maiore voluptate spectatum est. Enim uero q̄ in aliis vim doloris linguæ impedimentum perrupisse legimus, ad Iosephi vota diuinam Bonitatem id puerō præstitisse credendum est.

ET quoniam id in puerō contingit, addam & alterum, quod item in puerō habuit admirationem. Iohanni Baptistæ Mallio, qui in oppido Sanctis moratur, infans erat menses natus undecim, hic graui, ignotoq; morbo ita languebat, ut biduum totū ne lac quidem suxerit: opem petuit à Iosephi precibus parés. Is vetat hominem esse sollicitum; puerū beatæ Virgini à Conceptione, cuius templū Itanniæ colebatur, iubet cōmēdari, ab ipsa haud dubiè salutē filium

*Infans
agrotus
Janatur.*

filium consequiturum. Quod ille cùm fecisset, illo ipso die infans māmis os admouit, breuiq; postea cōvaluuit. Quod idem à purissima Dei Matre Iosephi precibus impetratum infantis pater agnouit.

MANARAT de Iosephio in vultus fama, ipsum solitum, cum iter faceret, porrecto brachio auiculas accersere, iubereque sibi digito insistere, ac Deum laudare, auesq; illi obtemperare solitas, & cum diu cecinissent, quasi ipsarum penso per soluto, eas verbis illis dimittere. Quando sat Deum laudasti, abi cum pace. Idem fecisse & trundines cum in domo Spirit⁹ sancti è fenestra sui cubiculi foras prospectaret. Hæc, aliaq; dum in Præfectura Spiritus fæcti Societati I E S V præfuit, à Patribus, fratribusque in ipso fere observata sunt..

PRAEFVIT postmodum domui S. Vincentij: quo tempore non his absimilia narrant contigisse. Turtures domi alebantur; hæ mensæ Iosepho semel extra tempus assidente,

I 7 per

*Aues illi
obediunt.*

*Praefit do
mui S.
Vincētij.
Aues illi
obediunt.*

126 *Vitæ Iosephi Anchietæ*

per triclinij paumentum micas in escam sectabatur: quas cum triclinij ministri abegissent, Iosephus redire iussit, & cibum sibi quærere. Ex tamen quam imperium percepissent, statim obtemperarunt.

REFEREBAT Gaspar Sampereius Societatis Sacerdos, cum ipsum de harum rerum fama, quæ ad se permanasset, compellaret, hunc secum sermonem habuisse. Dicam, inquit Gaspar, quod res est. Iter mari faciebam; forte marinus passer circum narium volitabat, brachium porrexit, passer aduolans confedit, puta, ut si extentæ hastæ, aut antennæ insidierit. Ita, dum excusatione nititur rem totam eleuare, confirmavit magis: rem enim candida simplicitate patefecit, quæ latebat. Dicunt etiam, subiecit me miracula facere & orantem à solo sublatum esse visum. Hæc quemadmodum excusarit, Sampereius ipse, qui hæc referebat, fatebatur è memoria sibi excedisse. Sed vel ex hoc licet intelligere, ea & frequētia fulife, & in oculis, & in ore omnium versari solita.

SED

Defici-
ente do-
mi an-
nona cō-
baria
submis-
tuntur
in tem-
pore.

SE D alia adhuc maiora contigē-
te, admirabilem ipsius in Deum fi-
duciā protestantia. Defecerat pror-
sus cibaria omnia domi; admonetur
Iosephus tempestive à triclinij, cel-
læque penariæ ministro, annonæ ni-
hil esse domi in cibum eo die, præ-
ter mala medica nonnulla, & fari-
nam militarem, quam etiam mandi-
ocam vulgo nominant: ea ex certæ
plätē radice p̄nfitur, ex qua panis vt-
cunq; conficitur, & cruda etiā panis
loco in cibum māditur. Quæ, quoniā
firma, & diuturnæ est integritatis, e-
ius multis usus est in bello, ob eamq;
rem farinam bellicam seu militarem
dicunt. Hoc nobili ferculo Vincen-
tiana familia fuit ea die sustentanda.
Iubet Iosephus, cum hora venerit,
signum dari ad se vnumquenque de
more colligendum, suæque consci-
entiæ rationes expendendas, quod
horæ quadrante ante prandium in
Societate I E S Y ubiq; est quotidianū.
Ipse interim sua spe certus ad inex-
haustū immēsæ potentiae penu pertē-
tandum

tandum totum se confert; interuallo deinde quadrantis horæ redditum minister, renouataque domesticæ inopiæ memoria, cōsulit, quid factò opus sit. Iubet iterum Iosephus signum dari, ac mensam iniri. Datur signum, cōueniunt; statas preces præmittunt, mensæ assident; vir dum religiosa lectio de more instituitur, cūm fores pulsantur; eō se confert ianitor: cista epularum plena adhuc ex coquina recentium illi offertur, à Iosepho Adorno nobili Tenuensi, cuius supra mentio facta est, eleemosyna missa, quibus in singula capita distributis, abunde suppeditauit omnibus in prandiu. Quæ res maiore affectu ad agendas Deo grates omnium animos excitauit.

NON ignotum est, & superioribus temporibus alijs sanctorum virorum familiis in summa eorum omnium inopia, aut Angelorum ministerio, aut piorum virorum commiseratione abundè diuinam prouidētiā escas ex insperato suppeditasse: & proximè primis Societatis temporibus

poribus in Hispania , haud multis annis antequam hæc Iosepho contigerunt, subitis eiusmodi necessitatibus eadem diuina benignitate subuentum esse. Anno ab ortu Dei hominis quinquagesimo secundo supra millesimum & quingentesimum Societatis 13. oriens tum primū Salmanticense Collegium in tantam rerum omnium difficultatem deuenit, ut nihil omnino ad victum domi esset, & crumenā penitus exhausta. Matutina communi familiæ supplicatione iussu Præsidis omnibus indicitur, vt præsentem diuinæ Bonitati necessitatem commendarent. Expleto precationis, tempore subito ad ianuam pecuniæ tantum est allatum, quantum ad egestatem subleuandam satis fuit. Anno inde eius sæculi quinquagesimo quarto, Societatis decimo quinto, Francisco Borgia in Hispania Commissarij munere Societatem regente, Hispaniæque alimenta in penu, neque in arca pecunia vlla erat; & forte illo ipso die Sacerdotes è Societate ex itinere

230 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
itinere ad eos diuerterant: aduentâe
hora cibi capiendi, adit Collegij Re-
ctor Borgiam difficultatis non igna-
rum. Quid sit agendum, incertus, Bor-
gia coniecta subito in Deum mente,
hærere tantisper visus est, moxq; co-
uersus ad Rectorē: Vestram, inquit,
cum tempus est, campanulā pulsans;
& in Deo spē reponite. Datur signū,
Socij conueniūt ad mensā, cū subito
ad ianuam præsto est puer ab Isabel-
la Galindia inclytæ nobilitatis, &
eximiæ pietatis fœmina cum fascina-
epularum plena, quæ toti familia
abundè & in escā etiā pauperū super-
fuere. Neque Hispali tantum, sed &
Septimaneæ, & Vallisoleti, cum do-
mi nihil esset, vnde fames leuaretur,
& Socij mensæ iam accumberent, in
ipso temporis articulo, incertum à
quibus copiosa prædia submissa; iis,
qui ea tulerant, beneficorum ami-
corum prodere nomina recusanti-
bus.

VERVM hæc in ipsa prima Soci-
etatis ætate, ac plane pueritia, fami-
liis nondum certo vectigali consti-
tutis

tutis, domibus omni apparatu inanibus, incensis omniū animis amore incommoda præsertim paupertatis patiendi, & quibus rerum inopia es-
set in deliciis, non mirum est eue-
nisse. At in familia iam haud paucis
annis fundata, & idoneo dotata ve-
stigali Præsidem in tanta egestate
sedere otiosum possit aliquis mira-
ri, & hominis prouidētiam deside-
rare. Sed qui superiore lumine, quā
humana prudentia regitur, est iu-
re optimo hac hominum cēsura ex-
imendus: non ille temerē certam de-
diuina prouidentia fiduciam cōce-
perat, qua duce certiore via, quam
humanæ industriæ ratione ad exi-
ens cōfiliōrū peruenitur. Quæ causæ
tā subitæ fuerit penuriæ assequi cō-
iectura quis contendat? non tamē il-
lū, quod sui muneric esset, neglexi-
se credendum est, neque vias illi ad
omnē expediēdam difficultatē de-
fuisse: sed noluisse humano cōfilio
impedire, quod in diuino lumine
diuina prouidētia cernebat expedi-
tūri. Et fortasse huius inopię exēplo-
dig.

232 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
dignum iudicauit senectentem sen-
sim nostram in Deum fiduciam re-
nouare. Voluit certè Deus torpor
nostrum, si minùs ad hæc miracula,
ad viam saltem, qua ille ad tam ex-
celsum virtutum gradum ascen-
dit, capessendam excitare: nempe ad
amorem in Deum, perpetuam quæde-
Deo cogitationem.

LABORATVR tota S. Vincentij
Præfectura olei inopia. Patres Vin-
centiani cadum vnum olei domi ha-
bebant, è quo ad domesticos usus, &
ad perpetuum alendum lumen ante
sanctam Eucharistiam duabus in
Ecclesijs Vincentiana, & Piratinin-
gana, quæ eidem tum Præfidi pare-
bant, & ad eleemosynam indigen-
tium hauriebatur: cumque oleum in
dies minueretur, exiguoque, ac te-
nui fonticulo distillaret, quod in
huiusmodi inopia fieri solet, sub-
fulta saepius posteriore vasis parte,
liquidoque in anteriorem acclina-
tam coacto, oleum tamē cœpit gut-
tati defluere. Denique eo ventum
est, ut ne vna quidem gutta extilla-
ret.

*Oloum
in mug-
na chari-
tate do-
mi nun-
quam de-
ficit.*

ret. Autonius Riberius è Societate rater, cellæ custodiæ præpositus Iosephum admonet, cadum non modò exhaustum; sed iam planè exsiccatū posse inde ad usum aliud transferri. Vetuit Iosephus, iussitque ad domesticas omnes opportunitates, & ad inopum egestatem eodem ut configio; Deum patrem esse miserationum, facturum, ut intra ipsum vas oleum non deficiat. Paruit ille monito, & ut arens fonticulus in summa estatis siccitate, quanuis temeriter labens noctu deficiat, redeute tamen die rursus extillat; sic expletâ presenti necessitate, vas fluxum retinebat quasi omni liquore exhaustum, noua oblata necessitate, rursus tenuiter fluere, donec præfens leuatur inopia, incipiebat. Biennio propè toto, quo regio inopia laborauit olei, cadus, quantum ab eo postulatum est, et si tenui riñulo, tantù fideliter reddidit; ita ut miraculi fama percrebuerit, oleum in Patrum domo Iosephi precibus nunquam deficere.

IN

IN summa igitur inopia Erasmorum nauis (negotiatores Belgici sunt ampla in iis locis negotia habentes) in portum inuecta, olei dolium eleemosyma missu Patribus detulit; quo in penariam cellam ilato, ut illius viduæ ab Elisæo edetæ, deficientibus vasis; modica viduæ mēsura, ita olei fonticulus statim exaruit. Et id quoque magna cū omnium admiratione, & Dei laude in vulgus emanauit. Iam quāta cura diuinitus admonitus ad eas subleuandas necessitates in sede Spiritus sancti accurrerit in tempore non ita multo ante exposuimus.

GRAVIOR adhuc causa è domo S. Vincentij ad domum alteram suæ ditionis attraxit. Fratrem quedam eius loci Præses iusserat se cubiculo continere; neq; inde iniussu suo efferre pedē. Huius rei Iosephus diuina inspiratione factus cōscius, accurrit ad miseri casum subleuandum. Ita homo imbecillis, & male affectus, solus, nudis pēdibus iter leucarum quindecim ante meridiē

confe

Duorum
fratrum
incom-
modis
occurrit
in tem-
pore,

confecit. Domum intrat, adit mœsti hominis cubiculum, apertoq; ostio, iubet miserum exire, & sibi prādiū parare in triclinio. Sumpto cibo cùm Præside colloquitus, vtrūq; opportunis monitis instructum, inter se reconciliauit. Domesticis salutatis, suaque benedictione confirmatis, amicis etiā externis, qui ipsū adierant, officiosè dimissis, eodem die, vnde venerat, rediit; cùm ne ibi quidem illo die ipsum desiderari quisquā animaduertisset. Commissæ sibi charitas ouiculæ hominē tantum incōmodum adire iussit: quod fortasse non tam cōmodè ei malo alterius manū medicina admoueri posset; multū enim interest, dum in tumore est animus, cuius auctoritate, benevolentiaq; subleuemur.

FRATER alius e Societate prædia Societatis curabat. Erat ea loci natura, ut nonnisi maritimo itinere illuc adire, indeque redire liceret. Hunc siue loci solitudo, siue quid aliud illi^o animū incesserat, egritudines variæ, tristesq; curæ solicitū habebaut;

236 *Vita Iosephi Anchietæ*
bant; neque erat, qui mœstum ani-
mum leuaret, nec quicum ille su-
ægritudinis causas conferret. Te-
tium iam diem miser illo angoreto
nebatur, cùm domo egressus ambu-
lans in agro videt non longè Iose-
phum cum viatoria virga solum ad
se adeuntem. Occurrit latus, homi-
nem venerabundus salutat, aduen-
tum gratulatur. Tua vnius causa, u-
quit Iosephus, hic adsum. Ille expe-
fitis omnibus, quæ se solicitum ha-
berent, in prudenti, charitatisque
plena Patris oratione acquiescens,
pijs eiusdem monitis confirmatus
se recepit. Neque qua ratione eō se
Iosephus contulerit, aut inde in su-
am sedem redierit, ne cogitatione
quidem assequi potuit. Nec mirum
eundem Spiritum, qui hæc illi nota-
faciebat, ut ex itinere AEthiopici
Eunuchi Philippum Diaconū resti-
tuit in Azotum, ita hunc, vnde eum
asportarat, in eundem locum retu-
lisce. Licet in his rebus diuina in ho-
mino dona cum veneratione admiri-
rari: charitatem vero erga suos, cu-

ram, vigilantiamque in eorum præ-
uertendis lapsibus, afflictis erigen-
dis, moestis consolandis beneuo-
lentiam, & erga omnes comitatem
possunt omnes, ij præfertim, qui a-
liorum curæ præsunt, imitari.

Sed pergamus ea, quæ de ipso re-
feruntur, dū v incētianæ domui præ-
fuit enarrare. Testatur Stephan⁹ Ri-
beri⁹ ciuis Piratininganus, eodē die
diuersos homines & S. Vincent. &
Piratiningæ cū Iosepho collocutos
de suis rebus transfigisse, cum inter-
oppidum vtrumque tanta interia-
ceat distantia, quantum sæpius cō-
memorauimus. Alia huius generis
aliis temporibus contigisse suis lo-
cis ostendemus: attexam tantum. q Quidam
huius loci proprium est. Proficisce-
batur cum Sacerdote altero Vin- rum ru-
centio Roterigio, quem persæpe in a oppri-
comitem in suis peregrinationibus matur.
habere consuevit, Piratiningam. In cauet.

Eodem
die duo-
bus di-
stantibus
in locis
agit
cum ho-
minibus
vtriusq;
loci

Quidam
nearbo-
rum ru-
mentio Roterigio, quem persæpe in a oppri-
comitem in suis peregrinationibus matur.

L

Lusitani

Eusitani aliqui petebant: nondum ad eum locum, quem Patres sibi de-legerant, venerunt, cum citra sem-
leucæ spatium, & ipsi sibi tugurii
ad pernoctandum excitârunt. Mis-
ad eos Iosephus vnum ex indigenis
comitibus, qui iis denunciaret, ne
illo in hospitio pernoctarent; sed
ad Patrum hospitium se conferrer-
ne arborum, quæ procerissimæ tu-
gurio imminerent, ruina oppri-
rentur. Mirati illi vnde se eo veni-
se rescisset Pater, fidem tamē habue-
runt monitis non dubij quin, quil-
lorum iter, & commemorationem
nossæ, futuræ quoque calamitatis
euentum præuideret. Itaque, eodæ
Puero duce, ad Patrum hospitium
processere: quos ea conditione Iosephus intra cōtubernium admisit,
ut ante apud Roterigium confessio-
ne peccata expiarent: quin etiā vnu
ex iis, qui id neglexerat, & vna
cum cæteris se insinuabat, redire
iussit, ut confiteretur, adiecitque
quasi admisto loco: nemo inconfes-
sus infortunium, quod yobil-
cum

cum trahebatis, huc inferat, ne
vna vobiscum eadem calamitate
inuoluamur. Ea nocte ingens ven-
torum rabies magnam excitauit
tempestatem; mane vtrique suum i-
ter tenuerunt. Patres, vbi ad locum,
quem Piratiningani pridie delege-
rant, venerunt, prostratas magnas
arbores, & tugurium oppressum,
obtritumque gratias agentes diui-
næ Bonitati perspexerunt.

*Ad Mis-
sa sa-*

*crū Mis-
sale septē
leuca-*

A L I O tempore iter idem cum
eodem Roterigio, aliisque Societa-
tis Sacerdotibus Piratiningam ha-
bebat: cum septem leucas emensi
rum iti-
effent, montesque Piratininganos nere se-
iam concenderent, ad locū venēre mihora
sacro Missæ facienda destinatum; afferit.

& cum reliquis adesset appa-
ratus, sentiunt Missalem codicem
deesse; & festus erat dies. Susci-
pit negotium Iosephus illum S.
Vincentio accersendi: post semi-
horam adebet cum Missali sub axil-
la inde desumptum; cum tamen
neque ipse S. Vincentij visus esset,
neque liber ipse, quem tulerat illic

deff-

L 2

R
51
240 *Vita Iosephi Anchietæ*
desideratus. Ergo aut spiritu Domini
ni obtectus illuc Iosephus delatus
est, & breui illo interuallo in suum
comitatum restitutus; aut Angeli ei
manu liber allatus, quemadmodum
supra in breuiario factum esse co-
gnouimus comitibus nihil sentien-
tibus. Sed vt hæc noua non erant in
Iosepho, ita sermo de re postea nul-
lus habitus. Iter deinde persequuti
Piratiningam tandem, confen-
fo monte, tenuerunt. Hæc vtrū illo
familiam regente facta sint, an an-
tè, cum priuatus illic degeret, mi-
hi in obscuro est: sunt enim quæ
suspicionem moueant in utramque
partem. Præfigit tamen animus, tū
hæc, tum illa quæ sequuntur, hoc
potius tempore euenisse, quo non
minus iucundè, quam admirabili-
ter puerile furtum detexit. Quod
vt planè intelligatur, ac ne in parū
noto nomine impingamus, est ali-
quantum non longa, & nec multū
aliena egressione de cursu nar-
rationis excedendum.

Inter peregrina poma, quæ ex 2.
lienis

lienis terris superiora sacula in Italiam primum, indeque in occidu-
as oras asportarunt, omnium nobilissima, ac præstantissima sunt, qui-
bus ab acore in Italia est nomen. Eorum tria genera præcipue familiam
ducunt: mala Medica, limonia, &
citrea. Medica, quorum est maxima
copia, & usus frequentissimus, au-
rei coloris sunt magnitudine & for-
ma malis cotoneis similia: aurancia
in Hetruria nominantur; & hoc no-
men omnium maxime nobilitati:
ut festiuo etiam colori nomen ac-
cesserit; cortex ab interiore pomo
facile auellitur, qui ex melle deco-
ctus grati admodum saporis est, a-
liás inutilis, carne admodum tenui,
& gratissimi, succi alias acidi, alias
dulcis uiae instar grauidæ. Citreis,
ac limoniis color idem, flamus ver-
gens ad albedinem. Sed limonia o-
uali forma: cortice, carneque non
multum ab aurantiis dissimilia, sed
cortex non auellitur; longe etiam
nobiliore sapore, odoreque citrea
forma multo maiore, rotundioreq;

Poma
qua ab
acore no-
mina-
nantur.

Mala
Medica,
limonia,
& citre-
a.

Auran-
cia.

Citreæ.

242 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
cortex, extimus his, non ut limonii
æquius, & læuis, sed aliquanto callo-
fior, & tuberculis, quasi verrucis nō-
nihil inæqualis: verum ut limoniis
corpus vna cum cortice grato ad-
modum sapore totum edule. Aurá-
ciorum, limoniorumq; magna co-
pia; citrea rariora, neque vbiq; æque
prouenient. His odor non modo ab
auranciis, & limoniis dissimilis, sed
etiam ita gratus, ac nobilis, vt ea ta-
tum causa integra seruentur, vt cu-
bicula grato odore redoleant. Intus
ac cognatorum natura dissimilia, pe-
ponibus similiora; caro etiam pepo-
nū carne solidiore ab extimo corti-
ce ad intimum sibi similis, nullo pu-
tamine. Et vt pepones angustum
cōtinendo semini in media aluo si-
nū apperunt ita citrea succū om-
nium pretiosissimum cum semine
concipiunt, aluntque; qui conditus
ex faccaro antidotum est aduersus
pestilentes morbos efficacissimum.
Adhæc tria genera, siue illa regio-
num natura discreuit, siue agrico-
larum solertia naturam mutauit,

mil-

-100-

misquitq; alia tria genera referuntur. Poncilia
Limonia Hispanica vnum genus limo-
nus nominat Italia, poncilia Hispania His-
pania: à citreis nonnisi mensura diffi-
milia, sunt enim fere duplo maio-
re, sed breuiore longitudine, hu-
mani pene instar capitis, colore eti-
am paulo tristiore. Cæterum vix à
citreis distare noueris; estque eo
rum copia angustior, usque eo diffi-
ciles educatu arbores sunt, & po-
morum moles minuit fœcundita-
tem. Sunt & alia mala media inter
aurancia, & limonia; Adami poma *Adami*
vulgo nominent: edulia tota, ut li-
monia; magnitudinè, & figura au-
ranciis similia, cæteris rebus esse
dixeris limonia, sed succo sine aci-
do suauiore; et si non in omni coelo
suavia proueniunt: nam in plerisq;
Italiæ locis quæ nascuntur, gustatui *Lima*
aduersantur. Omnium suauissimi,
& scitissimi saporis, quas limas vo-
cant Hispanicas, Adameis pomis
non parum minora: & nisi succi
prætent bonitate, cætera similia; &
horum quoq; rara copia. Hæ omnes

L 4

arbo-

poma.

Hispa-
nica.

244 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
arbores è Lusitania in Brasiliâ trâ-
lâtæ felici prouentu propagantur.
Hæc eo explicandâ duxi curiosius
quod, quib. in locis frigorum aspe-
ritas has plantas adolescere non fi-
nit (neque enim ne in Italiæ quidem
regionibus omnibus hæc notæ arbo-
res) peregrinum; & ignotum nomé-
iis, quæ subiiciuntur, obscuritatem
offunderet: quis enim cui hac
nota non sint, limas dari puerorū
niorum loco cum audierit, nō stru-
thiocameli concipiat naturam? Di-
Piratiningæ Iosephus moraretur,
assidebat aliquando vna cū Vincen-
tio Roterigio in schola puerorum:
iubet unum de pueris è patrum vi-
ridario sex limas ex arbore decer-
ptas ad se afferre, quas fortasse pue-
ris è proposito certamine victorib.
præmio daret. Paret puer lubens; &
astutulus sex alias sibi legit, quas
certū in locum abdidit. Vnde cōmo-
dè, dimissa scholâ, eas repeteret: sex
priores, vt iussus erat, Patri detulit.
Non fefellit Iosephum puerile fur-
tū; accersitoque puero altero; vbi
furti

*Puerile
furtum
detegit.*

furtiuæ limæ abditæ essent, indicauit, easque ad se afferri iussit: quas cum attulisset, iubet eum, qui furtum fecerat ad se acciri; eique sex priores limas dat. Cipe, inquit, hafce, neque post hac furtim surripere quidquam adsuescas. Miser ille, pudore affectus, fletu & lacrymis sua ingenuitatem titatus est. Peccauerat, sed puerile peccatum puerili satisfactione compesatum est. Multa alia, ut in toto eius vita decursum licet animaduertere, diuino Spiritu cognouit.

Per idem tempus, quo Vincen-
tianæ præfuit familiæ, sensit Domi-
no inspirante graui periculo oc-
currendum esse Piratinigæ; matu-
ratoque opus esse. Itaque puero v-
no comite ex indigenis alumnis,
dedit se in viam, & cum per forum
oppidi transiret, viderunt festinan-
tem Georgius Ferreria, quatuorque,
quinqueve alij ciues, qui in circulo
colloquebantur. Quærunt quo tanta
cū festinatione cōtēdat? Piratinigā
respondet, ad cōpescēcū diabolum,

Pirati-
ningam
occurrit
ad duos
diffiden-
tes recō-
ciliandos;

L 5

qui

246 *Vite Iosephi Ancheta*
qui vinculis emissus, furens dno
inter viros primarios bacchatus
eos acerbis inter se odiis succe-
dens. Quærit iterum Georgius,&
quem rei nuncium, seu cuiuspiam
sermone, seu literis acceperit? cum
abnuisset, iterque suum persequen-
tur, intelleixerunt, id illi, Deo man-
ifestante, indicatū. Cognitum est
stea duabus circiter ante Solis oc-
casum horis, eo peruenisse, & eos
quos inter dissidium illud exaril-
set, diuina ope, per Iosephum pote-
state Tartarea compressa, ad con-
cordiam rediisse. Nec minus mirū
fuit, hominem imbecillo corpore,
nec satis firma valetudine, cum te-
nera ætate adolescentulo tantum
ter tam brevi tempore cōficere po-
tuisse, quam periculi grauitatem tā
longe positum cognouisse. Sed cu-
ius virtute prius, potuit etiam & al-
terum noua nulla admiratione. Ma-
ius adhuc periculum, &c., ut videtur
item Piratinigæ depulit, cum duo
runi constitutam cædem prohibuit.
Sed id oportuniore loco mox vide-
bimus.

EO-

EODE M. in oppido S. Vincentio
in re leui prædictionem tamen ve-
ram euētus declarauit. Vnus è pro-
curatoribus Erasmorum, quos s̄æpe
commemorauimus, qui saccarario
opificio præerat, vini dolium pene
iam exhaustum domi habebat, neq;
anno toto eius mercis nauis vlla
venerat. Querebatur homo Belga
cum Iosepho hanc inopiam, vitam
sibi defuturam, deficiente vino, no-
num fortasse ab ipso in vino mira-
culum expectans; quod ante in oleo
contigisse euulgatum erat. Blande
hanc querimoniam Iosephus acce-
pit, hominemque securo esse iussit
animo: nōdum, inquit, præteriit sa-
era. S. Francisci dies, & erat pri-
die eius diei. Ecce tibi festo S. Frā-
cisci die nauis onusta vino, ad ipsū
missa procuratore magna cū omniū
admiratione, qui ei sermoni inter-
fuerunt, portum intrat. Quis hīc au-
diat diuinam suo iudicio prouiden-
tiā metiri? tantine fuit opera-
riū hominem in metu rei le-

*Homini
vino in-
digenti
innuit
die poste-
ro ei alla-
tumiro.*

248 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
uissimæ spe diuini promissi confi-
mari, vt diuino Spiritu mens homi-
nis cum Deo perpetuo coiuuncta
propterea fuerit illstrâda? an, quod
illius commiseratione commotus,
vt illo exemplo ad spem in Deo
defigendam erigeret, Iosephus eam
prænotionem à Deo impetravit
an, quod ex illa admiratione boni
aliquid ad eos permanauit, qui se
totam obseruarunt? sæpe enim ac-
cidit vt cognita insignis alicuius vi-
ri sanctimonia homines ad melio-
ra vitæ consilia conuertat. Magni
refert, quo affectu, quane reveren-
tia sanctorum virorum verba, mo-
nitaque accipientur.

Occulta,
etiam
qua la-
tent in
animis
cognoscit

Mirum est, quanto diuinitus oc-
cultæ cognoscendi dono præditus
fuerit: vt non quæ fierent modo,
sed etiam quæ intra animum suum
agitarent, tanquam in tabula de-
picta perspiceret. Graui mentis æstu
angebantur quidam, neque adhuc
animi sui perturbationem cuiquam
detexerat; commodum fit illi ob-
uiam Iosephus, & his tantum ver-
bis

bis vī^o; Apage, Apage ista, quæ ad rē
non pertinent: suaque benedictione:
imperitum hominem ita tranquil-
lauit, serenatoque reddidit animo,
vt si nulla vnquam tristis cogitatio
illius animum subijisset. Ita fere ni-
hil eum fallebat, ne eorum quidem
quæ vel remotis arbitris à quopiam
gerebantur, eratque id ita omnium
cognitione euulgatum, vt multi ve-
rerentur in ea esse familia, cui ille
præfesset. Testimonium post eius
mortem de ipso dixit vñus è dome-
sticis: sibi quædam à Iosepho esse
patefacta, quæ inter ipsum, domesti-
cosque intercesserant; quæ non nisi
diuino lumine scire potuisset. Quæ
res efficiebat, vt ponerent omnes
corda sua super vias suas, multoque
attentius vitarent offensiones, cum
scirent nihil domi geri, quod Præfi-
dis effugeret cognitionem. Qua ta-
men ille cognitione non nisi ad eo-
rum, quorum intererat, vtilitatem
vtebatur; vel vt eorum commodis
prospiceret, vel vt eos errati admo-

L 7 neret..

250 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
neret, aut conscientiam ipsorum
tranquillaret.

Fesso cui- FRATER è familia multa affe-
*dam fra-*ctus ad vires recreandas à ministro
tri dari cellæ penariæ ientaculum, & ad pa-
iubet nem opsonij à liquid petierat; ne-
ientacu- gauit id se posse iniussu Præsidis cel-
lum cum larius, cum moueri domi nihil pol-
opsonio: set præter ordinem, quin id Præses,
vel nullo referente, rescisceret. Ac-
quieuit æger æquo animo: vixdum
ille discesserat, cum adit ipse cella-
rium Iosephus, monetque fratri, il-
li dare quod petierat; valde enim
eo leuamento indigere.

Puero cō DE se in suo testimonio testatur
fitenti alius extra familiam, se, cum puer
peccatum esset, Patriq; Iosepho confiteretur,
aperit, ab ipso certi peccati admonitus,
quod ce- quod puerili metu sciens præterie-
larat. rat, statuisse ex ea, quæ de ipso
passim habebatur opinione, id Pa-
trem diuina reuelatione cognouisse
propterea à Deo venia petita, inté-
grè confessum esse.

DIXI de ijs, quæ terrori essent:
addā nonnihil de iis, quæ ad leuādi
animūcū

animum pertinent. Sacerdos è Societate Iosepho confiteri solitus, sacrificaturus, eum confessionis causâ adibat; iubet illum Iosephus securum esse animo, & sacrificium offerre. Cum instaret Sacerdos, esse, quæ cōfessione indigerent; iubet iterū Pater bono esse animo, & peccati genus prodens, nullam penes ipsum esse culpam, quin potius multū ipsi ad meritum accessisse, declarauit; cū tamen res esset eiusmodi, vt nisi diuinitus edocetus, & genus ipsū nosse, & iudicium de merito ferre non potuisset. Sacerdotē alterū, antequā verbū proferret, ab se dimisit, nulla eius rei, quæ conscientiā vrgeret, apud ipsum affirmās culpā residere.

A T T E X A M. huic loco graue, publicumq; quod Iosepho vita functo testimonium dedit rogatus Ioannes Soarius ciuis Piratinninganus; se ante annos circiter triginta quinque P. Iosephū Anchietā in ora Brasiliæ nosse cœpisse, eq; populos circa positos obeñti səpius comité fuisse; seque illius prope lacte, hali-
tuque

Consci:
entiam se
adeuntia
um con-
fessionis
causa
videt.

232 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
tumque educatum, ipsum semper, tam
quam virum sanctum veneratum
esse; & cum factus iam grandior sa-
pius certo consilio patrandi aliquid
contra ius, fasque ut iniurias, rixas,
aliaque id genus, quibus diuina lex
violaretur, iter suscepisset; neque e-
ius rei ullus esset conscientia, in Iose-
phum incidisse, qui, tanquam ipsius
animi arcana introspiceret, paterno
amore se ab ea mente amoueret.
Caue, fili, inquiens, eo tendas, quo
coepisti: caue istud animo retineas,
quod concepisti, muta mentem, si
lioqui puniet te Deus; ita eius mo-
nitonum vi sententiam mutasse.
Adiecit præterea hominem multa
familiaritate sibi coniunctissimum,
tade du- propriam coniugem, quod ab ipso
orum re- recessisset (subita, ut videtur, mulie-
noscat.. brique indignatione, magis, quam
grauioris culpæ suspicione) interfici-
cere decreuisse, & alterum præter-
ea, à quo iniuriam profectam esse
suspicaretur; ad hoc patrandum fa-
tinus, se amici precibus, & conten-
tione victimum una cum ipso conspi-
rasse

Duas à
decreta
tade du-
orum re-
noscat..

rassē: & cum remotis arbitris, nullo
conscio, hæc maxime agerent inter
se, superuenisse Iosephum, grauiq;
oratione vtrumque ab eo consilio
deterruisse; se tam iuexpectata re
percusso, atque admiratione defi-
xos, qua ratione tam occultum con-
siliū ad eum permanasset, vīctos
momentis rationum, quid respon-
ponderent, non habuisse, non tamē
à praua illa mente destitisse. Io-
sephum iterum maiore contentio-
ne rem adortum, & quā rationibus,
quā minis diuinæ vltionis usque eō
disputando processisse, ut vīctus al-
ter manus dederit, promiseritq; se
vxorem in gratiam recepturum,
remq; totam Iosephi arbitrio per-
missurū. Ita Deo bene iuuāte, & dñe
immerite cædes prohibitæ, & duo
coniuges reconciliati summa con-
cordia & cum diuino cultu vitam
deinde duxerunt, Ita cœlestem fu-
am, perpetuamque cum Deo con-
fuetudinem, ad suorum utilitatem
tradicerebat.

P O R R O inter multas, variasq;
regen-

Vitæ Iosephi Anchietæ
regendæ familiæ occupationes, non
omisit, curam infideles ad Christi
gregem conuocandi, tum per eos,
quos regebat; tum ipse quoque, cum
vacabat, præsens adiens. Sunt intra
Brasiliæ mediterranea, ut supra de-
monstrauimus, aliæ, atque alia na-
tionesne dicam, an sylvestrium ho-
minum greges? In iis Tapuyarū na-
turam, seu potius naturæ noxas su-
pra ostendimus. Tapuyis, si vagam
vitam, inconstantesque mores spe-
ctes, non admodum absimiles sunt
Maramofij; immo vero passim T2-
puyarum numero censemur: homi-
nes item, asperi & vagi, nullo cultu
nullis artibus, nulla certa sede: nul-
la iis altilia, apparatus ad victimum
nullus; cibus, quem in diem sagittis
sibi parant. Sylvas habitant, rupe-
que, pertinentque eorum citimi fi-
nes ad colonias quæ S. Vincentij, quæ
Spiritus sancti. Hi tamen quam ca-
teri Tapuyæ minus feri; interlucet
que in iis inter altam barbarie non
nulla naturæ lumina: nā & Lusitano-
rum amant consuetudinem, amici-
tiam

*Mara-
mosii.*

iam colunt, & vno fere coniugio
contenti viuunt; humanęq; carnis
esu abstinent: quin hac vna pręcipue
virtute Brasiliis cęteris se præferunt,
quod ne suorū quidem hostiū, quos
occidunt, carne vescuntur. Hos ad
Christum adducere Iosephus iam *Mara-*
tum ex eo tempore contendit, cum *mosios*
ad hoc in Vincentiana sede priuatus *studet ad*
degeret: nunc autem, ipso familiam
regente, eorum non magna manus,
relictis montibus, & solitudine, se
ad frequentia receperunt, & circa
aream Biritiocam in Vincentianis
finibus cōsedere. Ad eos amice, hu-
maniterq; excipiendos, & sedes, a-
groſq; iis assignandos coloniæ Præ-
fectus se contulit, vnaque cum illo
venit etiam Iosephus, adiuncto sibi
comite Emmanuele Viega, Societa-
tis item Sacerdote, māsit inter eos
Iosephus cum Viega dies quinde-
cim; quo tempore, dum res inter
eos componit, Ecclesiam ordinat,
vitæ ciuilis pro captu gentis rati-
onem præscribit, aliaque ad com-
munem societatem seruandā consti-
tuit.

Mara-
mosios
studet ad
Chri-
stum ad-
ducere.

256 *Vita Iosephi Anchietæ*
tuit, ut erat eiusmodi industrie mul-
tum usum adeptus; ipsorum lingua
Dictionarium & artem Grammati-
cam ordinare aggressus est, usus
ad id opera seruæ mulieris ex ea gé-
te, quæ communem lingua in ser-
uitute didicerat: nam sermone illi
vtuntur, à communi Brasiliorū dia-
lecto, qui maris oram accolunt, non
parum diuerso; & qui non sine la-
bore ab alijs intelligatur. Sed reno-
catus Iosephus ad regimen suorum,
inchoatum opus, & recentem Neo-
phytorum curam Viegæ persequé-
dam tradere necesse habuit. Viegas
porro rem totam ita strenue suscep-
pit, tantaque cura, solicitudineque
nouas Ecclesiæ plantas excolare in-
stituit, ut nulla res alia quiescere vi-
deretur. Neque his contentus, qui
primi venerunt, alios per sylvas, ca-
pos, montes, eorum adiens latibu-
la, non minore studio, quam ipsi se-
ras venabatur: contendebat eos in
coetum cogere, ac tantisper saltem
continere, dum una multos Chri-
stianæ fidei rudimentis imbueret:

*Viegæ
studium
in Ma-
ramosis
ad Chri-
stum ad-
ducēdis.*

illorum paruos filios parentum voluntate secum adducebat; ut cum pueris alijs Neophytis educatis, & communem Brasiliacam linguam edocis, postea ad ipsorum parentes, gentilesque interpretibus vteretur. Qno in opere multos labores exfudavit, multasq; difficultates exforsit, multorum reprehensiones, irrfactionesque deuorauit, ipsum frustra laborare dictitantum, operamque certam, atque utilem ab ijs, qui in manibus essent ad eos, quos nullis vinculis tenere possis, auertere; presentiaque, & certa lucra animorum omittere, incerta, & fugacia conlectari; gentem esse leuem, vagam, inconstanter, societatis inimicam. nō vna vnquam certa in sede, non vno in consilio persistere: sed repentina quaque oborta cupidine, cum consilio sedes etiam & fidem commutare, & omnem suscep- tæ vitæ rationem subito impetu peruertere. Sed amor Christi, & salvandarum studium animarum superabat omnia. Interim, dum minus

se

258 · *Vitæ Iosephi Anchietæ.*

se præbent ad audita contumaces, si
fructum nullū alium, illū certe nō
leuē percepit, quod infātes aliquos,
adulbosque sub ipsum mortis arti-
culum baptizatos præmisit ad cœlū.
Credere est ipsorū preces ad diuinā
misericordiam suæ genti propiti-
āndam non parum valuisse; ut dura
sensim ingenia, quæ nondum pro-
fus se dabant, mitescerent, & addi-
uiños concipiendos instinctus se
compararent: & cum subinde noui
greges ad priores se adiungeret, vi-
cissimque amore veteris consuetu-
dinis ad visitatas solitudines se refe-
rent, rursusque ad nouū vitæ genus
Viegæ inuitatu, contentione que re-
dirent, post multos tandem exhaus-
tos labores, multamque gentis to-
leratam inconstantiam, pertinaci-
tandem charitate expressit, vt eorū
multi greges in Vincētianis finibus
ges se cō- considerent. Locum sibi legere in
ferint campestribus Piratinigæ vicisq;
ad Chri- sibi & tuguria extruxerūt: obstinata
stianos, deinde perseuerātia, nunquā in illis
que,

Mara-

mosio-

rum gre-

ges se cō-

ferint

ad Chri-

stianos,

quaritandis, ad fidemque, & socie- *ad*
tatem cohortandis fatigatus, ali- *Christi-*
quot annorum interuallo greges a- *anorum*
lios in Ianuarienses fines non longe *institu-*
à vico S. Barnaba deduxit: & nunc *tionem.*
eo vitæ genere contenti, terram co-
lunt, sementes faciunt, & laborum
suorum fructu victitant; eademq;
cura, diligentiaq; qua indigenè re-
liqui Christiana pietate excoluntur.
Ergo Viegas tot annis cū illis versa-
tus, eorum linguae facultatē nactus,
Catechismum, reliquasque institu-
tiones è cōmuni lingua in eam trā-
stulit. Dictionarium valde copiosū,
vnaque cum Iosepho eius linguae
Grammaticā absoluit. Petrus Go-
veanus frater è Societate, natione
Germanus, vir ad peregrina perci-
piēda idiomata magno ingenio pre-
ditus, multa cum ipsorū vtilitate il-
lis instituēdis, regēdisq; præst. Hęc
etsi Viegae labores omnia peperere,
initium tamen, & progressionum
bona pars ad Iosephum referen-
da sunt: siquidem studio, institutio-
neque eius omnia suscepta, pro-
motaque

260 *Vita Iosephi Anchietae*
motaque sunt; ad eosq; subinde in-
uisendos, promouendosque ipse se
referebat.

Hominē,
qui sine
Baptis-
mo obie-
rat.redi-
uiuum ba
ptizat.

Dicitus in sede S. Vincentij degeret
(seu familiæ Pr̄eses, seu in priuata
vita, non explico) res contigit sum-
mæ admirationis, & rari admodum
exempli. In oppido Sanctis homo
Brasilis nomine Didacus, iam pr̄e-
Christiana Religione suscepta, &
inter Christianos, tanquam Chri-
stianus diu versatus in domo Lusitanii
ciuis diem suum obierat; diuq; ca-
dauer exanime iacuerat: & cum ma-
turum visum est, illud regionismo-
re funebri adsuta veste obuoluerat,
foueaque ad sepulturam aperta iam
erat, dum his rebus omnibus par-
tis, duarum circiter horarum inter-
uallo mater familias Gratia Rot-
rigia videt illud commoueri. Ac-
cedit propta magno animo, vt quid
id sit, cognoscat: eam is qui ante a c-
dauer fuerat, rogat, se illo funebri
amicū dissuat; iubet illa dissui, eis
affidet, vt, quo res progreffur, si
obseruet. Is rursus Dominam rogat,

p. 10

P. Iosephum Anchietam accersi im-
beat. Negat illa Patrem in oppido
esse, sed duabus inde leucis in
oppido S. Vincentio. Subiicit Dida-
cus ipsum iam in oppidum Sanctos
venisse; séque cum ipso ad riuiulum
vsque qui proximus est oppido, iter
fecisse, inde ab ipso iussum esse ipsi
precedere: à quo digressum, domū
rediisse, & quod exuerat, iterum
corpus induisse. Misere statim ad
Societatis domum, qui hæc Didaci
nomine, in vitam restituti Iosepho
nunciarent, quem, cum venisset sta-
tim rediuius interrogauit, an secū
ferret sacrarum Reliquiarū thecā,
quam sibi ostendisset in itinere? eam
cum protulisset moribundus læta-
tus est, tum de suæ animæ salute ser-
monem ingressus, narrauit illi, se
seiunctum à corpore in vitam alte-
rà egressum, monitum esse non re-
cto itinere in ea loca venisse, quod
per Baptismi ostium Ecclesiam non
intrasset. Idque ille fatebatur esse
verum, neq; vñquam antea errorem
suum agnouisse, memorem tan-
tum

M

292 **Vitæ Iosephi Anchietæ**
tum homines albos (sic enim appellant Europæos) cum in patriam suam venissent, Christianamq; doctrinam populares suos docuissent, Didacū sibi nomē indidisse: ex eo tempore ratum se perfectum Christianum factum esse, nullam aliam curam nisi præceptorum seruandorum suscepisse: ab ea infœtia, & imprudentia, nunquam sibi in mente venisse Baptismum esse suscipiendum; proinde Iosephum rogauit, quā primum sacro Baptismate in Ecclesiam induceret; se enim illuc, unde regressus esset, properare. Tum Iosephus hominem, et si Christianæ legis non rudem, accuratamen summa fidei capita, illi in memoriam redigens, quantum extremi temporis patiebantur angustiz, instructum magno cum animi fructu, multis cum lacrymis baptizauit, testatus se, si nullo alio fructu, hoc certe, quod unam hanc annimam in cœlum præmiserit, suum in Brasiliam aduentum, laboreisque omnes ante susceptos præclare impensos esse existimare. Baptizatu-

Bidacus, abeūdi venia à matrefamiliis petita, eā rogauit, vt vilia, quibus v̄sus esset, indumenta, egēti alii cui daret, curaretq; duo Missæ sacrificia offerēda, vt saltē ille Deo cultus suo nomine adhiberetur, sibi q; in præsens sāctificatā in Ecclesia ardente cādelā in manū traderet. Inde couersus ad Iosephū, rogauit sibi vt adesset, donec animā in Domini manus, cuius ipsa esset, emitteret. Quārum omnium petitionum cōpos fāc̄t̄ Iosepho, aliisq; præsentibus, ac pīis precib⁹ abeūtē adiuuātibus, spīritū Deo reddidit. Hæc ipsa Gratia Roterigie corā Ecclesiastico oppidi vicario rata testis deposita Laudādā diuina Bonitas, cuius miserationet sūt super omnia opera eius. Et sane diuinę miseratiō excessus fuit, & qui omnem supereret admirationem, hominē sīne Baptismo è vita egressum æternis suppliciis subduci, eiusque sp̄iritum certum adire sacerdotem venire ad oppidū cum ipso, sanctas, quas ille secum ferret sanctorum virorū reliquias venerari, eiusdēq;

M 2

Sacer-

294 *Vita Iosephi Anchietæ*

Sacerdotis præcepto obtemperare,
relictum corpus repetere, recepto
Baptismi compotem fieri; ac deniq;
militanti Ecclesiæ membrum anne-
xum, momento in triumphantem
transferri. Admirandum, euidenter
diuinæ prædestinationis argumen-
tum, vt in duobus exactæ iam ætati
senibus, à Iosepho edoctis, baptis-
isque vidimus, & in multis in ipso
mortis articulo lustrali Baptismi,
qua purificatis animaduertimus.

*Leuatur
regendi
munere.*

PER FVNCTVS regendi mune-
re Iosephus hæsit aliquamdiu in
yincentiana sede: sed variae occa-
siones, seu Præsidium iussa modo hoc
modo illuc hominem trahebat. Ve-
nit aliquando ad dilectum sibi Ma-
ramosiorum gregem, qui circa Bir-
tiocam confederant; de quibus vi-
detur præcipua cura solicitus fuil-
se, biduoque apud eos commorant-
est: quo tempore petiit ab hospite,
qui arcem tenebat, vt se nocte mil-
lam in Oratorio B. Virginis iuxta
arcem sito transfigere. Libenter ar-
cere

cis præfектus ei permisit, ipseq; vna
cum Alfonso Gonzalo genero suo
hominem eo deduxerunt, inde se in
arcem receperunt, facem, qua ad
nocturnum lumen vñi essent, refe-
rentes, Iosepho ibi nocturnis in te-
nebris relicto. Intempesta nocte,
cunctis quiescentibus, vna Gonzali
couiux vigilabat. Hæc admirabili
viso perniota, maritum ad eandem
rem spectandam magno studio à
lommo excitat. Prospectant ambo
per fenestram; facellum vident ad-
mirabili splendore circumfusum:
splendor è regulis, valvis, culmine,
fastigio, totaque porticu emicabat:
concentum præterea admirabili
sono vocum non admodum lō-
ge audiebant. Quę res magna n e-
os in admirationem, ac propè
extasim abripuit. Voluit Gonzalus
exarce excendere, vt quid id esset,
cognosceret; ratus, quoni im har-
moniam fibi à longe exaudire vide-
batur, nauem aliquam id noctis in
portū inuchi. Verū cum descende-
re cœpisset, capillus ei præ horrore

M 3 obri-

Noctu in
facello
ipso orā.
te, splen-
dor efful-
get, can-
tus au-
diuntur.

296 *Vita Iosephi Anchietæ*
obriguit; sensuque se quasi inuisibili
li manu retineri. Itaque eo specta-
culo vna cum cōiuge diu potiti, mi-
ra ambo dulcedine perfusi sunt, cu-
ius etiam memoriæ iueūdo sensu in-
cultos postea dies recreabātur. Po-
stero die, cum diluxisset, domesti-
cos, reliquosq; arcis vicinos, ferni-
tiaq; percunctati, an aliquid lumi-
nis eorum aliquis in Oratoriū per
noctem intulisset, comperiunt nihil
quidquam horum factum esse. Ip-
sum denique Iosephū interrogant,
vnde tantum lumen ea nocte ē sa-
cello effulsisset, Is initio contem-
ptim tergiuersari, rem totam diffi-
mulando obscurare: sed cum per-
specta, & probata veritate tenere-
tur graui contestatione, pro ea, quā
spirituali Patri obedientiā deberet,
illis præcepit, ne quandiu viuerent,
cum ullo mortalium ea de rever-
bum ullum facerent. Aliud nihil ex
eius sermone expresserunt; quod il-
li pro ea reuerētia, qua Patrem pro-
sequebantur, sancte seruarunt do-

nec illō vita functo anno salutis
millesimo sexcentesimo tertio. s.
Non. Octobres Gonzalus in vrbe
S. Sebastiano ad sinum Iauuarien-
sem à Vicario generali eius ciuita-
tis proferre iussus est, siquid memo-
ria dignum de Iosepho sciret, iura-
tus totam eius rei seriem narravit,
adiecitq; se Musicam illam, har-
moniam, splendoremq; cœlestem
fuisse pro certo habere; tum ex eo
quo perfusus est horrore, iucundi-
tateque, tum ex vi, qua se impediri
sensit, quo minus ad rem exploran-
dam proficiseretur. Nec dubium,
quin ad Iosephi contemplationem
totum se illud miraculum effude-
rit: nempe ad has spirituales epulas
se vocari, atque hæc cœlestia sibi
coniuia parari sentiebat, cum ab
hominum societate seiunctus no-
ctem illam traducere peroptauit, Et
quidem splendorem inter eius
preces effulsisse nouum non fuit:
nam cum S. Vincentij familiam
regeret adiretque eum, vt sit,

M 4 curi

*Splendor
inter e.
ius preces
fulget.*

298 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
cum literis, aut nunciis ianitor, de-
prehenderetque orantem, sœpe ac-
cidit, ut ingenti è cubiculo splen-
do re emicante, percelleretur. Sed pér
idem tempus, dum à regendi mune-
re vacaret, anno 1576. Sancto Vin-
centio Piratinigam venit. Eam se-
dem tum senèx regebat Societas
Sacerdos Adamus Gonzalus. Hic
quodam die circa auroram, cum in-
tētis in cœlum oculis è specula do-
mus oraret, agmen per cœlum am-
bulantium prospexit: quinam essent
corpora, vmbrae non dignouit;
tantum ad eius aures vox allabitur
dicentis. Pater, pater, ego sum, ora
Deum pro me. Erat huic filius in So-
cietate adolescens Bartolomæus no-
mine, quem ipse matrimonio ante-
coniunctus suscepserat, & grandi-
iam ætate coniugio solitus secum
duxerat ad Societatem. Is peridi-
pus in Bahyensi Collegio doctrinæ
studiis occupabatur. Visus est sibi
senex filij vocem agnoscere: per-
turbatus eo viso, cum diluxit
penitus Iosephum conuenit; qui, di-
uina

*Pirati-
ningæ
Bartolo-
mai Gō-
zali
mortem
præscit.*

uina prouidentia ad senis in ea con-
farnatione animi solatium videtur
eo venisse. Eum vti hominem rerum
absentium in diuino Spiritu con-
scium rogat, ecquid bene sit Barto-
lomæo? Bene, respondet Iosephus:
neque esse, cur de eo sit sollicitus: ser-
moneque commutato, hominem ab
ea cogitatione ad aliam traducit.
Præterierat ab eo sermone annus,
cum vterque in Ianuariensi Colle-
gio esset, nauis è Bahya eo venit, quæ
certum de Bartolomæi morte nun-
cium attulit. Petiit à Iosepho Ada-
mus, ut ad legitimum sacrificiorum
numerum, quæ pro defunctorum,
Sociorum animabus à Sacerdotibus
singulis in Societate offeruntur, ali-
quid adderet: respondit, se cum vita
excessisset adolescens, quinques
pro illo hostiam salutarem immo-
lasse, neque pluribus sanctam illius
animam indigere, idque se fecisse,
quo tempore Adamo ipsi visum illud.
Piratinæ obiectum est: quod
Iosephus non potuit nisi diuinitus
cognoscere cum ob distantiam Io-

M. 5

corum

300 Vitæ Iosephi Anchietæ.
corum (distat enim Bahya S. Vincen-
tius plus ducentis leucis) & infre-
quentiam itinerum, non ante eam
diem eius rei nuncij peruererint illa
& animæ illi consuluit in tēpo-
re, & nuncij acerbitateem præuer-
tere deuitauit.

IN eodem Iaruariensi Collegio
Fratrem Gonzalùs Aloysius Societatis frā-
ter affectius decumbebat, cui acer-
bum vlcis infra sinistrum brachii
intumuerat, neque remediis multis
adhibitis ad suppurationem venie-
bat; quin etiam exasperabatur magis,
sæuo cum cruciatu ægrotan-
tis. Accedit Iosephus, manum ad-
mouet tumorī, signum crucis im-
primit, confessim rupta cuti, una-
cum cruciatu coacta fantes effluxit

Venit Postmodum Bahyam, quo
tempore abditam alterius cogita-
tionem se penetrasse declarauit.
Frater quidam, qui hominem nun-
quam viderat, ratus, quod corporis
habitudo parum firma, & humili-
lis eius indicabat apparatus, iniuti-
le hospitē, & contéptibilem adue-
dille,

Venit
Bahyam
vnius è
fratrib.
cogita-
tionem
nonit.

nisse, hanc de illo cogitationem concepit. Quid huic venit iste? neq; verbum ullum protulit: non fefellit Iosephū illa cogitatio: & cùm ad eius amplexum venisset, maiore quam cæteros lætitiae, ac benevolentiae significatione illum excepit. Ita est, inquit, charissime frater, vt cogitasti: vnuis tu omnium de me optimè iudicasti; quid ego nullius pretij homuncio huic veni? Perculsus ille mirari desiit, cum qualem virum contempfisset, intellexit.

In Bahyensi Collegio is qui coquinariam exercebat, patella pisces in cænam Collegij elixabat, cūque decoctis piscibus, patellam adhuc bullientem ab igne remoueret, sinistro casu ius exæstuans, effluens que in retrahentem sinistrā ei manum ambussit. In illa doloris acerbitate forte Iosephus per coquinā transit; fratris videt manum concrematam, quam sinistra manu apprehensam, dextera signo crucis signauit illis, subiectis verbis: Sat est; ne doleat amplius.

M. 6

plius

Fratri v.
nius è So-
cietate
ambu-
stam mas-
num sa-
nat.

302 *Vita Iosephi Anchietæ*
plius: admonuitque ad ignem, que
temperato cōcepto calore, statim
persanata est.

*Animas
purgato-
rias poe-
nas do-
lentes au-
dit ad-
iuniat qz.*

Ibidē maioris aliud cōtingit ad-
mirationis. Cum longē ab vrbe ad
ægroti excipiendam confessionem
excurrisset, in reditu nox illum op-
pressit inter Tapagipam (locus ei-
oblonga cuspide in mare procur-
rens) & Bahyam: ea cum iter face-
rent secus stagnum, ingentem ran-
gu coaxationem, & inter eum stre-
pitum ciulatus ingentes audierit,
quasi hominū acerbos cruciatu-
lerantium; vsq; eò, vt Patris comit
capillus inhorruerit. Metū ponere
Pater iubet, substititq; aliquanti-
per, ac sublatis in coelum oculis:
AEterne Deus, inquit, quām ma-
gnatua potentia est: propiusque ad
stagnum accedens, comitem vna
secum genua ponere, & quinques
orationem Dominicam, Angelicā
que salutationem pro animabus
purgatorias poenas sustinentibus
pronunciare iubet. Qua persoluna
prece, cessauit ciulatus, neque inde
ampli-

amplius, cum s^epius illac frater idē pertrāsisset, eiusmodi clamores exauditi. Videtur diuina misericordia profundo suæ diuinitatis iudicio animas illas selegisse, quæ ad id tempus sancti viri precibus poenitentia eximērentur.

Ægrotos.

Idē ad ægrotæ mulieris, ac prope iam depositæ confessionem audiendam extra urbem accersitus, eius maritum qui ad se excipiendum prodierat, obliū habuit lacrymabundum; cuius permotus dolore, antequam ad ægrotam perueniret, blandè eum consolatus, prædixit periculum præsens euasuram, vixitque postea in annos multos.

Peridem tempus, aut forte ipso prouinciam regente (non enim nisi hoc tempore, aut prouinciae Præses Bahyæ degere solitus est) Didaci Morini coloni Bahyensis coniux Andresia Diazia septimum iam mēsem uterum gestabat, cùm sinistro casu lapsa abortu infantem foemnam emisit. Eo casu male affecta utraque, mater quidem diu male habuit.

304 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
buit; infans verò vitæ discrimen-
diit. Ipsam totamque familiam in-
uisit Iosephus; parentes tenellulz
infantis periculo permoti, cū iam
iam exhalatūra animam videretur
cum rogarunt, vt antequam expia-
ret, eam Baptismi beneficio affec-
ret; honestius fore respōdit, ipsam
in Ecclesia matrice, solemni appa-
ratu, sacrisq; adhibitis ceremoniis
baptizari: non enim eo tēpore mo-
rituram; neque graue illis esset Ma-
riæ illi nomen imponere, siquidem
ipso Assumptionis Virginis die sa-
cro nata erat; proinde probè illam,
pieque educarent, futurā enim fa-
miliæ toti non iniucūdēe hilaritatē
vndecimū tamen tātū annum ex-
ācturam, eodemq; quo in lucem e-
dita est Virginis die saero ex hac vi-
ta exituram, etsi non in qua vrbe
nata est. Parentes postmodum S. Se-
bastianum se transtulerunt, ibique
puella vndecimo ætatis anno eodē
quo nata est die decessit. Totum id
matris testimonio postea cognitum
est.

VITAB

VITÆ.

IOSEPHI AN^o
CHIETÆ ESOCIE-

TATE IESV

LIBER QVARTVS.

A.D:1578

V STRABAT suis excursionibus Iosephus, pro re nata, loca circa Bahyam, cū anno à partu sacro millesimo quingentesimo septuagesimo octauo insulam Taparicam omnium quæ in sinu Bahyensi sunt, & maximam, & frequentissimam obiens ad confessionem ægrotans ^{Præcisus} tis anus indigenæ accersitur. Hæc ^{se} ^{Præ-} gentis more extento in reti decum- ^{positum} bebat propter focum. Pater illi au- ^{Prouin-} res dans parum commode in lignocialem adignem apposito sedebat. Voluit futurum paterfamilias, p ea quæ suppettebat copia, ei sedile paulo cōmodi ^{præ-} bere; recusauit Pater: sessio, inquit, mihi paratur, ad quā antequā ope- ^{rari:}

*Fit præ-
ses Pro-
uincia-
lis anno
Domini
1578*

306 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
ram hāc persoluero, vocabor, mul-
to mihi iniucundiorem. Non dum
plane suam confessionem mulier
peregerat, cùm ad eum Præpositi
Prouincialis perferuntur litteræ,
quibus iubebatur ad vrbē repedi-
re. Ille statim se itineri commisit
et si optimè sciebat quos ad labores
vocaretur: nempe ad eam, quam il-
bi parari prædixerat sessionē; nam
statim ut venit ad Collegium, Pra-
positus Prouincialis, conuocata fa-
milia, domesticam, ut in Societate
mos est, concionem habuit; recita-
toq; Præpositi generalis diplomate
Roma missō, Iosephum Anchietam
Præfidē Societatis in Brasiliæ pro-
uincia renunciauit. Mox ad singulo-
rum pedes accidens, multis suis, a-
liorumq; dulci sensu pietatis, cum
lacrymis osculatus est. Aegro ani-
mo Iosephus onus subiit; posterog
die & ipse domestica item cōcione
singulorum sibi preces auxilio po-
poscit: parique humilitatis signifi-
catione ad singulorum pedes oscu-
labundus se abiecit. Et quidem
eam.

eam rem Deo illi in dicante,
quasi rebus, quæ in consilio Romæ
agerentur, interesset, multo ante
prænouerat. Nam cum adhuc Vin-
centianæ domui præcesset, inspiciū-
dæ familiæ causâ Piratiningam ve-
nerat, dixeratque in familiari ser-
mone quasi per iocum, cùm tres a-
lii Sacerdotes, fratresque duo inter-
essent. Videte aniculæ quid garri-
ant, me fore Præpositum prouinci-
alem, & quām forte dorsum ad id
onus habeo. Et sane erat. vti supra
vidimus, ex morbo, quo nouitius
laborauerat, luxato dorso. Dixerat
etiam multo ante se Bahyensis Colle-
gij Rectorem lectum esse, sed ele-
ctionem irritam futuram. Quæ cū-
cta euenerunt: nam Roma literæ
postea venerunt, quibus ipsi Bahyē-
sis Collegij Rector dicebatur: sed
nodus obiectus rem totam impedi-
uit. Superuenere deinde eæ, de qui-
bus facta mentio est. Ita qui impe-
ditum aditum ad rectoris munus
inuenit expeditum ad Prouinciale
nactus est.

Anno

Anno, vti dicebam, eius saeculi se-
ptuagesimo octauo proiunctio regi-
men suscepit; eamq; septem circu-
ter annis administravit ea pruden-
tia, integritateque, quæ à tanto viro
expectabatur. Ac primū, quod adi-
psum attinet, eadē vitæ integri-
tas idem erga se rigor, eadem cum
Deo cōiunctio, familiaritas quæ fuit
semper: neque eum honor à sui de-
spectione, neque rerum occupatio
à continentι cum Deo familiarita-
te vñquam retardauit. Ita multarū,
magnarūque exemplo virtutum,
vel tacens Pauli illud referre vide-
batur. *Quæ & didicistis, & accipi-
stis, & audistis, & vidistis in me, ha-
c agite.* Ad integratatem tamē, & re-
ctam legum normam, ad quā cete-
ros exigebat, insitam sibi à natura
lenitatem, comitatemque adhibe-
bat: quó fiebat, vt disciplinę rigor
molliretur. Si charus omnibus, nul-
li grauis, omnium animos ita sibi
deuinixerat, vt, quod mirum videri
possit, domestici omnes ei suas cō-
fessione cōscientias optatius quam
quo

*Qualis
in mune-
re regen-
da pro-
vincia
fuerit.*

quo vtebantur ad confessiones Sa-
cerdoti, aperirent. Omnino pecu-
liari Dei dono præditus erat, ad
quemcumque animi morbum dulci
medicamine sanandum, mœrore
afflictos alleuandos, nubesque ex
animo eorum depellendas, qui vel
suspitione vel indignatione aliqua
perturbatione agitarentur. Sed
in ipso maximè perpetua animi
tranquillitas, & singularis mansue-
tudo elucebat: & sanè, quod in præ- ^{Qua curia}
fide Religiosorum virorum ma- ^{erga suos}
ximè laudatur, & in quo summa ^{esse oportet, quæ}
charitas, summumque illius officiū ^{aliis præ-}
versatur, ut vigili cura in id sem-sunt.
per incumbat, suos ut ad perfectam
instruat virtutē, modisq; omnibus
viam ad eum finem illis expedit,
impedimenta amoliendo, & lapsus,
si qui imminēt, præuertendo, quan-
ta in eo laude Iosephus excelluerit,
quamque paterno amore suis in di-
fcrime cōstitutis præsto fuerit, e-
osque ne laberentur, sustentauerit,
multa eorum, quæ narravimus
declararunt; cuius rei subinde
docu-

310 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
documenta dabat : nihil æquè cordi
Præsidibus esse debere , atque amo-
rem erga suos , studiumque procel-
sus eorum ad virtutem.

A V D I V I T aliquando Sacerdo-
tem in familiari sermone disputan-
tem, non debere eum, qui aliis præ-
est, culpam cuiusquam suæ familie
præterire, quam non animaduersio-
ne aliqua , aut reprehensione, aut
saltem monitione corrigeretur.
Adiecit Iosephus ; quin etiam
nulla in priuato homine Religioso
culpa inesse debet , quam non eius
Præses , antequam de ea reum allo-
quatur, bis, terve coram Deo multis
cū lacrymis deploret. Nēpe hoc est
ones tibi à Christo cōmissas saluas
velle. In vno ex eius prouinciæ Col-
legiis Sacerdos, qui ministrum age-
bat(est autem in Societate I E S Y
minister à summo totius familie
Præside secundus) asperiorem ali-
quando erga eius familię hominem
se præbuit. Id cum vidisset Ioseph,
quippe totius familie Præses, curia
ita faceret , quæsiuit. Ille, quā id to-

*Mini-
strum
cuius-
dam Col-
legij tul-
ci monito
corrigit.*

tum animi sinceritate fecerat, eadē suo Præfidi respondit. Qui mihi, inquit, ministri munus demādauit, idē hoc præcepo me instruxit, nullam occasionē vt prætermittere priuatorum quemque ad omnem patientiam exercendi. Atqui ego in nomine Domini, inquit Iosephus istam personam te iubeo exuere, & nouā induere mansuetudinis, ac lenitatis; & quantum in te est, nulli ansam præbeas offensionis, aut tristitiæ: sed te beneuolum, comemq; omnibus exhibeas. Crediderim tamen monitum non modo non reprehendendum, sed ad præsentem occasionem accommodatum etiam religiosæ prudentiæ plenum fuisse. Sed nihil prauius in artibus vitæ præsertim, quam bona multa præcepta tenere, & illa, cum ad vsū venias, incommodè interpretari: at vero sanctum senem magno lumine præditum, cognita animi trepidatione, intellexisse homini dilatandum esse cor. Tum ille, quasi discussa caligine corde dilatato, ita consilium probauit,

bauit, vt, nouo percepto lumine,
totum se studuerit ad eam normā
conformare. Ita non priuatos tan-
tum homines, sed eos etiam, qui
aliis prærerant, sui officij admone-
bat: sed & priuatorum etiam quæ
partes essent, edocebat; nam cum
paulo post in Collegio Sebastiané-
si vna cum aliis patribus, fratribul-
que Societatis in eum sermonem
venissent, vt diceret vñus è Patribus
debere priuatum hominem in reli-
gione, ad perfectam animi sui qui-
tem minime de se, deq; statu suo es-
se sollicitum, sed totum in præsidū
suum potestate eo munere, gra-
duque acquiescere, in quo eum sui
Præfides collocarunt (sententiam
illis temporibus firmam, ac robustā
vtinam cursu temporum lapsi mo-
res, nostri amor, & nostra de nobis
opinio non aliquando cōuellat, aut
in obliquum inflectant) id adeò ve-
rum esse Iosephus affirmauit, vt ni-
si id fiat, non possit multis, ac mag-
nis perturbationibus animus vac-
are. De se ita dicebat, nunquam in

futurū

Priuatos
homines
in regio-
ne omni-
de se
cura so-
lutos esse
debere.

futurum prospexit, antequam fieret Sacerdos, nunquam sibi in mentem venisse, posse se fieri Sacerdotem; Sacerdotio auctum nunquam neque de professione, neque de regedi munere cogitasse; neque se ad tantam rem ullis instructum doctibus sensisse. Quo tempore ad professionem admissus fuerit, non reperio, sed ex proximo sermone Iannuariensi licet odorari, antequam ad regimen adhiberetur, id factum esse; ad quam cum solus ab aliorū coniunctu semotus se diebus aliquot more Societatis compararet, fideliamico narrauit, se in meditatione Christi dolorum defixum magnam eorum partem in suo corpore per eos dies cum acerbissimo cruciatu expertum esse.

Vidimus eū sxp̄ius in peregrinationibus, cōetu comitantium præmisso, in itinere substituisse: inde magna cōfēcta viæ parte, nullo sétiēte, ipsorū tamē iter anteuerertisse. Hæ aut nō cū indigenistantū, hominib⁹ tenuibus nec magna solertia præditis,

*In medi-
tatione
dolorum
Christi
partem
sensit.*

*Sapè ho-
minum
adspectus
se subda-
cit.*

314 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
ditis, qui cum ista viderent, qua ra-
tione fierent nō magnopere solici-
erant; sed maiore adhuc cū admira-
tione, in cœtibus etiam, comitatu-
que clarorum virorum sæpe con-
gerunt. Antonius Barrius Episcop^s
qui Leitano successit, vicos circa
Bahyā lustrabat, vt sacro chrisma-
te vicanos confirmaret: ibant eis
in itinere, præter Episcopi comita-
tum Georgius Serranus Bahyenſis
Collegij Rector, aliique Sacerdotes
è Societate, & ipse Prouincialis
Præses Iosephus; & cum è vico Σ
Antonio, peractis rebus omnibus,
ad vicum S. Ioannem in equis om-
nes proficiserentur, solus Prouin-
cialis Præfus more suo pedes, & nu-
dipes illis præeuntibus, se subfe-
quuturum prædictum. Sex leucas
confecerat, cùm ipsum inter eun-
dum neque subsequentem, neque
prætereūtem vidisset quisquam: ad
vicum cum venerunt Petrus acolla
Societatis Sacerdos, qui in eo vico
curionem agebat, instructa de mo-
re supplicatione, prælata cruce fit.

obuiā

rum a

Acost

admir

am Ic

effent

nulla

lusea

Co

vt coe

ente l

Dei c

tiret,

ita se

vt, cur

scen

taretu

Spirit

Iosep

te, &

dum

mola

nisa

riti v

versa

gend

cessu

obuiam Episcopo; & quem ventu-
num ad vesperam existimabat, cum
Acosta eodem in agmine, maxime
admirante Episcopo, apparuit eti-
am Iosephus. Sed cum hæc in ipso
essent iam quotidiana, ut admiratio
nulla fuit apud domesticos ita nul-
luseade re sermo emanauit latius.

CONTIGIT aliis temporibus,
ut coetu, colloquiisque nullo senti-
ente se subduceret, nimurum, ut ad
Dei colloquium, quo se vocari sē-
tiret, se reciperet; sed postmodum
ita se redderet eorundem numero;
cum absentia, præsentiaque no-
sceret, discessus, redditusque non no-
taretur. Michael Azeredius coloniæ
Spiritus sancti Præfectus testis est,
Iosephum vna cum aliis è Societa-
te, & indigenis multis ad aperiendū
alueum aquæ deducendæ ad
molam saccarariam rogatu homi-
nis amici, ac de Societate bene me-
riti venisse; & cum ibi vna cum aliis
versaretur, improuisò è coetu ad a-
gendū cum Deo secesisse, eius dis-
cessum nemine aduertente; cumq;

N eum

316 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
eum desiderari animaduerterent
statim inter ipsos item ex impro-
fo apparuisse, quasi in eius esset po-
testate, & se adspectui subducere,
& se visendum exhibere. Nauigabat
vnâ cum alijs in triremi Melchioris
Azcredi: sœpe accidit, vt, cùm ad
coenam quæreretur, accuratissimi-
triremi tota perlustrata, nullo loco
appareret, paulo post ipsum vide-
rent in ijs ipsis locis, vbi paulo ante
summa cura eum perquisierant, ro-
gatus, ybi latuisset, responderet, &
circa proram preces horarias per-
currisse. Credendum est, aut diuino
Spiritu asportatum aliquò, aut e-
tiam diuino nutu inuisibili nube
tantisper obductum, ne illius inter-
orandum ardores, excessusque spe-
ctarentur; nec potuisse ipsum diui-
ni amoris impetus, quin erumpe-
rent, cohibere.

A. D.
1578.
*Lusita-
norum
cladē in
Africa*

Anno eodem à Domini ortu mil-
lesimo quingentesimo septuagesimo
octauo, quo ipse prouinciae regendae
minus iniuit, ordinatis rebus ad Bi-
hyā, apparebat ipsū obeūdæ prouincie
causā,

causā ad inferiora Brasiliæ cognoscenda in Ianuariensem sīnū descēditse. Inde ad dilectū sibi Maramosiorum gregem , qui circa Biritiocā iam antè sedes posuerāt , reuisendū se contulit; arcéque Biritioca exceptus, nequaquā illa animi tranquillitate, quā priūs inter eos versatus est, quin alta mōestitia oppressus, lugenti similis magna curarum grauitate fatigatus, alto silentio insidentem penitūs in animo ægritudinem abdere cūm conaretur , prodebat magis; vsque eō, vt biduum totum nihil omnino degustārit. Attonitus rei nouitate, qui ipsum exceperat, arcis custos; & de homine, quē tanta reverentia coleret, solicitus, s̄epius quæsivit, quænam tanta tam subiti mōeroris esset causa, cūm ille graduē id ferre videretur , destitit ei molestiam augere. Illa tantum pauca ab ipso verba expressa sunt; *hodie in mundo calamitates ingentes appa-*
rantur. Rem totam hospes, Iosephi responsum, & diem ipsum literis

*amissō
Rege di-
uinitūs
cognoscit.*

N . 2 adno-

Irena
Barbosæ
brolem
redisit.

318 Viræ Iosephi Anchietæ
adnotauit; is fuit prid. Nonas Au-
gusti anni 1578. postea cognitum est;
illo ipso die in Africa funesta ad
omnem memoriam clade, cæso ex-
ercitu, Sebastianum Regem deside-
ratum esse. Damnum, vt omnium
maximum, & irreparabile, ita eti-
am tristissimam apocalypsim no-
mirum est. virum aliqui ingentis
animi, magnæque fortitudinis, ac
semper cum Deo coniunctissimum
tanta tristitia affecisse. Sed diuinæ
tandem prouidentiæ decreto acqui-
escendum est; & quis est, qui audet
dicere, quare sic fecerit? Recepit de-
inde se ad munus suum obeundæ,
administrandæque prouincię, cum
circa annum millesimum quingen-
tesimum octogesimum primum ite-
rum urbem S. Sebastianum, inferi-
oresque Brasiliæ oras reuifit, cumq;
è Bahya egressus ad Villamvete-
rem ex itinere diuertiffet, templum
S. Mariæ virginis à Victoria vt in-
uiferet, adiuit hominem Irene Bar-
bosia foemina illius oppidi primi-
ria; postulat illius precibus vteri
fructum

fructum aliquem sibi à Deo im-
prætrari. Respondet illi Pater, iter sibi
esse ad inferiora Brasiliæ, sedes illas
inspecturo: inde cum redierit, Deo
bene iuuante, auditurum se ipsius
partum (marem, an fœminam? sed
fœminam fore videri sibi euidenti-
us) ferri ad Baptismum; & nomen
illi Anna imponendum: sed eius læ-
titia fructum haud fore diuturnum
diuinam tamen Bonitatem secun-
dum hunc primum alios ei deinde
fructus largituram. Hac in spe reli-
cta fœmina nauigauit; anno ver-
tente cum rediret, nauisque ad por-
tum Villæ veteris appelleret, in na-
vicularam incidit è portu exeunte, ⁱⁿ
qui, cum se mutuo consalutassent,
quaesierunt illi, unde aduenæ solui-
scent, vicissimque Iosephus, quisnam
esset ille comitatus, rogauit, quem
in adesta è mari collem ascendere vi-
deret responderunt, Isabellæ esse ab
Auila, Garsie ab Auila, viri primarij
filiâ, quæ eū comitatū secū traheret,
infantem filiam Irenes Barbosiae, ad
Baptismum: dē sacro fonte susce-

N. 3. pturam..

320 *Vita Iosephi Anchietæ*
pturam. Reuocate, inquit Iosephus,
Irenæ in memoriam, me id ei totum
prædixisse. Puella ad annum duode-
cimum tantum vixit, cum interim
fœcunditatem, quam Iosephus
prædixerat, mater à Deo consequen-
ta esset. Quæ in re admiratione di-
gna est, & suspicienda diuina pro-
uidentia, cum occulto suo iudicio
ijs, quos suo diuino Spiritu illu-
strat, quædam nota facit, quædam
celat, ut olim Elysæus Sunamitidem
fœminam in magna esse amari-
dine cognouit, se tamen rem toram
à Deo celatum professus est. Et Pau-
lus per omnes ciuitates Spiritum
sanctum ait sibi protestari, vincula-
& tribulationes Ierosolymis se ma-
nere: quæ autem euentura sibi sint,
ignorare; sic hoc loco Iosepho mul-
ta sigillatim nota facta sunt, quæ
cuncta euenerunt: sexum primi fœ-
tus, qualis futurus esset, nequiuæ ex-
pedire; sed ex nomine tantum facta
coniectura potuit aliquid innuere,
dissertè afferere non potuit. Et in
hoc quoque magnis Prophetis fuit

non
rio
dif
sin
gar
que
dit
ied
ied
ne
acc
cia
di
fan
tun
ter
psi
tau
dix
nic
ad
psi
et
di
psi
pr

non dissimilis. Id an hoc, aut superiore alione itinere factum sit, non distinguo: ad Ianuariensem certè sinum, sedes illas ut viseret, nauiganti illi contigit. Addam & aliud, quod quo tempore contigerit, quia diuinare non potui, incertam conjecturam incertæ adiungere conjecturæ visum est, quippe consentaneum est, id aliquo eorum itinerum accidisse, cùm Præpositus Provincialis Australia Brasiliæ inspicundi causâ obiret. Venerat ad Spiritus sancti Præfecturam, &, cùm portum iam essent inituri, repente aduersa vis venti coorta nauim ab ipsis faucibus portus longè asportauit: tum Iosephus magna voce edixit. Aliquis ab Ecclesiæ communione seclusus hac naui vehitur. Is ad me adeat: potestatem habeo ipsum à censura absoluendi, & sanctæ Ecclesiæ Sacramentis restituendi. Tunc è vectoribus unus ad ipsum accessit; missalem librum protulit è supellectili Francisci

N 4

Sofæ

*Quendam
è vectori-
bus eadē
naui ex-
commu-
nicatum
absoluīt.*

322 *Vitæ Iosephi Anchietæ.*

Sosæ Prætoris acceptum; interdi-
ctaque piorum communione iis, qui
aliquid inde acceptum intra cer-
tām diem non repræsentassent. Is,
seu aliquo impedimento, seu mora
voluntaria eām diem non obiuit,
nunc rem totām apud Iosephum
confessus, exhibito libro, censur
impedimento liberatus est; statim
que sedata tempestate, secundo vē-
to portū ingressi sunt. Inde cur-
sum suum persequutus, in Ianuari-
ensem finum inuectus urbem S. Se-
bastianum tenuit.

Cum ibi versaretur anno ipso
1581. Didacus Florensis cum firma-
liquot nauium classe ad fauces Ma-
gellanici freti muniendas missus
Brasiliæ oram cūm adlegeret, spa-
tio leucæ vnius contra sinus ostium
stetit in anchoris, speciemque præ-
buit inimicæ classis, & forte per id
tempus erat ex rumore, & nunciis
aduentus hostium in metu. Pertur-
bavit ea res vēhemener ciuitatem,
ciuesq; ad arma exciuit; & iam So-
cietatis Patres de toto rerum statu

*Classem
quam ti-
mebant,
amicam
esse. Gra-
lia pra-
dicit.*

soliciti, cum rebus aliis tum sacro
in primis apparatui latebras quære-
bant: eos admonuit Iosephus ina-
nem suscipere solicitudinem, claf-
sem amicam esse: oculisq; tanquam
aliquid certum inspecturus, in eam
coniectis. fabrum lignarium, sui o-
pificij bene peritum illa vehi edixit,
quem Deus trahit ad Societatem, sua
opera Societati profuturum, atque
bonos in ipsa processus habiturum.
Quod ille nullo modo, nisi Dei Spi-
ritu indicante scire potuit. Is fuit
Franciscus Escalantius, cuius infra-
mentio saepius erit. Is cum è nau-
enisset, recta ad Collegium Socie-
tatis venit, petiitque ad colloquium
admitti Præsidis Provincialis. Ac-
cessitus Iosephus, se, & quis esset, à
quo accerseretur, & cuius rei causa
antequam ianitor plane loquere-
tur, scire significauit, cum eum nun-
quam antea vidisset: quem de more
legitimis interrogationibus exar-
minatum, & probatum admisit de-
mum in Societatem; eiique prædictis
futurum, vt in sua vocatione Cōstās:

N. 5 ad.

Vocatus
ad ianuas
am à
quo, &
cuius rei
causa vo-
caretur
prædictis.

324 *Vita Iosephi Anchietæ*

ad usque vitæ finem perseveraret. Quia ille prædictione lætus, quasi suæ salutis accepto pignore, magnò cum animi sui fructu, & omnium probatione in obsequio Societatis vitā agit. Classem sequebantur onerariæ quatuor, quibus Didacus Arias præerat, commeatum supportantes; hęc Caput frigidum præterrectæ, antequam fauces sinus laniuariensis tenerent in stationem male tutam aestuine maris, an loci iognoratione, se receperunt, eratque periculum ab omnium naufragio: trepidus ea de re nuncius Sebastianenses perturbauit. Iosephus socii classis periculo permotus, ad usata configia recurrit, Deum orans, ut imminens periculum auerteret: nondum suam precationem intermisserat, cùm ecce tibi paulo post priorem nuncius alter superuenit, naues iam' extra periculum se recipere. Lætissim hoc nuncio Stephanus Grana Sacerdos è Societate accurrit ad Iosephum, vt eum primus ea lætitia impertiat; aper-

Onerarij
qua-
tuor in
magno
periculo
precibus
auxilio
est.

toque ostio hominem videt in aëre
suspensum, innatis manibus, incen-
sa facie orantem. Eum statim Io-
sephus, ad se rediens, præuertit; ni-
hil mali esse: nihil mali ingemi-
nans, nullum nisi lembi vnius, qui
se onerarijs adiunxerat, iacturam
esse factam, & ex eo nullum prorsus
hominem interisse. Quarum rerum
tam distinctam præsertim cogni-
tionem, cùm ad ipsum nuncius nul-
lus penetrasset, nemo non videt, ex
quo lumine hauserit. Atq; ita pror-
sus contigisse, receptis nauibus po-
rea cognitum est; & credere est il-
lam ipsam Dei Bonitatem, quæ hæc
absenti, & oranti nota fecit, ean-
dem Iosephi precibus salutem, in-
columitatemque nauibus præsti-
tisse.

NE Q V E solūm hoc tempore,
sed aliæs præterea inter orandum
à solo sublatus apparuit, eius-
que rei fama in vulgus eman-
rat: sed testes oculati nonnul-
li proferuntur. Gaspar Lope-
fus colonus Vincentianus iu-

N 6

rag

R
326 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
rat se eum vidisse in facello S. Geor-
gio dicato extra oppidum ad Eral-
morum saccararia inter sanctissi-
dum sublattum ab altaris scabello
instar palini vnius. In templo S. Ma-
tris in Portu seculo octo, decemue
homines magna cum ipsorum ad-
miratione per non modicum tem-
poris spatium, item inter Missæ
cerifica auilsum à terra viderunt.
Isabella Nogheria narrat, se cum
fœmina altera, in templo alio B.
Virginis à Schala prope Bahiam
fuisse, vidisseque Iosephum, cum à
sacro Missæ agendis de more gratis
intentus esset, suspensum solo aere
inniti, séque strepitum dedita opera
fecisse, si forte ea re permotus in sta-
tum suum se reponeret, cumque ip-
sum nihil moueri vidissent, se ipsas
reprehēderet, multiebrē leuitatē in
admirationē, & reverentiā vertisse.

*Quanta
estima-
tione a-
pud Re-
gia classis
Prefe-
ctum
fuerit.*

C L A S S E igitur sinum ingressa
(ut eo vnde digressi sumus, reuertan-
mur) occasio classis præfecto dubi
in statione cōmoratur, est oblati fa-
miliā iter cū Iosepho agēdi. Is illi
sermo.

sermone, & virtutum odore, qui ex eius adspectu, colloquutioneque emanabat, ita captus est, ut magno cum animi sui fructu vltro saepius hominem adiret. Attinebatur in eius nauibus homo Anglus, quem circa ea loca, quo eum sua traxerat fortuna, oberrantem, aut quid aliud agentem Hispani milites tanquam perduellē excepérant. Adiuit Præfectum Sacerdos ē Collegio alia de causā; cui Iosephus in mandatis dederat, ut miseri aduenae missionem peteret. Grauiatē id ferre visus est. Præfectus, multisque verbis, quare id facere non deberet, ostendit; tum Sacerdos, ut à se crimen amoveret in solentiæ, id se à suo Præside Iosepho iussum esse significauit. Ad Iosephi nomen Præfectus repente mutatus. Mittatur, inquit, & Iosepho concedatur: absit enim, ut illius unquam audeam præceptis refragari; nam cùm primū vidi hominem, nihil primo adspectu abiectius, nihil contemptius mihi videre visus sum: ac postquam

M 7

be-

328 *Vita Iosephi Anchietæ*

Bene, penitusque introspxi, nunquam tanta maiestate virum me adiisse memini, ad cuius conspectum tantopere ego me parui esse senserim.

ERA T, dum in Sebastianensi Collegio Iosephus moraretur, unus è familia Pernambucum petiturus; huic cum in discessu, quod nautici commeatus ad illud iter satis esset, daretur, iussit Iosephus annam duplicari, quod iter illi immineret duplo lōgius: nam vi tempestatis à Pernambuco abreptus, ²⁶ latus Septentrionale flectere coetus, ad insulas oræ Peruianæ in insulis adiacentes, quas ante insulas vocant, delatus est. Ita homini suis sedibus longè asportato profuit diuina sui Præsidis futuri incommodi prænotio.

VENERAT ad urbem S. Sebastianum dum Iosephus moraretur, hoc, aliisque tempore hospes ē Lusitania qui se coniugio orbatum simulabat, nouumque coniugium cum muliere Sebastianensis colo-

*Profectus
eiscenti
Pernā-
bucum
iubet
commea-
tum du-
plicari,
quod iter
illi duplo
longius
immine-
ret.*

*Impedit
ne ma-
trimo-
nium
contra-
hat, qui
se coniug-*

ni filia ambiebat; eratque in proximo, ut vtrinque sponsiones fierent. Cognouit id Iosephus, egitque cum magistratibus, ut per causam alienam ille simulator in Angolam allegaretur. Questus est mulieris pater cum Iosepho, quod filiae sive matrimonium impediisset; cum ei Iosephus hominis fallaciam detexit: ipsum vxorem habere in patria adhuc viuentem, & antequam ipse Angolam perueniat; eodem ipsis quoque vxorem peruenturam. Idq; ita euenit; misera enim mulier iam diu deserta a marito, nauim cum honesto foeminarum comitatu in Brasiliam cunctum concenderat, coniugem suum ut quereret, sed vi ventorum in aduersam oram dela lata Angolam tenuit triduo ante ut postea cognitum est, quam eò mari nus appulit. Opportunè igitur Iosephus Angolanum illud iter suavit, congressumque duorum coniugum in ijs locis futurum præ vidit. Ita scelus ingens prohibuit, grauia duo incommoda

gio vidua
tum simu
labat.

330 *Vite Iosephi Anchietæ.*
moda sublata, & qui antea Iosephi
iniuriam accusabat, Deo grates e-
git, se, filiamque magna fraude, ac
simul ignominia liberatos.

Fratrem
è Societa-
te graue
in mor-
bum la-
psurum
prauidet

VIDETVR adhuc in prouincia
administratione Iosephus fuisse,
cum Sebastianensis Collegij Rector
fratrem rerum gerendarum peri-
tum ad res domesticas obeundas ex
vrbe dimiserat, eiq; alterum è fra-
tribus comitem addiderat. Hi vene-
runt advicūm, in quo tūm Iosephus
morabatur, Iubet Iosephus fratrem
procuratore ad Collegiū redire, co-
mitē alterū vt inde peteret, priore
comite in Collegio relicto, q; satis,
superq; laborū, incōmodorumq; in
Collegio illi immineret. Is, fratre
procuratore cū comite altero pro-
fecto, biduo, triduoue post tā graui
prostratus est morbo, vt prope ve-
nerit ad extrema; ex quo intelle-
ctum est, quanta incommoda vtriq;
sua prædictione Iosephus redeme-
rit; & morbido in alieno hospitio
lōge à suis ægrotādi & valido ex cu-
ra ægrotō inseruiēdi, moraq; ob id

impe-

impedimentū rebus gerēdis iniecta.

ERAT adhuc in Sebastianensi
Collegio Iosephus, & rebus illius
oræ, ordinatis redditum ad superio-
ra parabat cum, uxore defuncta, vir
primarius in vrbe S. Sebastiano ab
ipso petierat, vt se in Societatem ad-
mitteret. Id se facturum Iosephus
promisit, cum negotia quedam, qui-
bus vir ille tenebatur implicitus
trāsegisset, quorū causā erat Bahyā-
profecturus, eōq; se quoq; venturū.
Venit ille Bahyā, transegitq; nego-
tia sane ex sententia; interim amor
humanæ prosperitatis omnem de-
religiosa vitā illi diuinitus inlecta
cogitationem penitus aduissit. Venit
haud ita multo post Iosephus, fit il-
li obuiam mutata mente inconstans
Societatis canditatus. Rogat Iose-
phus, ecquid se ex humanis tricis
expedierit? ille solito honorificen-
tius, & honestioribus titulis, quam
familiarem hominem, & Societatis
conuictum iam praesantem deceret,
Patrem cōpellans, se quidē impedi-
mentis ait esse liberum, sed statuisse
in

*Infelix
mortis ge-
nus cuius
dā pra-*

dicit.

332 *Vita Iosephi Anchietæ*

in Lusitaniam redire: ibi petiturum
denuò Societatem in patria , & in
Societate moriturum. Intellexit Iosephus mentis inconstantiam , vul-
tuque ad seueritatem composito,
manu ei leuiter humerum pulsans;
Sodes, inquit, quod de profectio-
nis, venies quidem in Lusitaniam,
tamen neque in patria, neque in
Societate , sed h̄ic in Brasilia mo-
rieris , & eo mortis genere
quo dignus est, qui Dei inuitamenta
aspernatur. Si habuisset fidem mo-
nitis, n̄e ille sibi optimè consiluif-
set; sed debebatur, opinor, alijs do-
cumentum leuis inconstantia. Re-
diit ille in Lusitaniam , ac post ali-
quot annos Brasiliam repetit pub-
lica cum potestate nouam colo-
niā circa Caput frigidum con-
dendi. Cui rei dum dat operam, ac
per montes iter facit, à comitibus
seu destitutus, seu quo casu abiun-
ctus, nusquam amplius comparuit
euoluto demum anno, eius cadaver
arefactum ad ingentis rupis radi-
cem repertum, & agnatum est.

DVN

DVM post redditum à Ianuarien-
si illustratione in Bahyeensi Collegio
ageret, Franciscus Fernandus è So-
ciете nondum sacris initiatus
longo tempore quartana laboraue-
rat, & cùm die festo præsentationis
Virginis, quem diem S. Matris à
Schala vulgò nominant, II. Kal. De-
cembres multi è Bahyensi Colle-
gio, ad eiusdem Collegij templum
eius inuocationis causâ, duabus
leucis Bahya dissitum, proficisce-
rentur, hærebat quartanarius in
Collegio; erat enim dies parocys-
mi. Rogat Provincialis, cur non vnâ
cum alijs communem diei religio-
nem obeat? & o die respondet ille se
febrem expectare. Vade nihilomi-
nis, inquit Pater, atque ita eam illiç
relinque, ut non amplius re adoria-
tur. Iuit, sœuaque ibi eum inuasit fe-
bris: confert ille se ad templum;
atque ante Altare Virginis abie-
ctus, supplex ab eius clementia o-
pem petit, eò se Iosephi iussu veni-
se; ab ipso sibi mādatū esse cōtestās,
ne febrim inde referret ad Col-
legium.

Quarta-
nario im-
petrat sa-
nitatem.

334 *Vitæ Ioseph. i Anchietæ*
legium; Fauit Iosephi præcepto,
& iuuenis obedientiæ S. Mater, ra-
tamque habuit Patris auctoritatē,
ægrotusque molestissimo in poste-
rum morbo leuatus reuertit ad
Collegium.

*Ioanni
Fernan-
do fabro
in Socie-
tate mo-
riturum,
et alia
prædicit*

PER idem tempus Ioannes
quidam Fernandus Lusitanus ce-
métarius faber, vir integritate vi-
tæ, & pietatis studio in primis pro-
bandus Bahiensis Collegij fabricæ
operas locauerat. Hic cum in sacra
templi turri æra Campana suspen-
deret, venite eo Iosephus, & magna
voce inclamans; Ioannes Fernan-
de, inquit, accuratè apta æra issa:
tu enim primus è nostra Societate
futurus es, in cuius funere ipsa pul-
fabuntur; & huic erat coniux in Lu-
sitania. Præterière ab eo monito
pauci menses, & tempus appetebat,
quo Pernabucense Collegium sui
muneris obeundi causâ Iosephus
ihiuferet. Si uidebat ei Patres, vt
antequam idonea tempestas ef-
flueret, nauigationi se commit-
te.

teret. Ille interim per dissimulationem procrastinabat: vni tamē Patrum dixit. Vrgent hanc meam Pernambucensem profectionem, neque sciunt diuinæ esse voluntatis, ut festo die conceptionis virginis hic siem: certa enim in illum diem hic me manet occupatio, & hoc quoque loco futuram necessitatem in diuina voluntate perspetuit; qui se in eum diem maneret occupatio, cum rediit, tum demū intellexit. Victus tandem Sociorum monitis profactionem parat; & cū indiscessu patres, fratresq; paterna demore charitate amplecteretur, nū ad Aloysium Fonsecam Sacerdotem venisset. Bene vale, inquit, chare comes, meque interim hic expecta: es enim mecum iturus Pernambucum; & ego de nauigatione huc te accersitū redibo. Cōscedit tādem; ac cū pl^o triginta dies nauigasset, aduersa tempestate in eūdē, vnde discesserat, portū reiectus est. Collegium ingressum. Patres ad eius cubiculum deducebant, cū

*Ioannem
Fernan-
dum fa-
brum in
Socia-
tem mo-
ribun-
dum ex-
cipit.*

ille se vocari alio significans, ad hos-
pitium se cōfert in quo fabri, qui
Collegium extruebant, hospitabantur. Ibi Ioannes Fernandus iam diu
gravi morbo pressus decumbebat,
& non multo antè certum de uxori
ris morte nuncium acceperat; idque
totum Iosephus diuinitus rescribat.
Accedit ad eius cubiculum, amica-
que oratione, ac piis monitis homi-
nem salutat, mōrentem duplī
malo consolatur; mox subiicit. Bea-
ta Virgo mater nostra me mātit ad
te, ut te in Societatem nostram ad-
mittam, vnaque nobiscum commu-
ni in fraternitate perseueres, tibi q;
id oneris impono ob gratiam tanti
beneficij, quo te hodie illius amore
afficio, ut mei memor sis, cum ad
conspectum sanctissimæ Matris
perueneris septimo ab hoc die; in-
deq; eum tanquam vnu è fratribus
in Collegium transportari, curariq;
iussit. Tertio inde die hominē inu-
sit, eique magna lātitiæ significatio-
ne, Ioannes frater, inquit, lātum,

opta-

optatumque nuncium ad te perferro: Bona tua coniux ante conspectum Dei tibi præstolatur; indeque digressus dixit multis audientibus: tam boni viri vxor, fieri non potuit ut periret. Septimo demū die, ut ipse prædixerat, à suo in Societatem ingressu ægrotus, præsente Iosepho, Sacerdotibus reliquis, alijsque multis è Collegij fratribus, qui suis precibus abeuntem animam iuuarent, excessit è viuis. Tunc Iosephus exurgens, magno cum animi sensu, cunctis audiētibus, in has voces erupit. Viri fratres, huic homini, quem nunc ipsi ex hoc loco spiritum ante oculos nostros in Dei manus reddidisse spectauimus, cùm tota vita fabrilem artem exercuerit, maximamque eius partem matrimonio coniunctus, Deus septem dierum spatio religionis, religioseque vitæ præmium repræsentauit, quoniam penitus se toto cordis affectu Deo permisit, ut postremo vniuersi iudicij die existat.

338 *Vitæ Iosephi Anchietæ*

existat in iudicium, & damnationē multorum in suæ studio religionis torpentium, quorum nonnulli adfunt in hoc cœtu; qui, cum annis multis in religione versati sint, nūquā tamē Deo se totos crediderūt hi meritō, iureq; optimo religionis præmio frustrabuntur. His dictis ē cubiculo excessit, attonitis cunctis, pallentique vultu relictis.

NON putem quenquam absurdē Iosephum fecisse iudicaturum, qui grandæuum hominem, morti proximum ad Societatē admiserit, tantum ut in ea nō sine familie incommodo paucis diebus ægrotis decumberet, ac moreretur, cum id ita factō opus esse in diuina volūtate perspexisset. Neq; absconū à ratione fuit hominis multa, & fideli opera de eo Collegio benemeriti præmia hoc religionis auctoramēto quasi quodam auctario cumulati. Et certè videtur diuina prouidentia hunc delegisse, vt homorūdis, & operarius multis parum de sua religione sollicitis, multorum annorum

annorum laboribus perfunctis, aliisque multa doctrina instructis, multisque annis in sui estimatione consumptis, ad brauium suæ vocationis, ut ipse Iosephus testatur, paucorum dierum, seu potius horarum cursu anteiret. Consilium enim Dei ad nostri iudicij trutinam expendere fas non est: possumus tamen miserationes eius super omnia opera eius collaudare, & nostræ desidiae culpam impetus, ardoresque ad virtutem sensim quo longius à primis temporibus progredimur, minuentis in nos conferre; palamque meritorum in studio bene sepe post multa tempora tyronibus concedere vel inuiti. Fateamur igitur diuinæ misericordiæ fuisse, animam illam, non undecima, sed extrēma duodecima hora ad veniam vocasse; ut pro mensura votorum multa Dei causâ patienti, cœlestium bonorum copia sub ipsum duntaxat vitæ exitum compleret; multisque votorum meritis ornata in cœlestium numerum abscitam

O beatis

340 *Vita Iosephi Anchietæ*
beatis in sedibus collocaret. Tri-
tum est enim, non quantum ipsi fa-
cimus, sed' quantum ipsius causa vo-
lumus, Deum spectare. Latronem
quoque ob maleficia in crucem a-
ctum, cum breuissimo illo tempore
se Christo penitus dedisset, coele-
stis cum ipso beatitudinis illo ipso
die consortem factum esse; ut mira-
ri desinamus, & diuina reuereri
consilia discamus, si quando vide-
mus egregia spe, & clara virtute a-
dolescentes, paucis multa cum lau-
de annis in religione actis, præma-
turo exitu vitam finire; &, cum ex
ipso ætatis flore primi fructus e-
rumperent, repente subscivos, pal-
mam, quam alij post multos annos,
multosque labores consequuntur,
statim in primo stadio, ac vix è car-
ceribus emissos præripere. Hos ni-
mirum ad ipsorum augendam vir-
tutem, & cumulanda merita, reli-
quosque claro exemplo excitando
diuina prouidentia vocationis be-
neficio dignatur. Ita alij ad operam
reli-

religioni præstandam, alij ad virtutem augendam; omnes demum ad merita cumulāda, beatissimosq; ex ea fructus percipiēdos ad religionem vocamur. Beati demū Christi ipsius testimonio, qui ad finem usq; contendent ad brauium.

SE D redeamus ad Iosephum. Est in hac narratione prophetici in ipso Spiritum multis in rebus deprehendere. Primum enim nouis ille Christi miles in Societatem à seculari statu, vti multo ante ipse predixerat, adscitus est: deinde septimo die, quem illi terminum Iosephum definierat, vitæ cursum confecit; tum primum funebre signum, quod è sacro illo ære auditum est iuxta ipsius predictionē, fabri ipsius in Societatē iam adsciti funus indicauit. Bahyæ præterea festo die Virginis conceptæ, sicuti monuerat, præsens fuit, negotiumque feliciter confecit: &c., cum vi tempestatis Bahyam repetere coactus esset, literas Præpositi generans

O 2 Roma

342 *Vita Iosephi Anchietæ*
Roma ad se missas accepit, quibus
ei Fonseca comes, vt ipſi antea ſig-
nificarat, dabatur; ex eodemq; vari-
cino cum ipſo, idonea redeunte
tempeſtate, Pernambucum nauig-
uit. Nec niſi propheticō ſpiritu noſ-
ſe potuit, mulierem fabri vxorem
ante Deum de mariti ſalute diuini
mifericordiam implorare. Sed, cum
quinq; in re vni prædictionum ve-
ritatē perspexerimus, poſſumus &
hanc veram fuisse pro certo hahe-
re; multoque magis quæ de viri cum
ipſa æternæ gloriæ conſortione pro-
nunciauit, præſertim cognita po-
ſtremæ prædictionis veritate quam
tametsi non statim, hand tamen ita
multis poſt annis nō inanem fuisse
conſtitit, cum vnuſ , aut altero
rum, quoſ ſuo ſermone perſtrinx-
rat, quique rei tum interfuerunt, à
ſua poſtmodum vocatione defece-
rint. Atque ita probo illi viro & ve-
rus, & felix, aliis verus quidem, ſed
infelix yates fuit.

ADORNATA iterum poſt lo-
annis Fernandi obitum Pernambu-
censi

censi profectione, antequam discederet, Franciscum Pintum Societas Sacerdotem salutandi causa inquisit. Grauiter hic in eo Collegio agrotabat, ut exigua admodum spes de eius salute superesset. Hominem igitur de suo exitu cogitabundum iubet se ad multos in diuina causa labores preferendos comparare, interim de cœlesti mansione curam ponere: non enim leui (inquit) manum ablutione cœlestem mensam inibis; neque te tranquillum manet mortis genus, longa tibi adhuc restat via; & ego Pernambucum ad parentum tuam, fratresque latus nuncius de tua reparata valetudine veniam. Surge proinde, sumptisque indumentis, templum adi, atque ante facrosanctā Eucharistiam Deo dignas gratias de redditā tibi ab ipso valetudine persolue; iussitque illi indumenta exhiberi. Paruit ille dicto illicoque sedata vi morbi, tanta exhausto corpori viriū accessio facta est, tantoq; vigore cœpit reuelscere, ut ex eo tempore ad valetudi-

Pernambucum
profecturus Fran-
cisco Pin-
to mul-
tos vite
annos, q.
mortem
in diu-
nia causa
obitu-
rum pre-
dicit.

O 3 niarium

344 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
narium non redierit,

INDE digressus Iosephus, assumpto Aloysio Fonseca, ut iubebatur; comite, Pernambucum nauigavit. Pintus interim versatus inter religiosa Societatis studia, labores, exercitationesque magno cum Ethnicorum, ac Neophytorum bono, multarum virtutum exemplo non modo ipse Iosepho superuixit, sed vitam etiam multis laudibus ornari post id tempus traxit in sextum & vicesimum annum. Tot enim ab anno 1582 quo eo morbo liberatus est, ad annum 1608. intercedunt, quo in Christiana causa sanguinem, & vitam profudit. Et quando in tanti viri mentionem incidimus, non fuerit inutile ad nostram, pietatem strenui Christianæ militiae ducis, memoriam non longa digressione à silentio duntaxat præsentis temporis vindicare: siquidem narratio à Iosephi rebus non abhorret.

LX

IN eo, quem supra demonstra-
vimus terræ tractu inter Pernam-
bucum, & flumen magnum ad Lusi-
tani Regni iura pertinere, interi-
ora tenent amplis terraram spatiis
aliæ, atque aliæ gentes, partim Chri-
stiano lumine illustratæ, partim in-
tractatæ, ac fama sub obscura tan-
tum notæ, ad quas nondum Euan-
gelij vox vnquam adflarat. Opta-
runt diu Societatis Patres hoc quo-
que ad Brasiliam pertinens proscin-
dere nouale, multis interfusis gen-
tibus, terrisque notis, ignotisque à
nostris finibus semotum. Consili-
um diu, multumque agitatum, ac de-
more per multas preces Deo com-
mendatum, aliquot tandem post Io-
sephi mortem annis ad maturitatē
venit; statutumque est, gentium a-
nimos esse pertendantos, ac ferra-
mentoruni, aliarumque supellecti-
lium donariis, quæ apud ipsos in
precio habentur, dandam esse ope-
ram, ut ad amicitiam allicerentur:
nam pecunia aurū atq; argentū apud

Narra-
tio de P.
Francis-
ci Pinti
peregri-
natione
& mar-
tirio.

O 4 Bar-

346 *Vitæ Iosephi Anchietæ*

Barbaros nullius est usus. Duo, præter cæteros eorum, qui eam sibi prouidiuciam depoposcerant, Pernambucensis Collegij, lecti sunt Sacerdotes, Franciscus Pintus, cuius modo meminimus, & Aloysius Figheria.

PINTVS annos natus quatuor, & quinquaginta. magnus vir religiosus, & prudentia affiduus in precibus, & diuina cum Deo agendi consuetudine bene, multumque exercitatus; Brasiliarum rerum, & idiomatum abunde peritus; atque ad Barbarorum sibi conciliandos animos ad primè factus: tanto præterea studio propagandæ fidei, hominesque ad sui conditoris cognitionem adducendi, tantoque ardore pectus periculis quibusque obiciendi, ut Brasilia vniuersa angustis illius nimis magnitudini finibus esset. Figheria ætate quidem iunior, multis tamen & ipse à natura, & diuina gratia dotibus instructus, multa etiam doctrinæ ornatus; & qui pari animi ardore, ut in eam expeditiōnem Pinto comes adderetur, con-

tend
poste
rēt.
quie
diffic
susce
clesia
SE
tium
num
to C
id à S
tu, c
fert
sint,
tas p
soliti
tores
quid
rinar
man
more
runt
Sylu
ho n
rum
liun

tenderat, scilicet ut tali duce Apostolicæ militiæ rudimenta ponearet. Siquidem Pintus quater, quinque in mediterranea eiusmodi difficiles, durasque expeditiones suscepérat multis adductis, ad Ecclesiam gregibus Barbarorum.

SED erit illud quoq; operæ premium, qualis harum peregrinatio- *Ratio i-*
num ratio sit, per noscere. Adhibi- *tine-*
to Christianorum indigenarum, ad *rum ad*
id à Societate educatorum comita- *ignotæ*
tu, quæ maiore, quæ minore, prout *gentes?*
fert occasio, qui laborum adiutores
sunt, iter in mediterranea per igno-
tas plerumque sylvas, asperasque
solitudines capessunt impigri ven-
tores animarum. Commeatus si-
quid portant, non aliud, quam farri-
nam militarem, quam diximus, ex
mandioca; qua deficiente, gentis
more venatu, pescatuue; qua occur-
runt flumina, stagnaque, vicitant.
Sylvae enim, campique in magna
hominum infrequentia, vario fera-
rum genere abundant ad esum uti-
lium, & comites indigenæ sagitta-

O 5 rij

348 *Vitæ Iosephi An. h[ab]it[us]*
rij sunt pene periti, & configendis
feris exercitari : piscationi verò ita
assueti ut nullam artem melius te-
nere videantur. Hic viatus Barbaro-
rum more in die in partus, & ea
culinæ opportunitate, quam sylue,
rupesque subministrant, apparatus,
panis instar, & opsonij. itinerum
compensat lassitudinem; ac sæpe ac-
cidit, ut quadragenarium malia qua ie-
iunia piscibus, ac, non raro minutis,
pauculisque pro natura locorum,
fluminumque eadem ratione tradu-
cantur.

Ex arboribus etiam, si quando-
copia est, oppiparum, ac delicatum
opsonium lecta suppeditant mella
quæ apibus liberè vagantibus, atq[ue]
in scissuris petrarum, arborum
que à lucaria sibi parantibus, ne-
mineque ea colligente, è fauis
arboribusque copiosè deflunt.
Cum ad coetus veniunt, mapaliam
que infidelium, indigenæ comites
in suorum gentilium colloquium
se insinuant, facileque inter eius-
dem

dē naturā homines conuenit, mu-
neribus ipsorum animos demeren-
tur: deinde Patres sese inferunt, ser-
monemque de Deo rerum omnium
conditore, deque æterna vita, æter-
nisque præmiis, suppliciisque ado-
riuntur; consuetudineque inducta,
ad explicanda Christianæ vitæ ru-
dimenta descendunt, sensimque ru-
des animos ad amorem æternorum,
& conditoris suæ venerationem in-
vitant. Cui ut cultum adhibeant, a-
nimæ suæ saluti, & præsentis vitæ
commodis consulant, eos à sylvestri
vita, & vaga abducere, & ad vitæ
societatem, victumque leniorem si-
bi tutis in sedibus parandum per-
trahere conantur. Quam ad rem Pa-
trum comites multum prosunt, Pa-
trum dicta excipientes, & ipsi, pro-
ea, quam rudibus ingeniis natura,
assidua cum Patribus consuetudo,
& frequens Catechismi usus dicen-
di copiam suggerit, de rebus iisdem
multa persequuntur; tum de socia-
lis vitæ commodis; de copia rerū in
cultis, maritimisque locis, pro ca-

O 6 ptus

350 *Vita Iosephi Anchietæ*
ptū gentis alia subiiciunt; quo fit
vt multorum mentes diuina Boni-
tas permoueat, qui se ad audita pre-
bent obsequentes.

A T Q V E hac ratione Franciscus
Pintus multa animarum millia suis
excursionibus ad Christianorum
cœtus, & ad frequentia, cultaque
loca pertraxerat. Eodem studiova-
na cum Figheria ad hunc, quem sibi
lætissimum, opimæque frugis cam-
pum proposuerat, quemq; sui Apo-
stolatus extremum habuit actum, se
cōpararat. Missu igitur Præsidis Pro-
vincialis Ferdinandi Cardinij, & po-
testate facta, opeque Brasilici Præ-
toris Didaci Botellij duo aduersus
Tartareas potestates coniurati fra-
tres Pernabuco anno post partum
Virginis 1607. Ianuario mēse disce-
dunt; mari iter faciunt Septentri-
onalem orani adlegentes: leucas
centum viginti emensi ad locum,
quen *Iagaribam* nominant, excen-
sionem faciunt; pedibus inde iter
in mediterranea capiunt viatorio
hostili nixi, modicum indigenarū
comi-

comitatum secum trahentes, & erant eorum aliqui ex ea gente, ad quam inquirendam mittebatur. Nō usquā difficultiora itinera humanis vestigiis calcata; loca omnia circum aquis, ac lato late stagnantia; ut nudus pedibus, frigida hyeme, per saltus, & nemora incederent. Sylva in qua montes asperi horridique dumis, nulli aditus, semita nullæ; omnia desis arboribus obsepta; neque progredi, ne pedem quidem unum licebat, nisi quatenus ferro, & lacertis, adiuuante comitatu, via aperiretur in diem. Tanta cibi penuria; ut herbis persæpè spontenatis famem tolerarint. Cum his difficultatibus annum integrū obluctati, tandem plus centum leucas aperti sibi, ac propè dicam perfossi itineris emensi, perrupere demum ad mōtes Ibiapanæ. Est is locus leuis plus minus cētum cis Maranone non longè à finibus Ethnicorum, quos quærebanit; ad quos ut penetrarent, tres tantum aditus, per quorum unum intrandum erat, sepe

O 7

offe-

352 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
offerebant; sed iij à Barbaris, feri-
que hominibus tenebantur, nō mo-
do Christiano, ac Lusitano, sed pla-
nè etiam non secus ac si feræ sylue-
stres essent, humano nomini infe-
stis; qui non modo externis homi-
nibus, eò aduenis, sed ipsi etiam
inter se vicini vicinis inimici sint;
nec fidem, sanctamq; societatem
ullam nōrint: non aliis his Tapuyas
immaniores esse dixeris. Misère pa-
tres ad eos qui proximi erant, semel
& iterum, qui eos muneribus ad
amicitiam pellicerent, transitumq;
ad ulteriores populos impetrarent;
nihil pacatum ab iis expressum est.
Venere ad eos qui claustrum alte-
rum tenerent, parique ratione il-
lorum animos tentarunt; nihilo
plus profectum est: irriti igitur
ab utrisque nuncij redière. Contu-
lere se ad tertios, si fortè minus
asperitatis inuenirent, ii omnium
teterimi, nunciis ad se munera fe-
rentibus, responsi loco cædem red-
diderunt, uno seruato adole-
scen-

sciente octodecim annorum, quo
vterentur indice ad Patres ad necē
perquirendos; atque ii felices hāc
beatam sortē suis ducibis, ac ma-
gistris præripuerunt. Haud multo
intericto tempore, dum quid agē-
dum, aut quā iter intendendum, in-
certi patres inter se deliberabundi
hārerent, ecce tibi ad 3. Idus Ianua-
rias anni 1608. magna ē montibus
Barbarorum manus exscendit, pro-
pioresque facti Patrum comitatum
sagittis lacescunt, eodemque impe-
tu mapale, quo interim dum hora-
tias preces persolueret, Pintus se
continebat, adoriantur. Prodit Sa-
cerdos, & quām maxima potest a-
mica oratione furentes illorum a-
nimos sedare contendit. Christiani
comites pro se quisque Barbaroru-
m furori se opponere, magnis voci-
bus clamare, hunc Patrem illum
sanctum esse, qui ad ipsos res cœle-
stes docendos, iterque ad animæ
salutem aperiendum venisset, vt e-
ius vite parceret, rogate; illi furorē
inflam-

Franciscus
Pintus
Martyris
um.

354 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
inflammati respondere, nihil sibi
cum illo; esse omnino ipsorum ma-
nibus neci dandum. Vnum è comi-
tibus, qui validius cæteris oblu-
ctando Patrem multo conatu de-
fendebat, interimunt, atque hunc
quoq; Pater ad æterna præmia præ-
misit: pauci denique inermes, ac
mites homines inflammatae multi-
tudini, & armatae diu obsistere
haud potuere. Patrem tandem bar-
bara feritate adorti vœte ligneo,
in caput adacto prosternunt, mul-
tisque repetitis ictibus exanimant,
maxillæ confractæ, excussi oculi
cranium totum comminutum. Nō
Iongè inde aberat Sacerdos alter,
cum puerulus è comitatu inter eas
turbas ad eum Lusitanicis vocibus
inclamat; Pater, Pater consulevit;
ille confessim in intimas sylvas se
recipiens, quaminis illum quoque
ad necem Barbari diu quæsissent, il-
lorum tamen oculos diuina serua-
tus ope effugit. Barbari Sacerdote
omisso, quod reliquum iis furoris
supererat, in mapale effundunt,

tenuem-

tenuemque illam suppellecstilem,
quam ad sacrum apparatum, & mu-
nera in Barbaros distribuēda com-
portarunt, hostiliter diripiunt. Hac
tetra victoria, exiguaque præda cō-
tentis, ad suos se retulerunt. Inde lo-
cus datus Figheriæ cogendi dissipati-
os comites, & cædis locum adeun-
di. Iacebat exanime cadauer quas-
fato, ac deformato capite, facie
cruore, tabo, lutoque foedata; ab-
stergæ inde sordes, abluta facies
corpusque in reti gentis more com-
positum ad sepulturam ad radicem
montis, pro ea, quæ in rerum omni-
um difficultate copia suppetit, de-
latum est. Unus è fustibus, quibus
faerū illi caput cōtusū est, à Barbaris
relictus, crurore, ad indicium cru-
delitatis infectus, ad nonnullū no-
strorum solatium Bahyam usque
perlatus, magna veneratione in e-
ius urbis Collegio seruatur. Ita vir
fortis, & athleta invictus, cuius
palmam cœlestes acies diuinis lau-
dibus honorant, in ignota barbarie
nulli fidelium notū, sine honore, si-

ne.

336 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
ne nomine Deo, & Cœlitibus te-
stem suæ fidei nudum tumulum spe-
ciale triumphator reliquit. Spe-
randum tamen ex hac solitudine, &
locorum asperitate magnam ali-
quando ad homines quoque diuinæ
lucis copiam peruenturam, fortis-
simique ducis, paucorumque comi-
tum sanguinem in diuina causa fu-
sum, diuinis imbris irrigatum in
copiosam animarum segetem sur-
recturum. Atque hic fuit Iosephi
de præstantis athletæ triūpho præ-
dictionis exitus.

SE D nos ad reliquam de Iose-
phi rebus narrationem redeamus.
Is post Pernambucēsem profectio-
nem anno millesimo quingentesi-
mo octogesimo quarto rediit ad si-
num Ianuarienſein, urbemq; S. Se-
bastianum ut statum Societatis in
oris illis de more cognosceret. Co-
tigit vt in eduersum vrb̄i litus tra-
iiceret, vicos, parœcialaque illius o-
ræ inspecturus. In reditu cū canoā
ascendisset, vt vrbē repeteret, Pet̄
Leitanus è Societate ipsum comi-
tabatur

*Anibus
imperat,*

tabatur: erat malacia summa, æstus *ut sibi*
gravis, ac molestus, traiectio ali- *nauigatio-*
quot leucarum, neque vlla aura af- *ti um-*
flabat, ægrè eam cœli grauitatem *bram*
ferebat Leitanus: videt in arbore *faciant-*
Iosephius tres, quatuorue quaracies
insidentes (eæ sunt aues gallinarum
magnitudine purpureo colore in-
flavum vergente specie pulcherri-
mam) eas Iosephus Brasilico ser-
mone alloquens; Ite, inquit, cognata-
tas, consanguineasque vestras ac-
cercite, nostrumque iter volatu ve-
stro inumbrate. Illæ extento collo-
vocem, quasi accepti imperij signū
misere; indeque auolantes paulo
post magno grege redierunt, den-
sataque in nubem tamdiu canoam.
superuolantes vmbra fecere, donec
spatio leucæ vnius decurso, lenis
afflare coepit aura Fauonij: tūc Pa-
ter auiū dimisit comitatū. Ille qua-
si imperio perfunctæ, officiosa cro-
catione, & multis letitiæ signis a-
uolarunt. Hoc idē Leitanus Sacer-
dos factus post Iosephi morte mul-
tis grauibus viris præsētibus iureiu-
rando

358 *Vita Iosephi Anchietæ*
rando interposito publicè affirmauit; nec mirum ad hominis voluntatem cum Dei voluntate coniunctissimi naturas omnes se attemperare.

Dv m in Sebastianensi Collegio moraretur, vnius è Collegij fratribus, vt de piscatu in annonam Collegij prouideret, in pescatione cum pescatorū familia exierat. Pescatio longè siebat ab vrbe in sinu quodam, ac prope æstuario, ad insulam, quam Maricanam nominat. Tuit cum illis etiam Iosephus, tum vt ne per eos dies, quibus duratura pescatio erat, Missæ sacrificio carent, tum ut tempus illud ab interpellatoribus vacuum, cum Deo in ea solitudine traduceret. Increibilis piscium copia omnes rapuit in admirationem, quos cum ad salem legissent, ingens marinorum coruorum, aliarumq; aquatilium autem numerus ad expositam escam aduolantium magno erat operi impedimento, vt operam crebro interrumpere ad eas ambigendas nesse.

Longa
multo-
rum die-
rum pi-
scatio, &
multa
qua in ea
contige-
runt.

cesseret. Iosephus eas iussit inde
faciliere, Brasilico sermone allo-
quitus, Vos, inquit, hinc secedite
tantisper dum hi sunt in opere, ne-
que iis molestæ sitis, cum hinc dis-
cesserimus, tunc redibitis ad diari-
um vestrum capessendum. Quasi
verba illa vim habuerint humanos
sensus in aliis imprimendi, seor-
sim quietæ finem operis expecta-
runt; profectis inde cum Iosepho,
fratreque pescatoribus, gregatim ad
vorandas reliquias accurrerunt.
Verum inter saliendi operam, eo-
demne, an alio die, cum maxime o-
peri essent intenti, in aduerso lito-
re Pantheræ duæ intentis oculis in
pescatores apparuere. Significauit
frater Iosephi comes, optare se eas
épropinquo spetare; respondit Pa-
ter, absoluto opere fore eius rei po-
testatem. Interim Pantheræ se reci-
piunt; admonitus ea de relater,
magna voce iis inclamat, paulo
post ut redeant, esse qui ipsas velint
cominus adspicere. Cofecto opere,
duabus conséfis canois, Pater cum
toto

Panthe-
ra illi o-
bediunt.

toto comitatu sinū traiiciūt, ad liti-
tusq; accedunt; illæ tū in litore pla-
cidè se spectandas præbent, vt eas
per otium adspicere omnes ad faci-
etatem potuerint. Satiatis iam om-
nium oculis, Pater acceptam soli-
torū piscium partem iis proiecit:
illæ, quasi suo demerso contentæ,

*Maris æ-
stus in
litore o-
rantem
nō attin-
git.* abierunt. Eodem in litore die a-
lio piscandi, saliendiique operi in-
tentis aliis, cum se à cœtu, diuina
liberius contemplandi causâ sub-
duxisset, spatio trium, quatorue
horarū plus minus desideratus est:
eum, vestigia sequutus tandem in
litore sedentem frater illi comes
inuenit; & illo ipso tempore ma-
ris æstus accedebat, qui quasi diui-
no imperio accepto, cum præter
eum finem, vbi Iosephus sedebat,
longe fluctus eiecisset, ab eiustamē
corpoite ita vndas cohibuit; vt aquæ
illi & à fronte, & vtroq; ab latere,
quasi in sinum diductæ, ac veluti in
parietes erectæ, nulla contactum
alluvione, ac ne aspergine qui-
dem circumsepirent. Diceres nu-
bri

bri maris miraculum in transitu
Hæbræorum renouatum esse: non
audebat frater intra vndarū hiatū
se insinuare, sed extra ultimos fluctus
quanta maxima poterat vocis cō-
tentione Patrē cōpellabat; ad vocis
clamores, strepitum etiam, fragorē-
que afferum addebat. Cumq; ne sic
quidem fremitum maris superaret,
neque alto contemplationis somno
consopitum Iosephi animum exci-
taret, fretus & ipse diuino patroci-
nio; diductum intrat aquarum se-
ptum, Patremque admonet, tempus
esse hospitium repetendi, abeuntes
nde sequebantur; præeūteque Pa-
tre, talos subsequentis fratris al-
luebant; ille territus periculo Patrē
antecessit. Eum pater leniter verbis
increpans: nescis, inquit, quia ven-
ti, & mare obediunt ei? timere pro-
hibuit. Prætergressis tandem extre-
mam alluvionem, tū mare littore
toto coquatum.

VER S A B A T V R adhuc ibidem
piscationis eiusdē causā, cū sub no-
ctem inter coenā piscis frustū iussit
afferua-

362 *Vita Iosephi Anchetae*
afferuari. Ignarus eius cōfilijs comes,
cuius rei causā id faceret quæsivit;
hominis, respondet eo leuamento
indigentis. Mox conuersus ad orā-
dum: commendemus, inquit, Deo
miserum hominem, qui magno in
discrimine versatur. Vir enim no-
bilis Sebastianensis colonus Iose-
pho perfamiliaris ad ipsum literas
scripserat, quibus eum rogabat, ut
ad Ariam Fernandum ipsius per-
beneolum graui morbo prostra-
tum inuisendum veniret; eas seru-
lo Maurico preferendas dederat.
Erat huic iter per loca Patheris in-
festa; cui nisi Iosephi precibus, hac
omnia diuinitus noscentis; diuinū
præsto fuisset auxilium, iuuat cre-
dere in columnem peruenturum non
fuisse. Duabus horis ab eo sermone
transactis, noctis tenbris, cœlo
pluvio, frigida hyeme, puer cum li-
teris madidus, & lassitudine semia-
nimis aduenit; quem humaniter
exceptum curauit Iosephus recrea-
dum, eiq; partem piscis, quam se-
poni iusserat, in coenam dedit: &
antequam

*Seruulū
per infe-
sta Pan-
theris lo-
ca iter
aben-
tem pre-
cibus ad
iuuat.*

antequam aut literas resignaret, aut de puerō quidquam ei renunciaretur; & à quo missus & quid esset in literis, prædixit. Ergo ad Collegiū redeundum est, subiecit illi comes. Magis se posse ægrotō ex eo loco open ferre respondit, quam si eo veniat. Postero die, pro illius salute Missæ sacrificium obtulit: post sacrificium à fratre comite rogatus; visiturusne esset ægrotus: male, inquit, eum morbus est habiturus, sed tamen periculum euadet, vixitque postea in multos annos.

Absoluta pifatione, iussit Pater apparari redditum in crastinum. Erat tempestas turbida, densus imber, granisque ortus sub vesperam nunquam cessauerat, & duraturus noctem totam videbatur, Obiecit ei comes opportunā fane Patrem repellat ad iter clegisti. Cui Iosephus: utinam tam simus ipsi viri boni, quām de nobis Deo curæ est; nō enim tantū die crastino imber molestus nobis nullus erit, sed ne nūc quidem, tempestate tanta, viuis est,

P qua

*Reditus
illius à pi-
scatore.*

Pluuiia
illi par-
cit in i-
tinere.

364 *Vita Josephi Anchietæ.*
qua sumus cras iter facturi. Poste-
ro die iter manè ingressi, ad
vicum S. Barnabam, qui tribus in-
de distat leucis, quacumq; iuerunt
via tota ad latitudinem triginta
passuum solum siccum, ac nullo ten-
tatum imbre ad vicum usque inue-
nerunt, cum circa loca omnia no-
turna pluuiia maderent.

Neque verò hoc solum; sed alio
etiam tempore eandem in eum be-
nignitatē Deus declarauit: nā cū Ea-
dē in ora Ianariensi vna cū Alfonso
Gonzalo Sebastianensi colono, &
altero eius propinquo per montes
iter faceret, in magna pluuiā, & alijs
madidis vestibus ad finem itineris
venirēt, mirabātur ipsū vnum siccis
vestibus apparere. Quibus ille re-
spondebat; suis vestibus, quoniam
per horæ essent, aquam non adhæ-
re, cum re vera valde essent detrita.

*Simiorum
ludus.*

Sed in redditu à piscatione cū iter
facerent ad S. Barnabā simiū pregrā-
dem barbatū (quod iis in locis nouū
non est) in arbore insidente sagitta
vnis è pescatoribus confixit, ad
cuius

cuius casum, stridoremque ingens
superiorum gressus quasi ad funus patris
familias accurrit magna consterna-
tione: tum pescatores eos quoque
interficere in cibum adoriuntur;
tam grato enim gustu Brasili illis
vescuntur, quam aliae gentes hœdi-
calis, suillis, ac leporibus: nec mirū
homines, qui in summa lautitia hu-
manas carnes habeant, à pecude
corpore humanam speciem refe-
rente nō abhorre. Ab ipsorum
tamen cæde Pater Pescatores pro-
hibuit; monitos tantū ut è ridiculo
pecore ludum captarent, & quo ma-
jorem pescatoribus oblectationem
adderet, simiis lingua Brasilica præ-
cepit, funus suorum ciuium ut pro-
sequerentur: tum pro se quisque
multo stridore, & belluino planctu
obtemperare contendunt; cum alijs
per plana quadrupedarent, alijs per
arbores ex ramo in ramum, & ex
arbore in arborem transflentes,
exequias & ipsi sublimes proseque-
rentur: horridisque vocibus, ridi-
culisq; sānis vtriq; ut poterat, in suū

P. 2

gre-

gregē Grassatoribus iniustas cædes
exprobantes, Hac funebri pompa
miseræ bestiolæ cum ad duarū fer-
mè leucarum spatiū sui gregis ho-
stibus ludibrio, & oblectationi fu-
issent, ad vicum iam accesserant, ac
ne rursus à vicanis violarentur, ius-
fit eas Pater in suas sedes redire: il-
læ, commeatu accepto, in sylvas se
recepérunt. Hæc non commisera-
tione solum illarum pecudum, aut
quod illarum lusibus delectaretur
Pater faciebat; sed vt diuinā legē in
honorē adduceret, tardasq; indige-
narū mētes ad sui cōditoris cultum,
venerationēq; excitaret: q̄ppe doce-
bat eos omnia cōditori vniuersi pa-
rere; & qui diuinis præceptis inté-
grè obtéperat, omnia illis inferui-
re. Quod in vipera etiā, vti supra re-
tulimus alio tēpore aliis ostēderat.

*Alia
que in
piscatio-
nibus
admira-
tionē ha-
buere.*

Et, quando cum piscatoribus,
piscationibusque versamur, subii-
ciamus alia eiusdem generis, quæ
diuersis locis, tēporibusq; euenerent.
Homo Lusitanus cum ad piscationē
se conferret, obulum Iosephū ha-
buit

buit in itinere, à quo cum venerabundus benedictionem petiisset, iacto reti ingentem piscium numerum ad admirationem usque exceptit; quod totum Iosephi tribuit prestationi. Et quidem pescatoribus indicare, quā copiosam pescationem facerent, erat usu quotidianum: nā, cum in Bahyensi Collegio esset magna piscium penuria, pescatores, qui in usu Collegij pescabantur, die quotidiane mane inanes redière, quod pescibus mare vacuum videretur, ita nulli usquam apparebant. Eorum ad se magistrum Iosephus accersit; et que ē Collegij specula locum indicat spatio leucæ unius dissipitū, Piraiæ sinum appellant, ibi prædam copiosam reperturum. Paret ille dicto; & cum sociis eō profectus, ingentem magnorum mugilū numerum domum retulerunt. Solitus est ipse persæpè ē pescatoribus sciscitati, quod genus maximē piscium ostarent; & ut quisque proprium genus nominaret, ita cuique alias, quae alias regiones, quibus pescantur

368 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
carentur, assignare. Et quamuis nō
quam ea loca piscator vlliis perten-
tasset, imo verò persæpè ne nota
quidem essent, tamen & quod vo-
lebant, & quantum volebant, capie-
bant, ita ut interdum retia remitte-
re cogerentur, ne multitudine pi-
scium dāmni aliquid paterētur. Di-
uersabatur interdum in vico, cui à
Spiritū S. est nomen Bahyæ subur-
bano: erat iam solemnis eius loci
piscatoribus consuetudo, quo die
piscatum exirent, Iosephū ante co-
sulere, quo in loco piscatio iis esset
fructuosa; neq; vnquā votis frustra-
bantur, quamvis & sterilibus in lo-
cis, & intempestiuè, modo à Iose-
pho indicatis piscarentur.

Tantam apud illos auctoritatem
per illam, quam referam occasione
aut primum est adeptus, aut certe
partam multum auxit: nam cū ibidē
ut solebat, versaretur, aduertit die
quadam magnum silentium in vico
vicanosque magno mœrore, so-
lito quietiores sedere otiosos. Per-
cunctanti causā respōderunt, ciba-

riæ

ria sibi deesse; iubet ille omnes ad mare secum ire, cibos haud dubiè reperturos. Negant idoneam ad pi- scandum esse tempestatem; quod tū celum, tum mare ipsum aduersetur. Infat nihilominus Pater; omnes vt eant, neminem voto frustratū re- diturum. Iuēre omnes: mare sequum altius semper intumescebat. Dicunt vicani: vides præsens tuis oculis mare esse intra stabile: quærerit nihilominus ex iis Pater; quos pisces o- pratis? Respondent cōtéptim xareos minutos. Est id gentis pisciculorum palmi vnius ferè magnitudine, quo- rum illo anni tempore nulli solent apparere, sed post aliquot menses affluere. Tum Pater locum iis circa litus minus millē inde passibus in- dicat; ibi forte eorum piscium quan- tam velint copiam. Eò se conferūt, & paruis reticulis iniectis, atque a- deo nudis manibus, quantū quisque voluit ad satietatē exceperūt. Itaq; admiratione leti, Deo gratiasagētes multa cū gratulatione domūrediēre.

HIS, aliisque eiusmodi benefi-

P 4

eijs

ciis per Iosephum affecti indigenæ
hominem magna veneratione pro-
sequebantur: de eo, tānquam de ho-
mine supra natūram potestatem ha-
bentc & sentiebant, & loquebantur
Quanta estima-
tione fu-
erit a-
pud Bra-
stos.

hominem magna veneratione pro-
sequebantur: de eo, tānquam de ho-
mine supra natūram potestatem ha-
bentc & sentiebant, & loquebantur
Cum eum post mortem significare
vellent, Patrem illum dicebant, qui
nobis pisces, quos vellemus, præbe-
bat; qui, cum ab ipso opem petere-
mus, nos ab omni periculorum ge-
nere, atque adeò à morte ipsa erue-
bat. Tantam enim de ipso existima-
tionem conceperant; ut cū apud
eos versaretur, quocumque ituri
essent, aut ad venationem, aut ad
res suas transfigendas, non ante iti-
neri se committerent, quam ipsum
adirent. Pater, inquiebant iter est
mihi in hanc, illamue oram, dic(sic
enian illi loquuntur) ne illic mori-
ar; &, vt id consequar, qnod opto:
noe malus coluber me feriat:
& saluis rebus, incolumis do-
mum redeam? Ita Patris promissio,
quasi certo salutis accepto pignore,
læti proficiscebantur, læta omnia-
fibi pollicentes. Neq; in hoc vico-
tan-

tantum, sed in omnibus etiam circa locis hæc de illo apud omnium ordinum homines fama percrebuerat; ipsum quidquid vellet, à Deo impetrare, Deumque ipsum illius petitionibus semper annuere.

In vico alio indigenæ ali qui canam in mare dēducere nitebātur, sed propter hominum paucitatem grē illam submouebāt; fortè præteriit illac Iosephus: illi à concepta de homine opinione petūt, ut ipsorum conatibus sua benedictione aspiret. Nō modo se iis benedicturū respōdet sed opē etiā manu allaturū miserebatur, cū manū operi & ipse admouisset, statim multa facilitate lignū in vndas impulerunt.

Sed nos ad filium téporis perse-
quendū redeamus. Erat adhuc Iose-
phus in Sebastianensi ciuitate cū anno
1585. Christophorus Goueanus Soci-
etas Sacerdos iussus est Visitatoris
munere eam prouinciam inspicere: fit prouin-
&, siue superiore anno vnā cum cia Visita-
Iosepho eō venerat, siue, quod tor.
verosimilius est, in Ianuariensi ora

Anno

Domini

1585.

Christo-

phorus

Goueanus

372 *Vite Iosephi Anchietæ*
tum versabatur, & obita fortasse ea
prouinciae parte, ad reliquam sui
muneris iurisdictionem conficien-
dam cum Iosepho; aliisque de So-
cietate Bihyam nauigabat; cum
fœua coorta tempestas eo usque in-
crebuit, ut nauis, domito iam gu-
bernaculo in sinus, & æstuaria, qui-
bus subinde littora scinduntur, cu
certo naufragij periculo impelle-
retur, ita ut vi nulla posset retineri.
Naturæ arti diffisi, omisso nauis re-
gimine, se totos vi tempestatis per-
misere, vna spe salutis in votis tan-
tū relicta. Patres infra nauis tabula-
ta se receperāt, atq; ad naufragium,
mortēq; excipiendam per confessio-
nē, mutuāq; hortationem, & preces
se comparabant. Solus Iosephus su-
pra tabulata apprehēsis rudentibus,
oculis in cœlum fixis, aduersus ma-
ris, tempestatisq; fœuilitā precibus
pugnabat. Interim unus è fratribus,
ut suam excipiat confessionem, ora-
ntem interpellat Negat Iosephus.
id necesse esse: quid, inquit ille, nō
ne perimus omnes? negat iterū Iose-
phus.

*Sauam
maris
tempestati
precibus
sedat-*

sephus. In spem alter erectus instat nihilominus aliquanto importunius, ut certius aliquid exprimat responsum. An non sumus hic omnes mari absorbendi? castigauit importunā cōtētionē Iosephus non sine aliquo reprehēsionis acculeo, idq; iam tertio negauit. Ergo, subiicit molestus interpellator, descendā idq; Pātribus metu cōsternatis nunciabo. Vetuit id Ioseph⁹: quid enim obesse potest illos esse in precibus? Ille Iosephi promissio fretus acquieuit, rei exitum securus expectans. Post paulò, vi tempestatis remittente, sedato tandem mari periculum discussum.

Eodē in itinere ignatius Tolosā Societatis Sacerdos in morbū incidit; cumque Caput frigidum tenuis-
sent, eūq; è nauī in hospitiū exposu-
isse, in intestinorū tormenta versa graui
morbi vis est, & eo vsq; se intēdens morbo
fauit, vt spes vitæ nulla supereasset; precibus
& iam deliberaré Patres, illicne eū sanas.
sepulturæ traderent, an ad Sebastia-
nense Collegium corpus exanime

P 6 repor-

374 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
reportarent? Interim Iosephus cōfiliū dissimulans, fratrem curatiōnū peritum, qui illius curæ præerat, quānus desperantem monet, ægrotō remedium aliquod, saltem ad speciem adhibeat; futurum omnino, ut non moriatur eo morbo, non tamē remedia abiiciat; neque quemquam de re ipsa alloquatur. Paruit consilio frater, & hora circiter elapsa æger alleluia est, pristinamque tandem Dei beneficio recepit valetudinem, atque vtinam eius ætas frugifera multorum fructum diutissimè prorogetur. Id totam Iosephi precibus impetratū, magis quam medicinæ virtute partum senserunt omnes.

Et multo iam ante Franciscum Diazium comité suū graui, periculosoque morbo liberarat. Ignis sacri genus est supercutanæ inflammationis acerbæ, ac periculosæ, quæ scriptores nobiles *Zosterem* nominat. Is in extima cuto circa humbos, dextero è latere nascens cum acerbissimo cruciatu, quasi perpetuo

*Zostere
morbo
periculo
solabo-
rantem
ope B.
Virgin.
sanat.*

tho cinctu in orbem serpit: cuius ea natura est, vt si extrema coeant capita, exigua admodum spes vitæ superfit. Hic morbus Diazium inuasit, cum Portus securi sedem Iosephus cognoscendi rerum causâ inuiseret. Quare intendentibus se doloribus in dies, cum qui medicam manum admoueret nullus esset, ad diuinam eger implorandam opem se convertit. Est in eo portu templum Virginis matri dicatum, cui ab Adiutorio est nomen. Hunc locum Societas Patres, qui primi in Brasiliam traiecerunt sibi delegere, cœli salubritatem, & situs amoenitatem sequuti, sed aliquantum longe à frequentia; quo siebat sœpe, vt, ortore pente bello inter indigenas, gentem barbarem, & ad subitam iracundiam furentem, Patres locum deserre, & ad frequentiam configere congerentur. Re igitur deliberata, inde intra oppidum transtulerunt; mansit tamen loco religio, & reuerentia, iam inde à primis temporibus nata, cum primum Patres in ea,

*Templum B.
Virginis
ab Adiu-
torio.*

locæ venerunt; nam cum templum
vna cum fede ædificarent, & alia
opportunitates ad viçtum suppœte-
rent, vna aquæ potabilis copia desi-
derabatur: eam suppeditauit casus
admiratione dignus. Arborem in-
gentem secus fabricam vnuis exo-
perariis ligandi causa concende-
rat; cumque maximè ligna cæderet,
repente conuulta arbor ad terram
cadens hominem innoxia molliter
humi depofuit, suaque ruina montis
partem, cui adherebat; secum tra-
xit. Ex illo hiatu limpidiſſimæ aquæ
fons erupit ad potandum ad prime
gratæ; è qua cum variis morbis æ-
groti bibiſſēt, sanati sūt: cuius rei fa-
ma diſſita multos ad eā regionē vn-
diq; exciuit, quorū aliqui religiosā
ad eā sacrā ædē peregrinationē obi-
ere: alij inde accerſitā aquam ad va-
ria morborū genera certo reparatæ
valetudinis fructu adhibuere; ita
ut tum Christianorum, tum Ethni-
corum sermone celebrata aqua san-
cta Dei Matri vocaretur. Hanc se-
dem vna cum templo, & aquæ cu-
ſtodiam

fodiam numquam post suum inde-
discessum Pàtres deseruere : sed ad
religionem , piumque Christiano-
rum cultum conseruandum, ac con-
fouendum, Oratorijs, seu Hèremito-
rij nomine locum retinuerunt. Ad
hoc B. Virginis templum , quasi se
voto obligans , petiit ægrotus à Io-
sepho , vt pro se Missæ die postero
offerret sacrificiū: id se facturū pro-
misit Pater; interim tamē inquit, vni-
ge morbi locū oleo ex lāpade , quæ
ardet ante sacerdosctā Euctaristiā; nō
ægre erit Mātri, nos pri⁹ ad opē à fi-
lio petēdā cōfugisse. Ea inūctio do-
lōrē mitigauit, & quasi quidā præs-
futuræ valetudinis fuit. Postero die
Pater ad templū Virginis se cōtulit,
promissique fidem liberauit. Eodem
die, post Missā, cū se aqua ex eo fōte
ægrot⁹, qui vna venerat, abluisset, &
dolore, & morbo prorsus liberatus
est; vnaq; Bahyā Dei, diuinęque Ma-
tris landes deprædicātes peruenēre.
Alio tēpore (& videtur cum adhuc
regeret provinciā) è Ianuariē si-
nus superiora repetebat, cū prætergref-
sis insulis, quæ sinus ostio obiacet.

suo cubiculo prodiens Iosephus gubernatorem admonet, altum ut teneat; futurum alioqui, ut illo die Caput frigidum sine naufragij pericolo flectere non possint. Gubernator, etsi satis prosperam nauigationem esse sentiebat, Patris tamen monito in præsens obtéperauit, inflectendo tamen ad ipsum Caput accesserunt, & cum leucas fermè sex præteriissent, quod aspera esset nauigatio, anchoram ad insulam, quo venerant, iecerunt. Tum Iosephus iterum prodiens, monet, quamprimum anchoram tollant: non sane faciles aures præberet gubernator, nantæque quod quieta statione se vti existimarent: Iosephus tamen acrius contendere, quamprimum id faciant; qui si tantulam moram interposuerint, non fore inde potestatem munia illa commodè exercendi: tunc repente tanta ventorum vis ab Austro cooritur, ut contrahendis subito velis omni nautica turba occupata, anchoram vix cattibus auillam aliquandiu arantem

trahe-

trahere necesse fuerit. Quod incommodeum Iosephus non arte nau-tica, aut cœli obseruatione, quarum rerum erant illi doctiores, præser-tim suo gurgustio conclusus prouidere potuit, sed diuino monitu illi cognitum fuisse omnes vno consen-su professi sunt. Id Lupus Fernandus colonus Ianuariensis, qui vna nau-gabat, iuratū testis affeuerauit.

IAM è Ianuariensi ora Bahyam redierat, cum Emmanuelem Contium nondum Sacerdotem ad Seba-stianense Collegium è Bahyensi mittebat. Quæsiuit ille ex Iosepho, quādīn ibi futurus esset; tum Iosephus coniectis oculis in alterum, qui inde tum redierat rogauit quan-dia ibi fuisset, respondit ille, trien-nium totum cum semestri: tantun-dem Contium ibi futurum Iose-phus atq; ita fæciū est: quod totū Ioseph' reipōdit; humanitatis Scirenō potuit; cū suæ potestatis rem futurā non esse optimē sciret: siquidem haud multo post adolescentis pro-fessionē munus regēdæ prouinciae alteri concessit. Verum antequam

380 *Vita Iosephi Anchietæ*
plane prouinciam deposuit, in Bâ-
hyensi Collegio graui prostratus
morbo iacebat Petrus Andreas So-
cieratis Sacerdos. Ingressus ad eum
mane valetudinarij minister sensit
ægrotum solito grauius laborare, &
esse periculum in mora. Accurrit ad
Præsidem Prouincialem admonen-
dum, vt ad ultimam ægroti confes-
sionem excipiemad se conferret:
distinebatur tunc temporis Iose-
phus negotio, quo mature se expe-
dire minimè poterat; & antequam
ad ipsum valetudinarius plane per-
uenit, Pater illius nuncium præter-
tit, magna voce Ignatium Tolosanum
suo loco acciri iubet; qui ea, cui da-
bat operam, tantisper confessione
supercedeat; dum ad ægroti, & mor-
ti proximi confessionem accurrit.
Quo facto, confessio neq; absoluta,
ægrotus à mente ab alienatus est; ne-
que inde amplius rediit ad se. Hoc
etsi neque ad prædictiones, neque ad
miracula referri posse videtur, cog-
nitio tamen rei absentis, tanquam
præsentis, præterquam, quod haber-
& ipsa.

*Ægroti
graue pe-
riculum
absens
nouit.*

& ipsa admirationem, ex eodem
hausta fonte est, è quo & futuro-
rum prædictiones, & curationum
miracula manabant.

E T, quoniam in ægrotō homi-
ne id contigit, non incommodè
videtur hoc loco aliud posse re-
ferri. Decumbebat frater alius
eodem in Collegio, qui ex lan-
guore stomachi cibi genus om-
ne aspernabatur. Hunc, inuisit
Iosephus, rogatque ecquem ci-
bum sentiret sibi fore gratum?
Respondet æger: salitæ suillæ, aut
pernæ frustum stomacho arridere.
Iubet Pater id à penariæ cellæ cu-
stode postulari. Negat penarius ta-
le genus edulij domi esse: confert
se Pater ad cellam, & ex pendula ci-
sta, in qua assati pisces asseruabātur,
pisces frustum exsecat; quod cum
ad ægrotum attulisset, in pernam o-
ptimā conuersum erat. Id ægrotus
magno cum voluptatis sensu man-
sum cum deglutisset, stomachus aui-
de retinuit. AEgrotus postea cum
cellario eius duritiam questus quæ-
suit,

Ægrotus
languore
stomachis
sanat.

R
5
Ægrotum al-
eriorum
eodem
morbo
lanat.

382 *Vite Iosephi Anchietæ*
suum, cur id initio negârit, quod po-
stea Iosephus sua manu attulit? Ille
se purgans, vt, videoas inquit, quam
verè responderim, & quam pernam
ad te Pater attulerit, afferam & ipse
ex eodem loco. Vadit, frustum alte-
rum ex eodem abscissum pisce ad æ-
grotum affert; quod statim, vt prius,
ipso mirante cellario, perna, qualem
ipse optabat ægrotus. facta est, diui-
na clementia Iosephi votis vel ab-
sentis obsequente. Iaceret in tene-
bris miraculum prius nisi hoc alte-
rum uouo euentu in lucem illud
protulisset.

ADDAM & aliud huic non abs-
mille. Decumbebat ipse, vt saepe ex-
trema ætate solebat, ex morbo; eo-
dē tēpore unus ē fratribus in ualeu-
dinario eodem, quo prior stomachi
fastidio, nauseaque ægrotabat. Pa-
rauerant Iosepho in prandium pul-
lum gallinacium, quem acceptum,
vt erat opertum in lance tradidit ad
ægrotum fratrem afferendum suo
nomine; eique iussit nunciari, vt co-
mederet; & neque in posterum nau-
seam:

seam vllam, aut fastidium haberet.
AEger pio affectu obediendi, sancti
senis virtute fretus comedere ausus
confestim melius habere coepit;
paucisque diebus diuina adiutus o-
pe conualuit omnino. Hæc porro
hocne, an alio tempore acciderint,
incertum.

305

VITÆ.

JOSEPHI AN-
CHIETÆ ESOCIE-
TATE IESV

LIBER QUINTVS.

 N T E R has curas *Eius inua-*
tum regendæ prouin- letudo, &
cia, fratrumque op- frequentes
portunitatibus in morbi.
seruendi, tum Lusi-
tanos, Brasilosque inuandi perpetua
inualetudo, morbiq; assidui, homi-
nem toto penè tempore, quo fuit in
Brasilia, exercitum habuerunt, Ini-
tiū autē habuere morbi ab ea dor-
si lu-

384 *Vita Iosephi Anthiete*
si luxatione, quæ à primo ipsius ty-
rocinio per totū vitæ cursū illi mo-
lestia fuit. Accessere deinde varia in-
commoda frigorum, famis, itinerū,
fatigationū, ærumnarumq; aliarū,
penè quotidianarum, quas incur-
rat necesse est, qui in eiusmodi vi-
nea Domini versatur, quæ est cru-
cis fructuum feracissima. Ac si nihil
aliud accederet, quantam morbo-
rum, ac dolorum fementem in
neruis, artibus, compagibus, toto
que corpore fecerat aduersus ille
casus, cum homo tanta imbecilli-
tate propè semihoram altis aquis
coopertus hæsit in fundo fluminis,
indeque extractus, madida ueste,
cœlo pluvio iter persequi mul-
tas horas in noctem multam
necesse habuit. Tum perpetua,
cui ætatem pene omnem assue-
uerat insomnia, et si illi quodam
modo naturalis, corpus tamen,
& spiritus eo iewamento fra-
dauerat, quod ex sommi beneficio
perciperent. Accedebat multa cor-
poris imbecillitas morborum,

& no-

& nouarum tentationum illecebra
& perene nutrimentum: quæ etsi va-
lida ætas, fortiter sustinens, mi-
nus molesta sentiebat, iis tamen ho-
mini iam seni, & inualido haud
facile erat reluctari. Itaq;, quantum
de ætate viribusque in dies dete-
rebatur, tantum ad morbos, do-
loresque accedebat. Inde & fre-
quens decumbere, & pharmaca,
curationesque adhibere cogeba-
tur.

IN his languoribus adiuit aliquā-
do valetudinarij ministrū, quærit ex
eo, quid in cubiculo operam insu-
mat frustra? respondet se litteras ad
frōrem scribere Olyssiponem. Ad
coelum subridens Iosephus ait, ei li-
teras dato; præstat in præsentī mi-
hi prandium parari: languebat e-
nī ex mōrbo. Cognouit postea
certis nunciis frater, ipsam illo
ipso tempore, quo ea loquutus Io-
sephus erat, diem suū obiisse. Petiit à
Iosepho ad illius animam iuuā-
dam, ut Missæ semel sacrificium of-
ferret. Id tum se fecisse respondit
cum,

*Absens
qua longe
euene-
re cognoscit.*

386 *Vita Iosephi Anchietæ.*

cū à Deo ex hac vita educta est. Sed ex his, & superioribus Iosephi verbis licet coniçere, utramq; rem illi diuinitus indicatam esse, & mulieris mortem, & fratrem in cubiculo frustra scribendis literis occupatum.

ATTEMPTUM aliud non absimile, quod circa extrema illius tempora videtur contigisse. Literæ ad ipsum ex patria venerant à sorore, quibus nondum resignatis, & vnde essent, & quid ijs scriptum esset, præmonuit; multaque cum lætitia significatiōne sororem suam dixit graui, perpetuoque corporis dolore affectam, cùm diuina omni voluntate coniunctam, incommodum illud magna cum animi tranquillitate tollerare.

IN morbis porrò, quibus assidue afflictabatur, curationibusque talēm se præbebat, qualēm ipsius animi iniusta magnitudo, perpetuaque cum Deo communicatio, & toto illius vitæ decursu perspecta virtus non imperito cuilibet sua deat;

deat; vt pīgeat de eo valetudinarij ministri testimonium referre, tanquam rem leuem, & minimē parem tantae virtutis magnitudini: nullum vñquam ægrotum hominem se expertum esse minūs languentem in corporis doloribus, & quē fortē in patiendo, atque ad cūrātiones, diætasque obedientem, vel pēr ea ipsa tempora, quibus prouinciam regebat.

PHARMACHVM sumperat, *Amarum* cūm eo ipso die carnes illi ferunt *prandium* in prandium cum amara cucurbita elixatas, quod per imprudentiam non animaduerterat is, qui illas co-
merat. Senfit igitur, cūm gustasset, amaritatem; itaque ægrē comedebat. Ratus valetudinarius ex pharma-
co, & naufea laffatas vires esse sto-
machi, ad eum excitandum, Patrem hortatur strenuē vt comedat; sto-
macho enim vires reddituras. Tum ille sibi vim faciens, quasi multa cū incunditate manderet, valetudina-
rio obediuuit; hausit etiam ex amara illa decoctione misum iutcaū.

Q

mentum

mensum: quæsiuit deinde, an ali-
quid ex eo superesset alijs dandum;
negante valetudinario, obticuit.
Paulo pòst sensit valetudinarius er-
ratum, redit ad Patrem consterna-
tus: me cæcum, ignosce, inquit, Pa-
ter, mea imprudentia te perdidit.
Cui subridens Iosephus: non me,
ait, perdidisti frater, sed recreasti
potius; cum me voluerit Dominus
tantulum suarum acerbitatum de-
gustare, cum è cruce pendenti fel, &
acetum in potum sunt oblata.

*Leuantur
regendi
munere,*

SED crescentibus in dies exerci-
ti senis morbis, doloribusque, fuit
onere leuandus alios regendi, cùm
se ipsa natura iam regere non pos-
set. Id fuit hædū ita multo post eius
è Ianuariensi ora cum Visitatore
Goueano redditum, anno eius sæcu-
li octogesimo quinto, aut sexto in-
eunte, septimo eius Prouincialis
administrationis: tot enim annis
prouinciam tenuit, cùm septuage-
simi octauo suscepisset. Successor
est illi datus Martialis Belliar-
tes.

POSI.

Posit o regendi munere, & le-
vatus vtcunq; ex morbo, ad inferio- *Eius vi-*
ra Brasiliæ, vbi maximam vitæ par-
tem egerat, redire iussus est: hæsitq; ta.
aliquandiu in Sebastianensi Colle-
gio: in multa tamen imbecillitate
valetudinis, & variorum morbo-
rum conflicitatione nunquam cu-
ram posuit totum se in aliorum v-
tilitatem impendendi, studio, atq;
ardore animi naturæ imbecillita-
tem superante. Discant hinc labores
nontiunere, qui nimia indulgentia
sui, etati & meritis plus nimio con-
cedendum putant. Scribit ipse de
se hoc tempore, cum in opere Bra-
silos iuuandi versaretur ad Ignat-
ium Tolosam. Corporis valetu-
do est quidem imbecilla, sed ea ta-
men quæ gratiæ viribus adiuta se
fuscentet: neque enim Deus ipse
deest, nisi ego ipse mihi desim. Ita-
que & peregrinationes fuscipere,
& Bräsilorum vicos obire, debi-
leque corpus ad indigenas Cate-
chismo erudiendos vtcunque tra-
here ei solemne erat: ac si quando,

Q 2 quo i

390 *Vita Iosephi Anchietæ*
quod necesse fuit sæpius contingere, inter ambulandum ipsum lassitudo progredi prohiberet, subsistebat tantisper; ac regionis more in reti interquiescebat, quod itineris comites indigenæ duobus affixum hastilibus suspendebant. Inde, recreatis modica quiete viribus, iter persequebatur, &, ut fortis Christi miles, nullam amabiliorē quietem ardentius optabat, quam in animarum salute procuranda nunquam defatigari.

PRAEERAT per id tempus Sebastiani Collegio Ferdinādus Cardinius: cuius obedientia tum Iosephus ipse summa cum animi sui iucunditate, tum cæteræ circà sedes S. Vincentij, Spiritus sancti, Sanctorum, & Piratinigæ regebantur. Et ut intelligatur quantopere non modo diuini Spiritus illius sermones pleni erant, sed ingenii etiam lumine, & sententiarum pondere efficaces, non me pigebit, etiam hæc, quæ cuipiam videri possint leuia, constari. Optabat unus è fratribus Antonius

tonius Riberius cum ipso viuere,
eique familiariter ministrare; ad
cum rescripsit è sinu Ianuariensi in
hæc verba.

EPISTOLA AD ANTONIUM
Riberium Societas Fr.

F R A T E R in Christo mihi chal-
lissime pax Christi. Satis sciote
intelligere, quām mihi gratum es-
set, pro meo in te amore, studioque
tuæ progressionis ad virtutem, te
meum habere: sed, quando Deo
D. N. aliter vifum est, deimus ope-
ram, vt cum illo coniuncti viua-
mus, eum nobis socium adhibe-
mus, qui in locis omnibus, omni-
busque temporibus nobiscum est:
quem si quando à nobis nostris ma-
lis moribus repellimus, semper ea-
men ad cordis nostri fores adstans
pulsat; vt, aperto ostio intret ad
nos, ac diuersetur nobiscum, vnaq;
cum ipso Pater, ac Spiritus sanctus
adueniant. Curandum igitur, ne

Q. 3

quis

392 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
quis in nobis locus illius vacet præ-
sentia; neque res vlla alia ullam ne-
minimam quidem animi partem
occupet. Est præclara illius Pa-
tris, & Patriarchæ S. Francisci sen-
tentia: nolle de nobis diabolum
plus quam vel tenuissimum capil-
lum; ex illo enim cogitat chamum
ingentem, validumque ad nostras
constringendas animas, sibiq; vedi-
cadas conficere. Si modò semel nos
in re aliqua, vel minima, ad no-
stram sequendam voluntatem im-
pellit, inde ad alias, atq; alias adigit
eò usq; quoad obedientiam postha-
beamus, quæ non in nostra, sed in
Dei facienda voluntate sita est,
Præsidum voce nobis explicata. Si
semel vel leuissimam turpem cogi-
tationem excutere cunctemur, id
ipsum arripit; eoque contentus ei-
longum agmen foediorum specie-
rum consequentium adnectit. Si se-
mel modicum in studio orandi in-
tepescaurus, & contentionem humi-
liter cum Deo communicandi tan-
tulummodo remittimus, sensim tâ-
gum

tum nobis algorem iniicit in animum, ut non modò internarum cogitationum gustum nullum sentiamus, sed pias etiam omnes exercitationes, & ipsam quoq; religiosam vitam penitus fastidianus; nosq; ipsos ad libertatem, & humanas voluptates conuertamus. Atque ita prorsus fit, frater charissime. Contède igitur frater ad brauium; magnū iter diuina adiutus ope adhuc fecisti: quantum iam supersit, Deus scit. Id breuissimum fortasse erit: ipse tibi opem feret, ipse te comabitur. Caue ab eo te abiungas: nam, quanuis peregrinustibi videatur invenire, ut olim Discipulis Emmauntē proficiscentibus, tamen ad illius sermonis cor tuum inardescet, spiritualique solatio in via redundabit. Scio enim te persæpe, quę illius bonitas est, spiritualibus hifcedelicis abundare, præsertim porrigitente illo tibi inter preces panem coelestium charismatum, & diuinam carnem suā in Angelorū conuiio. Quod si quando mentem

Q. 4 diuino

394 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
diuino solatio destitutam, tædioꝝ
affectioni languere senseris, illud ti-
bi remedio sit, eius laciniam appre-
hendere, atque eum ad te verbis il-
lis inuitare: *Mane nobiscum Domi-
ne quoniam aduersperascit, inclinata
est iam dies; noxque irruit tentatio-
num, & solito crebrius, impetrata
facultate, ad sacram mensam acce-
dere. Confido enim diuini eius pa-
buli virtute, te ab ea mensa cum re-
cesseris, lætitiae plenum iter ma-
gna alacritate persequuturum, do-
nec cœlestem teneas Ierusalem.*
Has literas velim cum fratre altero
N. communices: illius enim quoque
*causâ hæc scripsi; cum vtrumq; ve-
strum, omnesque fratres nostros,*
quotquot in Societate viuimus, eius
sanceti Spiritus plenos esse velim,
*qui tanto cum rei miraculo hodier-
no die coelitus illapris Apostolo-
rum animos cōplexis: ut illius diuinis*
donis cōfirmati, nihil vñquam, quo
illius impediatur in nobis gratia,
*committamus; sed potius tanto all-
ecti amico, tamq; digno hospite in-*
tra

tra nostræ animæ domicilium excepto, ad finem usque vitæ eius dulci amore, consuetudineque perfruamur. Iesus Christus vñâ cum B. Virgine nobiscum semper hæreant. Amen. E flumine Ianuario prid. Non. Iunias, ipso Dominico die Pentecostes 1587.

Tuus in Christo Frater

JOSEPHVS ANCHIETA

LICET, cùm alia, tum illud maximè ex hac epistola, tanquam ex parvo, contractoque exemplo, quanta in eius verbis vis inesset, intelligere ad hominum animos amore in Deum, studioque pietatis inflammandos. Hæsit in urbe S. Sebastiano ad annum eius facili octagesimum septimum, ut ex eius vidimus epistola; eodemq; anno transtulit se ad sedem Spiritus sancti. Et, quoniam semel coepimus eius spiritualem doctrinam delibare, ne id quidem præterire æquum visum est, quod ex ipsa Spiritus sancti sede hoc ipso anno ad Franci-

Q 5

scum

396 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
scum Escalantium scripsit; quem in
ipso Ianuariensi sinu ex Hispanica
classe ab ipso admissum in Societa-
tem scripsimus.

EPISTOLA AD FRAN-
ciscum Escalan-
tium.

I E S V S.

CHARISSIME in Christo
frater pax Christi. Quoniam
nostra nauis, qua ad te literas dare
constitueram, non ita breui iter
factura erat, statui nihilominus has
ad te literas fortunę committere:
bonam illis, nobisque, & verè bo-
nam à Deo fortunam compreca-
tus; quæ est in Dei gratia, & amore
semper viuere, & in eo ad finē usq;
vitæ perseverare. Huius rei causā
Deus te ab humanis rebus auellit;
religioniq; inseuit; teque in ea tot
annos aluit, conseruauitque. Cive
diligenter, ne vel modicum qui-
dem diffidentiæ cor tuum subeat:
nam et si in te s̄t quisque rebus nihil

nisi miserias, culpas, & magnam aduersus hostium impugnationes imbecillitatem inuenias ; à Deo tamen firmum tibi est auxilium , & omnia diuinæ gratiæ bona , quibus fultus præfidijs , certamina superante ac de hostib⁹ triūphare tibi dabitur. Scio quidem te isto genere vitæ esse contentum , deque eo perfæpe Deo grates agere: tamen intelligo, fiduciam tibi, vti dixi , opus esse , tum in Deo , tum in Præsidum tuorum charitate defixa , quos Dei loco habeas necesse est : ijs enim studio illud est in primis, vt esse debet, perfectam vt virtutem assequaris , atq; ad eā rem omnia tibi adiumenta comparare. Cauē ne ad hunc ex animo tibi sensum euellendum, vlla ne tenuis quidem suspicio subrepat. Quicquid ali⁹ seu sentiant, seu suggerant, illud tibi persuade, te in isto esse Collegio tantum vti tuam salutem à Deo consequare. Da operam , vt ipse saluus fias , & hoc contentus esto, ita tamē vt, cùm intra animum tuum fratres omnes

Q 6

inter-

R E
398 *Vita Iosephi Anchietæ*
interno amore; ac reuerentia pro-
sequuntis, eosque virorum sancto-
rum numero habendos esse sentias,
tua tamen confuetudo, & colloquia
cum ijs præcipue sint, quorum ti-
bi v. tūm, moresque ad fructum pie-
tatis prodesse senties. Beatam in pri-
mis Virginem Reginam nostram,
perpetuam tota vita adiutricem
fac habeas, eiique de me interdum
preces offer. E sede Spiritus sancti,
in qua frequens tui memor sum. 14.
Kal. Ianuarias 1587.

Tuus in Christo Frater.

I O S E P H V S A N C H I E T A.

PAREM planè pietatem, divi-
niq[ue] Spiritus virtutem dux alia
ad eundem epistolæ continent; que,
quia prodesse possunt, statui eas nō
omittere: tum ob eum, qui percipi
ex ijs fructus paret, tum vt ijs fa-
tisfaciam, qui aduersus hunc vi-
rum aliquam reuerentiam conce-
perunt; vt his legendis, ipsum sibi
præsentem, & loquentem audire
videantur.

IDE M

IDE M AD EVNDEM.

I E S V S.

F R A T E R in Christo charissime
pax Christi. Magnum fructum
cupio, cum mecum ipse cogito, qui-
bus bonis Deus adhuc te auxerit,
augeatque in dies, & qui largè in te
suam manum effudit, effundet ad-
huc largius dehinc: etenim illi in-
stituēt benignè facere, cùm sit ipse
summum bonum, infinitaque boni-
tas; quæ quanto latius emanat, tan-
to ampliore ipse gloria dignus est.
Decet igitur te cordis spatha pro-
feire, quò possis id totum; quod Di-
uina maiestas paratum tibi habet,
quòd certè multum est, excipere:
sed necesse est, omnem inde amo-
rem, qui aut Dei non sit, aut in
Deum non tendat, ejicias. Confide
multum illius diuinæ gratiæ; nam
qui prima tibi mediaq; tam secun-
da, secundiora etiam ultima in So-
cietate largietur; quæ non ita longè
iam abesse cogit: nā, ut quādiutissi-
mè viuas, plurimum quæ in diuina

Q 7

causa

R 56
400 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
causa labores, id totum breue, &
modicum est, prout tam bonus
& Pater, & Dominus dignus est.
Propitiam valde, & strenuā habes
adiutricem sanctissimam Virginem
Reginam nostram Dei Matrem: ne
te ab illa abiungas; ipsamq; perpe-
tuo roga, ne nos deserat: ipsius enim
ope omnia poteris. Peto ut huius
miseri fratrii tui Iosephi in tuis ad
ipsam precibus memineris.

E R A T hic, ad quem scribit, ut
suprà demonstrauimus, faber li-
gnarius, natione Cantaber, artis sue
operarius valde bonus; magnamq;
sua opera utilitatem præstiterat So-
cietati; ad ipsum iam tertio ex ea-
dem præfectura Spiritus sancti li-
teras dedit.

EIVSDEM AD EVNDEM.

I E S V S.

*Praescri-
pserat
enim Lu-
sitanicè
Charis-*

FRATER in Christo charissim
pax Christi. Iam penè me fuge-
rat ad te Castellanoico idiomate
scribere, sed haud multum in lo-
qua

quela est. Is verò totius rei cardo *simo ius*
est, non loqui, sed operari & bo- *Christo-*
ni esse studiosos ; neq; aliam lo- *Irmao pro-*
quutionē nosse, quam quæ sapit o- *Hispanico*
bedientiā. Hęc enim omniū maximè *Hermano.*
a Deo intelligitur ; hęc propria i-
psiis loquitio est, & vnde abest o-
bedientia, frustra ibi cum Deo proli-
xa colloquia miscentur , non enim
exaudit sermonem, qui aut sine, aut
prater obedientiā ab ore funditur.
Hinc satis intelliges, si quando te
obedientia ita in opere habeat oc-
cupatum, vt ad orandum tempora
non suppetat, ipsam pro te obediē-
tiam orare; eamq; ille audit, qui fa-
ctus est obediens usque ad mortem.
Spero, quæ Dei in te bonitas est, te
hanc rationem optimè tenere, & o-
bediendi operam in orandi usum
conuertere; cùm inter aggrediendū
opus, & continuandum, mente in
Deum coniecta, operam subinde il-
li offeras in sacrificium; absoluтоq;
opere illi gratias agas, qui te dignū
fecerit, vt in eius obsequio occupa-
feris, atque in re , quam certò
scires

402 *Vita Iosephi Anchietæ*
scires ipsius esse voluntatis. Tum,
ad elapsa tempora recuperâda, scis,
cum subinde datur, Dominicos, fe-
stosque dies reliquos tibi assumere,
Missæ sacrificio sacerdiis assistere, o-
randi spatia proferre, quo tempore
Deus transactos obedientiæ labo-
res diuinis solatijs compensat. Ve-
rū illud hoc loco te monitum vo-
lo : te per hæc tempora magnum
æs alienum contrahere. Quæres,
quodnam? nempe ut Deum pro me
depreceris, atque hoc æs alienum
debetur charitati: cui cum maximè
debitum redditur, nunquam tamen
reddendi, nec debendi finis inueni-
tur, nam, quod debitum soluimus;
id ipsum ei debemus: itaq; quanto
plura soluuntur, tanto plura super-
sunt, quæ debentur. Neque ea res
mediocri mihi voluptati est, tem-
hi calem debitorem obuenisse, que
scio multo meliorem, plenioremq;
mercedem rependere, quam quan-
tum mihi debeat. Atque hac ra-
tione tibi multo plus, quam impen-
dis ad tua lucra accedit; euadisque
in

in dies hac ratione insimendo, ditior. Deus, pro sua liberalitate te semper suis immēsis augeat d' uitijs; quibus & tibi, & tuis siatribus egētibus fructui esse possis. Fratribus Aloysio, Hernando, Tinocio, & quibusunque volueris, poterisque peto à me multam in Domino salutem dicas. E Præfectura Spiritus sancti Non. Jul. 1591.

Tuus in Christo Frater

JOSEPHVS ANCHIETA.

INTERIM in eadem Præfectura Spiritus sancti confuetis excretionibus, laboribusq; in opere iuuādi proximos summus laborū cōtemptor versabatur. Quod verò va-
cui temporis ab opere, & quietis à
valetudine dabatur, id totum ad
scribendum, & memoriam rerum
consignandam conferebat: scribe-
bat autem iussu Præsidum rei hi-
storiam à Societate Iesu in Brasilia
gestarum. Cuius partem anno ante,
quā mortuus est, se iam confecisse,
& paratum habere exemplū, quod
Romain

Eius oc-
cupatio-
nes, &
studia
extrema-
tate.

Romam mittere iubebatur, scriptit
ad Emmanuelem viegam, quē Ma-
ramomisiis Apostolū, vti suprā de-
Aqua in mōstrauimus, reliquerat. Circa hæc
vinum ipsa tempora, cū adhuc inter varias
sepius tentationes reliquiæ nonnullæ pri-
conuerſa- stini vigoris supererent, accisæ illæ
quidē & imminutæ, sed tamē per in-
terualla repullulātes videtur id cō-
tigisse, quod Antonij Sequeriæ testi-
monio cognitum est. Is enim publi-
cūs ad ciuitatis tribunal scriba, &
Cancellarius cameræ in oppido Sā-
ctis post Iosephi mortem testimo-
nium sua manu scriptum, & sui of-
ficij sigillo signatum dedit in hæc
verba. Testis sum, mecum Patre Io-
sepho Anchietá superioribus annis
Piratinigam iter habuisse, vnaque
nobiscum tres, quatuorve comites
iuisse, eo itinere nullum aliud vinū
habuisse, nisi vinum factitium ex
melle, quod Iosepho dederat vir-
pius illi familiaris Nicolaus Gril-
lius. Id Iosephus intra cœurbitā in
lāgenulæ modum conformatā ge-
rebat; ea quadantal minusculum
(mēsura ei⁹ regionis est) capere po-

terat. Eo in itinere tres, quatuorū dies insumpsimus; & cùm ter diebus singulis, vt viatores solent, cibum caperemus, ad potum ex eadē cucurbita hauriebamus omnes: &, cùm suam quisque sitim extinguere contenderet; nunquam tamen colocynthinum oenophorum desit cuiquam abundē suppeditare: quin etiā quāntūm vini in singulis comeditionibus detraheretur, tantundem aquæ superinfundi Pater præcipieret; & tamen quoties cibum repeteremus, semper fidele vasculum eandem copiā lecti, & probati vini, & omniū iudicio melioris quā primi benignē reddidit: neq; quisquam ē toto comitatu dubitauit, quin id miraculo adscribēdū fuerit, eratq; omnium fama euulgatum alia multa cum diuino miraculo coniuncta ab eodem Patre facta esse; omniumque iudicio Prefectura tota vir sanctus habebatur.

Hoc testimonium etsi in oppido Sanctis multis post annis à Segneria datum est, non tamen iter

inde

407 *Vita Iosephi Anchietæ*

inde, neque ex oppido S. Vincentio,
vbi aliquandiu Iosephus versatus
est, suscepsum videtur: nam neq; S.
Vincentio, neque Sanctis tā longē
distat Piratinina, vt triduum, qua-
triduumue iter illud exegerit, quod
sapius vno die Iosephus, alijque
confecerint. Quòd si ex oppido Spi-
ritu sancto mari discesserunt, fuit
Caput frigidum flectendum, & aut
Ianuariensis sinus nauigandus, aut
S. Vincentium appellendum, indeq;
terrestre iter capescendū: sin terre-
stri itinere, obitis finibus Tamuya-
rū, perrexerūt; potuunt alterutrū iter
triduum, quadriviumq; absumere.

*Anno
Domini
1590.
potestas
illi fit
quam
cunq; si-
bi sedem
eligendi.*

A N N O porrò nonagesimo Prä-
fes Prouincialis ei liberū fecit, quę-
cūq; sedes eius maximè animo col-
liberet, eā sibi extremæ quiete sene-
ctutis adoptare. Sed homo nullius
rei ęquè atque obediendi, & in di-
uina causa laborandi studiosus, ea
vti facultate sibi religioni duxit. Et
libet hoc loco ipsa eius verba exe-
pistola ad Ignatium Tolosam ad-
scribere, P. Prouincialis optionem
michi

mihi dedit, quamcunq; vellem mihi sedem eligendi: non me libertas tāta delectat: est. n. s̄æpe cū cæcitate cōiuncta, & periculo à recto itinere aberrandi;cū, quid sibi maximē conueniat, dispiciat nemo: valdeq; esset absurdum, cū duobus & quadraginta abhinc annis omnem deme, deq; vitæ meæ rationibus potestatem libero Præsidū arbitrio permiserim, nūc extrema hac etate velle de me quidquam arbitratu meo statuere. Me totum Patris Ferdinandi Cardinij, cū ad finum Ianuariēsē Rector Ŝebastianensis Collegij proficisceretur, protestati dedi: nunc diuinæ voluntatis fuit, vt comes P. Didaco Ferdinādo ad hunc vicum Reritibam in Spiritus sancti Præfeturam, Brasilos iuuandi, doctrināq; confirmandi causā venire. Cū his libentiūs operā pono, quām cū Lusitanis: illos enim quæsitu in Brasil missus sum: & fortasse diuina prouidentia constituit, vt comes ei-dē adiungar Sacerdoti, ad interiora gentis penetranda, aliasq; errantes oues

Anno
Domini
1592. ad
Prouincialem
Patrum
conuen-
tum
Bahyam
venit.

408 *Vita Iosephi Anchietæ*
oues ad Ecclesiæ caulas cogendas;
vt, quando non alia ratione coronæ
Martyrum compos esse possum, co-
tingat mihi saltem inter itinerum
asperitates, summamq; rerum om-
niū inopiā ab omnibus deserto, atq;
omni humano solamine destituto,
in aliqua horū mōtiū rupe pro fra-
tribus meis vitā relinquere. Hæc e-
rāt admirādi senis, & athletē fortissimi
vltimè quietis vota optatissima,

Circa annum 1592. venit ad Pro-
uincialem Patrum conuentum Ba-
hyam. In eo conuentu lectus est
Aloysius Fonseca, qui de Prouincia
rebus Romam procurator mittere-
tur, homo exiguis viribus, & imbe-
cilla valetudine. Attulit vni è Pa-
tribus Pernabucenfis Collegij, qui
conuentui non interfuerat, pro eo,
quo erat in Fonsecam amore, ea ē
lectio solitudinem; eaq; de read
Iosephum admirationis plenas li-
teras dedit; quā fieri potuerit, vt in
eam electionem consenserit, tanto
cum periculo hominis inualidi, &
infirma corporis constitutione? Et,
quando

quando ita constitutum erat , petiit
ab ipso, ad se saltem ut scriberet, an
esset redditurus. Ad eum ita rescri-
psit Iosephus; ut, cum de se nihil di-
ceret, electionis tamē dignitatē in-
tegra fide his verbis tueretur, P.
Aloysius Fonseca eò tendit, quò eū
Deus mittit , & iubet proficisci: &
quanuis infirma valetudine nauim
conscenderit , tamen cum oram i-
stam ad Pernambuci conspectum
adnauigaret, melius habebat ; ma-
gnaq; ei ad valetudinem accessio fa-
cta erat; qui, etsi magno suo cū incó-
modo, tamen incolmis perueniet,
quo mittitur, negotiaq; ex senten-
tia, multa cum omnium probatione
transfiget; indeque eo redibit , vbi i-
psi à Deo itinerum finis constitutus
est. Nunc, quando ita Deo visum
est, nos ad illius sanctissimam vo-
luntatem adtemperemus , necef-
se est. Hæc omnia, vti Iosephus præ-
monuerat, contigerunt. Fonseca e-
nim satis bene confirmatus in Lusi-
taniam , indeque Romam venit;
trāfactisq; feliciter rebus omnibus,

in re-

412 *Vitæ Iosephi Anchietæ*

in reditu, cùm in Hispaniam peruenisset, Matridij & itineris, & vitæ finem inuenit anno eiusdem sæculi nonagesimo quarto.

*Redit in
Prefe-
cturam
Spiritus
sancti.*

*Reuoca-
tur ad
oppidum
Spiritus
sanctum*

REDIERAT Bahya ad suas ex-colendas segetes Iosephus in Praefecturam Spiritus sancti, versabaturq; in vicis Brasilarum occupatus in opere indigenas iuuandi. Anno autem nonagesimo sexto, aut nō ita multo antè ob illius inualetudinem, & frequentes morborum accessiones Præsidis literis reuocatus est ad oppidum Spiritum sanctum; ibi maiorem fore copiam curationum, & opportunitatum aliarum ad imbecillitatem sustentandam. Ipse rem cum Patribus, qui in eodem vi- co versabantur, deliberat, videatur ne esse ea morbi conditio, vt possit se itineris periculo committere (est enim leucarum quatuordecim) an verò satius sit Præsidi periculo proposito, per litteras satisfacere. Negantibus cunctis profecitionem esse tentandam, visus est acquiescere: paulò póst, re melius considerata,

statuit

statuit omnino discedere; quod si se mori contigerit, leuem fore iacturam; multoque id praestare, quam tanta iam ætate minus obedientis exemplum iuuenibus relinquere. Et videtur Deus illius obedientiam ratam habuisse: nam profectus præfeti incommodo leuatus vitam traxit adhuc anno diutius.

REPARATA ytcumque inter Reritibā assiduos languores valetudine, cum redit. satis virium esse yisum est, redit ad suos labores repetēdos Reritibam. Ibi, cum iterum tentatiuncula redeunte, decumberet nocte quadā, qua erat in omnes charitate, & studio rebus in omnibus iunandi, surrexit è cubili ad pharmacum agroto alteri temperandum; nam hanc quoq; peccatiā tenebat; & ut erat languidus ex morbo, & ætate, diuturnisque incōmodis confessus, inter operam, rigore superueniente, humi concidit. Eo casu morbus auctus in sextum usque mensem hominem lecto affixū tenuit, variantib^z morbi viciſſidinibus, modo lenioribus, modo

R graui-

412 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
grauioribus, & semper cum aliquo
virium decremento, momentoque
ad morbi vim accedente; natura
tandem morbi diuturnitate, & etatis
grauitate afflita artis ope cū rele-
uari ampli^o nō posset, & renalescé-
di spes quotidie decresceret, iussit

Rurſus Præses hominem ad oppidum Spi-
Spiritu ritum sanctum deportari. Verū, forib
busq
gra
luta
sanct
& ex
nem.
sanc
tum, cùm ibi quoque morbus ingraue-
indeq, sceret, vnam in prioris coeli repeti-
Reriti- tione spem superesse arbitrati, rur-
bam re- sus Reritibam curarunt reportan-
porta- dum: sed nimirum stamina ad telam
tur. longius texendam non sufficiebant;
nec morbi, doloresque vitæ finem,
sed vita deficiens morbos, dolores-
que accersebat, & hora illi iam ad-
uenerat præmiorum. Videtur utiq;
à Deo impetrasse ut saltem inter
Christians Brasilos vitam finiret,
quos tantopere dilexerat, quibusq;
instruendis, & Christiana virtute
informandis, tanto cum ardore a-
nimi, & sincera charitate desuda-
uerat.

V redijt Reritibam, nouis do-
loribus

loribus superuenientibus , veteri- Illius more
busque acrius recrudescentibus, anno Do-
grauius coepit habere , donec euq- 1597. die -
luta tertia hebdomade , sacro- 9. Junij.
sanctum ad eternum iter Viaticum,
& extremam postulauit iunctio-
nem. Vtriusque compos factus Sa-
cramenti non longo interuallo in-
tericto, eodem die postremu deuenit
in agonem. Is fuit 5. Idus Iunias an-
no 1597. præsentibusque è Societate
quinque , qui in eo vico residebant
sacerdotibus, semihoræ spatio, quā
coepit agere, purgatam animam suo
conditori reddidit ; cùm inter agē-
dam tanta animi, corporisque tran-
quillitate fruetur ; vt non morte
dissolui, sed intentis precibus, vt so-
lebat, cum Deo coniungi spiritu vi-
uens videretur , qui moriens ani-
mam, spiritumque in ipsum penitus
transfundebat ; oculis subinde si-
gnificans, grata sibi esse monita, que
ad memoriam æternorum à præ-
sentibus suggerebantur. Annū a-
gebat ætis quartum & sexagesi- Illius
num, in Societate septimū & qua- ætas.

R 2 drage-

414 *Vita Iosephi Anchietae*
dragesimum, è quibus tres in Lusitania, quatuor & quadraginta in Brasilia transfegetat.

A V D I T A eius morte, magna sub ipsorum in omnium ordinum hominibus commotio facta est, tum in Societate, tum è reliquis omnibus communis Patris amissionem fratrorum. *Eius cor-* gentibus. Sed indigenæ maximè religi-
pus Spir- eturam senserunt: intelligebantur haben-
zum san- delicet, quantum de ipsorum con-
ctam ad ferentrum modis in illius desiderio desperisse, confra-
sequitu- Eius corpus sacerdotali induitum or-
defertur. natu, arca lignea inclusum, post b-
duum funebri pompa, indigenarum famili-
subcollatione ad oppidum Spiritupirati-
sanctum deportatum, prosequente Iosephi
Societate Ioannes Ferdinandus cum aqua
sacerdotali stola linteato, & Renatus
banorum magna multitudine cum et de
funebri lamentatione, & precatio viuen-
ne. Et cum quatuordecim leucarum que p-
iter confeuerint, subcollatorescum quide-
tum ab eo abfuerunt, ut fatigatio postr-
vexati flackeret, ut vegetiores poti-
us, validioresq; iter cōfecerint, quāritum
cooperant: quod idē de se Sacerdos que i-
Ferdī.

Ferdinandus testabatur, cum tantū-
iter pēdes confecisset.

Cum venissent ad portum, qui est
sub ipsū oppidū, cōfestim occurrē
Michaël Azeredius coloniæ Præfe-
tus, Bartolomæus Simonius Pere-
ria Episcopi Vicarius, qui Admini-
stratoris titulo ornatur, cum clero,
Religiosi Franciscani, qui ibi sedem
habent, Sodales à Misericordia cum
seretro splendidē ornato, & reliquę
confraternitates cum lānis, & funa-
libns, oppidaniq; reliqui. Interfuit
sub ipsum tempus antiquus Iosephī
enarrans familiaris Ioannes Soarius colonus
spiritum piratininganus: is pro ea, qua sēper
iūete Iosephum benevolentia, reueren-
do cum laque prosequutus est, ab Admini-
stratore petiit, vt sibi potestas fie-
re cum et defuncti corpus videndi, à quo
ecatio vincente tam salutaria monita, vitæ-
icarum que præcepta tam diu hausisset. Et
est tū quidem is non ita multò antè, cùm
atione postremis hisce, qui ipsum confece-
sunt, languoribus afflictaretur, Spi-
ritus, quā spiritum sanctum venerat, ægrotantē-
cerdos que inuiserat; cui digredienti vale,
Ferdi-

R 3 inquit,

Funus, &
exequia.

R
5
416 *Vita Iosephi Anchietæ*
inquit, fili; non enim posthac, nisi in
vita altera congregemur; tu qui-
dem hic me videbis iterum, ita ta-
men, ut ipse te alloqui non possim.
Impetrauit Soarius id quod petie-
rat; ac dum pompæ processio ordi-
natur, ac præmittitur, antequam in

Area, qua feretrum Misericordiæ inferretur,
eius cada- aperta est area, spectante Soario
uer fere- cum magno virorum allorum nu-
batnr, mero; qui omnes testes fuerunt, ni-
aperitur. hil inde graueolentiæ efflari, cum

triduo antè animam emisisset; &
nullo aduersus putredinem condi-
mento cadaver curatum esset; &
nec sine multa succussione itinere
tanto translatum. Tum vera Iose-
phum Soario prædixisse cognitum
est, futurum vt se ibi videret ite-
rum, nec tamen loquii possent inter-
se. Inde è portu in oppidum insti-
tuta supplicatio, defunctique cor-
pus à Sodalibus Misericordiæ ad
fores usque templi Societatis dela-
cun, inde à Patribus in templum il-
latum. Ab Administratore, clero, &

Franciscanis exequiæ trium noctur-

norum

norum officio, adhibita etiam symphoniacorum harmonia, celebra-tæ. Postero die solemnî Missæ sa-cro illi parentatum: inter sacra au-dita est Administratoris concio; multaque quæ per suum famulum Deus admirâda ediderat, enarrata: neque veritus est vir tanta auctori-tate illum inter dicendum Brasiliæ Apostolum nominare, multaque alia adjicere Dei D. N. gloriam, & defuncti laudes augentia. Ingens tum pridie inter supplicationem traducendam, tum eo die inter con-cionem audiendam lachrymarum vis effusa: omnes enim ingenti amo-re, reuerentiaqne viuentem, nunc vita sanctum moerore, lacrymif-que prosequebantur, tantaqne de il-lius sanctimonia opinio manarat, ut multi de eius salute preces ad Deum facere obliti, illius sanctæ animæ, tanquam cœlesti iam beatitudine donatæ, de se preces offer-rent. Sepultum est in ipso Societatis templo, in capella S. Iacobo dicata. Eius tumulus iuxta tumulū Gregorij

R 4 Ser-

418. *Vita Iosephi Anchietae*
Serrani, de quo s̄aþe facta mentio,
situs est; & in hoc quoque altera Iosephi
prædictio vera declarata est.
Huic Serrano aliquot annis ante
mandarāt Iosephus, cum adhuc pro-
uinciam administraret; ut ē Bahy-
ensi ad Sebastianense Collegium se-
transferret. Obiecit illi Serranus:
ergōne me Pater eiicis à te? istud ve-
ro, inquit Iosephus, nullo modo;
quin etiam verba S. Basilisci ad S.
Chrysostomum Latinē subiecit. Va-
de frater, non longa enim dies nos
loco coniungeret. Init S. Sebastianum
Serranus, indeque postea ad Spir-
itum sanctum missus, ibi diem suum
non multo ante obierat, & cum e-
ius tumulo Iosephi tumulus con-
iunctus est.

HACTENVS existimo, quibus
quantisque laudibus excelluerit;
quantoque diuinæ gratiæ gradu
communem hominum mensuram
hic admirandus vir exceſſerit, ex iis
qua narrata sunt, satis esse explica-
tum. Sed illud maiore admiratione,
imitationeque dignum, quod tam
exceſſum

excellentes virtutes arte admiranda humilitatis velo ita obtegebat, ut ipsam etiam virtutem humilitatem deprimiceret: non enim ille sua facta eleuando humilitatem præferebat, sed splendorem, qui ex ipsis erumperet, ne emanaret, per multam dissimulationem obscurabat. Quiricius Caxa Societatis Sacerdos, multæ doctrinæ vir, cum post eius mortem in Bahyensi Collegio in communi Sociorum conuentu de Iosephi virtutibus quæreretur, hoc illi testimonium dedit: nihil se in Iosepho tam admirari, atque suspicere, neque illius rei magis exemplo commoneri, quam quanta efficacitate dona, quibus, & à natura, & à Deo ad omnia summa esset instrutus, obtereret, ac pro nihilo duceret. Quia ex re factum est, ut, quamvis omnibus, quandiu vixit, esset admirandus, multo tamen post mortem illius magis aucta sit existimatio: multi enim illo vita functo, ita de eo, deque eius virtutibus loquebantur; ut non modo eius per-

R. 5

tractan-

R
5
420 *Vitæ Iosephi Anchietæ*
tractandis laudibus satiari nō pos-
sent, sed etiam à Colloquiis eō ar-
dore animi discederent; vt, nouis
cōceptis votis, maiore se studio ex-
citari sentirent ad virtutem. Quod
de se ipse quoque Petrus Roterigi-
us, qui Provincialis præses in Bra-
filia quatuor de rebus eius quasi te-
stis oculatus scripsit libros, testatur:
. id tamen, quandiu vixit, non ita pas-
sim fiebat: quin etiam quæ admirati-
onii essent, silentio potius obtege-
bantur, nec mirum: Deus enim illo
exoculis sublato, hominum men-
tibus velamen amouerat, quod vi-
uentis humilitas obducebat. Sed nō
postremum obtinet locum in eius
laudibus ingens ardor animi in o-
pera præstanta indigētibus: quam-
uis enim aduersante valetudine, lá-
guoreque corpus retardante, nun-
quam tamen sibi parsit, aut labori
se subduxit, quæcumque res diffici-
lis, aut ardua se offerret, quin, quod
de sanetis Gregorio, Hieronymo,
alijsque scriptum legimus, contra
vim dolorum, morborumque cō-
tende-

tenderet; magnoque animo ad id quod se offerret, quasi sua incomoda non sentiens aggredetur, omnique cura, contentioneq; perficeret.

NEQUE est in minimis ponenda ea laus, index animi de se humilime sentientis, sanctamque religionem ad primè venerantis; nam, cum more, institutoque Societatis singuli iubantur quotannis sèpius postulare à Præside, ut pena aliqua sibi irrogetur, ob ea, quæ interdù, ut sunt humani lapsus, aut à Societatis legibus, aut à recto religiosi studij tramite exerrarunt; id ille, positis humi genibus magna cum animi submissione supplicabundus exposceret. Quo fuerit ad humana omnia ingenio, quantaque facultate ad amce- niora studia præsentim excolenda, et si id ille in minimis habuit, & non nisi ad communem utilitatem est usus, non tamen est æquum nos silentio præterire. Nam, præter Quiricij Caxeæ testimonium potuimus ex iis, quæ suprà narrauimus, leonē ex vngulis agnoscere. Multa præterea

R 6

La-

Cum per-
nas ob
quotidia-
nos lapsus.
exposce-
ret ad
Præsidis
pedes
genua pos-
nebat.

422 *Vitæ Josephi Anchetae*

Latino carmine, Lusitanico, Hispanico, Brasiliicoque conscripsit; quæ verus contemptor sū, ut supra docimus, ita aliis distribuit, ut ne unā quidem literam sibi retinuerit. Illa tamen ut multæ frugis ad consequētiū temporum usum Patres conservanda esse iudicarunt; Drama, quod ille nondum Sacerdos S. Vincentij dedit, poëma de B. Virginis vita versu Elegiaco; Brasiliacam Societatis historiam, & vitas clariorum Patrum, qui in Brasilia vixerūt. Sed primæ eius lucubrations maximè frugiferæ fuerunt, ars Grammatica, aliæque ad lingue Brasiliæ usum obseruationes: aditū enim a Iuis aperuit, & viā tum ad eam linguam facili negotio percipiendā, tū ad varias eiusdem notandas dialetos expedivit. Ad hæc Catechismū, aliasque institutiones, ad gētē Christiana religione imbuēdam pueros, que rudimentis variis exercendos, Brasiliaco idiomate conscripsit: cuius fructus operæ quantus sit, Brasiliacatio & iam inde ad hanc usq; diem feni-

sentit, & sensura videtur in annos consequentes. Clarum item præstatis illius virtutis testimonium citari potest opinio, quæ de illius passim habebatur sanctimonia. Multi frustis ex illius ueste adhuc viuentis refecta, loco sacrarum reliquiarum sibi adoptrarunt; eaque in morbis, doloribusque capitis præsertim certo cum salutis fructu adhibuerunt; eiusque rei multi testes sunt, & qui rei miraculum in aliis præses tes perspexerunt, & qui ipsi de se testati sunt. Graui lateris dolore angebatur quidam: inuisit Iosephus agrotantem, petitæger ut sibi liceat manicam ex eius ueste dependenter dolori admouere; eaque admota, omni prorsus morbo levatus est.

TOTÆ denique illius vita magna fuit apud omnes veneratione; vt non modo eius consilia, sed dicta etiam plurimi fierent. Nam, vt omittam ignatium Azebedium, Emmanuelisque Nobregam solitos ipsius, vel eo ipso tempore, antequam

R. 7 Sacer-

424 *Vita Iosephi Anchietæ*

Sacerdos factus est, magnis in rebus & consiliarium, & solum, ac quasi collegam adhibere, viri primarij multi ira illum suspiciebant, ut nō auderet in rebus præsternim magnis illius dicto aduersari. Hieronym⁹ Leitanus, qui Vincétianā Præfecturā annos circiter viginti rexit, magna semper in æstimatione illius in rebus omnibus habuit sententiam. Petrum Leitanum primū Brasiliæ Episcopum dicere solitum suprà retulimus; se vni huic Canariō plus, quā reliquis omnibus tribuere, eum magnū Dei famulū ut in minimis nominabat: magnū esse dicebat Societas Iuminare. Societatem in Brasília aureum esse annullum, eius gēmam esse Iosephum Anchietam. Proximè etiam dictum est ab Administratore Ecclesiastico in funebri, quem de eius laudibus habuit, sermone, Brasiliæ Apostolū fuisse nominatum. Mitto hoc loco Didaci Florefij, Regiæ classis Præfecti, aliorumque, quos ante commemorauimus de ipso in-

dicium

dicium. Ab eadem ,qua fuit apud omnes auctoritate multis in eorum periculis saluti fuit. Certi cuiusdā oppidi colonus grauiter aduersus coloniæ præfectū deliquerat , eratque erit in capitale: itatuerat Præfetus, in eo que magna iracundia animum seuerè obsfirmārat , reum extremo supplicio afficere: Iosephi tamen victus precibus iniuriam delinquenti condonauit, eumque in prisū gratiam recepit, cum alioqui negotium insuperabile videretur. Pari acerbitate animi rei cuiusdā præsidij Præfetus irritatus præsidarios duos ob ipsorum cōmerita capitali sententia punire constituerat: cumque multorum preces de misericordiā salutē repudiasset, accedente ad illorum causam Iosepho, tantus Præfustum paucor, ut ipse postea fassus est, occupauit, ut ei liberū permiserit, quidquid vellet de vindictis constituere. Ioannes Fernandius Brunius, vir honoratus , & locuples , Lusitanos duos sibi infestos grauium iniuriarum reos fecerat; eratque

425 *Vitæ Iosephi Anchietæ*

eratque illorum caput in discrimi-
ne. Ad hominis placidum animum,
veniamq; iniuriosis impetrandam,
multi honesti viri, in iisq; etiam Pa-
tres aliqui de Societate accedentes
nihil profecerūt: adit hominem æ-
grotantem multa prece, & fiducia
in Deum confirmatus Iosephus; e-
iusq; aduentu ægroto diuinitus
mens inicietur, Iosepho conceden-
dum quidquid peteret. Ita nullo ne-
gotio duorum calamitosorum ad-
uersus immobilem animi duritiam
diuina ope salutis impetrata.

H A E O de viro omnium iudicio
virtutis admirandæ habui dicere;
digno illo quidem meliore præco-
nio: sed clara celebri fama virtus
nontam scriptorum lumen deside-
rat, quia in ipsius splendore scripta i-
psa illustrantur. Meū certè cō filium
in hac qualicunque scriptione nō fu-
it lacē, aut fumum dare; neq; virum
summis dignum laudibus exornare,
sed eorum imperio parere, qui pro
suo iure mihi id oneris imposue-
runt; &, quātum pro mea tenuitate
possem,

possem, effigiem perfectæ virtutis,
& excellens religiosæ vitæ exemplū
in eo viro proponere, qui hæc in se
suaque vita tam ad viuum expressit.
In quo cum admiratione, tum in-
primis imitatione digna multa per-
spexerimus, torporem nostrum ad
perfectam religionis mensuram
possemus, qui in hoc studio lange-
mus, excitare : quod si assequutus
sum, est quod diuinæ Bonitati grati-
as agam: sin minus in sanctis
hisce cogitationibus curas
meas occupasse, non
me poeni-
tebit.

Laus Deo, Beataeq; Virgini Matri, &
S. inctis eius.

R. D. D.

APPROBATIO.

JOANNES CLAVDIVS DE
VILLE in sacra Theologia Ma-
gister, in Sancti Pauli huiuscem
Civitatis Canonicus, Librorum Censor
in hac Lugdunensi Dioecesi designa-
tus: fidem facimus nos hunc librum
cui inscriptio est, *Vita P. Iosephi An-
chietæ Societatis IESV, authore Se-
bastiano Beretaria ex eadem Societa-
te, vidisse; nihilque Catholicæ, &
Romanæ fidei contrarium in eo in-
uenisse. Lugduni apud Sanctum
Paulum 5 Idus Octobr. MDCXVI.*

DEVILLE.

R.D.D.

R.D.D. Thomæ de Meschatin la Faye
huius libri imprimendi
facultas.

THOMAS DE MESCHATIN
LA FA YE, Comes, Canonicus,
& Camerarius Ecclesiæ Lugdunen-
sis, & Vicarius Generalis in Archie-
piscopatu Lugdunensi: Opus inscri-
ptum, *Vita P. Iosephi Anchietæ Socie-
tatis IESV, authore Sebastiano Be-
retario ex eadem Societate*, vt in lu-
cem edatur facultatem concedo
Lugduni 5. Idus Octobr. 1616.

Meschatin la Faye.

Liber collegij Societatis IESU paderb.

卷之三

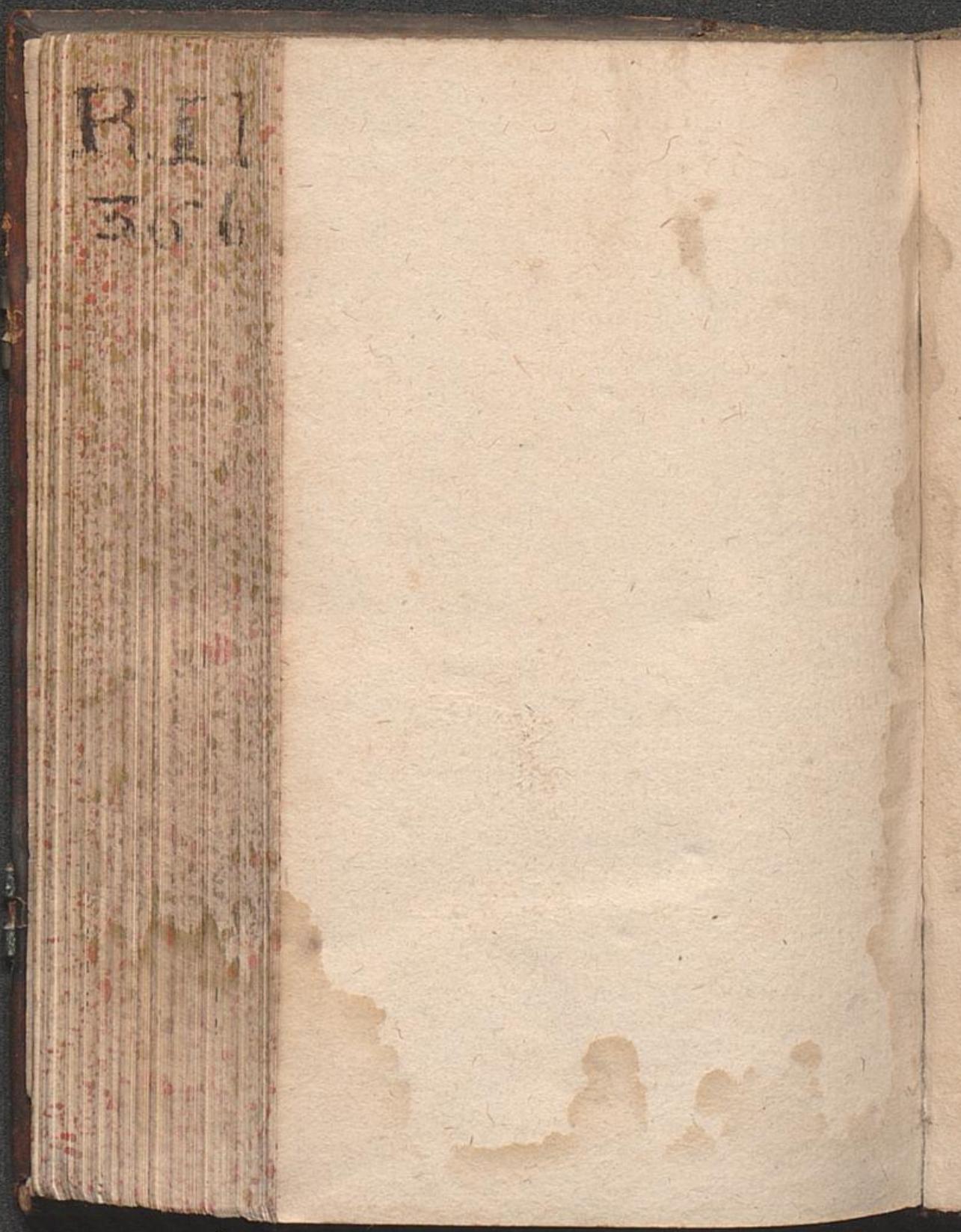
卷之三

Specimens from the sand and

THE HISTORY OF THE JESUIT MISSIONS
IN THE EAST AND CENTRAL ASIA
BY
J. B. MARSHALL,
M.A.,
F.R.S.
LATE FELLOW OF THE ROYAL SOCIETY,
AND
PROFESSOR OF CHINESE IN THE UNIVERSITY OF LONDON,
WITH
A HISTORY OF THE CHINESE JESUIT MISSION,
BY
J. B. MARSHALL,
M.A.,
F.R.S.
LATE FELLOW OF THE ROYAL SOCIETY,
AND
PROFESSOR OF CHINESE IN THE UNIVERSITY OF LONDON,
WITH
A HISTORY OF THE CHINESE JESUIT MISSION,

卷之三

R.E.I.
366

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

